

146612

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

146612
Yüksek Lisans Tezi

17. YÜZYILDA AKDENİZDE OSMANLI KORSANLIĞI

Özgür ORAL
2501010425

Tez Danışmanı:
Prof.Dr. İdris BOSTAN

İstanbul 2004

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

TARİH Bilim Dalında 2501010425 numaralı **ÖZGÜR ORAL'IN** hazırladığı “**XVII. YÜZYILDA AKDENİZ'DE OSMANLI KORSANLIĞI**” konulu **YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10. Maddesi uyarınca **12.07.2004 PAZARTESİ** günü saat..**10.00.**'de yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin *Kabul*...”ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.İDRİS BOSTAN	Kabul	<i>[Signature]</i>
PROF.DR.FERİDUN EMECEN	Kabul	<i>[Signature]</i>
PROF.DR.ALİ İHSAN GENCER	Kabul	<i>[Signature]</i>
DOÇ.DR.MEHMET CANATAR	Kabul	<i>[Signature]</i>
YRD.DOÇ.DR.FİKRET SARICAOĞLU	Kabul	<i>[Signature]</i>

ÖZ

Deniz haydutluğu anlamına gelen korsanlık, on altıncı yüzyılın son çeyreği ile birlikte Akdeniz’de yoğun bir biçimde görülmeye başlamıştır. İnebahtı Savaşı sonrasında, büyük deniz savaşlarının olmaması bunun başlıca nedenidir. Bu korsanlık faaliyetlerinde en önde gelenler Maltalı korsanlarla birlikte, Osmanlı tebaası olan, Kuzey Afrikalı korsanlar olmuşlardır.

Osmanlı korsanları yapmış oldukları eylemleri, deniz haydutluğunun ötesinde, düşmana karşı cihad biçiminde algılamışlardır. Bunun yanı sıra haramilik olarak adlandırılan yağma hareketleri de olmuştur. Osmanlı idaresi ise cihad anlayışı çerçevesinde hareket edenlere destek verirken, kanun dışı, yağma yapanlara ise cezalandırmıştır. On yedinci yüzyıldaki korsanlık faaliyetlerine hasredilmiş bu çalışma, dönemin bir tablosunu çizmeyi amaçlamaktadır.

ABSTRACT

Piracy, defined as maritime banditry, turned into a predominant reality in the Mediterranean by the end of the sixteenth century. The main reason in this change appears to be the absence of great naval wars after the battle of Lepanto. The leading actors in these thriving activities of piracy were the corsairs of Malta and the pirates from North Africa, supposedly bound to the Ottoman Empire.

The Ottoman pirates perceived their actions as a holy war against the infidels rather than a maritime banditry. However, they also involved in pillages that were considered illegal. The Ottoman central government supported the ones acting in accordance with the conception holy war whereas, it punished its subjects violating the laws by launching illegal incursions. The present study is dedicated to the piracy activities in the course of the seventeenth century aims to draw a picture of the period.

ÖNSÖZ

Osmanlı deniz tarihi ile ilgili olarak Türkiye’de yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Bu çalışma ile amaçlanan az da olsa bu sahada yapılan çalışmalara bir katkıda bulunmaktır. Bu amaçla yapılan bu çalışma süresince Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde ve Topkapı Sarayı Arşivi’nde araştırmalarda bulunulmuş, konuyla ilgili literatürden de istifade ile on yedinci yüzyılda Akdeniz’de Osmanlı korsanlarının faaliyetleri incelenmeye çalışılmıştır.

Üç bölüm ve eklerden oluşan bu tez metninde öncelikli olarak Osmanlı Devleti’nin kendi dışındaki özellikle de korsanlık bahsinde gündeme gelen devletlerle yapmış olduğu ticaret incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, Osmanlı ticaretinde belirleyici olan ahidname, konsolos ve müstemen tüccar terimleri incelenmiş ve devamında da Osmanlı Devleti’nin korsanlığa konu olan beş ayrı devletle olan siyasi ve ticari ilişkilerine kısaca değinilmiştir.

İkinci bölümde ise korsanlık kavramı ve Osmanlı Devleti’nde korsan kelimesinin ne anlama geldiği incelenmiş, Osmanlı Devleti’nde korsanlık faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgeler ve bu bölgelerin gösterdikleri özellikler hakkında bilgiler sunulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca Osmanlı arşiv kayıtlarından hareketle ele alınan dönem içerisinde cereyan eden korsanlık faaliyetlerinin resmedilmesi amaçlanmıştır.

Tezin son bölümü olan Arşiv Belgelerinin Özetleri kısmında korsanlık ve ticaret ile ilgili, Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nden temin edilen belgelerin kısaca içerikleri, kronolojik sıraya uygun bir biçimde sunulmuştur. Bu belgeler sayesinde Osmanlı sularında meydana gelmiş olan korsanlık hadiselerinin neler olduğunu görmek mümkün olacaktır.

Ekler kısmında ise yararlanılan arşiv belgelerinin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Çevrimyazıda belgeleri yazan katipler tarafından eksik bırakılan kısımlar ____ şeklinde gösterilirken, tarafımdan okunamayan sınırlı sayıdaki kelime ise (—) sembolleri kullanılmak suretiyle gösterilmiştir. Bazı yer adları ve yabancı tüccar isimlerinin çevrimyazısında ise kelime okunmuş, fakat okunuşun sıhhatine pek güvenilememiştir. Böylesi durumlarda kelimenin sonun (?) sembulü eklenmiştir.

Tez konusu seçimi ve araştırmalarım sürecinde bana yardımcı olan sayın hocam Prof. Dr. İdris Bostan, hazırlamış olduğum tez metnini okuyarak gerekli düzeltmelerde bulunan Arş. Gör. Yusuf Alperen Aydın, İtalyancadan çevirmiş olduğu metinleri kullanmama müsaade eden Hande Çokküçük Loddo, belgelerde karşılaştığım Fransızca isimleri okumamda bana yardımcı olan Mathilde Pinon ve tez yazım sürecinin başından sonuna dek yardımlarını bir an olsun esirgemeyen arkadaşım Özgür Kolçak’a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ONYEDİNCİ YÜZYILDA AKDENİZDE DEVLETLERARASI TİCARİ İLİŞKİLER.....	4
1.1. YABANCI DEVLETLERLE OLAN TİCARETİ DÜZENLEYEN KURALLAR VE TEMEL KAVRAMLAR.....	5
1.1.1. Ahidnameler	5
1.1.2. Konsolos	8
1.1.3. Müstemen Tüccar	10
1.2. ONYEDİNCİ YÜZYILDA YABANCI DEVLETLERLE OLAN TİCARİ İLİŞKİLER.....	12
1.2.1. Venedik	13
1.2.2. Dubrovnik.....	17
1.2.3. Fransa	20
1.2.4. Hollanda	24
1.2.5. İngiltere	27
İKİNCİ BÖLÜM	32
2. ONYEDİNCİ YÜZYILDA AKDENİZDE KORSANLIK FAALİYETLERİ	32
2.1. KORSANLIK VE KORSANLIĞIN GELİŞİMİ.....	33
2.2. AKDENİZDE OSMANLI KORSANLIK FAALİYETLERİNİN YOGUNLASTIĞI BÖLGELER	38
2.2.1. Garp Ocakları	39
2.2.2. Ege ve Akdeniz Adaları	42
2.2.3. Adriyatik Kıyıları	43
2.3. OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE AKDENİZDE KORSANLIK FAALİYETLERİ	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	60
3. OSMANLI KORSANLARININ ON YEDİNCİ YÜZYILDAKİ FAALİYETLERİNİ GÖSTERİR ARŞİV BELGELERİNİN KISA İÇERİKLERİ ..	60
SONUÇ	85
EKLER	87
KAYNAKÇA	155

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
Bkz.	: Bakınız.
Bsk.	: Baskı.
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi.
C.	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi.
Ed.	: Editör.
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MD	: Mühimme Defteri.
No.	: Numara.
s.	: Sayfa.
TTK	: Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

Döneminin en önemli siyasal ve ekonomik güç merkezlerinden biri olan Osmanlı Devleti, aynı zamanda üzerinde bulunduğu coğrafya itibariyle ticaret merkezlerinin kesişim noktasında yer aldığı için ticari bir öneme de sahipti. Ancak on beşinci yüzyılın sonlarında yeni kıtanın keşfi ve Hindistan'a giden yolların bulunması, Osmanlı ticaretinde bir takım değişimlere yol açsa da en temelde Akdeniz merkezli olan Osmanlı ticareti önemini muhafaza etmeyi başardı. Baharat yolu üzerinde yer alan Doğu Akdeniz limanları hala ciddi ticaret merkezleri idi ve Batılılar için bir çok malın temini bu şekilde daha ucuza geliyordu. Dönemin anlayışı ticaret yolu ile zenginlik biriktirmeyi esas aldığı için, bu limanların ve ucuz emtianın varlığı, ayrıca Osmanlı egemenliğindeki binlerce kilometre süren sahil şeridinin yabancı mallar için ciddi birer pazar olması, yabancı tüccar bu bölgelere çekmekteydi.

Osmanlı Devleti yabancı devletlerle olan ilişkilerini ne şekilde düzenleyeceğini onlara vermiş oldukları ahidnamelerde belirtmekteydi. Bu belgelerle, verilen devlete, Osmanlı sularında kendi bayrakları altında serbestçe ticaret yapmak, devlet tarafından ihraç yasağı konmamış olması şartı ile istedikleri malları alıp satmak hakkı tanınmaktaydı. Bu yüzden tezde, ilk olarak, Osmanlı ticaret tarihi çalışmalarının en önemli malzemelerinden biri olan ahidnamelerin önemi ortaya konmaya çalışılacaktır. Yabancı devletlerle ticareti düzenlemede aracı rolü üstlenen konsolosların fonksiyonları ve ahidnameli devlet tüccarı anlamına gelen müstemen tüccarın hakları ve Osmanlı ticaretinde üstlenmiş olduğu rolün neler olduğu devamında incelenecek mevzulardır. Bu kavramların Osmanlı devletinin yabancı ülkelerle ticaretinde anahtar kavramlar olduğu düşünülmüş ve bu amaçla incelenmişlerdir.

Osmanlı Devleti ile on yedinci yüzyılda deniz üzerinden ticaret yapan başlıca devletler, Venedik, Dubrovnik, Fransa, İngiltere ve Hollanda'dır. Venedik ve Dubrovnik'in ticareti Akdeniz'le kayıtlı kalmışken, kıtalararası ticaret yapan devletler olan Fransa, İngiltere ve Hollanda, merkantilist anlayışın bir sonucu olarak ciddi bir ticaret ağı kurmuşlardır. Zenginliğin temelinde ticaret aracılığıyla sermaye

biriktirmeyi gören bu merkantilist devletler, on altıncı yüzyılla birlikte Osmanlı Devleti'nden, Osmanlı kara ve sularında serbestçe ticaret yapmalarını sağlayacak izinler almak ve en fazla müsamahaya mazhar devlet olmak için birbirleriyle mücadele girişmişlerdir. Bu mücadelenin bir sonucu olarak, Osmanlı Devleti de bu devletlerin ahidnamelerini sürekli olarak yenilemiştir.

Ticaretin bu resmi işleyişinin yanı sıra, bu sürece resmi sıfatla katılmayan gruplar da mevcuttu. Varlıkları Roma döneminin öncesine dek uzanan, korsan ismi ile anılan bu grupların yaptıkları başlıca eylem, denizde dolaşarak ticaret gemilerini vurmak, bu sayede esir ve ganimet toplamaktı. Fakat korsanlara açık bir biçimde devlet desteği verilmeye başlandıktan sonra korsanlık, düşmana zarar vermenin en etkili yollarından biri haline geldi. Uzunca bir süre Akdeniz'de devletler arası mücadeleler korsanlık şeklinde cereyan etti. Örneğin İspanya ile Osmanlı Devleti arasındaki mücadeleye, bir dönem İngiltere ve Hollanda arasındaki çekişmeye, yine bir dönem İngiltere ve Fransa arasındaki mücadeleye damgalarını korsanlar vurmuştu.

Osmanlılar da bu mücadeleye kendi korsanları ile katıldı. Faaliyetleri özellikle Garp Ocakları kıyıları, Adalar ve Adriyatik kıyılarında yoğunlaşan Osmanlı korsanlarını diğer korsanlardan ayıran en önemli özellikleri olarak, yaptıkları fiilleri diğer korsanlardan farklı bir biçimde, belli bir felsefe içerisinde algılamaları gösterilebilir. Onları denizlerde maceraya iten, düşman gemileri ile mücadeleye sevk eden duygu, gaza duygusu idi. Her ne kadar elde edilen ganimetlerin belli oranda motive ediciliği söz konusu ise de gerek saraya sunmuş oldukları arzılardan ve gerekse de düşmanla savaş durumunda donanmaya iştirak etmelerinden onların gaza anlayışı çerçevesinde hareket ettikleri, bir anlamda deniz akıncıları oldukları söylenebilir. Bu yüzden devletin müsamahasından yeri geldiği vakit fazlasıyla istifade etme imkanına kavuşmuşlardır.

Bunun yanı sıra Osmanlı tebaası arasında, korsanlığı salt yağma amaçlı yapanların varolduğu da belgelere yansımıştır. Bu durumda devletin tavrı diğer durum karşısındaki tavrından daha farklı olmuş, yöneticilere yazılan hükümlerde bu gibi eylemlerde bulunanların cezalandırılması ve bu tarz fiillerin yasaklanması emredilmiştir. Buna rağmen bu tarz faaliyetlerin önüne geçmek mümkün olmamıştır.

Osmanlı korsanlarının faaliyetleri ile ilgili Osmanlı arşiv kayıtlarını temel alan kapsamlı bir tez çalışması henüz tam anlamıyla yapılmış değildir. Bu konuda yapılan çalışmalar ise sınırlı sayıda ve çoğunlukla bölgesel ve dönemsel bir takım sınırlarla kayıtlanmıştır. Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu tarafından hazırlanmış olan “XVIII. Yüzyılda İngiliz ve Fransız Korsanlık Hareketlerinin Akdeniz Ticareti Üzerindeki Etkileri” isimli çalışma ile Prof. Dr. Mücteba İlgürel’in “Adalar Denizi’nde Rum Korsanları” isimli çalışması bu alanda yapılmış çalışmaların ilk nüvelerinden olsalar da Osmanlı korsanlığının özelliklerini tam anlamıyla tanımlamaktan uzaktırlar. Kütükoğlu’nun çalışması on sekizinci yüzyıla ve İngiliz ve Fransız korsanların faaliyetlerine hasredilmiştir. Mücteba İlgürel tarafından yazılmış olan makale de benzer bir biçimde on dokuzuncu yüzyıla ve Ege Denizi’ndeki Rum korsanların faaliyetlerine hasredilmiştir.

Prof. Dr. Halil Sahillioğlu’nun “Akdeniz’de Korsanlara Esir Düşen Abdi Çelebi’nin Mektubu” isimli makalesi, konunun sosyal yönüne dikkat çekmiş olması hasebiyle önemlidir. Korsanlara esir düşen Abdi Çelebi’nin notlarının bir incelemesi olan bu makale de Osmanlı korsanlarını detaylı bir biçimde anlatmaktan uzaktır. Hocam Prof. Dr. İdris Bostan’ın Adriyatik’te Korsanlık isimli profesörlük takdim tezi ise on altıncı yüzyılın sonları ile on yedinci yüzyılın ilk yirmi yılı arasındaki süreçte, Adriyatik kıyılarında yoğunlaşmış olan korsanlık faaliyetleri ile ilgilidir. Bu çalışma ise henüz bir neşriyata dönüşmüş değildir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ONYEDİNCİ YÜZYILDA AKDENİZDE DEVLETLERARASI TİCARİ İLİŞKİLER

Ortaçağlarda Akdeniz, bir çok devlet ve toplum için bir deniz olmaktan öte anlamlar ihtiva ediyordu. İpek ve Baharat yollarının sonlandığı bir çok liman Akdeniz’de sonlanıyor, bu emtialar buradan tüm Avrupa’ya yayılıyordu. Bu limanların hakimlerinin Müslümanlar olması ve Avrupa anakarasına doğru Türklerin ilerlemesi neticesinde, Avrupalılar, alternatif ticaret yolları arayışına girmişler ve on beşinci yüzyılın sonları ile birlikte Coğrafi keşifler sürecini başlatmışlardır. Bunun sonucunda İpeğin ve Baharat’ın kaynağına ulaşacak alternatif yollar keşfetmişlerdir. Bu durumun Akdeniz ticaretine etkisi büyük olmuştur. Daha önce eski dünyanın merkezinde yer alan Akdeniz, okyanus ötesi ilişkilerin de gelişmesi ile önemini yitirmeye başlamıştır.

Buna rağmen Akdeniz, kendini toparlamasını bilmiş ve uzunca yıllar bir ticaret merkezi olarak canlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bunda kara ticaretinin, deniz ticaretine göre daha ucuz ve daha az riskli olmasının etkisi olmuştur. Okyanus, Akdeniz’in suları ile kıyaslandığında daha riskli bir bölgedir. Ayrıca dönemin merkantilist anlayışı da ticareti zorunlu ve vazgeçilmez kılmaktadır. Merkantilist devletlerin yeni pazarlara ihtiyacı vardır ve bunun için en ideal merkez, her zaman için belli bir sermayenin tedavülde olduğu Akdeniz kıyıları ve özellikle de Osmanlı Devleti olmuştur.

Bu amaçla özellikle kuzeyli devletler –İngiltere ve Hollanda- Akdeniz’e inmiş ve on altıncı yüzyılla birlikte Akdeniz’de ticaret yapar hale gelmişlerdir. Bu durumun doğal bir neticesi olarak Osmanlı Devleti ile ilişki kurmuş, Osmanlılardan ticaret yapma müsaadesi almayı başarmışlardır. 1580’de İngiltere’nin ticaret yapabilme müsaadesi almasının ardından, 1612’de de Hollanda Osmanlılardan ahidname almayı başarmıştır. Bunun sonucunda on yedinci yüzyıl, özellikle Osmanlılarla çatışmaya girmemiş olan Hollanda ve İngiltere’nin, Akdeniz ticaretine renklerini verdikleri bir dönem olmuştur denebilir.

1.1. YABANCI DEVLETLERLE OLAN TİCARETİ DÜZENLEYEN KURALLAR VE TEMEL KAVRAMLAR

Osmanlı Devleti, kendi dışındaki dünya ile kurmuş olduğu ticari ve siyasi ilişkilerde bir takım prensipler doğrultusunda hareket ederdi. Bu prensiplerin başında İslam hukukunun ilkeleri gelmekteydi.¹ İslam hukukunda yapılan tanıma göre karşıdaki devlet tanımlanır, o doğrultuda yabancı ülkelerle ilişkiye geçilirdi. Bu ilişkilerin seyrini etkileyen ikinci bir amil de ekonomik ve siyasal gerçeklerdi. Osmanlılar bu amillerin bir kombinasyonu sonucunda muhatabı olan devletle ya fiili savaş durumu içerisinde olur, ya da onlarla anlaşmalar yaparak savaşa geçici olarak son verirdi.

On dokuzuncu yüzyıldan önce Osmanlı Devleti ile Avrupa arasındaki uluslar arası ticarete etkili olan başlıca unsurlar yalnızca ulaştırma maliyetleri ya da gümrüklendirmeler değil, dini ve kültürel bakımdan birbirine rakip iki dünya arasındaki çatışmalar, sürekli devam eden sınır savaşları ve bu tezin de konusunu teşkil eden korsanlık etkili olmuştur. Bununla birlikte karşılıklı ekonomik bağımlılık ilişkilerin devamını zorunlu kılmış ve her iki tarafı da ticari ilişkilerin devamı noktasında mecbur kılmıştır.² Bu ilişkilerin devamı sürecinde Osmanlıları ve muhataplarını kayıtlayan, resmi ticaretin seyrini düzenleyen ahidnameler belirleyici olmuştur. Ahidnameli tüccar anlamına gelen müstemmen tüccarlar ve bu devletlerin kıyı ve limanlardaki resmi temsilcileri olan konsoloslar bu ticaretin yürümesini sağlayan ve düzenleyen unsurlar olmuşlardır. Bu kısımda ticaret hayatını düzenlemede kullanılan bu başlıca araç ve kavramlar incelenecektir.

1.1.1. Ahidnameler

Osmanlılarda yabancı devletlere verilen ticari imtiyazları ve sulh anlaşmalarını ihtiva eden belgelere ahidname adı verilirdi. Bu ahidnameleri sulh anlaşmaları ve ticari anlaşmalar şeklinde iki grupta ele almak mümkündür. Savaş sonrasında imzalanan sulh ahidnamelerinde genellikle sınırların tayini, kale ve binaların inşa ve tamir durumları, savaş esirlerinin durumu, savaş tazminatı ve daha

¹ Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, çev. Halil Berktaş, İstanbul, Eren Yayınları, 2000, s. 237.

² İnalcık, a.g.e., s. 238.

önceki anlaşmalardan hangilerinin yürürlükte olduğu gibi hususlar yer almaktaydı. Ticari ahidnameler ise yabancı devletlere ve de tüccarlara, Osmanlı toprakları ve karasularında seyrüsefer, ikamet ve ticaretleri sırasında tanınan haklarla, onların tabi olacakları şartları ihtiva eden belgelerdir.³ Bu belgelerle, verilen devlete, Osmanlı suları ve topraklarında kendi bayrakları altında serbestçe ticaret yapmak, devlet tarafından ihraç yasağı konmamış olması şartı ile istedikleri malları alıp satmak hakkı tanınmaktaydı.⁴

Osmanlıların Avrupa ile ilişkilerinde İslam hukukunun ilkeleri egemen ve bağlayıcıydı. Bu bağlayıcılık nedeniyledir ki ahidnamelerin ve ahidnamelere yapılan ilavelerin tevcihi daima Şeyhülislamın onayından geçmek zorundaydı. Ancak bir kere bu belirtildikten sonra, Osmanlıların hükümet faaliyetleri alanında örneğin gümrük düzenlemelerine ve ticari vergilendirmeye ilişkin bazı pratik uygulamaları da benimsedikleri ve böylece bir takım Bizans ya da İtalyan yöntemlerinin örfi hukuk bünyesine girdiği ayrıca kaydedilmelidir.⁵

Osmanlı Devleti bu ahidnameleri bilinçli bir biçimde, belli bir amaca hizmet etmeleri için vermiştir. Osmanlılar, kapitülasyon vermekle, başvuran devletten daha çok siyasi avantajlar koparmayı, yani Hristiyan dünya içerisinde müttefik edinme fırsatını öngörüyorlardı. Örneğin Venedik, çoğu zaman bu tür anlaşmalarla tarafsızlaştırılabilir ve donanmasını Papaların emrine vermeyebiliyordu. Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi devletler ise, kapitülasyonlarını, Osmanlılar tarafından gerek Habsburglar ve Papalık gibi ortak düşmanlara karşı savaş içinde görüldükleri bir dönemde koparmışlardı.

Bundan başka Osmanlılar, Avrupa ile ticari ilişkileri sayesinde kalay, kurşun ve çelik, barut ve kimyasal maddeler, özellikle de altın ve gümüş sikkeler gibi nadir ve stratejik öneme sahip malları, ya da lüks tüketim malları olan kaliteli yünlüler, mücevherat, kristal eşya, aynalar ve saatler gibi malları elde

³ Mübahat Kütükoğlu, "Ahidname", *DİA*, C: 1, İstanbul, 1988, s. 537.

⁴ Mübahat Kütükoğlu, "Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri", *Osmanlı*, C: 3, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 330.

⁵ Halil İncelik, *a.g.e.*, s. 237.

edebiliyorlardı.⁶ Aşağıda da değinileceği gibi özellikle İngiltere, Papalığın koymuş olduğu yasağa rağmen Osmanlılara kalay ve kurşun temin etmekteydi.

Osmanlılar için, ayrıca, ticaretin yol açtığı gelir kaynakları da çok önemliydi. İmparatorluk hazinesi, gümrük resimlerinden sağlanan büyük nakit akışına her zaman şiddetle muhtaçtı. İşte bu nedenle, Sultanlar, ahidname hükümlerine uyulmasına özen gösterirlerdi. Ahidnamelerde verilen güvenceler imparatorluk kanunlarının üzerindeydi ve Sultan, yerel makamlara kapitülasyon düzenlemelerine titizlikle riayet edilmesini emrederdi.⁷

Ahidnameler on sekizinci yüzyıla kadar tek taraflı olarak, tuğrasını taşıdıkları padişahın saltanatı süresince geçerli olmak şartı ile verilirlerdi. Bu yüzden her padişah değişikliğinde ahidnamelerin yenilenmesi zorunluluğu ortaya çıkardı. Bu yenilenme sürecinde tarafların talepleri doğrultusunda ahidnamelere yeni maddeler de ilave edilebilirdi.⁸ On sekizinci yüzyıla birlikte, Avrupa devletlerinin Osmanlılara askeri üstünlük sağlamalarına paralel olarak, Avrupalılar, bu tek taraflı verilen ahidnameleri, ikili anlaşmalar gibi yorumlamaya başladılar. Bu zamana kadar, kapitülasyon sahibinin “ahde vefa gösterip göstermediğinin”, dolayısıyla kapitülasyonun geçerliliğini yitirip yitirmediğinin takdiri Sultana aitti. On sekizinci yüzyıla birlikte, yabancı devletler, çıkarlarına ters olduğunu düşündükleri uygulamalar karşısında, Sultanın tavrına aldırış etmeksizin, onu Osmanlı limanlarını boykot etmek ve dolayısıyla gümrük gelirlerinin azalmasına neden olmakla tehdit eder hale gelmişlerdi.⁹

Aslında tek taraflı olarak verilen bu imtiyazlardan bazı karşılıklar da beklenirdi.¹⁰ Ve karşılıklara cevap bulamadığına kanaat getiren padişah, bu ahidnameyi iptal edebilir imtiyazları geri alabilirdi. Aşağıda veriliş tarihleri belirtilen ahidnamelerin gelişim seyrine bakıldığında aslında Osmanlı ticaretinde dönem dönem hangi isimlerin etkin olduklarını görebilme imkanı olacaktır.

⁶ İncılık, a.g.e., s. 238.

⁷ İncılık, a.g.e., s. 238-239.

⁸ Kütükoğlu, “Ticaret Muahedeleri”, s. 330.

⁹ İncılık, a.g.e., s. 239

¹⁰ İncılık, “İmtiyazat”, DİA, C: XXII, İstanbul, 1999 s. 245-252.

Ahidnamelerin tarihçesine bakıldığında öncelikle, Osmanlıların ilk verdikleri ticari imtiyazlarla, Venedikliler ve Cenevizlilerin, daha evvel Bizans'tan ve Memlûklüler'den almış oldukları ticaret imtiyazlarını sürdürdükleri ve bölgedeki ticari dengeleri sarsmama yolunu benimsedikleri görülür.¹¹ Venedik ve Cenevizlilere verilen bu ahidnamelere ilaveten Osmanlı Devleti, ortak düşmanları olan Alman İmparatoru ile olan mücadelesinde Fransa'ya destek olmak amacıyla 1536'da Fransa'ya, İspanya ile olan çekişmesinde destek olmak amacıyla 1580'de İngiltere'ye, yine İspanya ile yaşadığı gerilimin neticesinde 1612'de Hollanda'ya, 1616'da Avusturya, 1737'de İsveç, 1740'da Sicilyateyn, 1756'da Danimarka, 1761'de Prusya ve 1783'de İspanya'ya bu imtiyazları vermiştir.¹² Elbette bu gibi siyasi etkenlerin yanı sıra, Osmanlıların ticari beklentilerinin de bu kapitülasyonların verilmesinde etkisi olmuştur.

1.1.2. Konsolos

Konsolos kelimesi, Latince *consul* kelimesinden gelmiş olup, yabancı bir ticaret şehir veya iskelesinde devletin ticari menfaatlerini, vatandaşlarının ve tacirlerinin haklarını koruyan, ticaret gemilerine nezaret eden ve bulunduğu memleket makamlarınca da tanınmış idari ve ticari vazifeleri bulunan memura verilen isimdir.¹³

Osmanlı şehir ve limanlarında ikamet eden yabancı ticaret erbabı, yetkililerle teması sağlamak üzere kendileri için balyos, konsolos ya da emîn şeklinde tabir olunan temsilciler seçerlerdi. Bu temsilciye görevlerinin ve yetkilerinin sınırlarını belirleyen padişah beratı verilirdi. Bu şekilde millet ya da taife adı verilen zümre oluşurdu.¹⁴

Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz ve Karadeniz'e hakim olunca belli başlı ticaret liman ve merkezlerindeki Avrupa hükümetleri konsolosları ile türlü temas ve münasebetlerde bulundu. İstanbul'un fethinden sonra, 1460'ta, Floransalıların Osmanlı hükümeti ile bir ticaret anlaşması akdine ve "emin" olarak adlandırılan

¹¹ İnalçık, a.g.m., s. 247-249.

¹² Kütükoğlu, "Ahidname", s. 537-538.

¹³ Tayyip Gökbilgin, "Konsolos", *İslam Ansiklopedisi*, MEB, C: VI, s. 836-840.

¹⁴ İnalçık, "İmtiyazat", s. 246.

konsoloslarının İstanbul'da bulundurmaya muvaffak olduklarını, bunun kendi vatandaşları arasındaki ihtilaflarda yargılama hakkını kullanmaya salahiyetli bulunduğunu örnek olarak zikretmek mümkündür.¹⁵

Fakat, Osmanlı İmparatorluğu'nda bugünkü manada ilk konsolosun Kanuni Sultan Süleyman zamanında Fransa ile yapılan ahidname sonucunda atandığı söylenebilir. Bu konudaki ilk belge İskenderiye'deki Fransızların konsolosuna tanınan hakları beyan eden 6 Muharrem 935—1528 tarihli bir hükümdür. Buna göre, konsolos, idare ve nezareti altında bulunan vatandaşlarının, her hangi bir zarara uğradıkları taktirde, mahalli makamlara şikayetlerini aksettirecek, kendi aralarındaki ihtilafları halledecek, vasiyetname hükümlerini infaz edecek ve ölenlerin metruk eşyalarını kabul ve sahiplerine teslim edecek, şahsi yiyecek ve içeceğini temin etme noktasında serbestlik içerisinde olacaktır. Diğer taraftan konsolosluğa tabi olan gemiler hiçbir suretle gasp ve müsadere edilmeyecek, resmi sıfatı haiz bulundukça hak ve yetkileri sınırlanamayacak ve kendisi de nezaret altında bulundurulamayacaktır.¹⁶ Fransa'nın ardından İngiltere 1583, Avusturya 1606, Hollanda 1612, Rusya 1780 ve İran da 1839 tarihli ahidnamelerinin ardından Osmanlı ülkesinde konsolos bulundurmaya başlamışlardır.

Konsolosa kendi milletinin işlerine nezaret etmek, gelen malları kaydetmek, elçi ve konsolos için belirlenen vergileri toplamak yetkisi bir padişah beratıyla sağlanıyordu. Kendi milletine ait olan bir gemi, konsolosun izni olmadan asla limandan ayrılamazdı. Konsolos kendi kanun ve adetlerine göre vatandaşları ve tüccarlar arasındaki ihtilafları çözerdi. Kendi evinde veya yolculukta şahsı, malları, hizmetkarları ve hayvanları her türlü müdahaleden korunmuştu. Ayrıca şahsi malları vergiden muaftı. Konsolos bu görevlerini icra ederken Osmanlı yetkililerinden yardım talep edebilirdi. Elçi ve konsolosların her birine birer çavuşla bir ya da daha fazla yeniçeri verilirdi.

Konsolosun yargı yetkisi ilk kapitülasyonlar dönemine kadar giden hukukun şahsiliği ilkesine dayanıyordu. Fransız hükümeti, Osmanlı Devleti'nde bunu ayrıntılı

¹⁵ Gökbilgin, a.g.m., s. 836.

¹⁶ Gökbilgin, a.g.m., s. 838-840.

kanun ve kurallarla düzenlemişti. Ama müstemenlerle Müslümanlar arasındaki ceza davaları ve hukuki ihtilafların Osmanlı mahkemelerince görülmesi gerekiyordu.¹⁷

1.1.3. Müstemen Tüccar

Osmanlı Devleti yabancı devletlere vermiş olduğu ahidnamelerle, onların Osmanlı kara ve sularında, can ve mal güvenliğini sağlamak suretiyle, rahatça hareket etmelerinin garantisini veriyordu. İslam fikhında yer alan eman ilkesi bu garantinin kaynağını oluşturuyordu.¹⁸ Hukuki terim anlamında eman ilkesi İslam ülkesine (Darü'l İslami) girmek ya da İslam ordusuna teslim olmak isteyen gayr-i Müslime (Harbi) can ve mal güvencesi temin etmeyi ifade eder. Bu ilkeden hareketle eman isteyen kimseye müstemin, eman verilen kimseye müstemen ve eman veren kimseye de müemmin denirdi.¹⁹

Osmanlı Devleti'nde eman anlayışı esas itibariyle İslam fikhına dayanmaktaydı. Fakat Osmanlıların çok farklı millet ve devletle olan çeşitli münasebetleri sonucunda emanın daha geniş bir muhteva ve oldukça yaygın bir kullanım alanı kazandığı dikkat çeker. Osmanlı kaynaklarında çok çeşitli şekillerine rastlanan emanın en yaygın olanı, bir beldenin ya da bir kalenin fethi öncesinde veya sonrasında uygulanan biçimdir.²⁰ Fakat konumuz açısından esas önemli olan, emanın yaygın olarak kullanıldığı ve çok çeşitli siyasi ve ekonomik problemlerin çıktığı bir başka alanı ise Avrupa Devletlerinin Osmanlı Devleti nezdindeki elçi ve konsolosları ile tüccarlarının faaliyetleri ve statüleriyle ilgili uygulamalardır.

Avrupa Devletleri, eman ilkesi doğrultusunda verilen ahidnamelerle, Osmanlı Devleti'nde elçilik ve konsolosluklar açmışlar ve tüccarlarını Osmanlı ülkesine göndermişlerdir. Eman uygulaması ile ilgili en çok problem Osmanlı ülkesine gelen bu müstemen tüccarlar dolayısıyla çıkmıştır.

Müstemen tüccara, mensup olduğu devlete verilen ahidname hükümlerine göre beratlar verilir, kendilerine can ve mal güvenliği, bazı hallerde kıyafet serbestliği, Müslim ve gayri Müslim Osmanlı tüccarından farklı olarak çeşitli

¹⁷ İnalçık, a.g.m., s. 246.

¹⁸ Macid Hadduri, *İslam'da Savaş ve Barış Hukuku*, çev. Fethi Gedikli, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1999, s. 163-171.

¹⁹ Nebi Bozkurt, "Eman", *DİA*, C:XI s. 75.

²⁰ Mehmet İpşirli, "Eman", *DİA*, C:XI, s. 77.

muafiyetler ve imtiyazlar tanınırdı.²¹ Müstemen tüccar, tabi olduğu devletin bayrağı altında Osmanlı ülkesinde rahatça ticaret yapabilir, limanlarına rahatça girip çıkabilirdi. Her hangi bir soygun ya da korsanlık durumunda, devlet, müstemen tüccarın zararını tazmin edeceğini garanti etmekteydi. Bundan başka, müstemen tüccar, uğradığı limanlarda ihtiyaçlarını rayiç bedelleri üzerinden temin edebilirdi; fırtına gibi bir sebeple Osmanlı limanlarına sığınır ya da kazaya uğrarsa, o yerin bey ya da kadıları bu tüccara yardım etmekle yükümlüydü. Karaya çıkarılan mallarının da yağmalanmayacağı taahhüt ediliyordu.²²

Buna karşılık müstemen tüccardan belirlenen bazı şartlara riayet etmeleri istenirdi. Bunlardan ilki gümrük resmi meselesi idi. Müstemen tüccar almış olduğu ya da satmış olduğu malın gümrük vergisini ödemekle yükümlüydü. Osmanlı ülkesine gelen bir müstemen tüccar ilk karaya çıktığı iskelede veya kara yoluyla gelmişse sınır geçtikten sonra gümrük resmi öderdi. Gümrük resmi her mal için bir kez ödenirdi ve bunun karşılığında Osmanlı yetkililerince, tüccara, eda tezkeresi verilirdi.²³ Müstemen tüccardan alınan gümrük resmi miktarı dönem dönem ve devletlere göre farklılık arz etmektedir. Ahidnamelerde gümrük resminin genellikle “adet ve kanun üzere alınacağı” belirtilmekteydi. Bu yüzden gümrük resmi rakamları farklılıklar arz etmektedir. Fakat on yedinci yüzyıla birlikte bu rakamda ortalama %3 oranında bir sabitleme yapıldığı söylenebilir.

İkinci olarak müstemen tüccarların ihracı yasak mallardan kesinlikle uzak durmaları gerekmektedir. İhracı yasak olan mallar genellikle, halkın birinci derecede ihtiyacı olan hububat ve gıda maddeleri, ordu ve donanmanın ihtiyacı olan pamuk, pamuk ipliği, gön ve sahtiyan gibi sanayi maddeleri idi.²⁴ Bunların serbestçe ihracı halinde memlekette darlık meydana geleceği düşünülüyor ve bu yüzden ihracı kesinlikle yasaklanıyordu. Buna rağmen gerek Osmanlı tebaası ve gerekse de müstemen statüsündeki tüccar tarafından bu malların kaçak olarak ihracının yapıldığı bilinmektedir.²⁵

²¹ İpşirli, a.g.m., s. 75.

²² Kütükoğlu, “Ticaret Muahedeleri”, s. 330-331.

²³ Kütükoğlu, a.g.m., s. 331.

²⁴ Kütükoğlu, a.g.m., s. 330.

²⁵ Kütükoğlu, a.g.m., s. 330.

Kaçakçılık, müstemen tüccarın devleti en fazla rahatsız ettiği meselelerin başında geliyordu. Tüccarlar, gümrük resimleri diğer devletlere nazaran oldukça düşük olmasına rağmen bu vergiyi ödememek için bir takım yöntemler geliştiriyorlardı. Malı gümrük memuru bulunmayan iskelelere çıkarmak ya da oradan ihraç etmenin yanı sıra, büyük iskelelere gelmeden önce Ege adalarından birine uğrayıp küçük bir menfaat karşılığı eda tezkeresi alarak büyük gümrüğe gelindiğinde bunu gösterip resim ödemeden malı karaya çıkarmak bu kaçakçılık usullerinin yaygın olanlarıydı.²⁶

Müstemen tüccara, ahidnamelerde yazılanın aksine zaman zaman kötü muamelede bulunduğu da olurdu. Örneğin, ahidnamelerde müstemen tüccardan gümrük resmi alınacağı, bunun dışında hediye vb. başka her hangi bir talepte bulunulmayacağı yazılı iken, zaman zaman idarecilerin haksız bazı isteklerde bulundukları da olmuştur.²⁷

1.2. ONYEDİNCİ YÜZYILDA YABANCI DEVLETLERLE OLAN TİCARİ İLİŞKİLER

Osmanlı Devleti on yedinci yüzyıla gelindiğinde sahip olduğu coğrafya ve güç itibarıyla dünyanın en önde gelen devletlerinden bir halini almıştı. Karadeniz kıyılarının neredeyse tamamına hakim olmuş ve burasını dış ticarete kapatmışken, Akdeniz'deki kıyı ve iskelelerde Avrupalı tüccar ile ilişki içerisinde olmuştur. Karşılıklı olarak ticaret gemileri gidip gelmiş ve ticaret yüzyıllar boyunca aralıksız bir biçimde devam etmiştir.

Özellikle Batı Anadolu Türk Beylikleri üzerinde hakimiyet kurmasının ardından Osmanlı İmparatorluğu Venedik ve Ceneviz gibi ticaret devletleri ile ilişki içerisine girmiş, on altıncı yüzyıla birlikte diğer Avrupa devletlerine de ahidnameler vermesi neticesinde Akdeniz ticari hayatının başlıca düzenleyicisi olmuştur.

²⁶ Kütükoğlu, "Ahidname", s. 539.

²⁷ Kütükoğlu, a.g.m., s. 539.

1.2.1. Venedik

Osmanlı Devleti ile Venedik arasındaki ilişkiler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun hemen ardından başlamıştır. Daha önceleri Bizans İmparatorluğunun himayesinde bulunan Venedik, onuncu yüzyılda Bizans'tan bağımsızlaşmış ve Dalmaçya sahillerini zaptederek sınırlarını genişlemiştir.²⁸ Bunun ardından on bir ve on ikinci yüzyıllarda Piza ve Cenevizlilerle rekabete girerek Akdeniz'deki bir çok ada ve limanı ele geçirmiştir. On dördüncü yüzyılda Kıbrıs adasını ele geçirmiş, Arnavut Beyi İskender Bey'in ölümünden sonra da Arnavutluk sahillerindeki önemli limanların da hakimi olmuştur. Venedik, Osmanlılarla ilişkiye girmeden önce diğer Türk beylikleriyle ilişkiye girmiş ve onların müsaadesi altında Türk bölgelerinde ticaret yapar hale gelmiştir.²⁹

Osmanlıların Rumeli'de fetihlere başlamaları ile birlikte Venediklilerle Osmanlıların ilişkileri de başlamıştır. 1385 yılında Osmanlıların Arnavutluk'u fethetmelerinin ardından birbirlerine komşu olan bu iki devlet, uzun süre birbirlerini rahatsız etmeme yolunu benimsemişlerdir. Venedikliler ticaretlerine zarar gelmesinden endişe ederek³⁰, Osmanlılar da henüz kuvvetli bir donanmaya sahip olmadıklarından bu uyuşmayı kendi menfaatleri doğrultusunda algılamışlardır. Bu yüzden Venedik, Papalık, Bizans ve Macar Krallığından gelen Osmanlılara karşı savaşta müttefik olma teklifini uzunca bir süre reddetmiştir. Fakat Osmanlıların gerek Batı Anadolu'daki Türk beyliklerini ele geçirmeleri ve gerekse de Ege adaları ve Mora'daki ilerleyişleri Venediklilerin çıkarlarına zarar verdiği için Venedikliler de Osmanlılara karşı hasmane tutumlar benimsemeye başlamışlardır. Bu tutumun bir

²⁸ Venedik Cumhuriyeti'nin Bizans'tan ayrılarak müstakil bir güç olarak Akdeniz'de varlığını tesis etmesi ile ilgili olarak bkz. Donald M. Nicol, Bizans ve Venedik, **Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine**, çev: Gül Çağlalı Güven, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 1-47.

²⁹ Venedik Cumhuriyeti, özellikle on dördüncü yüzyıl boyunca, Ege'deki üsleri aracılığıyla Anadolu'nun Batı kıyılarına hakim olan Beylerle, özellikle, Aydın ve Menteşe Beyleriyle siyasi ve ticari bir takım ilişkiler içerisinde olmuştur. Bu yüzyılda Menteşe ve Aydın Beyleri ile Venedik Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşmaların adedi onun üzerindedir. Bkz. Elizabeth A. Zachariadou, **Trade and Crusade: Venetian Crete and Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)**, Venedik, Library of The Hellenic Institute of Byzantine and Post Byzantine Studies, 1983, s. 187-239; Şerafettin Turan, **Türkiye-İtalya İlişkileri I**, İstanbul, Metis Yayınları, 1990, s.85-191.

³⁰ Venedikliler ahidname alana dek bölgede yapmış olduğu ticarete zarar gelmemesi için Osmanlılarla dostça geçinmenin yollarını aramış ve özellikle I. Murad döneminde Osmanlılarla anlaşma yapmaya çalışmıştır. Bkz. Turan, a.g.e., s. 204-213.

neticesi olarak Ege’de ufak çaplı çatışmalar başlamış³¹, bu çatışmaların bir sonucu olarak Osmanlılar ile Venedikliler arasındaki ilk ciddi savaş olan Gelibolu Savaşı patlak vermiş ve Osmanlılar bu savaşı kaybetmişlerdir.³²

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul’un fethinin ardından Venedik’e Bizans döneminde verilmiş olan imtiyazları onamış ve Venedik’le olan ticarete zarar gelmemesine dikkat etmiştir. Fakat Osmanlıların Mora’daki Venedik arazilerine karşı girişmiş oldukları hareket neticesinde 1463 senesinde Osmanlı Devleti ile Venedik arasında yeni bir savaş patlak vermiştir. Osmanlılar bu savaşta denizde üstünlük tesis edememelerine rağmen özellikle akıncıların faaliyetleri neticesinde Venediklilere ve müttefiki olan Macarlara ağır darbeler indirmişlerdir. Osmanlılar bundan sonra 1468’de Eğriboz, 1479’da da İşkodra’yı ele geçirmişler, 1479 yılında yapılan anlaşma ile de savaş son bulmuştur.³³

1489 yılında Kıbrıs’ı tamamen ele geçiren Venedik, Kıbrıs Krallığı’nın Memlûklülere vermiş olduğu haracı³⁴ vermeye devam etmiştir. Memlûk Devleti’nin Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılmasının ardından bu haraç Osmanlılar tarafından tahsil edilir olmuştur. Fakat Osmanlıların 1521 yılında Rodos’u ele geçirmeleri neticesinde Venedikliler sıranın Kıbrıs’a geldiğini düşünmüşler ve adayı tahkime başlamışlardır. Osmanlı Devleti, Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika’da hakimiyet tesis ettikten ve Avusturya ve İran’la barış anlaşmaları imzaladıktan sonra, yol üzerinde bulunan ve korsan gemilerine yataklık eden Girit ve Suriye ve Anadolu sahillerine oldukça yakın olan, bu yüzden civarındaki tüccar ve diğer gelip geçen gemilere rahat vermeyen Kıbrıs adasının zabtının zorunlu olduğunu düşünerek Kıbrıs’a bir sefer düzenlemiş ve 1571 senesinde Kıbrıs’ı fethetmiştir.³⁵

1571 senesinde Kıbrıs’ın Osmanlıların eline geçmesi üzerine Venedik ve Papalık, Osmanlılara karşı bir müttefik donanma meydana getirmişler ve İnebahtı

³¹ Turan, a.g.e., s. 270-271.

³² Turan, a.g.e., s. 272-284.

³³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. III/I, Ankara, TTK Basımevi, 1988, s. 124

³⁴ 1426 yılında Memlûk Sultanı Melik Eşref Barsbay, Akdeniz’deki Müslüman gemilerine zarar verdiği gerekçesi ile Kıbrıs’a bir sefer düzenlemiş ve Kıbrıs Kralı Jak’ı esir etmiş, krallığı senelik sekiz bin duka altın karşılığında haraca bağlamıştı. Bkz. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 9-10.

³⁵ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 10-15 ve Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C: IV, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1993, s. 18-26.

savaşında Osmanlı donanmasını bozguna uğratmışlardır.³⁶ 1573 senesinde Venediklilerle yedi maddelik bir anlaşma imzalanmış ve bu anlaşmadan Osmanlılar hiç de zararlı çıkmamışlardır. Hatta Hammer'in ifadesi ile "İnebahtı savaşını Türkler kazanmış" bile denilebilir.³⁷ Bu anlaşma ile Venedik, Kıbrıs'ı bırakıyor, Dalmaçya'da Osmanlılar tarafından ele geçirilen yerlerden vazgeçiyor, Arnavutluk'ta kendi ele geçirdiği yerleri geri veriyor, kurtarmalık almaksızın Türk esirleri serbest bırakıyor ve 300.000 sekine savaş tazminatı ödemeyi kabul ediyordu. Ayrıca Venedik donanması 60 kadirga ile sınırlanıyor ve Venedik'in Zanta ve Kefalonya için ödediği yıllık 2500 sekine haraç da devam ediyordu.³⁸ Fakat bu muharebe ile Osmanlı deniz gücü neredeyse ortadan kalkmıştır. Kısa ve hızlı bir çalışmanın ardından Osmanlılar, yeni bir donanma vücuda getirmişlerse de³⁹, Osmanlılar, bir daha Akdeniz'de o eski ihtişamlı günlerine dönememişlerdir.

Bu anlaşma sonrasında Venediklilerle uzun süren bir dostluk dönemi başlamıştır. Hükümdar değişikliklerinde ahidnameler yenilenmiş ve lüzumu halinde siyasi temaslarda bulunulmuş, ama en temelde ilişkiler ticari kanallarla sürmüştür. Venediklilerle bir diğer muharebe ise 1645 tarihinde olmuştur. Sultan İbrahim zamanında 1644 senesinde görevinden azlolunan Kızlar Ağası Sünbül Ağa deniz yoluyla Mısır'a giderken yolda gemisi Malta korsanları tarafından zaptolunmuş, kendisi ve bir çok adamı da öldürülmüştür. Zaptolunan gemi de Girit'e götürülmüştür. Burada Sünbül Ağa'nın mallarının bir kısmını Girit valisi almıştır. Bu haberin İstanbul'a ulaşmasının ardından derhal İkinci Vezir Yusuf Paşa kumandasında bir donanma İstanbul'dan yola çıkmış ve 1645 senesinde Hanya'yı zaptetmiştir.⁴⁰ Bu tarihten Kandiye'nin alınmasına kadar yirmi beş yıl boyunca savaşan Osmanlılar ile Venedikliler, 1669 senesinde bir barış anlaşması imzalamışlar ve bu anlaşma ile Girit Osmanlıların eline geçmiştir.⁴¹

³⁶ Osmanlı denizcilik tarihi açısından oldukça önemli sonuçları olan bu savaş için bkz. Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, C: I, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Yayınları, 1994, s. 503-522; Andrew Hess, "The Battle of Lepanto and Its Place in Mediterranean History", *Past and Present*, No: 57, Kasım 1972, s. 53-73.

³⁷ Hammer, a.g.e., s. 37.

³⁸ Braudel, a.g.e., s. 545.

³⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 21-23.

⁴⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s.216-219.

⁴¹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 220-222 ve 414-421.

Yaklaşık on beş sene süren barış halinden sonra Osmanlılarla Venedikliler, 1683 Viyana bozgununun ardından, Venediklilerin Avusturyalılarla ittifak yapması üzerine yeniden karşı karşıya gelmişlerdir. Venedik, Girit'i yitirmesinden sonra ticari anlamda oldukça zayıflamıştı ve Akdeniz'de yeni üslere ihtiyaç duymaktaydı. Bu yüzden Osmanlılarla Avusturyalılar arasında bir savaş cereyanı durumunda tavrını Osmanlılara karşı Avusturya'dan yana koydu. Uzun süren bu savaşın ardından Osmanlılar Karlofça anlaşmasını imzalamak zorunda kalarak Mora yarımadasını ve Dalmaçya ve Bosna tarafından bazı yerleri Venediklilere terk etmiştir.⁴² Osmanlılar Venedik'ten 1715 senesinde Mora'yı geri almayı başarmış ve 1718 Pasarofça anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşmanın ardından Osmanlılar ile Venedikliler arasında bir daha siyasi anlamda ciddi bir mücadele gerçekleşmemiştir. Bunun en önemli nedeni Akdeniz ticaretinin giderek önemini yitirmesi neticesinde Venedik'in güçten düşmesi olmuştur.

Yukarıda ana hatlarıyla resmedilmeye çalışılan diplomatik ilişkiler kadar ticari temaslar da Osmanlıların Venedik'le olan ilişkilerinde belirleyici rol üstlenmiştir. Venediklilere ahidname verilmesini müteakiben *balyos* adı verilen büyükelçileri Osmanlı başkentinde bulunmaya başlamıştır. *Balyos*lar öncelikle siyasi bir misyona sahip olmakla birlikte, ticaret amacıyla gelen Venediklilerin ticari ve toplumsal alanda karşılaşmış oldukları problemlerin halli noktasında da birinci derecede sorumluydu.

Osmanlı Devleti ile imparatorluğun bir çok bölge ve limanında ticaret yapan Venedikliler, Halep başta olmak üzere İzmir, Balkanlar ve özellikle de Adriyatik kıyılarında oldukça faal durumdaydılar. Bu tüccarların getirdikleri başlıca metalar yünlü kumaşlar ve cam eşya gibi lüks tüketim mallarıydı.⁴³ Osmanlılar ithalat noktasında her hangi bir yasak koymamışlardı, fakat, ihracı yasak bir takım mallar mevcuttu. Özellikle savaş malzemesi olarak kullanılan malların ve tahıl gibi öncelikle Osmanlı ülkesi içerisinde tüketilmesi icap eden malların ihracı yasaktı. Fakat bu malların da bir takım özel beratlarla ticareti yapılabiliyordu.⁴⁴ Venedikliler

⁴² Uzunçarşılı, a.g.e., s. 592.

⁴³ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı İmparatorluğunda Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, çev. Gül Çağlalı Güven-Özgür Türesay, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s. 60.

⁴⁴ Faroqhi, a.g.e., s. 65.

getirmiş oldukları malların karşılığında Osmanlılardan, ipekliler, yün, çivit, mazı, baharat, balmumu ve deri gibi mallar alıyorlardı.⁴⁵

Venedikli tüccarlar Osmanlı ülkesine geldikleri gibi Osmanlı tüccarları da Venedik'e gitmekteydiler. İlk kez 1419 tarihli Osmanlı-Venedik anlaşması çerçevesinde Venedik'te ticaret yapabilme hakkı kazanmış olan Osmanlı tüccarına bu serbestiyet, daha sonraki tarihlerde verilen ahidnamelerle de teyid edilmiştir.⁴⁶

Venedik'e giden Osmanlı tüccarının Venedik'e götürdükleri başlıca mallar hububat, baharat, yapağı, ham ipek, pamuk, sof, deri, kürk, şap, balmumu ve kenevirdi. Bunun karşılığında ise Venedik'ten yünlü ve ipekli kumaşlar, kağıt, bakır, kalay, cam eşya ve benzeri mamuller almaktaydılar.⁴⁷

1.2.2. Dubrovnik

Dalmaçya kıyısında yüz elli mil kadar bir araziye sahip bulunan Dubrovnik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk ilişkiler Edirne'nin fethinden hemen sonra başlamıştır.⁴⁸ Balkanların İtalya ile olan ticaretinin transit merkezlerinden biri olan Dubrovnik Cumhuriyeti ile Osmanlıların ilişkiye geçmesi, Osmanlıların Balkanlarda yayılmaya başlaması ile eşzamanlı olmuştur.⁴⁹ Sultan Orhan zamanında Osmanlılara bağlılıklarını ve cizye kabul ettiklerini bildiren⁵⁰ Dubrovnik Devleti, Çanakkale boğazının ve Balkanlardan İstanbul'a giden yolun Osmanlıların eline geçmesi üzerine I. Murad'a başvurarak Osmanlı topraklarında ticaret izni verilmesini talep etmiştir. I. Murad ise mutad ticari vergiler dışında Dubrovniklilerin 500 altın duka ödemesi koşuluyla onlara ticaret serbestisi sağlayan bir ahidname vermiştir. Dubrovnik kaynaklarına göre 1365 tarihli olan bu ahidname ile Dubrovnik Osmanlı Devleti'nin haraçgüzarı olmuş ve Osmanlıların himayesi altına girmiştir.⁵¹

⁴⁵ Faroqhi, a.g.e., s. 60-65.

⁴⁶ Şerafettin Turan, "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi", *Belleten*, C. XXXII, No: 126, 1968, s. 249.

⁴⁷ Turan, a.g.m., s. 234

⁴⁸ Şerafettin Turan, "Dubrovnik", *DİA*, C: IX, 1994, s. 542.

⁴⁹ Halil İnalcık, *Ekonomik ve Sosyal Tarih*, s. 312.

⁵⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan Dubrovniklü Defteri'nde yer alan bir çok hükümde Dubrovnik'in Sultan Orhan zamanında Osmanlılara cizye ödemeyi kabul ettikleri yazılıdır. Örnekler için bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (Bundan sonra BOA), *Düvel-i Ecnebiye*, 15/3, s. 49/19 ve s. 72/61.

⁵¹ Turan, a.g.e., s. 542.

İslam hukukuna göre, Dubrovniklilerin reayadan kabul edilmemeleri gerektiği halde, onlar, öyle kabul ediliyorlar ve o şekilde muamele görüyordular. Dubrovnik'in özerkliği, Sultanın yeminle verdiği özel bir tür beratla, bir ahidname ile güvence altına alınmıştı. Kentin hiç müdahalesiz işleyen kendi hükümeti vardı; cumhuriyet gerek Osmanlı topraklarında, gerekse yabancı ülkelerde konsolos bulundurabiliyor, elçi kabul edip diplomatik ilişki kurabiliyor ve kendi sikkelerini kestirebiliyordu. Sultan ise imparatorluğun bölünmez bir parçasıymış gibi gerek dış düşmanlara ve gerekse de kendi görevlilerinin olası keyfiliklerine karşı Dubrovnik'e tam himaye garantisi vermiş bulunuyordu. Osmanlı Sultanının Dubrovnik üzerindeki egemenliği yabancı ülkelere de tanınıyordu.⁵²

Venedik Cumhuriyetinden daha eski olan Dubrovnik Cumhuriyeti, siyasi ve iktisadi mahareti sayesinde mevcudiyetini muhafaza edebilmeyi başarmıştı. Dubrovnik, hem Papalığın koruması altına girmiş, hem Katolik olması dolayısıyla İspanyollar'dan emin hem de ahidname almış olduğu için Türklerden yana rahattı. Bu yüzden Dubrovnik'in ticareti özellikle on yedinci yüzyıl boyunca büyük gelişme gösterdi.⁵³

Bu küçük devletin asıl önemi ise gümüş ticaretinin esas mahreci olmasından kaynaklanmaktaydı. Ayrıca, on dördüncü yüzyılda Dubrovnik'ten çıkıp, Balkanları kateden bir ticaret yolu da mevcuttu. Belli başlı Balkan kentlerine yerleşmiş olan Dubrovnik tüccar kolonileri, deri, çeşitli yağlar, yün, peynir, balık, bal, balmumu, kürk ve köle ihraç edip, İtalya'dan yünlülük ve diğer dokumalar ithal etmekle meşguldüler.⁵⁴

Osmanlılar böyle bir ticari potansiyele sahip olan bir devleti kontrol altında tutmak istemiş ve vermiş olduğu ahidnamelerle, onlara bir takım ticari imtiyazlar vererek, kendisine bağımlı hale getirmeye çalışmıştır. Dubrovnik ise özellikle Venedik karşısında Osmanlı yüksek egemenliğini kabul ederek Osmanlılara haraç vermeye devam etmiştir. Her ne kadar, Varna Savaşı sırasında, Dubrovniklilerin Haçlı ordusuna yardımda bulunması ile Osmanlılar ile Dubrovnik Cumhuriyetinin

⁵² İnalçık, a.g.e., s. 315.

⁵³ Alberto Bin, *La Repubblica di Venezia e la Questione Adriatica 1600-1620*, Roma, 1992, s. 48-54.

⁵⁴ İnalçık, a.g.e., s. 311

arası açılmış olsa da, savaşı Osmanlıların kazanması neticesinde Dubrovnik yeniden ahidname talep etmek zorunda kalmıştır.⁵⁵

İlk ahidnamede 500 altın duka haraç ödemeyi kabul eden Dubrovnik'in ödemiş olduğu haraç miktarı, zamanla artarak Fatih devrinin sonlarında, 10.000 filoriye kadar çıkmıştır. İlk ahidnamelerle diğer devletlere nazaran daha az, %2 oranında gümrük resmi ödemesi kararlaştırılan Dubrovnik Cumhuriyeti'ne, haraç miktarını 12.500 filoriye yükselterek, Fatih Sultan Mehmet, gümrük muafiyeti getirmiştir. Böylece, Dubrovnikli tüccarlar, gümrük resmi ödemeksizin Osmanlı ülkesinde ticaret yapabilme hakkına kavuşmuşlardır.

Dubrovnik'in Osmanlılara ödediği haraç miktarı uzun bir süre 12.500 filori olarak kalmıştır. Yavuz Sultan Selim döneminde verilen ahidname ile Dubrovnikli tüccara, haraç miktarı sabit kalmak koşuluyla, gümrük ödeme şartı koşulmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın cülusunda ise Dubrovnik'e verilen ahidname ile gümrük resmi miktarı %2.5'e indirilmiş, fakat çok geçmeden bu rakam yeniden %5'e çıkarılmıştır. Dubrovnik'in gümrük resminin indirilmesi ile ilgili yapmış olduğu girişimler sonuç vermiş ve tüccardan alınan gümrük miktarı İstanbul'da %5'e, Bursa ve Edirne'de %3'e ve diğer yerlerde ise %2'ye indirilmiştir.

Yıllık haraç genelde her yıl İstanbul'a gönderilen elçiler aracılığı ile hazineye teslim ediliyordu. Osmanlı başkentine karadan giden elçilere Hersek Sancakbeylerince görevlendirilen bir çavuş eşlik ediyordu. Bazen de haraç oraya giden yetkili Osmanlı yöneticilerine veriliyordu. 1566 yılındaki Malta seferi sırasında Dubrovnik'e uğrayan Piyale Paşa cumhuriyetin ödediği o yılki haracı tahsil etmişti.⁵⁶

Ticari ilişkiler çerçevesinde Dubrovnikli tüccarlar Balkan yarımadasının ve Tuna boylarının önemli pazarlarına kadar uzanmışlar, başta Üsküp olmak üzere bazı yerlerde de küçük koloniler kurmuşlardı. Bazı tüccarlar da İstanbul'a yerleşmişlerdi. Dubrovnikli tüccarlar, özellikle 1500-1700 yılları arasında deri ticaretinde oldukça

⁵⁵ Turan, a.g.m., s. 543

⁵⁶ Turan, a.g.m., s. 543.

faal durumdaydılar.⁵⁷ Yerli yabancı deriler, özellikle koyun, kuzu ve inek derileri Plovdiv, Sofya, Silistre ve Rusçuk gibi şehirlere gönderiliyor ve buralarda tabaklanıp özellikle kara yoluyla Sırbistan ve deniz yoluyla da Bulgaristan'ın Karadeniz'deki limanlarında satılıyorlardı. Balmumu, yün, yapağı, kumaş ve tekstil ürünleri, süs eşyaları ve benzeri lüks tüketim malları Dubrovnik'in Osmanlı ülkesi ve Venedik'le olan ticaretinde alım satımı yapılan diğer başlıca mallardandı.⁵⁸

Dubrovnik Cumhuriyeti bu ticari özelliklerinin dışında aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılan gözlerinden biriydi. Osmanlılar, Avrupa'da olup bitenleri, özellikle de Venedik ve Haçlı donanmalarının vaziyetlerinden haberdar olmak için Dubrovniklilerden yardım alıyordu. Padişahlar Dubrovnik Beylerine sıkça mektuplar yazarak, Osmanlı Devleti'ne bağlılıklarının bir neticesi olarak, Avrupa'nın ahvaline dair öğrendikleri şeyleri zaman kaybetmeden İstanbul'a ulaştırmalarını istiyorlardı.⁵⁹

Dubrovnik Cumhuriyeti'nin varlığını ve gücünü sürdürmesinde bir taraftan Osmanlılara tabiiyetini sürdürmesi, diğer yandan da Papalığını koruması altında olması etkili olmuştur.⁶⁰ Ancak gerek Akdeniz üzerinden yapılan Asya-Avrupa transit ticaretinin öneminin azalması, gerekse de Osmanlıların Karlofça anlaşması ile Dalmaçya kıyılarındaki bir çok yeri Avusturya'ya kaptırması neticesinde Osmanlı Devleti ile Dubrovnik Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler zayıflamıştır. Ayrıca Dubrovnik'in Karlofça Anlaşması sonrasında Avusturya ile yakınlaşması neticesinde Osmanlı Devleti ile Dubrovnik'in ilişkileri iyice gevşemiş ve 1806'da Dubrovnik'in Fransa tarafından zaptına kadar ilişkiler zayıf bir biçimde de olsa devam etmiştir.

1.2.3 Fransa

Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki resmi ilişkilerin başlangıcı Kanuni dönemine dek uzanır. 1528 senesinde Osmanlı Devleti, Memlûklüler tarafından

⁵⁷ F.W. Carter, "The Commerce of Dubrovnik Republic", *The Economic History Review*, C: 24, No: 3, (Ağustos, 1971), s. 376.

⁵⁸ Carter, a.g.m., s. 376-378.

⁵⁹ Turan, a.g.m., s. 543.

⁶⁰ I. Murad zamanından beri Osmanlılarla ilişki içerisinde ve onların koruması altında olan Dubrovnik Cumhuriyeti, on altıncı yüzyılda Papalık ile yapmış olduğu anlaşma ile onların da vesayeti altına girmişti. Bkz. Carter, a.g.m., s. 372.

Fransa'ya verilen ticaret yapma müsaadesini onaylamış ve Osmanlılar ile Fransa arasındaki resmi ilişkiler bu şekilde başlamıştır.⁶¹

Fransa İmparatoru olan I. François, aynı zamanda Osmanlıların da amansız bir düşmanı olan Mukaddes Roma-Germen İmparatoru olan V. Karl ile mücadelesi sonucunda esir düştüğünde, dönemin Osmanlı Sultanı olan Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemiştir. I. François'nın bu talebinin bir sonucu olarak da Osmanlı Devleti, önce Macaristan'a karşı harekete geçmiş ve Mohaç Meydan Savaşı'nda Macar ordusunu yenerek İmparatorluğun Alman kanadı tehdit altına alınmıştır.⁶² Ardından Osmanlılar Viyana'yı kuşatmış ve bu gelişmeler üzerine V. Karl, Fransa Kralı ile barış yapmak zorunda kalmıştır.

Osmanlılar bu yardımlarının bir sonucu olarak, I. François, 1535 senesinde İstanbul'a ilk daimi elçisini göndermiştir. 18 Şubat 1536 tarihinde de elçi Jean de la Forest ile Sadrazam Makbul İbrahim Paşa arasında, Fransa'ya ticari imtiyazlar tanıyan bir anlaşma gerçekleştirilmiştir.⁶³ Buna göre Fransız tüccarlar, Osmanlı kara ve sularında rahatça seyr ü sefer edebilecekler ve ticaretini yaptıkları mallardan %5 oranında gümrük vergisi ödeyeceklerdi.⁶⁴

1536 yılında Osmanlı Devleti ile Fransa arasında siyasi ilişkilerin resmen kurulmasının ardından, Türkler ve Fransızlar ortak düşmanlarına karşı beraberce hareket etmişlerdir. Önce 1543 yılında Nice şehrine karşı ortak bir deniz hareketına girmişlerdir. Ardından Fransa, Habsburglara karşı 1553 yılında Osmanlı Devleti ile yeni bir ittifak yapmıştır. Bu ittifak neticesinde Fransız donanması ile Osmanlı donanması Akdeniz'de İspanyollara karşı ortak harekatta bulunmuştur.⁶⁵

⁶¹ Mübahat Kütükoğlu, "Ticaret Muahedeleri", s. 329.

⁶² İsmail Soysal, "Fransa", DİA, C: XIII., İstanbul s. 181 (177-193)

⁶³ Fransa'ya verilen bu ahidnamenin Türkçe metni arşivlerde yahut basılı kaynaklarda yer almamaktadır. Fakat yalnızca Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivinde Fransızca bir tercümesi yer almaktadır. Bu tercümenin üzerinde 1581 tarihinde Türkçeden Fransızca'ya tercüme edildiği yer almaktadır. Bkz. İsmail Soysal, "Türk Fransız Diplomasi Münasebetlerinin İlk Devresi", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, C: III, s. 5-6, Eylül 1951-52, s. 77. Ayrıca Sultan IV. Mehmed zamanında Fransa'ya verilen 1673 tarihli ahidname de Fransa'ya Kanuni Sultan Süleyman zamanında bir ahidname verildiğine işaret olunmaktadır. Bkz. Mübahat Kütükoğlu, "Ticaret Muahedeleri", s. 329. Halil İnalcık ise böyle bir ahidnamenin imzalanmadığını ve bir taslak olarak kaldığını, Fransa'ya verilen ilk ahidnamenin 1569 tarihli ahidname olduğunu iddia etmektedir. Halil İnalcık, *Ekonomik ve Sosyal Tarih*, s. 244.

⁶⁴ İsmail Soysal, a.g.m., s. 9

⁶⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.III/II, s.44.

Kıbrıs Seferine hazırlanan II. Selim, Venediklilere yardım etmesini önlemek için, 1569 senesinde, Fransa'ya yeni bir takım imtiyazlar ihtiva eden bir ahidname vermiştir.⁶⁶ Bu ahidname ile Fransa tüccarına oldukça geniş haklar verilmişti. Fakat bu anlaşmanın önemi daha ziyade, bu ahidname ile Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Venedik dışındaki yabancı devletlere, Fransa bayrağı taşımak şartıyla ticaret yapabilme müsaadesi vermesinden kaynaklanmaktaydı. Böylece Fransa, Osmanlı Devleti nezdindeki nüfuzunu arttırmış bulunuyordu. Fakat bu madde daha sonra Fransa ile İngiltere arasındaki çekişmenin başlıca nedeni olacaktır. Bu imtiyazın verilmesi sonucunda Fransa, Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra toplanan ve İnebahtı'da Osmanlı donanmasının aldığı ağır yenilgi ile sonuçlanan savaşa iştirak etmemiş, hatta, Papa'nın faaliyetleri hakkında Osmanlılara bilgi vererek Osmanlılara deniz yoluyla yardım talebinde bulunmuştur.⁶⁷

1581 senesinde, Osmanlıların İngiltere'ye ahidname vermesini müteakip Fransa da yeni ve daha iyi şartları havi bir ahidname alma girişimleri içerisinde olmuştur. III. Murad tarafından verilen bu ahidname⁶⁸ ile Fransız elçileri, elçilere tatbik edilen törenlerde öncelik hakkı elde etmişlerdir.

1597 senesinde Fransa'ya verilen yeni bir ahidname⁶⁹ ile, diğer ahidnamelere ilave olarak Fransız elçisinin yanında çalışan tercümanları her türlü vergiden muaf tutulmuştur. Bu ahidnameye göre Fransız konsolosları, işledikleri suçlardan ve şahsi borçlardan dolayı tutuklanamayacaklar ve malları da haczedilemeyecekti.

1604 tarihli ahidname⁷⁰ ile Osmanlı Devleti, Fransa'ya tanımış olduğu imtiyazları daha da arttırmıştır. Bu ahidname ile birlikte o zamana kadar ihracı yasak mallardan olan deri, kösele, kaytan ip, balmumu ve pamuklu dokuma gibi malların ticaret amacıyla alınıp yabancı ülkelere götürülmesine imkan tanındı. Ayrıca Fransız tüccarı, Kassabiye vergisi ve meşin ve deri ve manda kösesinden alınan vergilerden muaf tutuldu.

⁶⁶ 1569 tarihli Fransız Ahidnamesi için bkz. Ali Reşad-Macar İskender, **Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei, Asılları**, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1330, s. 74-78.

⁶⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 203.

⁶⁸ 1581 tarihli ahidname için bkz., Ali Reşad-Macar İskender, **a.g.e.**, s. 83-87.

⁶⁹ 1597 tarihli ahidname için bkz., Ali Reşad-Macar İskender, **a.g.e.**, s. 90-96

⁷⁰ 1604 tarihli ahidname için bkz., Ali Reşad-Macar İskender, **a.g.e.**, s. 100-108.

On yedinci yüzyılla birlikte Osmanlı ülkesindeki Fransız ticaretinde bir gerileme meydana gelmiştir. Bunun nedenlerinin başında uzun süre devam eden harpler ve Garp Ocakları denizcilerinin Akdeniz'deki faaliyetleri gelmektedir. Siyasi anlamda on yedinci yüzyılla birlikte Osmanlı Devleti güç kaybına uğrarken Fransa gücünün doruğuna ulaşmış, Avrupa'da Fransız çağı başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki ilişkileri en temelde Osmanlı-Venedik(1645-1669) ve Osmanlı-Avusturya savaşları belirlemiştir.⁷¹

Fransa, Osmanlıların Girit'i kuşatması ile başlayan Osmanlı-Venedik savaşında açık bir biçimde Venedik'e destek vermiştir. Fransız elçilerinin İstanbul'daki şüpheli tavırları ve gereğinde Osmanlı yöneticilerine lazım olan bilgileri vermemesi neticesinde gözden düşmeleri ve bunun sonucunda da onlara karşı bir takım yaptırımların uygulanması gerginliğin esas nedeni gibi görünse de, esas neden, özellikle Garp Ocakları üzerinden sürdürülen savaş halinin Fransa ekonomisine vurmuş olduğu ciddi darbedir.⁷² Girit, kuşatması sürecinde Fransa ile olan ticaret neredeyse durma noktasına gelmiş ve zaman zaman Fransız kuvvetleri ile Osmanlı kuvvetleri arasında çarpışmalar meydana gelmiştir. Fakat sonuçta Girit'in Osmanlılar tarafından alınması neticesinde ilişkiler yeniden düzenlenmiş ve Venedik'le yapılan barışı müteakiben Fransa, Osmanlılardan yeni bir ahidname almayı başarmıştır.

Marquis de Notiel'in elçiliği sırasında verilen bu 1673 tarihli ahidname⁷³ ile Fransa'nın imtiyazları daha da arttırılmıştır. Venedik, İngiltere ve Hollanda gibi devletlerin kendi bayrakları ile Osmanlı limanlarında gemi işletme imtiyazları kaldırılmış ve Fransa Kralı Doğu Hristiyanlarının tek hakimi olarak tanınmıştır. Gümrük resmi ise %5'ten %3'e indirilmiştir.

On yedinci yüzyılda Fransa ile Osmanlıların karşı karşıya geldiği bir diğer alan da Garp ocakları olmuştur. Fransa ile Ocaklar arasında meydana gelen çarpışmalar, tezin, bir sonraki bölümünde ele alınacaktır.

⁷¹ Faruk Bilici, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk-Fransız İlişkileri: Gizli Harpten Objektif İttifaka", *Osmanlı*, C: I, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 480.

⁷² Bilici, *a.g.m.*, s. 481-482.

⁷³ Ahidname metni için bkz., Ali Reşad-Macar İskender, *a.g.e.*, s. 121-129.

Osmanlıların Viyana'yı ikinci kez kuşatması ile başlayan süreçte Fransa'nın tavrı çekimserlik yönünde olmuştur. Fransa gerek Osmanlılar'dan koparmış olduğu imtiyazlara zarar gelmemesi ve gerekse de Avusturya İmparatoru'nun başkentini muhafazaya çalışırken İspanya'daki Fransız ilerlemesi ile meşgul olamayacak olması nedeniyle Fransa iki tarafa da savaş sürecinde çekimserliğini muhafaza edeceğini bildirmiştir.⁷⁴ Savaş süresince zaman zaman tavrı değiştirse de Fransa harbe hiçbir biçimde iştirak etmemiştir. Yüzyılın sonunda Fransa'nın içeride mezhep çatışmaları yaşaması ve İspanya veraset savaşı ile sonuçlanacak sürece hazırlanmasının bir sonucu olarak Fransa bu süreçte tarafsızlığını muhafaza etmiş ve hatta Osmanlılar Avusturya ve Venedik ile Osmanlılar arasında savaşın bittiğini ilan eden Karlofça Anlaşmasının imzalanmasına Fransa elçisi Ferriol karşı çıkmış ve imzalanmaması için çaba göstermiştir.⁷⁵

1.2.4. Hollanda

Osmanlı Devleti ile Hollandalıların diplomatik ilişkilerinin başlaması on yedinci yüzyılın başlarına rastlarken, ticari ilişkilerin başlangıcı daha eski tarihlere kadar götürülebilir. Hollandalılar, önceleri, Fransa bayrağı altında ticaret yaparlarken, 1601 İngiliz ahidnamesi ile birlikte, 1612 senesinde kendi ahidnamelerini alana dek, İngiliz bayrağı altında ticaret yapmışlardır.⁷⁶ Osmanlılar, İspanyollarla rekabet halinde oldukları için onlara karşı müttefik arayışları içerisinde olmuşlardır. 1583 tarihinde İngilizlere verilen ahidnamede bu durumun etkisini görebildiğimiz gibi, Hollanda'ya ahidname verilip resmi siyasi ve ticari ilişkilerin başlamasının altında yatan en önemli sebep de budur.

Osmanlılar ile Hollandalılar arasındaki diplomatik ve ticari ilişkilerin kurulmasında Hollanda açısından ekonomik kaygılar ve tüccarların dönemin merkantilist anlayışı çerçevesinde ticaret alanlarını genişletme düşüncesi hakimdi. Osmanlılar açısından ise ekonomik kaygılardan çok siyasi kaygılar ön planda olmuştur. Osmanlı Devleti açısından gümrük gelirlerinin artacak olması gibi

⁷⁴ Bilici, a.g.m., s. 487-488.

⁷⁵ Bilici, a.g.m., s. 490-491.

⁷⁶ Alexander H. De Groot, *The Otoman Empire and The Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, Leiden/İstanbul, 1978, s. 87-89.

ekonomik amaçların yanında, devletin Avrupa'daki dengeleri de dikkate alması ve bu kuzeyli tüccarların Papa'nın ambargosuna rağmen Avrupa'dan silah ve savaş hammaddesi getirebilme imkanı bulunmasına bağlı olarak stratejik; Osmanlıların Avrupa ülkeleri arasında yeni müttefikler kazanma anlayışı çerçevesinde de siyasi bazı öncelik ve tercihlerin önem taşıdığı anlaşılmaktadır.⁷⁷

Bu çerçevede Osmanlı Devleti, 1612 senesinde Hollanda'ya bir ahidname vermiştir. Bu ahidname ile Hollandalılara, Osmanlı limanlarında konsolosluk açabilme hakkı; Osmanlı kara ve sularında serbestçe ticaret yapabilme hakkı; ihracı yasak olan mallardan pamuk, pamuk ipliği, sahtiyan, balmumu ve deri gibi malları ithal edebilme izni; Hollanda gemilerinin Osmanlı limanlarına sığınabilme hakkı; ithalat ve ihracatta %3 oranında vergi tahsili; gümrük vergisi dışındaki örfi vergilerden muafiyet; Hollandalı esirlerin serbest bırakılması; Hac izni gibi konularda müsaade verilmiştir. Ahidnamede yer alan bir diğer önemli mevzu da korsanlar hakkındadır. Buna göre Osmanlı gemileri Akdeniz'de dolaşırken rastladıkları Hollanda gemilerine zarar vermeyeceklerdir. Ayrıca Cezâyir-i Garb korsanlarına ait olan gemiler Hollanda limanlarına yanaştıklarında ihtiyaç duydukları barut, kurşun, yelken vs. gibi ihtiyaçları Hollandalılarca karşılanacaktı. Buna mukabil korsanlar da Hollanda'ya ait ticaret gemilerine taarruzda bulunup, mallarını yağmalamaktan men ediliyordu. Diğer bir madde de ise Hollandalılar'a korsanlar tarafından bir saldırı vukuunda Hollandalıların zararlarının hadisenin meydana geldiği andaki Cezâyir-i Garb Beylerbeyine tazmin ettirileceği ve bu beyin görevden alınacağı yazılmaktadır. Böyle bir durumda Hollandalılar da korsan gemilerini limanlarına kabul etmeme hakkına sahiptir.⁷⁸

Bu ahidnamenin verilmesinin ardından Osmanlılarla Hollandalılar arasındaki ticari ilişkilerde bir yoğunluk gözlenmektedir. Hollanda'nın ahidname almasında önemli rol oynayan Cornelius Haga, Hollanda'nın ilk büyükelçisi olarak göreve başladı. Bunun ardından ilk olarak konsolosluklarını Halep'te kuran Hollandalılar, bunun ardından, geleneksel ticaret merkezleri olan Kıbrıs, Kahire ve

⁷⁷ Mehmet Bulut, "XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Hollandalı Tüccarların Osmanlı Bölgelerindeki Faaliyetleri", *Osmanlı, C: III, Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara 1999, s. 212.

⁷⁸ Hollanda'ya verilen 1612 ahidnamesinin metni Türk arşivlerinde yer almamaktadır. Hollanda Devlet arşivinde yer alan ahidname nüshasının tam transkripsiyonu için bkz. De Groot, a.g.e., s. 233-246.

Suriye'nin diğer limanlarında ticaretlerini yoğunlaştırmışlardı.⁷⁹ Fakat on yedinci yüzyılın ortalarıyla birlikte İzmir, Hollanda ticaretinde yeni bir merkez olarak görülmektedir.⁸⁰

On yedinci yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren Fransa'nın ticaretinde meydana gelen düşüş nedeniyle Hollandalılar, Akdeniz'deki faaliyetlerini genişletme imkanı bulmuşlardı. 1640'lı yıllarda İngiltere'de iç savaş çıktığı dönemde Hollandalılar, Akdeniz ticaretindeki paylarını bu sefer İngilizler aleyhine genişletmişlerdi. Leiden de üretilen yünlü kumaşlar İngiliz kumaşları ile rekabet halindeydi ve 1652-1654 Hollanda-İngiltere savaşının ardından Hollandalılar bu rekabetteki kazançlarını İngiltere aleyhine daha da geliştirme imkanı bulmuşlardı.⁸¹

Cornelius Haga'nın 1639 yılında ülkesine dönüşünün ardından Osmanlı ve Hollanda arasındaki ilişkiler rutin bir şekilde devam etmiştir. Haga'dan sonra yeni büyükelçinin atanması için geçen süre otuz yılı bulmuştur. Bu kesinti döneminde genellikle tüccar olan kişiler, Hollanda'yı, maslahatgüzar olarak temsil etmişlerdir.

Haga elçiliğinden sonraki dönemde gerek Osmanlılarla İspanya arasındaki eski düşmanlığın pek bir hükmünün kalmaması ve gerekse de Girit'in zabtı için Venedik'le girişilen mücadele dolayısıyla Osmanlılarla, Hollandalılar arasındaki ilişkilerin gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya çıkı. Bu çerçevede, 1680 senesinde, Sultan IV. Mehmed Hollanda'ya yeni bir ahidname verdi.⁸² Bu ahidnamenin muhtevası büyük ölçüde aynısı idi. Osmanlılarla Hollandalılar arasındaki ilişkiler 1923 yılında kapitülasyon rejiminin sona erişine dek temelde bu çerçevede devam etti.

On yedinci yüzyılda Hollanda'nın Osmanlı Devleti ile olan ticareti büyük çoğunlukla Asya kervan yollarının sona erdiği Suriye limanlarında toplanmıştı. Bundan dolayı ilk Hollanda konsoloslukları Halep ve İskenderun'da kurulmuştu; bunun yanında uzun süre Kıbrıs'ta Hollandalı bir konsolos vekili bulunmaktaydı.

⁷⁹ İsmail Hakkı Kadı, *Arşiv Belgelerine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Hollanda İktisadi Münasebetleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi), 1997., s. 15.

⁸⁰ Gerard Erdbrink, "On Yedinci Asırda Osmanlı Hollanda Münasebetlerine Bir Bakış", *Güneydoğu Araştırmaları Dergisi*, No: 2-3(1973-1974), 1974, s. 167.

⁸¹ Kadı, a.g.e., s. 17.

⁸² 1680 senesinde Hollanda'ya verilen ahidnamenin tam metni için bkz. *Muahadat Mecmuası*, C: II, s. 95-107.

Fakat Osmanlı Devleti ile İran arasında on yedinci yüzyılın ilk yarısında devam eden savaşlar dolayısıyla ortaya çıkan emniyetsizlik neticesinde Batı Avrupa'nın doğu ile olan ticaretinin merkezi Doğu Akdeniz limanlarından İzmir'e doğru kaydı. Bunun neticesinde Hollandalı tüccarların asıl üslendikleri merkez olarak İzmir ön plana çıktı.⁸³

Hollanda tüccarının Osmanlı limanlarına getirmiş olduğu mallarından başında, Felemenk ya da Londra çukası denilen yünlü kumaş ve baharattı. Osmanlı topraklarından yapılan ihracat ise her türlü lüks tekstil ürünü, kadife, ham ipek, ipek, işlemeli kumaş, ham ve işlenmiş pamuk, yün, şarap, kurutulmuş meyve, halı ve deri idi.

1.2.5. İngiltere

Osmanlılarla İngilizler arasındaki ilk ticari ve siyasi münasebetler, on altıncı yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu tarihe kadar genellikle gerek İngiltere'nin uluslararası alana çıkmaması ve gerekse de Osmanlı ülkesinden uzak oluşu dolayısıyla Osmanlılarla İngilizler arasındaki ilişkilerin başlangıcı diğer devletlere nazaran daha geç bir tarihte olmuştur. Yüzyıl başında Akdeniz'in batı kıyılarında görülmeye başlayan İngiltere, tüm İngiliz kumaşlarının ve Portekiz baharatının Avrupa'ya yayıldığı merkez olan Anvers ile arasındaki mücadelenin⁸⁴ bir sonucu olarak Doğu'dan gelen mallara kolayca ulaşamaması nedeniyle, bu yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte, Doğu Akdeniz'e de kendi tüccarını göndermeye karar vermiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 1569 tarihli ahidnamesine göre, ahidnamesiz devletler, Osmanlı sularında sadece Fransız bayrağı altında ticaret yapabilme hakkına sahiplerdi. Fransızların belli başlı ticari limanlarda birer konsolosu bulunuyor ve bu konsolosluga bağlı olan tüccar ve gemiler, konsolosluk hakkını bu şahsa ödüyordu. Ahidnamesi olmadığı için İngiltere de ticari işlerini Fransız konsolosları üzerinden halletmek zorundaydı. Halbuki Osmanlı Devleti ile münasebetleri resmen başlatacak

⁸³ Erdbrink, a.g.m., s. 187.

⁸⁴ İngiltere'nin, imal ettiği yünlülerinin bir anlamda doğuya açılan kapısı olan Anvers ile sürüşmesi ve bunun sonucunda ticaretin merkezinin Hamburg'a kayması sonrasında İngiliz yünlüleri Akdeniz'e ulaşamaz ve İngiltere de baharata erişemez hale gelmiştir. Bkz. Fernand Braudel, **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm**, C: II, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, Yedi Gece Yayınları, 1993, s. 124-129.

olursa İstanbul'da bir elçilik ve diğer yerlerde konsolosluklar tesis edilerek bu gibi vergilerin yabancılara gitmesi önlenmiş olacaktı.⁸⁵ Ayrıca o dönemde, Avrupa devletlerinin kendi aralarındaki savaşlar dolayısıyla Akdeniz ticareti de oldukça zayıflamış durumdaydı. Bu durumdan istifade etmek isteyen iki İngiliz tüccar Edward Osborne ve Richard Staper isimli iki tüccar, Osmanlı ülkesindeki ticari potansiyeli araştırmak amacıyla temsilcileri William Harborne'u İstanbul'a göndermişlerdir. Harborne, İstanbul'da, İngiltere ile ticaretin faydasına inanan Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa ve Hoca Saadettin Efendi'nin⁸⁶ desteğiyle III. Murad'la görüşüp, 1580 (h.988) yılında Osmanlı ülkesinde Fransız ve Venediklilerle eşit şartlarda ticaret yapabilme müsaadesini içeren bir ahidname almayı başardı.⁸⁷

İngiltere'nin Osmanlı Devleti ile ilişkiye geçmesinin bir diğer nedeni de, İngiltere ile İspanya arasında siyasi ve ekonomik rekabettir. Protestan olan İngilizlerin düşmanı olan Katolik İspanya, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki en büyük düşmanı idi. Kraliçe Elizabeth, bu müşterek düşmana karşı mümkünse Osmanlı kuvvetlerini harekete geçirmek niyetindeydi. Kraliçe Osmanlılardan bir ahidname almak suretiyle onların dostluğunu kazanmasına rağmen, Elizabeth'in bu niyeti hiçbir zaman gerçekleşmedi.

1580 tarihli ahidnamede ele alınan konuların başında, Akdeniz'de seyredecek İngiliz gemilerinin durumu gelmekteydi. Buna göre, İngilizlere ait bütün gemiler Osmanlı toprakları dahilinde iskele ve limanlara serbestçe gidip gelebilecekler, fırtına çıkınca yollarına devam edemeyen gemilere para ile erzak temin edilecek, fırtına gemileri karaya attığı takdirde beyler ve kadılar kendilerine yardım ederek kurtulan malları iade edecek, Osmanlı limanlarına uğrayan gemiler

⁸⁵ Mübahat Küttükoğlu, *Osmanlı İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1850)*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1974, s. 9.

⁸⁶ William Harborne, III. Murad'ın hocası olan meşhur Osmanlı tarih yazarı Hoca Saadeddin Efendi ile ilişki kurmuş ve Hoca Saadeddin de onun padişah ile görüşmesine yardımcı olmuştur. Bkz. Akdes Nimet Kurat, "Hoca Saadeddin Efendinin Türk İngiliz Münasebetlerinin Tesisi ve Gelişmesindeki Rolü", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul, 1953, s. 305-315.

⁸⁷ Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki ticari ilişkilerin başlangıcı ile ilgili olarak bkz. Arthur Leon Horniker, "William Harborne and the Beginning of Anglo-Turkish Diplomatic and Commercial Relations", *The Journal of Modern History*, C: XIV, No: 3, Eylül 1942, s. 289-316; Akdes Nimet Kurat, *Türk İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, TTK Basımevi, 1953 içinde özellikle s. 1-103; Mübahat Küttükoğlu, *Osmanlı İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1850)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1974 içinde özellikle I. Bölüm ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ondokuzuncu Asır Başlarına Kadar Türk-İngiliz Münasebatına Dair Vesikalar", *Belleten*, C: XII, No: 51, 1948, s. 573-648.

“hıfz u sıyanet” olunacak, Osmanlı karasularında Türklere ait gemiler ve donanmalar İngiliz gemilerine rastladıklarında taraflar birbirlerine dostluk gösterecek ve zarar vermekten kaçınacaktı. Ayrıca bu ahidnamede tüccarın borç ve veraset meseleleri, esirlerin durumu, vergilendirme, konsolos ve tercümanların durumu, konsoloslukların nerelerde açılacağı gibi konular hakkında da düzenlemeler yapılmıştır.⁸⁸

Ahidnameyi müteakiben, 1581 senesinde, İngiltere’ye verilen bu ticari imtiyazlara binaen *Turkey Company* kurulmuştur. Bu şirket 1592 yılında *Levant Company* adını almış ve 1825 senesinde kadar bölgede ticarete devam etmiştir. William Harborne ise bu anlaşmayla beraber 1583 senesinde İngilizlerin ilk daimi büyükelçisi olarak İstanbul’a gönderilmiştir. Harborne, İstanbul’da bulunduğu süre içerisinde hem ticari alanda hem de siyasi alanda faaliyet gösterdi. Ticari alanda, kısa sürede ilk ahidname ile %5 olarak belirlenen gümrük resmini %3’e düşürerek bir başarı kazanırken, siyasi alanda pek fazla bir gelişme kaydedilemedi.

Levant Company’nin faaliyete geçmesinden sonra Osmanlılar ile İngilizler arasındaki ticari ilişkiler hızla gelişmeye başladı. Özellikle İngiliz kumaşları Osmanlı ülkesinde en çok rağbet gören malların başında gelmekteydi. Bunun dışında İngiliz ticaretinin Akdeniz’de hızla gelişmesinin altında yatan belki de en önemli sebep, Papa’nın, Hristiyan gemilerinin doğuya götürmesini yasakladığı kalay ve kurşun gibi maddeleri, bu yasağa aldırış etmeden ihraç etmeleri idi.⁸⁹ *Levant Company*, ilk senelerinde muhtelif cins ve renkte kumaşlar, çubuk şeklinde kalay ve kurşun ve de tavşan derisi ihraç edip, karşılığında yağlar, çivit, ham ipek, pamuk ve pamuk ipliği, baharat, boyalar, kuşüzümü, ecza, mazi, beyaz sabun, keçi derisi, kükürt ve halı gibi maddeler ithal ediyordu.⁹⁰

İngilizlerin Osmanlı Devleti ile olan bu yakınlaşması, Akdeniz’deki çıkarlarına zarar verdiği için Fransızlar tarafından sıcak karşılanmadı. Bu yüzden İngiliz ve Fransızların birbirlerini sürekli olarak saraya şikayet ettikleri, birbirleri aleyhine propaganda ve faaliyetlerde bulundukları bir süreç başladı. Burada en

⁸⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı İngiliz*, s. 20-23. Ayrıca 1580 tarihli ahidnamenin tam metni için bkz. *Muahadat Mecmuası*, C: I, s. 240-262.

⁸⁹ Kütükoğlu, *a.g.e.* s. 16-17.

⁹⁰ Kütükoğlu, *a.g.e.* s. 16-20., Kurat, *a.g.e.* s. 64-65.

önemli problem, harbi devlet tüccarının kimin bayrağı altında ticaret yapacağı, dolayısıyla konsolosluk hakkını kime ödeyeceği meselesi olmuştur. Bu gergin durum 1612 yılında, Osmanlı Devleti'nin üçüncü bir devlete, Hollanda'ya, ahidname vermesine dek devam etmiştir.⁹¹

On yedinci yüzyıl boyunca İngilizlere birkaç yeni ahidname daha verilmiş ve bu ahidnamelerle Osmanlılarla İngilizler arasındaki ticari ilişkiler değişen şartlara göre düzeltilmeye çalışılmıştır.⁹² Bu ahidnamelerden II. Osman zamanında verilen ahidnamede, Garb Ocaklarının korsanlık faaliyetleri ile ilgili bir madde de konulmuştur. İngiliz gemilerini yağma ve mallarını zapt eden Tunus ve Cezâyir korsanları, aldıkları malları sahiblerine iade edecekler, hükme riayet etmedikleri takdirde Osmanlı liman ve iskelelerine, özellikle Tunus, Cezâyir, Koron ve Mora iskelelerine sokulmayacaklardır.⁹³

1675 senesinde Sir John Finch'in büyükelçiliği döneminde, o tarihe dek verilen ahidnameleri tadil ve genişletmek amacıyla yeni bir ahidname verilmiştir. Bu ahidnamede III. Murad döneminden itibaren İngilizlere verilen tüm imtiyazları bir arada görme imkanı mevcuttur. Ayrıca yeni ahidnamede muhtelif yerlere ve mallara göre gümrük oranları yeniden düzenlenmiştir.

İngiliz tüccarlarının Osmanlı ülkesine getirmiş olduğu malların başında mensucat gelmektedir. Özellikle *ondrine* denilen çuhalar, *kersey* denilen el dokuması yünlü kumaş, hasse, çit ve kirpas en çok rağbette olanlardandı. İkinci olarak ise maden ve boyalardan söz etmek mümkündür. Özellikle savaş zamanlarında ihtiyaç duyulan kalay, kurşun gibi madenlerin yanı sıra demir ve çelik gibi madenler de bu ticarete önemli yer tutmaktaydı. Gıda maddeleri ve baharat ise Hindistan'la olan kara ticaretindeki gerilemenin ardından İngiliz gemilerinden ucuzca alınan mallar arasına girmiştir. Şöyle ki East India Company'nin teşebbüsleri ve faaliyetleri sonucunda, karanfil, tarçın, yenibahar ve biber gibi baharat ürünleri, karadan

⁹¹ İngiltere ve Fransa arasındaki rekabet için bkz. Arthur Leon Horniker, "Anglo French Rivalry in the Levant", *The Journal of Modern History*, C: XVIII, No: 4, Aralık 1948, s. 289-305. Kurat, a.g.e., s. 104-117.

⁹² On yedinci yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki İngiliz tüccarları hakkında bkz. Daniel Goffman, *Osmanlı İmparatorluğunda İngilizler*, çev. Ayşe Başçı-Sander, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2001.

⁹³ Kütükoğlu, a.g.e., s. 28.

gelenlerden daha ucuza temin edilebildiği için rağbet görmüştür. Ayrıca zücade malzemeleri, ayna, billur fanus, bardak gibi muhtelif lüks tüketim malları da İngilizlerin Osmanlı ülkesine getirdiği mallar arasında yer almaktaydı.

Bunlara karşılık İngilizlerin Osmanlı ülkesinden alıp götördükleri başlıca mal muhtelif baharatlar ve İran ipeği idi. Baharat İran üzerinden geldiği için bir müddet sonra Türkiye'den sevk edilen mallar arasından çıktı. Fakat buna karşın İran ipeği bu ticaretteki önemini uzun süre muhafaza etti. Bunların dışında İngilizlerin alıp götördükleri bir diğer önemli mal da Ankara tiftiği idi. Hatta 1624 senesinden sonra Ankara'da devamlı olarak bazı mümessiller bulundurdıkları bilinmektedir. Osmanlı ülkesinden götürülen diğer ihraç malları ise pamuk ve pamuk ipliği, mazı, deri, balmumu, sabun ve ecza malzemeleri olmuştur.⁹⁴

⁹⁴ Kütükoğlu, a.g.e., s. 18-20.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ONYEDİNCİ YÜZYILDA AKDENİZDE KORSANLIK FAALİYETLERİ

Akdeniz’de korsanlığın tarihi Roma dönemine dek uzanmaktadır. Bu dönemde Rodos ve Adriyatik kıyılarındaki muhtelif kentlerin korsanları, herhangi bir ideolojiden azade olarak, Romalı ve Grek tüccar gemilerine saldırmakta, mallarını yağmalamakta, gemidekileri ya öldürmekte ya da esir alıp köle olarak satmaktadır.¹ Burada ilk örnekleri görülen korsanlık on altıncı yüzyıla birlikte form değiştirmiş ve Hristiyan-Müslüman çatışmasının araçlarından biri haline gelerek ideolojik bir kimlik kazanmıştır. Özellikle Kuzey Afrika kıyılarında öbekleşmiş olan Müslüman korsanlar ile Malta, Sardunya, Rodos gibi adalarda ve Adriyatik’in kuzey kıyılarındaki kentlerde toplanmış olan Hristiyan korsanlar kendi inançları adına denizde korsanlık faaliyetlerine girişmişlerdir.

Osmanlı Devleti, Gelibolu’yu fethetmesinin ardından burada bir tersane kurmuş, Batı Anadolu Türk Beylikleri üzerinde egemenlik tesis etmesiyle birlikte de denizci bir güç olarak Ege Denizi’nde boy göstermeye başlamıştır.² On beşinci yüzyılda hatırı sayılır deniz zaferleri olmasa da Osmanlı denizciliği kendine has bir kimlik ve üslup kazanmış, Cezâyir hakimi olan Hayrettin’in 1533 yılında Kaptan-ı Derya’lığa getirilmesinin ardından Osmanlı Devleti Akdeniz’de hatırı sayılır bir güç haline gelmiştir. Bu tarihten 1574 yılında Tunus’un fethine dek geçen zaman diliminde korsanlar, Osmanlı donanmasının ana unsurlarından biri olmuşlardır.³

Akdeniz’deki son büyük donanma savaşı olan İnebahtı Savaşı’nın ardından, denizde seyreden büyük bir donanma kalmaması yüzünden, denizlerin hakimi olarak korsanlar görünmektedir. Bundan dolayı on yedinci yüzyıl boyunca Akdeniz’de oldukça fazla sayılabilecek miktarda korsanlık vakası olmuş, Akdeniz’de resmi kanallarla ticaret yapan birçok devletin korsan gemisi buradaki faaliyetlerin

¹ Philip de Souza, “Ancient Rome And The Pirates” *History Today*, Temmuz 2001, C. 51, No: 7. s. 74-85.

² İdris Bostan, “XV ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nin Deniz Politikası”, *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1997, s. 185-204.

³ Salvatore Bono, *I Corsari Barbareschi*, Torino, 1964. s. 46-48.

içerisinde yer almıştır. Osmanlılar adına burada en faal durumda bulunanlar Kuzey Afrikalı korsanlar olmuşlardır. On yedinci yüzyılda oldukça faal olan bu korsanlar, yüzyılın ilk yarısında göstermiş oldukları faaliyet yoğunluğunu, yüzyılın ikinci yarısına taşıyamamışlardır. Bunun başlıca nedeni, Girit kuşatması ile başlayan süreçte Akdeniz’de yeniden donanmaların görünür hale gelmesi, korsan gemilerine rahat hareket etme fırsatı vermemeleri olmuştur.

2.1. KORSANLIK VE KORSANLIĞIN GELİŞİMİ

Korsan kelimesi, Arapça’dan Türk diline geçmiş bir kelimedir fakat kelimenin kökeni İtalyanca *corsario* kelimesine dayanır. Kamus-ı Bahri’de korsan maddesinin karşısında “muharebe zamanında düşmanın ticaret-i bahriyesini sekte-dâr etmek üzere devlet tarafından techiz olunan sefâyin-i ticariyedir. El-yevm Avrupa’da umum Avrupa kumpanyalarının iktizasında korsan hizmetini ifaya salih sefayine malik olmalarını ve muharebe vukuunda bunları devletin yed-i istimaline terk etmelerini şartnamelerine derc etmektedirler. Fakat asar-ı kadimede kullanılan bu nevi korsan sefayini vakt-i sulhta dahi deniz hırsızlığı ederek cümle-i ızrara teşebbüs edegeldiklerinden bu nam deniz hırsızlarına dahi verilmeye başlanarak menfur olmuş” yazılıdır.⁴

Buradan da görüleceği üzere korsanlık, uzun süre, sonraları kazanmış olduğu anlamdan uzak bir manayı ihtiva etmekteydi. Nitekim Osmanlılar da bu kelimeyi, tezde ele alınan dönem için, düşman gemilerine ani baskınlar düzenleyerek onların ticaret ve nakliyatını sekteye uğratmak ve müsait kıyılara baskında bulunarak düşmana zayıat verdirmek amaçlı yapılan eylemler için kullanmışlardı. Fakat zamanla korsanlık bu asıl hüviyetinden farklılaşarak deniz hırsızlığı şekline dönüştü. Osmanlı tebası olup da kanun dışı hareket eden korsanların eylemleri hırsızlık şeklinde değerlendirildi ve onlara gerekli cezalar verildi.

Osmanlılar korsanlığı yukarıdaki tariflerden daha farklı bir biçimde algılamışlardır. Şöyle ki, korsanlık Osmanlılar’da bir anlamda deniz akıncılığı olarak görülmüş ve yapanlar da hırsız muamelesi görmemişlerdir.⁵ Osmanlılar bu durumu belirtmek için deniz akıncılarına korsan tabirinin yanı sıra, levend ya da gönüllü

⁴ Süleyman Nutki, *Kamus-ı Bahri*, İstanbul, Bahriye Matbaası, 1917, s. 318.

⁵ İdris Bostan, “Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği”, *Türkler*, Ankara, 1999, s. 134.

levend tabirlerini de kullanmıştır.⁶ Korsanlar şayet hukuk dışına çıkarak yağma yaparlarsa, yapmış olduğu eylem haramilik olarak ifade edilmiş ve bu işi yapanlar şiddetle cezalandırılmıştır.⁷

Korsanlık ilk bakışta yasadışı bir iş olarak görülse de bu eylemin İslam hukukunda bir karşılığı mevcuttur ve bu durum yasalara uygun olarak değerlendirilir. İslam hukukuna göre İslam ülkesi *Darü'l İslam*, Müslüman olmayan ülkeler ise *Darü'l Harb* ya da *Darü'l Sulh* olarak tanımlanırlar. Buna göre *Darü'l İslam* ile *Darü'l Harb* arasında her zaman için geçerli olan bir savaş hali mevcuttur. Hal böyle olunca yapılan korsanlık faaliyetleri Müslüman gemicilerin Müslüman olmayan ve arada savaş hali bulunan devletlere karşı, onlara zarar verme adına yapılan eylemler olarak değerlendirilirler. Bu durumda korsanlık meşru bir eylem olarak telakki edilebilir.

Fakat şayet bir Müslüman devlet, *Darü'l Harb*'ten bir devlet ile bir anlaşma imzalarsa İslam hukukuna göre bundan sonra o anlaşmanın şartları bağlayıcı olur; dolayısıyla da savaş hali geçici olarak ortadan kalkar ve bundan sonra devlet *Darü'l Sulh* olarak tanımlanır ki bu devlet ile olan ilişkilerde anlaşma şartlarını gözetmek icab eder. Hal böyle olunca, *Darü'l Sulh*'ten bir devletin gemisine karşı yapılan korsanlık faaliyetleri, anlaşma hükümlerine aykırı olacağı için bu eylem haramilik olarak telakki edilir ve anlaşma şartları uyarınca bu eylemi yapanlar cezalandırılır ve zarar görenlerin zararları tazmin edilir.

On dördüncü yüzyılda Anadolu Beylikleri'ne hakim olmasına paralel olarak, kendisine ait bir deniz gücü de bulunmaya başlayan Osmanlı Devleti'nde denizcilikle paralel korsanlığın da arttığı görülmektedir. Korsanlığı basit bir yağma hareketinin önünde gördükleri için, Osmanlı idarecileri duruma müdahalede bulunmamış, ancak ahidnameli devletlerin gemilerine bir zarar verilmesi durumunda bu devletlerin zararını tazmin etmiştir.⁸

⁶ Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, İstanbul, 1995, s. 170-171.

⁷ BOA, *İbnül Emin-Bahriye*, 71.

⁸ Osmanlı ahidnamelerinin büyük çoğunluğunda korsanlıkla ilgili maddeler mevcuttur. Devlet, ahidname verilen ülkenin gemilerini yasak olan malların ticaretini yapmamak koşuluyla garanti altına almıştır.

Cezâyir hakimi olan Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı hakimiyetine girmesi ile birlikte Osmanlı deniz gücünde büyük bir sıçrama kaydedilmiş ve Osmanlılar Akdeniz'de hatırı sayılır bir gücün sahibi olmuşlardır. Bu güç Preveze ve Cerbe savaşları ile pekiştirilmiştir. Ege ve Akdeniz'deki bir çok adaya sahip olan Osmanlılar, Kıbrıs'ı da fethederek —Girit dışında— Doğu Akdeniz egemenliğini sağlamışlardır. Kıbrıs'ın fethinin ardından İnebahtı Savaşı'nda, müttefik donanması karşısında mağlup olmuşsa da kısa sürede yeni bir donanma vücuda getirmeyi başarmışlardır. Fakat bu savaşın ardından Akdeniz uzunca bir süre büyük bir savaşa tanık olmamıştır.⁹

Akdeniz'de korsanlığın tarihi oldukça eskidir. Fakat yaygınlık kazanması büyük donanma savaşlarının ortadan kalkmasından sonra, yani on altıncı yüzyılın sonu ile birlikte olmuştur.¹⁰ Bu zamana kadar daha ziyade öncü kol çalışması olarak değerlendirilebilecek eylemler suret değiştirerek deniz haydutluğu kisvesine bürünmüşlerdir. Eskiden Hristiyan güçlerin Müslüman güçlere ve onların zenginliklerine karşı, ya da Müslüman güçlerin Hristiyan gemilerine ya da kıyılarına yönelik faaliyetleri olarak değerlendirilebilecek olan bu eylemler, İnebahtı sonrasında, artık deniz haydutluğu halini almıştır. Böylece siyasetin emrindeki korsanlık bitmiş, kontrolsüz bir soygunculuk dönemi başlamıştır. Artık yağmalayanın da, yağmalananın da ne vatanı ne de dini vardır: hadise artık meslek kisvesine bürünmüştür.¹¹

İtalyan Tarihçi Salvatore Bono, bu durumun öncelikle, denizde birbirleriyle yüz yüze bakan birçok bölgenin fakirliğinin, gerekli kaynakları elde etmek için halkları mümkün olan tek şeyi yapmaya, ya da daha basit bir deyişle bu kaynakları bunlara sahip olanların elinden almaya teşvik etmesinden kaynaklandığını söyler. Özellikle de Berberi ülkelerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için korsan savaşlarının oldukça önemli olduğuna dikkat çeker.¹²

⁹ Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, C: II, İstanbul, 1990, s. 146-147

¹⁰ Fernand Braudel, Akdeniz'de korsanlık yoğun bir biçimde boy göstermesini, İnebahtı Savaşı'nın ardından, Akdeniz'deki büyük devlet donanmalarının ortadan kalkmasına bağlar. Bkz. Braudel, *a.g.e.*, s. 146.

¹¹ Braudel, *a.g.e.*, s. 147-149.

¹² Bono, *a.g.e.*, s. 32-40.

Akdeniz’de korsanlığın gösterdiği özelliklerin başında korsanlığın kentlere bağımlı olarak sürmesi gösterilebilir. Osmanlı Devleti örneğinde de görülebileceği üzere, korsanlık —Cezâyir, Tunus, Avlonya, İskenderiye, Draç gibi— bir takım kentlerin öncülüğünde ve koruması altında yapılmaktaydı. Bu kentlerin ortak özellikleri büyük devletlerin kıyılarında ya da ticaret yollarına oldukça yakın yerlerde bulunmalarıydı. Bu durum korsanlık yapanların işlerini kolaylaştırdığı gibi ganimetin artışı da önemli rol oynuyordu.¹³ Mesela Cezâyir, sahip olduğu konumun da avantajıyla, bir merkez haline gelmiş ve maceracı denizcilerin ve korsanların üslerinin en önemlilerinden biri olmuştur. Braudel’in “Amerikan tarzında mantar gibi büyüyen bir kent”¹⁴ demesinin altında Cezâyir’in bu özelliği dolayısıyla bir çekim merkezi olması yatmaktadır.

Korsanların kimler olduğunun ayrıca üzerinde durulmalıdır: Korsanlar, öncelikle korsanlık yapılan bölgelerin yerleşik halkıdır. Osmanlı örneğine bakılacak olursa mesela Cezâyir halkıdır. Bunlar içerisinde, Berberiler olduğu gibi, Anadolu’dan gitme, toprağını terk etmiş binlerce insan ve oraya gönderilmiş yeniçeriler de yer almaktadır.¹⁵ Fakat bu unsur kadar önemli olan bir diğer unsur da korsan savaşlarında esir olup daha sonra korsanlara katılan yabancılardır. Bunların bir kısmı maceracı ruhlarından dolayı, bir kısmı zenginlik umuduyla, bir kısmı da fidiye ödemeden kurtulmanın bir yolu olarak gemide leventliği tercih ettikleri için Cezâyirli korsanlara iştirak etmişlerdir. Fakat farklı etnik yapıdan gelmiş olsa da amaçları birdir: Kendi dışındakileri gemileri vurmak.

Diğer bir korsan bölgesi de bir sonraki kısımda ayrıntılı olarak bahsedilecek olan Adriyatik halkıdır. Burada da İskenderiye, Nova, Draç, Ülgün, Avlonya gibi kentlerde yoğunluk arzederler. Bunların kimi Müslüman kimi de gayri Müslim kökenlidirler. Ayrıca on altıncı yüzyılın sonu, on yedinci yüzyılın ilk on yıllarında bölgede yoğun bir biçimde Slav kökenli korsanlar, yani Uskoklar görünmüştür.

Kuzey Afrikalı korsanlar hakkında yazan yazarların hemfikir oldukları konuların başında, Akdeniz’de korsanların başarısının altında yatan neden olarak

¹³ Braudel, a.g.e., s. 149-151.

¹⁴ Braudel, a.g.e., s. 150.

¹⁵ Sir Godfrey Fisher, *Barbary Legend; War, Trade and Piracy in North Africa 1415-1830*, Londra, Oxford Üniversitesi Yayınları, 1953, s. 17-40.

kullandıkları gemileri göstermeleri gelir.¹⁶ Onlara göre Garp Ocakları korsanları Akdeniz'deki başarılarını kullandıkları gemilere borçluydular. Önceleri kadirga tipi kürekli gemileri tercih eden Garp Ocakları korsanları yelkenden de her zaman istifade ediyorlardı. Gemilerinde pek fazla top taşımıyorlar, genellikle saldıracakları gemiye yanaşıp –ki kadirgaların ucundaki sivri çıkıntının saldıracakları gemiye saplanması sonucunda- gemide yer alan korsanların rakip gemiye girip savaşmaları sonucunda galip geliyordu.

Bu noktada gemide ne kadar çok levent bulundurulsa, sonuç o kadar çabuk elde ediliyordu.¹⁷ Haedo'nun da dediği gibi “Kuzey Afrikalı korsanlar, kış ya da bahar hiç fark etmez, her zaman gün doğumundan gün batımına dek denizde görülebiliyorlardı. Ve şayet oldukça ağır olan bir Hristiyan kalyonu, onların hafif gemilerine denk geldiyse yapacak bir şey kalıyordu: malları bırakıp kaçmak.”¹⁸

Ele alınan dönem için Osmanlı belgelerinde, korsanların kullandıkları gemiler hakkında detaylı bilgiler yer almamaktadır. Fakat korsanların bindikleri gemiler için genel bir tabir olan sefinenin yanı sıra, ne olduğu daha detaylı bilinen kadirga, fırkate, şehtiye, kalyon isimleri sıkça zikredilmektedir.¹⁹

Osmanlı korsanlarının gemileri ile Hristiyan gemilerinin bir Müslüman korsanın ağzından kıyaslamasını yapan Cervantes'in anlatımı oldukça etkilidir: “...Evet, ama İspanyolların bizi takip etmesi o kadar önemli değil ki. Gemilerine kendi yükleri engel oluyor. Düşmanı kaçırmak ya da sıkıştırmak için hareket sırasında hızlı hareket etmek şart... Biz hafif silahlar kullandığımız için alev kadar özgürüz. Bizi takip ediyorlar mı? Rüzgara karşı da hızlı hareket ediyoruz; yelkenleri indirdiğimiz gibi kolayca süzülüp gidiyoruz”²⁰

Braudel'in de ifade ettiği üzere “ganimetsiz korsanlık olmaz”.²¹ Bu yüzden korsanlar ganimetin bol olduğu bölgelerde bulunmaktadır. Osmanlı korsanları

¹⁶ Bono, a.g.e., s. 77.

¹⁷ Bono, a.g.e., s.77-79.

¹⁸ Julien, a.g.e., s. 286-287.

¹⁹ Bu gemilerle ilgili olarak bkz. İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, TTK Yayınları, Ankara, 1992.

²⁰ Bono, a.g.e., s. 80.

²¹ Braudel, a.g.e., s. 151.

zaman zaman Akdeniz'deki ganimeti yetersiz bulduklarında, İngiltere kıyılarına dek çıkmakta bir sakınca görmemişlerdir. Fakat bu ganimetin paylaşımı nasıl olmaktadır?

Eldeki Osmanlı belgelerinde bu paylaşımın açık bir tarifi yapılmamıştır. Fakat ikincil kaynaklarda bu durum açık bir biçimde ortaya konmuştur. Öncelikle bir gemiye el konulduğu zaman, bir memur tarafından gemide bulunan malların bir envanteri hazırlanırdı. İlk dönemler için gemilerin kendisine pek fazla kıymet verilmiyor olsa da daha sonraları gemiler de paylaşımında dikkate alınmaya başlanmıştır. Buna rağmen ganimetin en kıymetli kısmını ele geçirilen esirler oluşturmaktaydı. Bu esirlerin zengin ve soylu olanları fidye karşılığı paraya tedavül edilir, soylu olmayanlar ise ya köle olarak satılır ya da gemilerde kürekçi ve hizmetli olarak istihdam edilirdi.²²

Malın paylaşımı yapılmış olan harcamalar çıkarıldıktan sonra gerçekleştiriliyordu. Geminin ele geçirilmesinde özel hizmeti olanlar varsa onlara payları veriliyor, bölgenin hakimine bir miktar ödeme yapılıyor²³ ve bundan sonra geriye kalan miktar korsan gemisinin sahipleri ve mürettebat arasında taksim ediliyordu.²⁴

2.2. AKDENİZDE OSMANLI KORSANLIK FAALİYETLERİNİN YOĞUNLAŞTIĞI BÖLGELER

Akdeniz'deki Osmanlı korsanlık faaliyetleri belli başlı bölgelerde yoğunlaşmaktaydı. Eldeki bilgilerden Osmanlı korsanlarının Akdeniz dışına da çıktıkları ve İngiltere kıyılarını dahi vurdukları bilinmektedir. Osmanlı korsanlarının İspanya kıyılarını sıkça vurdukları bilinmekle beraber, İspanya ahidnamesinin çok geç tarihli olması arşiv kayıtlarına bu durumun yansımaya engel olmuştur. Bunların dışında korsanların Akdeniz'deki faaliyetleri belli başlı bölgelerde yoğunlaşmaktaydı.

²² Bono, a.g.e., s. 105-108.

²³ Bu durum mutlak surette olmak durumundaydı. Aksi halde korsan gemisinin limana girişine müsaade edilmez ve faaliyetlerine müsaade olunmazdı. Zaman zaman bu durum Osmanlı arşiv kayıtlarına da yansımıştır. Yerel yöneticiler kendi alacakları payı düşünerek topları ile uzaklaştırabilecekleri halde korsan gemilerinin müstemen gemilerini yağmalamalarına göz yummaktadırlar. Bkz. BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 23/74.

²⁴ Bono, a.g.e., s. 110-114.

Osmanlı Devleti'nde Garp Ocakları olarak bilinen Cezâyir, Tunus ve Trablusgarp, korsanların en temelde yaşadıkları ve faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları bölgelerdi. Bunun dışında özellikle on altıncı yüzyılın son çeyreği ile birlikte Adriyatik kıyılarında korsanlık faaliyetlerinin arttığı gözlemlenmekteydi. Ama Osmanlı korsan gemilerinin yanı sıra İngiltere, Fransa, Hollanda ve Venedik gibi devletlerin korsanlarının da en temel faaliyet alanı Ege ve Akdeniz adaları civarıydı. Liman ve iskelelerinin yoğunluğu, korsanlar açısından bu bölgeyi cazip hale getirmekteydi.

2.2.1. Garp Ocakları

Osmanlı Devleti'nde, Kuzey Afrika'da yer alan Cezâyir, Tunus ve Libya için Mağrib Eyaletleri ya da Garp Ocakları tabirleri kullanılırdı. Cezâyir 1516 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı hizmetine girmesi ile, Tunus 1574 senesinde ve Trablusgarb da 1551 senesinde Kaptan-ı Derya Sinan Paşa ve Turgud Reis'in faaliyetleri neticesinde Osmanlı hakimiyetine girmişti.²⁵ Bu yerlerin Osmanlıların eline geçmesi ile beraber Osmanlı Devleti Akdeniz'de tam anlamıyla bir egemenlik tesis edebilmiş, Garp Ocakları'nın Akdeniz'de üstlenmiş oldukları misyon sayesinde, Osmanlı Devleti, merkezden çok uzakta bile önemli siyasi avantajlar elde edebilmiştir.²⁶

Osmanlı egemenliğinin tesisinin ardından bu yerler ayrı ayrı eyaletler şeklinde yapılandırılmışlardır. Her ne kadar bu eyaletlerin başında, merkez tarafından gönderilen bir vali bulunsa da buraların idaresi Osmanlı idaresine karşı sık sık isyan çıkaran yeniçerilerin kontrolü altında idi.²⁷ Bu eyaletler salyaneli eyaletlerden oldukları için her Beylerbeyilik kendi gelirlerinden, masraflarını çıkardıktan sonra, devlet hazinesine belli miktarda altın gönderirdi.²⁸

²⁵ Garp Ocaklarında Osmanlı hakimiyeti ile ilgili olarak bkz. Aziz Samih İltar, *Şimali Afrika'da Türkler*, 2 cilt, İstanbul, 1936.

²⁶ İdris Bostan, "Garb Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi İlişkileri, 1580-1624", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, no: 14, İstanbul, 1994, s. 59

²⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. III/II, s. 296-297. Tunus ve Cezâyir'de yeniçerilerin çıkarmış oldukları isyanlarla ilgili olarak bkz., Julien, a.g.e., s. 284-288.

²⁸ Ayrıca Garp ocakları iki üç yılda bir padişaha hediyeler gönderirlerdi. Buna mukabil Tersane'den bir takım ihtiyaçlarını giderirlerdi. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 305.

Cezâyir'in Osmanlı idaresine girmesinden sonra şehrin muhafazası için İstanbul'dan Cezâyir'e 2000 kadar yeniçeri gönderilmiştir ve böylece Cezâyir Ocağı'nın temeli atılmıştır. Ayrıca Uzunçarşılı, Ocaklara, Batı Anadolu'nun çift bozan halkından 20.000'e yakın kişinin gönderildiğini yazmaktadır.²⁹ Daha sonraları gerek bu ocaklar ahalisinin Anadolu kıyılarına çıkarak levend tahrir etmeleri ve gerekse de korsanlıkla ele geçirdikleri denizcilerin kendilerine iştirak etmeleri sonucunda, bölgede, korsanlık yapanların sayısı oldukça artmıştır.³⁰ Tunus ve Trablusgarp'a yerleşmiş halk da benzer unsurlardan müteşekkildi. İçlerinde yoğun ve hakim olan unsur yeniçeriler ve çoğu korsanlar tarafından esir edildikten sonra onlarla yaşamaya başlayan insanlardı. Bu ocaklar ahalisinin başlıca geçim kaynakları deniz taşımacılığı, köle ticareti ve korsanlıktı.³¹

Eskiçağlardan beri korsanlık faaliyetlerinde bulunan bu bölge ahalisi, Osmanlı Devleti idaresi altına girdikten sonra da bu faaliyetlerine devam etmişlerdir. Akdeniz'in kuzey kıyıları, zaman zaman Adriyatik ve adalar civarı Kuzey Afrikalı korsanların çoğunlukla faaliyet alanlarını oluşturuyordu. Fakat zaman zaman bu korsanların Akdeniz'in dışına çıktıkları ve örneğin İngiliz kıyılarını yağmaladıkları bilinmektedir.³²

On yedinci yüzyıl Kuzey Afrika'lı korsanların "altın çağı" olmuştur, denebilir.³³ Gerek Ocaklar'daki Osmanlı merkezi otoritesinin kaybolması, gerek Avrupa donanmalarının Kuzey Afrikalı donanmalar karşısındaki hantallığı ve gerekse de Avrupalı güçlerin kendi aralarındaki mücadeleler bunun kaynağını oluşturmaktadır. Fakat korsanlık yüzyılın ilk yarısında göstermiş olduğu yoğunluğu, yüzyılın ikinci yarısına taşıyamamıştır. Bunun başlıca nedeni, Girit kuşatması ile başlayan süreçte Akdeniz'de yeniden donanmaların görünür hale gelmesi olmuştur.

²⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. III/II, s. 294.

³⁰ Ocak ahalisi zaman zaman levend tahririne çıktıklarında bulundukları bölgelerde karışıklığa neden oluyorlardı. BOA, *Mühümme Defteri* (Bundan sonra MD),. 111, s.230/796; MD,. 111, s.502/1735.

³¹ Jamil M. Abun Nasr, "The Beylicate of Seventeenth Century Tunisia", *International Journal of Middle East Studies*, C. VI, no.1, Ocak 1975, s. 70-76; Rifaat Abou El Haj, "The History of Libya Between Sixteenth and Nineteenth Century", *International Journal of Middle East Studies*, C: XV, no:3, Ağustos 1983, s. 305-314.

³² Gray, Todd; "Turkish Piracy and Early Stuart Devon", *Rep. Trans, Ass. Advmt, Sci*, 121, Aralık 1989.

³³ Julien, a.g.e., s. 305-306.

Garp Ocakları halkı denizde korsanlık faaliyetlerinde bulunurken sık sık Osmanlı Devleti'nin serbest ticaret hükümleri içeren ahidnameler verdikleri devletlerin gemileri ile karşı karşıya kalıyorlardı. Bu yüzden özellikle on altıncı ve on yedinci yüzyıllar boyunca Garp Ocakları ile Avrupa devletleri arasındaki gerilim varlığını hep muhafaza etmiştir. Osmanlı Devleti yabancı devletlere verdiği ahidnamelerde bu duruma sıkça vurguda bulunmuş ve böyle durumlarda Beylerbeyilerin görevine son verileceği ve saldırıya uğrayan devletlerin karşı saldırısı durumunda kendilerine sahip çıkmayacağını kendilerine bildirmiştir.³⁴

Osmanlılar yabancı devletlere ahidnameler verdiği gibi, Ocakların da yabancı devletlerle anlaşmalar yapmasına müsaade etmiştir. Ocaklar Avrupa ülkeleri ile ticari ilişkiler içerisine giriyorlar ve bu ticari ilişkileri bir takım anlaşmalarla kayıtlıyordu. Örneğin İngiliz tüccarlar Garp Ocaklarına kurşun, barut ve baharat gibi nesneler satıyorlar onlardan limon, portakal, üzüm ve zeytin alıyorlardı. Bu gibi ticari ilişkilerin yanı sıra korsanlık hadiseleri sıkça oluyordu ki bunun için önlemler almak zorunluluğu mevcuttu. Bu yüzden, mesela Fransa ile Cezâyir arasında, 1619 yılında, Osmanlı Devleti'nin müsaadesiyle bir anlaşma imzalanmıştır.³⁵ Bu anlaşmadan bir süre sonra İngiltere Cezâyir'e müracaat etmiş ve aralarında bir anlaşma imzalanmıştır.³⁶ Bu şekilde Ocaklarla Avrupa devletleri arasındaki ticaret düzenlenmeye ve korsanlığın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Fakat bir sonraki bölümde verilecek olan örneklerde de görüleceği üzere özellikle korsanlığın önüne geçmek pek mümkün olmamıştır.³⁷

Ocak gemilerinin diğer bir önemli faaliyet alanı ise İspanya kıyıları olmuştur. Osmanlı Devleti ile savaş hali uzun süre devam eden İspanya'nın, Osmanlılardan ahidname alması oldukça geç bir tarihte olmuştur. Böyle olunca Ocak korsanlarının, İspanya gemilerine yönelik taarruzları, Osmanlı merkezi idaresine her

³⁴ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 35/1, s. 16; BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 27/2, s. 6.

³⁵ Bostan, a.g.m., s. 66.

³⁶ Cezâyir'le İngiltere arasında imzalanan anlaşmada, Cezâyir, İngiliz gemilerine müdahale etmeyeceğini taahhüt ediyor, İngilizlerin Cezâyir'de konsolosluk açmalarına müsaade ediyor ve elindeki esirleri serbest bırakacağını taahhüt ediyordu. Buna mukabil İngiltere ise Tunus ve Cezâyirlilerin İngiliz limanlarına serbestçe giriş çıkışlarına müsaade ediyor ve ellerinde olan esirleri iade edeceğini bildiriyordu. Bkz. Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz*, s. 33-36

³⁷ Korsanlık faaliyetlerinin son bulmadığı on yedinci yüzyıl boyunca muhtelif zamanlarda İngiliz gemileri Ocaklar kıyılarını bombalamış ve dönem dönem de taraflar arasında yeni anlaşmalar imzalanmıştır. Bkz. Kütükoğlu, a.g.e., 37-38.

hangi bir şikayet imkanı bulunmadığı için, Osmanlı kayıtlarına yansımamıştır. Fakat özellikle Ellen Friedman tarafından yapılan çalışmalar, Ocak korsanlarının İspanya ile de nasıl bir mücadele içerisinde olduğunu açık bir biçimde resmetmektedir.³⁸

Garb Ocakları ile ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer mevzu da donanmalarının durumudur. Ocakların her birinin kendi müstakil donanmaları mevcuttur ve içlerinde en kuvvetli donanmanın sahibi hemen her dönem için Cezâyir olmuştur. Onu Tunus takip etmiş, son sırada ise Trablusgarp yer almıştır.³⁹

Ocaklar donanmaları ile ilgili eldeki bilgiler korsanlığın Akdeniz'deki gelişim seyrini takip etme imkanı sunmaktadır. Örneğin İnebahtı Savaşı'nın hemen ardından Cezâyir'deki korsan gemilerinin adedi elli civarında iken, 1634 tarihinde bu rakam seksenin üzerine çıkmıştı. On yedinci yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte bu rakamlarda azalma meydana gelmiş ve bu gemilerin adedi yirmi beş civarında olmuştur. Tunus'ta bu rakam on yedinci yüzyıl boyunca onlu rakamlarla ifade edilmiştir. Trablusgarp ise her zaman Cezâyir ve Tunus'un ardından gelmiştir. Savaş zamanlarında Ocak yetkililerine hitaben yazılan hükümlerden de bunu tespit etmek mümkün olabilmektedir.⁴⁰

Garp Ocakları'nın yukarıda değinilen iç mücadeleleri yanı sıra bir biri ile çekiştikleri de sıkça görülen bir olaydı. Özellikle on yedinci yüzyılın son yirmi yılı Ocakların bir biri ile sürtüşmesine sahne olmuştur. Fakat on sekizinci yüzyıla birlikte Ocakların önemi biraz daha azalmış, daha donanımlı gemilerin Akdeniz'de görünmesi neticesinde korsanların faaliyetlerinde ciddi oranda azalma görülmüştür. Buna rağmen on dokuzuncu yüzyıla dek korsanlık Ocakların başlıca faaliyet alanı olmuştur.

2.2.2. Ege ve Akdeniz Adaları

Korsanlığın yoğunlaştığı bölgelerden bir diğeri de Ege ve Akdeniz adaları idi. Osmanlı Devleti Batı Anadolu'ya doğru yayıldıkça, adalarla da ilgilenmeye

³⁸ Kuzey Afrikalı korsanların İspanya'ya yönelik faaliyetleri için bkz. Ellen G. Friedman, *Spanish Captives in North Africa in the Early Modern Age*, University of Wisconsin Press, 1983 ve Friedman, Ellen G., "Christian Captives at "Hard Labor" in Algiers, 16th-18th Centuries", *The International Journal of African Historical Studies*, c. 13, no.4 (1980), s. 616-632.

³⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 303

⁴⁰ Salvatore Bono, a.g.e., s. 88-89

başlamıştır. Adalar gerek Anadolu kıyılarına yakınlıkları ve gerekse de önemli ticaret merkezleri oldukları için Osmanlı Devleti'nin gündemine girmiş ve Osmanlılar, Ege ve Akdeniz'deki önemli adaların bir çoğuna sahip olmuşlardır.

Levant ticaretinin önemli ticaret merkezleri olan bu adalar, Osmanlıların bölgede fetihlere başladıkları dönemlerde çoğunlukla Venedik ve Cenevizlilerin hakimiyeti altında idi. Bu devletlerin Levant ile olan ticaretinde önemli duraklar olan Ege adaları korsanlar tarafından sürekli olarak gözlemlenen yerlerden olmuş ve bölgede korsanlık hadiseleri sıkça yaşanmıştır.

Bu yüzden Osmanlı idaresi gerek adaların ve gerekse de adaların hemen yanı başı olan Batı Anadolu sahillerinin güvenliğine özel önem vermiştir. Buna rağmen korsanların bölgedeki faaliyetlerinin önüne geçememişler ve korsanlık bu bölgelerde yoğun bir biçimde varlığını devam ettirmiştir.⁴¹

Bir çok önemli limana sahip olan bu adalarda, Kuzey Afrika'lı korsanların yanı sıra Rum korsanlar da yer almaktaydı. Tezde incelenen dönem için belli bir yoğunluk söz konusu olmasa dahi on sekizinci yüzyılın sonuna doğru özellikle, Osmanlılara isyan eden Rumlar, kendi ticaret gemileri ile Adalar civarında, gelip geçen Osmanlı ticaret gemilerini yağmalamaktaydılar.⁴²

Bu adalardan bazıları ayrıca korsanlar için bir sığınak, üs görevi görmekteydiler. Osmanlı merkezi idaresine zaman zaman bu adalardaki kadı ya da dizdarların korsanlarla işbirliği içerisinde olduğuna dair bilgiler ulaşmaktaydı.⁴³

2.2.3. Adriyatik Kıyıları

Osmanlı korsanlarının faaliyet alanlarından bir diğeri de Adriyatik kıyıları idi. Adriyatik'te korsanlık faaliyetleri on altıncı yüzyılla birlikte yükselmiş, yüzyılın sonuyla birlikte Adriyatik yoğun biçimde korsanlık faaliyetlerine sahne olmuştur. Bu hadisedeki baş aktörler ise, Garb Ocakları korsanları, Venedikli korsanlar, Avlonya,

⁴¹ Osmanlıların Batı Anadolu sahilleri ve adaların güvenliğine verdikleri önem hakkında bkz. Mücteba İlgürel, "Türklerin Batı Anadolu Sahil Güvenliğine Verdikleri Önem", *Türk Kültürü Araştırmaları*, C: XXVII, No: 1-2, 1989, s. 111-124.

⁴² Mücteba İlgürel, "Adalar Denizinde Rum Korsanları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, No: 16, s. 63-67.

⁴³ Kuzey Afrikalı korsanların faaliyetleri genellikle adalar bölgesinde yoğunlaşmaktaydı. Örnekler için bkz. BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 28/3, s. 67/251, 68/254, 89/339.

Draç ve Nova gibi Adriyatik kıyılarındaki liman kentlerinin korsanları ve Uskoklar olmuştur.⁴⁴

Adriyatikte Türk korsanlığı on altıncı yüzyılın sonuyla birlikte güçlenmektedir. Kabaca on altıncı yüzyılın son çeyreğine kadar, Türkler ya da Cezâyir korsanları körfezin içine çok az girmektedirler; ancak 1580'lerden sonra başka yerlerde olduğu gibi Adriyatik'te de durum değişmiştir ve korsan kadirgaları kuzeye doğru yönelmeye başlamışlardır. Bu dönemde Adriyatik'in doğu sahilleri Osmanlı hakimiyetinde iken, batı sahillerine hakim tek bir güç bulunmamaktaydı. Fakat Adriyatik'in kuzeyinde yer alan Venedik, bir anlamda korsanlık faaliyetleri çok yoğunlaşana dek, Adriyatik'in tek hakimiydi denilebilir. Bu yüzden Venedikliler de Adriyatik'in kendi körfezleri olduklarını ifade etmekteydiler. Çünkü uzunca bir dönem, burada her hangi bir tekneye, canının istediği gibi el koymakta, istediğinde kıyıları vurmakta ve tuzlaları tahrip etmekteydiler.

Venedik Körfezi, çok eski zamanlardan beri çok canlı bir ticaret merkezi idi. Gerek Venedik'li tüccarların faaliyetleri, gerek Dubrovnikli tüccarların faaliyetleri ve gerekse de bölgedeki Osmanlı tüccarı, korsanlar için bölgeyi cazip hale getirmekteydi. Bu yüzden ki, Adriyatik'te hem Osmanlı korsanlarına, hem Venedik korsanlarına ve hem de Uskoklar denen Arnavut ve Slav kökenli korsanlara rastlamak mümkün oluyordu.

Osmanlı sınırları içerisinde korsanların üslendiği ve civarında çokça korsanlık hadisesi görülen başlıca yerler Nova, Arnavutluk'ta bulunan Avlonya ve Draç, Preveze ve İnebahtı kıyıları ve Mora'daki Moton ve Koron kalelerini zikretmek mümkündür.⁴⁵ Arnavutluk'ta bulunan Avlonya Müslüman korsanların başlıca üssü idi. XVI. yüzyılın ortalarında levendlerin yerleştiği bir liman olan Avlonya'da üslenen korsanlar, Venedik gemilerini esir ederek Avlonya'ya getiriyor ve içindekileri satıyorlardı. Bu faaliyetlere zaman zaman şehrin yöneticileri de iştirak edebiliyordu.

⁴⁴ Braudel, a.g.e., s.74.

⁴⁵ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 15/3, s.81/84; *Düvel-i Ecnebiye*, 14/2, s. 115/196; *Düvel-i Ecnebiye*, 26/1, s. 29-30/75

Adriyatik'te Osmanlı korsanlarının toplandığı diğer bir üs ise Draç idi. Draç, Balkanların içlerine uzanan ticaret yollarından birinin başlangıç noktasında yer alıyordu. Adriyatik'te korsanlık hareketlerinin yaygınlaşması ile Draç da bir korsan üssü haline geldi. Bir taraftan Draç'taki askerî görevlilerin korsanlık yapmaya başlamaları, diğer taraftan Adriyatik kıyılarında ortaya çıkan korsanlar ve özellikle Kuzey Afrika'dan gelen Mağrib korsanlarının sığındıkları ve el koydukları gemilerin eşyalarını getirip sattıkları önemli bir yer olarak Draç dikkat çekmeye başladı. Osmanlı merkezi idaresi bu korsanlık faaliyetlerinden rahatsız olduğu için Adriyatik sahillerindeki Osmanlı görevlilerini korsanlara karşı devamlı olarak ikaz etmiş ve korsanlığı yasaklamaya çalışmıştır.⁴⁶

Akdeniz'deki korsanlık faaliyetlerinden en fazla etkilenen devlet Venedik olmuştur. Alberto Tenenti'nin Venedik resmi kayıtlarına dayanan ilginç bir saptaması, 1592-1609 yılları arasında kayıtlı bulunan gemilerin yaklaşık üçte birinin korsanların acımasız saldırılarına kurban olduğunu ortaya koyuyor.⁴⁷ Korsanlık ticari olarak zarar vermekle kalmıyor, kaybolan mallar, esir alınan ve batırılan gemiler nedeniyle sigorta ücretlerinin daha önce sözü edildiği şekilde artmasına neden olarak Venedik ticari dolaşımına da sert bir darbe vuruyordu.⁴⁸

Türk ve berberi korsanlar orta-kuzey Adriyatik yollarında tehlike yaratıyor zaman zaman kuzeye dek ilerliyorlardı. Ama esas tehdidi körfezin kuzey sularında ticaret yapan gemilerin en korkulu rüyası haline gelen Slav korsanlar yani Uskoklar oluşturuyordu.⁴⁹ Aslında Uskoklar XVI. yüzyıldaki Osmanlı ilerleyişinden kaçmak için Balkanlar'dan gelip Dalmaçya sahillerine sığınan Hristiyan mültecilerdi.⁵⁰ Sırp

⁴⁶ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 28/3, s. 25/79, 147/604, 168/697; *Düvel-i Ecnebiye*, 14/2, s. 105/171, 119/203; *Düvel-i Ecnebiye*, 15/3, s. 84/94;

⁴⁷ Alberto Tenenti, *Piracy and The Decline of the Venice*, 1580-1615, s. 3-4.

⁴⁸ Tenenti, *a.g.e.*, s. 6

⁴⁹ Alberto Bin, *La Repubblica di Venezia e la Questione Adriatica 1600-1620*, Roma, 1992, s. 80-83

⁵⁰ Adriyatik'teki Uskok problemi ile ilgili olarak bkz. Bracewell, Catherine Wendy, *The Uskoks of Senj: piracy, banditry, and holy war in the sixteenth-century Adriatic*, Ithaca: Cornell University Press, 1992, Venedik ve Uskoklar arasındaki mücadele ve Uskokların Venedik ekonomisi üzerindeki etkisi ile ilgili olarak da bkz. Gunther E. Rothenberg, "Venice and Uskok of Senj, 1537-1618", *Journal of Modern History*, C: XXXIII, No: 2, Haziran 1961, s. 148-156. Rothenberg burada Uskokların Adriyatik ticareti üzerindeki etkisini inceler. Rothenberg'e göre, Uskokların devredışı bırakılmasından sonra Adriyatik'te korsanlık bitmiştir.

ve Hırvat dillerinden gelen “uskok” kelimesi “kaçak/firari”⁵¹ anlamına geliyordu. Macar krallığının dağılmasıyla daha önce Macar krallığına ait olan Dalmaçya bölgesindeki toprakların Habsburgların idaresine girmesi Uskokları Avusturya arşidüklerinin idaresi altına sokmuştu. Avusturya bu durumdan, Osmanlı İmparatorluğu’yla sınır olan Habsburg topraklarının korunmasında yararlandı. Bu durum, Türk, Habsburg ve Venedik çıkarlarının çakıştığı sınır bölgesindeki istikrarsızlığı daha da arttırıyor, sürekli bir çekişmeye neden oluyordu. “Senj Uskoklar bölgedeki istikrarsızlığın hem nedeni hem de sonucuydu”⁵²

Uskok korsanlarının merkezi, Quarnero’da bulunan, karadan da denizden de ulaşımı çok zor, eski bir liman olan Senj’di. Dalmaçya kıyılarından rahatça yararlanmalarını sağlayacak, hafif, hızlı, yakalanması zor tekneleriyle bu limandan çıkıp ayırım gözetmeden Venedik- Türk ve Ragusa gemilerine saldırıyorlardı. Özellikle Osmanlı halkına ve denizciliğine verilen zarar Venedik’in Adriyatik’te kurduğu düzenin temelleri için tehdit oluşturuyordu. Cumhuriyetin Adriyatik’teki Osmanlı ticari dolaşımında güvenlik sağlamaya söz vermeleri üzerine Türkler de körfeze silahlı gemi gönderme planlarından vazgeçmişlerdi. Balkanların iç bölgelerindeki Türk yöneticilerin, Osmanlı topraklarına yapılan yıkıcı Uskok akınları nedeniyle Split ticaretine müdahale etme yönündeki tehditleri de Split “basamağı”nın varlığını tehlikeye sokuyordu.⁵³

2.3. OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE AKDENİZDE KORSANLIK FAALİYETLERİ

Korsanlıkla ilgili arşiv kayıtları arasında öncelikle bakılması gereken kayıtlar ahidname kayıtlarıdır. Devletlerarası ticaretin tabi olacakları kaideleri belirleyen ahidnamelerde, ticareti birinci derecede ilgilendiren sorunlardan olan korsanlık sıkça yer bulmuştur. Örneğin 1569 tarihinde Fransa’ya verilen ahidnamede yer alan Fransız esirlerle ilgili bahiste, korsanlıkla ele geçirilen esirlerin bir an önce

⁵¹ Bracewell, a.g.m., s.148.

⁵² Alberto Bin, a.g.e., s.87-88.

⁵³ Bracewell, a.g.e., s. 51-89.

bulunup salıverilmesi ve korsanların şiddetle cezalandırılması gerektiği yazılıydı,⁵⁴ 1581 tarihli ahidnamede de bu madde aynen tekrarlanmıştır.⁵⁵

Hollanda'ya verilen ilk ahidname olan 1612 ahidnamesinde ise esirlerin dışında, korsanlıkla ilgili daha açık hükümler yer almaktadır. Buna göre, korsanlıkla ele geçirilen esirler serbest bırakılacaktı ve denizde karşılaşılan iki taraf gemileri birbirlerine dostluk göstereceklerdi.⁵⁶

Fakat burada daha dikkat çekici olan durum devletin Cezâyir-i Garp'ın korsanlığını doğal bir durum gibi karşılaması ve Hollanda'ya da bu durumu böyle karşılatması idi. Ahidnamede yer alan Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda limanlarında ağırlandarak kendilerine gerekli mühimmatın sağlanmasına karşılık Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda tacirlerini esir etmeyerek mallarını yağmalamayacaklarına dair hükümden anlaşılacağı gibi korsanlık salt bir yağma hareketi olarak algılanmıyordu. Maddenin devamında da görülebileceği üzere korsanlık sadece anlaşmalı devlet gemilerine karşı yapılırsa kötü bir şeydi ve cezalandırılması gerekiyordu. Anlaşmada yazılı olan, müstemen tüccara yönelik korsanlığa müsaade eden beylerbeyinin görevden alınacağıydı. Ama harbî devlet gemilerine yönelik böyle bir davranışını suç sayılması söz konusu değildi. Bu maddede, Osmanlı idaresi şayet ahidnameli bir devlete yönelik böyle bir saldırı durumunda karşıdakilerin de korsanlara yönelik bir harekete girişmeleri durumunda, korsanlara sahip çıkmayacağını ilan ediyordu.

Bu ve benzeri anlaşmalarda belirtilen yaptırımlara rağmen korsanlık hadiselerinde bir azalma olmayınca, ki özellikle Adriyatik ve Ege adaları civarında Venedik gemileri sıkça yağmalanıyordu, Girit'in fethinin ardından Venedik'le Osmanlılar arasında korsanlığın önlenmesine yönelik bir anlaşma imzalandı.⁵⁷ Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti Venedik'e, Osmanlı sularında rahatça ticaret yapabileceğini yeniden ilan ediyor, korsanlar tarafından ele geçirilmiş olan gemileri ve esirleri iade edeceğini belirtiyor, Venedikli esirleri ve malları taşıyan korsan

⁵⁴ Macar İskender ve Ali Reşad, a.g.e., s. 117-124.

⁵⁵ Macar İskender ve Ali Reşad, a.g.e., s. 124-128.

⁵⁶ Osmanlı Arşivlerinde her hangi bir nüshası olmayan 1612 tarihli bu ahidnâmenin ilgili kısımları A. H. De Groot'un *The Otoman Empire and The Dutch Republic* adlı çalışmasından iktibas olunmuştur.

⁵⁷ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 16/4, s. 1-2.

gemilerinin limanlara sokulmaması için önlem alınacağını garantisini veriyordu. Yine bu ahidnamede geçen ahidnameye aykırı davranan korsan gemileri tabiri ile devlet nazarında korsanlığın işgal ettiği yere gönderme yapılıyordu.

Bu anlaşmanın imzalanmasından beş sene sonra İngiltere'ye verilen ahidnamede de benzer hükümler tekrar ediliyor, bunlara ilaveten, ahidname ve İstanbul'dan gönderilen emirlerin gereğine uygun davranmayan korsan gemilerinin Tunus, Cezâyir, Mora ve Koron gibi iskelelere sokulmayacağı belirtiliyordu. On yedinci yüzyıldan sonra verilen ahidnamelerde de benzer hükümler yer alıyordu. Devlet bu ahidnamelerle, ahidnameyi verdiği devletin kendi garantisi altında olduğunu ilan ediyor, kendi sınırları dahilinde onlara karşı yapılacak tavırlarda sorumluluğu üstüne alıyordu.

Osmanlı Devleti'nde yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere korsanlığın önü alınmaya çalışılsa da bir çok korsanlık hadisesi cereyan ediyordu. Osmanlı korsanlarının İspanya gibi Osmanlı Devleti ile herhangi bir anlaşması olmayan devletlere yönelik faaliyetleri her ne kadar Osmanlı kayıtlarında yer almasa da korsanların illegal faaliyetleri ile şikayetler Osmanlı kayıtlarına yansımaktaydı.⁵⁸

Tezde incelenen dönemle ilgili ilk olarak ele alınması gereken kayıt, Tunuslu bir kaptanın Adana'da sunmuş olduğu arz ve ona cevaben hazırlanmış hükümdür.⁵⁹ Burada Tunuslu kaptan, kendi parası ile bir kalyon satın aldığını ve din uğruna savaşmak istediğini söylemektedir. Bu yüzden gemisinde eksik olan iki adet topun kendisine sadaka ve ihsan olarak verilmesini istemektedir. Bu arz üzerine Tophane-i Amire Eminine yazılan hükümde ise kaptanın “din-i mübin” için küffar ile cenk ettiği belirtilmiş ve istediği topların verilmesi emredilmiştir. Benzer bir hüküm de ise kendi parası ile bir kancabaş yaptırıp din uğruna cenk eden Ahmet Kaptan, gemisi iştirak etmiş olduğu Venedik muharebesinde battığı için, Tersane'deki fırkatelelerden birisinin kendisine verilmesini istemektedir.⁶⁰ Bu arzın üstünde hadisenin doğru olup olmadığının Kaptan Paşa tarafından araştırılmasına yönelik bir kayıt vardır. Şayet hadise o şekilde ise fırkatelelerden birisi muhtemelen kendisine

⁵⁸ Ekler kısmında çevrimyazı şeklinde verilen bu kayıtların büyük çoğunluğu Düvel-i Ecnebiye tasnifinde yer alan defterlerde ya da Mühimme Defterleri tasnifi içerisinde yer almaktadır.

⁵⁹ BOA, İbnül Emin-Bahriye, 690.

⁶⁰ BOA, İbnül Emin-Bahriye, 706.

verilecektir. Yukarıdaki örnekler korsanların kendilerini ne şekilde algıladıklarına dair de ipuçları vermektedir. İki örnekte de geçen Allah yolunda düşman ile savaştıklarına dair ibareler, korsanların, kendilerini bir anlamda akıncılar olarak algıladıklarını gösterir. İki korsanın da padişahın talepte bulunmaları ve padişahın da bu korsanların taleplerini karşılıksız bırakmamaları devletin de korsanların kendilerine yönelik bu algısına itibar ettiğini gösterir. Ayrıca ikinci örnekte korsanların savaş durumunda donanmaya iştirak ettiğine dair işaret de yer almaktadır.

1631 tarihli bir örnekte⁶¹ Cezâyir gazilerinden devlete büyük hizmetleri geçen Kara Hoca ve Hacı Mehmed'den Boğaz kalesinde ve vardıkları diğer yerlerde gümrük ve resm talep edilmemesine dair Gelibolu kadısına ve Akdeniz yalılarında bulunan kadılara hitaben yazılan bir hüküm yer almaktadır. Aynı yıl benzer bir hüküm tekrarlanmış⁶² ve Cezâyir yeniçerilerinden olan Kara Hoca Reis'in birkaç senedir Mısır'dan İstanbul'a gelen ve İstanbul'dan Mısır'a giden ümera ve paşalara refakat ettiği ve denizde devlet adına büyük hizmetleri geçtiği için kendisine Cezâyir eyaletinde ulufe ihsan edildiği ve Kara Hoca Cezâyir'e vardığında kendisine gereken hürmetin gösterilerek ulufesinin ağalar arasında verilmesi gerektiği Cezâyir'de bulunan ağalara, bölükbaşılara, odabaşılara ve ihtiyarlara yazılmıştır.

Yukarıdaki örneklerle birlikte Tersane-i Amire'de on yedi oturaklı bir korsan fırkatesi yapılmasına yönelik Tersane Eminine hitaben yazılmış olan hüküm⁶³, Osmanlı Devleti ile korsanlar arasındaki ilişkiyi tespit etmek noktasında, örnekler olarak kabul edilebilir. Her ne kadar eldeki belgelerin azlığı devletle korsanlar arasındaki ilişkiyi tam olarak tarif etmeye müsait değilse de, bu örneklerden hareketle devletin korsanlara bir anlamda ihtiyaç duyduğu ve onların faaliyetlerine destek verdiğini söylemek mümkündür.

Yukarıda tarif edilmeye çalışılan ilişkiden başka korsanların devletin yerel yöneticileri ile kurmuş oldukları ilişkiler de oldukça önemlidir. Kayıtlarda bu ilişkinin iki türlü olduğu görülmektedir: bizzat yöneticiler desteğinde yapılan

⁶¹ BOA, MD, 85, s. 84/196

⁶² BOA, MD, 85, s. S.118/259

⁶³ Kadirga yapımına müsait olmayan keresteden on yedi oturaklı bir korsan gemisi yapılması hakkında Tersane Emiri'ne yazılmıştır. BOA, Ali Emiri (IV. Mehmet), 894,

korsanlık ve yöneticilerin kendi bir takım çıkarlarını düşünmek suretiyle korsanları himaye etmesi ve onların faaliyetlerine göz yumması.

Arşiv kayıtlarında sıkça bu ve benzeri şikayetlere rastlamak mümkündür. Antalya Paşasına ve kadısına hitaben yazılan 1653 tarihli bir hükümde Osmanlı yöneticilerinin Antalya limanına gelen gemilere çeşitli bahanelerle el koymalarından bahsedilmekte ve bu durumun önüne geçilmesi gerektiği belirtilmektedir.⁶⁴ Bir diğer hükümde de benzer bir şekilde Mora ve Anabolu civarında yöneticilerin çeşitli gerekçelerle Fransız gemilerine el koymaya teşebbüs ettikleri ifade edilmekte ve bu durumun engellenmesi gerektiği yazılıdır.⁶⁵ Ohri ve İskenderiye sancaklarına gönderilen başka bir hükümde de konsolosluk hakkını ve diğer vergilerini ödeyen tüccarlara asker halkından her hangi bir kimsenin müdahale etmemesi salık verilmektedir.⁶⁶

Yerel yöneticilerin korsanlığa göz yumduklarına ve imkanları mevcutken müdahale etmediklerine dair şikayetler hadisenin diğer bir yüzüdür. Bu anlamda bir örnek olarak Sakız Beyine ve o civarda olan kadılara hitaben yazılmış olan bir hüküm gösterilebilir.⁶⁷ Buna göre İzmir'den hareket edip Marsilya'ya gitmekte olan bir Fransız gemisi, fırtına dolayısıyla Foça limanına sığınmışken korsanlar gemiye gelip geminin palamarlarını kesmişler ve alıp götürmüşler, hadiseyi görmesine ve müdahale etmesine imkanı olmasına rağmen Foça dizdarı da buna müdahale etmemiştir. Bu durum Fransız elçisi tarafından saraya bildirilmiş, sonuçta yazılan hükümde bu tarz hareketlerin tekrar edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu konuyla ilgili bir diğer mesele ise hakkında birkaç hüküm yazılmış olan Glavdo ve Şarlo Fugas isimli iki Fransız gemisinin Cezâyirli korsanlar tarafından Rodos açıklarında ele geçirilmesi ile ilgilidir.⁶⁸ Bu hükümlerde de dikkat çeken Rodos Sancağı Beyi olan Abdülkadir'in gemiler kalenin topunun altında iken hadiseye müdahale etmeyerek göz yummasıdır. Cezâyirli korsanlar Rodos limanı

⁶⁴ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 26/1, s. 117/337

⁶⁵ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 26/1, s. 123/357.

⁶⁶ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 25/79.

⁶⁷ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 18/36-37-38-39-40.

⁶⁸ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 23/74 ve 27/85. M.D. 99, s. 21/99

yakınlarında bu iki Fransız tüccarın gemisine el koymuşlar fakat Abdülkadir tarafından hiçbir şekilde bir müdahalede bulunulmamıştır.

Rodos Sancakbeyi Abdülkadir'in gemilere el konulmasına neden müdahale etmediğine dair önemli bir ipucu, ertesı yıl yazılan bir hükümden anlaşılmaktadır.⁶⁹ Bu hükümde Cezâyirlilerin Rodos Sancakbeyi Abdülkadir'e, Fransızlardan korsanlık yolu ile alınan bir gemiyi hediye ettikleri ve Abdülkadir'in de bu gemiyi asıl sahibi olan Fransız'a altı yüz kuruş karşılığında çalışmak istediği görülmektedir. Bazı önemli liman ve kalelerde bu ve benzeri şekilde korsanlıktan çıkar sağlamak mümkün olabiliyordu.

Benzer bir mesele de Moton yakınlarında Venedik'e ait iki geminin başına gelmiştir.⁷⁰ Santo İzeyo ve Santo Paulo isimli iki gemi Venedik'e giderlerken, bu gemilere, Moton kalesi yakınlarında Cezâyirli korsanlar tarafından baskın düzenlenmiş, gemilerden biri kaçarak Moton'a sığınmış, diğeri ise korsanların top gülleleri sonucunda batmıştır. Fakat gerek kaçarak karaya çıkan ve gerekse de batan gemide olanlar esir edilmiştir. Buradan da görülebileceği üzere Moton kalesi yöneticileri açık bir biçimde korsanlara destek vermiştir. Başka bir örnekte de⁷¹ İzmir ve Mısır'dan gelen, içlerinde Müslümanlara ait mallar olan iki geminin Foça ve Sancakburun kaleleri önünde İngiliz ve Hollanda gemileri tarafından yağmalanması ve el konulması üzerine Osmanlılara ait kalelerin top menzilleri içinde böyle hareketlere göz yumulmaması ve el konulan gemilerin geri alınmasına dair emirler yer almaktadır.

Bir başka olayda Kıbrıs'taki Limasol limanında olan bir Venedik kalyonuna Kuzey Afrikalı korsanlar el koyarken, Limasol kadısının söz vermiş olmasına rağmen karşı koymayıp, top atmadığı ve kalyonun ele geçirilmesine müsaade ettiği bildirilmektedir.⁷²

Yukarıda verilen tüm bu örneklerden de anlaşılabileceği üzere Osmanlı Devleti'nde yerel yöneticilerin zaman zaman korsanlık sayılabilecek işler yaptığı ve

⁶⁹ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 43/137.

⁷⁰ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 26/1, s. 29-30/75

⁷¹ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 42/134

⁷² BOA, İbnül Emin-Bahriye 71

korsanlarla işbirliği içerisinde girdiği, buna karşılık merkezi idarenin de bunun önüne geçmek için bir takım önlemler aldığı görülmektedir.

Korsanların faaliyetleri sadece yabancı tüccar gemilerine yönelik değildir; Kudüs'e giden hacılar da korsanların faaliyetlerinden etkilenmişlerdir. Bir örnekte görülebileceği üzere⁷³ Fransa gemisine binmiş olan Venedikli bir gruba Eğriboz yakınlarında Şaban Reis isimli bir korsan tarafından saldırıda bulunulmuş ve içinde olanlar da esir edilmiştir. Merkezi idare bu durumun önüne geçilmesi yönünde hızla harekete geçmiştir. Diğer bir örnekte⁷⁴ ise daha lokal bir hadise göze çarpmaktadır. Buna göre, Hanya halkı Osmanlı idaresine karşı ayaklanınca korsanlık yapmaya başlamışlar ve Müslüman gemilerini vurmuşlardır. Özellikle hac yolu güzergahını kendilerine mesken edinen bu korsanlar, hacılara pusu kurup gemilerini ele geçirmiş içinde bulunanları da esir edip daha sonra Malta ve İspanya gemilerine satmışlardır. Osmanlı yönetimi de bu konu üzerinde hassas bir biçimde durmuş, bölgenin önde gelenlerinin birleşip bu durumun önünü almaları gerektiğini ifade etmiştir.

Ele alınan dönem için arşiv kayıtlarında yer alan bir diğer önemli durum da yabancı korsanların Osmanlı karasularında Osmanlı gemilerine ya da müstemen gemilerine yönelik girişmiş oldukları faaliyetlerdir. Buna bir örnek olarak yukarıda da değinilen bir hüküm gösterilebilir.⁷⁵ Bu hükümde Müslümanlara ait mallarla yüklü olan iki geminin Foça ve Sancakburun kaleleri önünde İngiliz ve Hollanda gemileri tarafından yağmalanması ve el konulması üzerine Osmanlı yöneticilerinin böyle şeylere müsaade etmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bir başka örnek de Hollandalı korsanlarla ilgilidir. Luis Barançer(?) adlı Fransız tüccar, gemisi ile Habeş Beylerbeyi Abdülkadir'i ve on dört adamını Bozcaada'dan Rodos'a nakl ettikten sonra Rodos'tan İskenderiye'ye giderken, gemisine Hollanda korsanları tarafından baskın düzenlenmiş ve mallar yağmalanmıştır.⁷⁶ Daha sonra Habeş Beylerbeyi Abdülkadir'in zararını zorla Fransız kaptana teşebbüs ettirmeye çalışması üzerine şikayet saraya naklolunmuştur. Diğer

⁷³ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 131/725.

⁷⁴ BOA, MD, 89, s. 4/12

⁷⁵ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 42/134.

⁷⁶ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 89/339

bir hüküm⁷⁷ ise daha ilginçtir. Bozcaada muhafızı Ahmed Paşa, İzmir kadısı, Seddü'l-Bahr ve Kilîdü'l-Bahr kaleleri dizdarlarına hitaben yazılan hükümde, tamamı Osmanlı Devleti ile dost Fransa ile İngiltere ve Hollanda arasında düşmanlık olduğundan, limanlardan bir Fransız gemisi çıktıktan sonra ardından Hollanda ve İngiltere gibi diğer devlet gemileri çıkmak isterse buna müsaade olunmaması ve aradan en az bir gün bir gece geçmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bir başka örnekte⁷⁸ ise daha farklı bir mesele göze çarpmaktadır. 1655 senesinde Trablusşam limanı önünde Malta ve İspanya korsan gemilerinden üç bin kuruş ödemek suretiyle Müslüman esirleri kurtaran Trablusşam Beylerbeyinin o gemiler Fransız gemileriydi diyerek Fransa konsolosundan ödemiş olduğu üç bin kuruşu istemesi üzerine gemilerin Fransız gemisi olmadığı bu yüzden Trablusşam Beylerbeyinin Fransa konsolosunu rahatsız etmemesi gerektiğine dair Trablusşam Beylerbeyine ve kadısına hüküm yazılmak zorunda kalmıştır. Burada Trablusşam beylerbeyinin korsanlık yapmadıkları halde Fransızları korsanlıkla ithamı söz konusudur.

Zaman zaman Osmanlı tebası olan gayri Müslimlerin de yabancı korsanlara yardım ettikleri görülmektedir. 1637 tarihli bir hükümde⁷⁹ görüleceği üzere Yorgaki isimli bir zımmî, Konstantin isimli bir zımmînin buğday gemisinin yola çıktığını harbî küffar gemilerine haber verip, geminin korsanlar tarafından yakalanmasına neden olmuştur.

Osmanlı yönetiminin zaman zaman kendisinin de korsanlıktan muzdarip olduğu görülmektedir. Yabancı korsanların Osmanlılara ait limanların yakınlarında gezmesi, Osmanlı Devleti'nin kıyılarını vurmaları ve gemilerini yağmalamaları üzerine Osmanlı yönetimi bir takım önlemler almıştır.

1678 tarihli bir hükümde⁸⁰ kereste yüklemek üzere Mısır'da bulunan Kaz Dağı'na giden iki kıta kalyonun bölgenin güvensiz olmasından ötürü iki gemi ile korunması gerektiği Kaptan Paşa vekiline yazılmıştır. Bir başka hükümde ise düşmana ait işkampavye ve fırkatelerin Eğriboz adasının her iki boğazında köy

⁷⁷ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 43/135.

⁷⁸ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 26/1, s. 84/241.

⁷⁹ BOA, MD, 88, s. 34/78.

⁸⁰ BOA, MD, 96, s. 107/536.

ahalisini ve zahire taşıyan kayıkları rencide ettiği haber alındığından İstanköylü Mehmed, Derviş Kaptan, Sârı Kaptan ve Sinobî Cafer Kaptan adlı dört fırkate reisinin derhal bulunarak bu boğazları korumak üzere yola çıkartılması gerektiği Kaptan Paşa'ya yazılmıştır.⁸¹

1696 senesinde Selanik kıyılarında yer alan yalıları korsanlardan korumak için salyaneli üç kıta fırkate donatıldığı halde bu civardaki yalılarda üç adet korsan gemisinin görünüp birkaç kişiyi esir etmesi üzerine, gece ve gündüz yalıları muhafaza edecek şekilde fırkateleri donatmak ve ahaliyi korsanlardan korumak için gerekenin yapılmasında dair Selânik muhâfazasında olan Mehmed Paşa'ya yazılan hükümde⁸² ise durum açıkça resmedilmektedir

Bu yüzden Osmanlı yönetimi fırkate reislerinin gönüllü askerler toplamalarına müsaade etmiştir. 1691 senesinde fırkate kaptanlarından Ali kaptanın Sakız ve civarını korsanlardan temizlemek için gemisine Sakız kalesi neferlerinden yüz otuz kişi almasına müsaade edilmesine dair sunmuş olduğu arz, Ali'nin Sakız neferatından savaşacak durumda olanları gemisine almasında bir sakınca olmadığı ve buna kimsenin engel olmaması gerektiği şeklinde cevaplanmıştır.⁸³

Yine 1693 tarihli Rodos kalesi neferatıyla donanarak Rodos boğazını ve Anadolu tarafından adaya zahire taşıyan kayıkları koruma vazifesini yerine getiren iki miri fırkatenin senelik mühimmatının Tersane-i Amire'den gönderilmesine dair Rodos sakinlerinin arzı da durumu açıklar niteliktedir.⁸⁴

On yedinci yüzyıla ait korsanlıkla ilgili belgelerde dikkat çeken bir başka konu ise Dubrovnik'in özel konumudur. Birinci bölümde Osmanlı Devleti ile ilişkileri hakkında kısaca bilgiler verilen Dubrovnik'in başlıca zenginlik kaynağı ticaret olduğundan ve de Osmanlı Devleti'ne ödediği haracı, ticaretten kazandıklarıyla ödediğinden, Osmanlı Devleti'nin Dubrovnik üzerindeki koruyuculuğu fazlaca olmuştur. Bu durum 1649 tarihli bir hükümde açık bir biçimde ortaya konulmuştur.⁸⁵ Bu hükümde bazı kişilerin Osmanlı topraklarında yerleşik

⁸¹ BOA, MD, 98, s. 119/394.

⁸² BOA, MD, 108, s. 90/364.

⁸³ BOA, MD, 101, 23/73

⁸⁴ BOA, İbnülemin-Bahriye, 429

⁸⁵ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 72/62.

Dubrovnik tacirlerine müdahale ettikleri bildirildiğinden bunun önlenmesine, Dubrovnik hazinesinin gelirlerini Osmanlı ülkesindeki Dubrovnik tacirlerinin ticari faaliyetleri oluşturduğundan böyle davranılması halinde Dubrovnik'ten her sene yollanan cizyenin tahsil edilmesinin mümkün olmayacağına dair Budin, Rumeli, Bosna ve Özi beylerbeylerine hitaben yazılmıştır.

Benzer bir örnek de Kaptan Paşa'ya hitaben yazılmıştır. Buna göre Dubrovnik, Osmanlı Devleti'nin cizye kabulü ile dostu olduğu için donanmada olan Beylerbeyilerin, Sancakbeylerin, Cezâyirli ve Tunuslu kaptanların ve sâyir asker halkının Dubrovnik Beylerbeyinin memleketine, adalarına, hisarlarına, halkına, tüccarlarına ve gemilerine zarar vermemeleri ve rastladıklarında kendilerini himaye etmeleri gerekmektedir.⁸⁶ 1662 tarihli benzer bir hükümde⁸⁷ ise Kaptan Paşa ve Cezâyirli ve Tunuslu neferat ağaları birlikte muhatap alınmış ve Dubrovnik'in Osmanlı Devleti ile dostluğuna vurgu yapılarak Dubrovnik gemilerine müdahale edilmemesi ve Dubrovniklilere ait erzak, mal ve köylerin himaye edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buna rağmen Adriyatik kıyısındaki bir takım şehirlerde toplanmış olan Osmanlı egemenliği altındaki yerlerin korsanları Dubrovnik gemilerini sıkça yağmalamışlardır.

Bununla ilgili ilk örnek olarak, 1640 tarihli bir hüküm gösterilebilir.⁸⁸ Burada Ülgünlülerle birleşen Novelilerin birlikte korsanlık yaptıklarından bahsedilmiş, Dubrovniklilerin bu durumdan muzdarip olduklarının altı çizilmiştir. Dubrovnik'in Osmanlı Devleti'ne bağlılığı olduğundan ve kendilerine ahidname verildiğinden dolayı esir edilen Dubrovnikli varsa salıverilmesi, esirleri salıvermeyenelerin ise isim ve eşkallerinin İstanbul'a bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ülgün ve Novelilerin ortaklaşa hareketleri son bulmamış olsa gerek 1649 tarihli bir diğer şikayette⁸⁹ de aynı durumdan muzdarip olunduğu belirtilerek esir alınan Dubrovniklilerin serbest bırakılması ve bu esirler için ödenen bedellerin satanlardan tahsil edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca bu hükümde,

⁸⁶ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 66/48.

⁸⁷ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 124/178.

⁸⁸ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 115/196.

⁸⁹ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 81/84.

Dubrovniklilerin esir edilmemesi gerektiğinin halka açık yerlerde ilan edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

1640 yılına ait başka bir örnekte de⁹⁰ beş yüz kuruş tutarında zahire ile yüklü bir Dubrovnik gemisinin İskenderiye'ye bağlı Odesin isimli bir kale halkı tarafından yağmalandığı belirtilmektedir. İskenderiye Beyine yazılan bu hükümde sorumluların cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir. 1649 tarihinde bu hükmün bir benzeri dahi yazılarak İskenderiye Beyine gönderilmiştir. Çünkü Odesin kalesi korsanları faaliyetlerine devam etmekte ve Dubrovniklilerin gemilerini yağmalamaktadır.⁹¹

Odesinlilerin bu faaliyetleri uzunca süre devam etmiştir. 1680 tarihli bir hükümde⁹² bu durum ifade edilmiş ve Odesin kalesi eşkıyasından bazılarının Dubrovnik'e ait olan bir gemiyi basıp, içinde olan zahire ve mallara el koyduğu, gemide bulunanları da öldürmeye teşebbüs ettikleri anlatılmıştır. Bu işi yapanların yakalanmasına, el konan malların bunlardan eksiksiz bir biçimde alınmasına ve bu işi yapanların durumuna bakılarak gerekli cezanın verilmesine dair İskenderiye Sancakbeyine yazılan hüküm yenilenmişse de bu tarz faaliyetlerin önüne geçmek hiç de kolay olmamıştır.

Zaman zaman ise esirlerin serbest bırakılması ile ilgili meselelerden dolayı Osmanlı cephesinden yana şikayetler de olmuştur. 1641 tarihli Mağrib Beylerbeyine hitaben yazılan bir hükümde⁹³ esirlerin Dubrovnikli oldukları fakat korsan olmadıkları kesinleştiğinden serbest bırakılmaları gerektiği ve mühürlü kağıtlarla gidecek görevlilere teslim edilmeleri gerektiği bildirilmiştir. Benzer bir hüküm de 1649 tarihlidir. Yine Mağrib Beylerbeyine hitaben yazılan bu hükümde esirlerin Dubrovnikli oldukları fakat korsanlık yaparken yakalanmadıkları kesinleştiği için serbest bırakılmaları gerektiği ve Dubrovnik beylerinin mühürlü kağıtlarıyla gelen görevlilere teslim edilmesi gerektiği söylenmiştir.⁹⁴

⁹⁰ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 119/203.

⁹¹ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 84/94.

⁹² BOA, Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 105/171.

⁹³ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 116/197.

⁹⁴ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 15/3, s. 86/100.

Korsanlarla ilgili belgelerde incelenmesi gereken bir diğ er mesele de korsanların donanmada istihdamları meselesidir. Yukarıda bahsedilen Tersane'den firkate talep eden Ahmet Kaptan'ın arzında da belirtildiğı üzere kendi parası ile yaptırdığı kancabaşı Venedik'le olan muharebede batmıştır. Bu korsan gemilerinin savaşlarda donanmada hizmet ettiklerini göstermeye yetecek bir bilgidir. Bununla birlikte Viyana'nın ikinci kez kuşatılmasının ardından başlayan Avusturya ve Venedik'le savaşın deniz ayağında, korsan gemilerinin donanma içerisinde önemli hizmetleri olmuştur. 1694 tarihli bir hükümde belirtildiğı üzere Cez yir'den on kıta, Tunus'tan    kıta ve Trablusgarp'tan da üç kıta olmak üzere on altı kıta korsan gemisinin donanmada Venediklilerle çarpıştıkları görülmektedir.⁹⁵

Fakat donanma ile denize açıldıkları süreçte de korsan gemileri faaliyetlerine devam etmektedirler. 1689 tarihli bir h k mde⁹⁶, Osmanlılar için zahire ve mühimmat taşıyan ve ayrıca kendi hallerinde ticaret yapan Fransız gemilerine, Osmanlı donanmasına yardıma giden Cez yir-i Garp gemileri tarafından zarar verildiğı, iki kalyon ve iki şehtiyelerine el konulduğı, içinde olan mallarının yağmalandığı ve gemilerin Rodos'a g t r ld ğı yazılmaktadır. Bu durum merkeze intikal ettiğinde Fransa Osmanlı Devleti'nin dostu dolayısıyla da Cez yir'in de dostu olduğundan alınan malların geri iade edilmesi ve İzmir konsolosuna teslim edilmesi, malların iadesi ve zararların tazmini, ayrıca bundan sonra Cez yir gemilerinin Fransa gemilerine dostluk göstermesine dair Kaptan Ahmed Paşa'ya hitaben hüküm yazılmıştır.

Korsanlara verilen cezalar meselesi ayrı olarak incelenmesi gereken bir meseledir. Çeşitli yerlerin yöneticilerine ve kadılarına yazılan hükümlerde, bu cezaların birbirlerinden farklılık arzettikleri görülmektedir. Genellikle beylerbeyi, sancakbeyi ve kadılara gönderilen hükümlerde esas alınan, öncelikle gemisine el konulan ya da gemisi yağmalanan kişinin zararının tazminidir. Bu geminin kendisine iade edilmesi şeklinde olabildiğı gibi⁹⁷, geminin batması, yakılması ya da satılması durumunda bedelinin  denmesi⁹⁸ şeklinde de olabilirdi. Mallar yağmalandığı vakit

⁹⁵ BOA, MD, 106, s. 229/821.

⁹⁶ BOA, MD, 98, s. 229/821

⁹⁷ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 43/137, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 80/231

⁹⁸ BOA, Düvel-i Ecnebiye, 28/3, s. 68/254.

de benzer bir şekilde malın kendisi duruyorsa iadesi, durmuyorsa da bedelinin ödenmesi şeklinde cezalar tatbik ediliyordu.⁹⁹

Fakat korsanlık hadisesinde bir cinayete teşebbüs ya da cinayet söz konusu ise bu sefer durum değişiyor ve suçun niteliği farklılaşıyordu. Bu durumda suç korsanlık hadisesi olmaktan çıkıyor ve müsamaha gösterilme durumu ortadan kalkıyordu. Bu suçun karşılığı hapis cezası¹⁰⁰ olabileceği gibi, soruşturmanın sonunda suçu işleyenin öldürülmesi¹⁰¹ dahi söz konusu olabiliyordu.

Belgeler arasında son olarak incelenmesi gereken bir mesele de yol hükümleri meselesidir. Ekler kısmında birkaç örneği yer alan yol hükümlerinin Osmanlı arşiv kayıtlarında oldukça fazla sayıda örneklerine rastlamak mümkündür. Örneğin 1648 senesinde Fransa elçisi De La Haye Vantelay'ın oğlu olan Denis De La Haye Vantelay'ın İstanbul'a gelirken yolda hiçbir surette rahatsız edilmemesi ve himaye olunmasına, denizde yol alırken korsanlardan korunmasına ve ihtiyaçlarının giderilmesine dair İstanbul'dan Fransa'ya giderken yol üzerinde bulunan vilayetlerin Beylerbeyilerine, karada ve denizde olan sancakların Sancakbeylerine, kadılara, kale dizdarlarına, neferat ağalarına, voyvodalara, iskele eminlerine ve diğer zabıtlere yazılan hüküm buna iyi bir örnektir.¹⁰²

Fransız tacirlerinden Corci Larençe'nin şehtiyesini ahidnameye uygun biçimde yükleyip gümrüğünü verdikten sonra güven içinde yolculuk edebilmesi için Boğazhisar kadısına ve dizdarlarına hitaben ferman verilmesine dair Fransız elçisinin 1682 tarihli arzı ise bu yol hükmü isteme sürecinin nasıl olduğuna dair örneklik teşkil eder.¹⁰³

Yukarıda çeşitli başlıklar altında verilmeye çalışılan örnekler dışında fazla sayılabilecek sayıda korsanlıkla ilgili hükümler mevcuttur. Bunların bir çoğu tekil

⁹⁹ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 26/1, s. 119/75'te "Venediklünden alıkonulan eger gemidir ve eger yelken ve eger sâ'ir âlât ü esbâb ve metâ' ü âdemleridir ve bi'l-cümle zikrolunan iki gemiden her ne çıkup alıkonulmuş ise bi't-temâm gerüye red etdirüp min ba'd bir şeylerin alıkomayasız" yazılıdır. Ayrıca BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 14/2, s. 105/171; s. 115/196; s. 119/203 bu konuda örnekler olarak zikredilebilir.

¹⁰⁰ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 15/3, s. 84/94; *Düvel-i Ecnebiye*, 14/2, s. 105/171 ve *Düvel-i Ecnebiye*, 26/1, s. 50/129

¹⁰¹ BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 28/3, s. 25/76; *Düvel-i Ecnebiye*, 14/2, s. 105/171.

¹⁰² BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, 26/1, s. 145/393.

¹⁰³ BOA, *İbnül Emin-Hariciye* 139.

örnekler olup genellikle Tunuslu, Cezâyirli ya da Trablusgarplı korsanların yabancı devletlere ait gemilere el koymaları ile ilgilidir. Bunların tamamında korsanlara ekstra bir ceza verilmeksizin ele geçirdikleri, gemi, zahire, eşya, esir vs. gibi şeyleri eksiksiz bir biçimde sahiplerine iade etmeleri, ahidnamelerde yazılanlara aykırı bir biçimde müstemen tüccar gemilerine karşı her hangi bir harekete girişmemeleri, ahidnamelere muvafık bir biçimde müstemen gemilerine denizde rast geldiklerinde dostluk göstermeleri ve ihtiyaçlarının tedarik edilmesine yardımcı olmaları yazılıdır. Bu hükümlerin kısa içerikleri bir sonraki bölümde sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. OSMANLI KORSANLARININ ON YEDİNCİ YÜZYILDAKİ FAALİYETLERİNİ GÖSTERİR ARŞİV BELGELERİNİN KISA İÇERİKLERİ

Osmanlı arşiv kayıtları içerisinde korsanlıkla ilgili verilere sıkça rastlamak mümkün değildir. Tezde ele alınan dönem için daha ziyade Mühimme Defterleri ve Düvel-i Ecnebiye Defterleri içerisinde yer alan korsanlık vakalarını görmek mümkündür. Genellikle İstanbul'da bulunan elçilerin arzları sonucunda görüşülen davaların neticesinde Osmanlı idaresi tarafından alınan kararları gösteren belgelerde, atıf yapılan metinler yabancı devletlere verilen ahidnameler olmuştur.

Aşağıda birkaç örnekten hareketle ahidnamelerde korsanlığın ne şekilde yer aldığını, korsanlıkla ilgili ne gibi sıkıntıların yaşandığını gösteren arşiv belgelerinin özeti mahiyetinde kısa içerikleri verilmiştir. Böylece belgelerde korsanlığın ne şekilde yer aldığını görmek mümkün olacaktır.

—1—

Rumeli ve Anadolu'da satılan Fransız esirlerin iyice araştırılarak ortaya çıkarılmasına, kölelerin kimlerden satın alındığının saptanmasına, kölenin gerçekten Fransız olduğu anlaşılırsa köleyi esir eden korsanın şiddetle cezalandırılmasına, kölenin müslümanlığa geçmiş olması durumunda salıverilmesine veya kölenin hala hıristiyan olduğu anlaşılırsa Fransız makamlarına teslim edilmesine dair. Rebiülevvel sene 977

Fransa Ahidnamesi*

—2—

Köle olarak Rumeli'de ve Anadolu'da bulunan Fransızların bulunması için araştırma yürütüleceğine, köleyi esir eden korsanın şiddetle cezalandırılacağına, köle müslümanlığı seçmiş ise özgür bırakılacağına veya kölenin hala hıristiyan olduğu anlaşılırsa Fransız makamlarına teslim edileceğine dair. Cemaziyelevvel sene 989

Fransa Ahidnamesi**

* Bu metin Macar İskender ve Ali Reşad'ın hazırlamış olduğu *Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei, Usulleri* adlı kitaptan iktibas olunmuştur

Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda limanlarında ağırılarak kendilerine gerekli mühimmatın sağlanmasına karşılık Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda tacirlerini esir etmeyerek mallarını yağmalamayacaklarına, Hollanda'ya bağlı yerlerden alınan esirlerin serbest bırakılarak alınan mallarının iade edileceğine, korsan saldırısı hangi beylerbeyi zamanında olursa onun azledileceğine ve malların kendisinden tazmin edileceğine ve emr-i şerife uymayan gemilerin Hollanda limanlarına alınmamasının ahidnameyi bozmayacağına dair.

Rumeli ve Anadolu'da satılan Hollandalı esirlerden müslüman olanların ilk sahibinden parası alınarak özgür bırakılacağına ve denize açılan gemiler Hollanda gemileri ile karşılaştıklarında birbirlerine dostluk göstereceklerine dair. Evail-i Cemaziyelevvel sene 1021.

Hollanda Ahidnamesi*

İzmir limanından hareket ederek Marsilya'ya gitmekte iken çıkan fırtına yüzünden Foça kalesine sığınan bir Fransız tüccar gemisinin limanda bulunan bir korsan gemisi tarafından palamarları kesilmek suretiyle yedeğe alınıp götürüldüğüne, Fransız tacirleri tarafından ahidname şartları gereğince kendisinden yardım istenen Foça kalesi dizdarının korsanlara müdahale etmediğine, kaçırılan geminin bulunup tüm donanımıyla birlikte sahiplerine iade edilmesine ve kale dizdarının İstanbul'a yollanmasına dair Akdeniz donanmasına serdarlık eden Sakız beyine, Mora sancağı mutasarrıfı Ahmed'e, Mezistre sancakbeyi Abdi Bey'e, Moton, Koron ve Anavarin dizdarlarına, Bekir Paşa'ya ve Sakız mollasına hüküm. 4 Zilkade sene 1040.

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 18/36-37-38-39-40

Cezâyir gazilerinden devlete büyük hizmetleri geçen Kara Hoca'dan ve Hacı Mehmed'den Boğaz kalesinde ve vardıkları diğer yerlerde gümrük ve her hangi bir vergi talep edilmemesine dair Gelibolu kadısına ve Akdeniz yalılarında bulunan kadılara hüküm. 5 Muharrem sene 1041

** Bu metin Macar İskender ve Ali Reşad'ın hazırlamış olduğu **Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei, Usulleri** adlı kitaptan iktibas olunmuştur

* Osmanlı Arşivlerinde her hangi bir nüshası olmayan 1612 tarihli bu ahidnâmenin ilgili kısımları A. H. De Groot'un *The Otoman Empire and The Dutch Republic* adlı çalışmasından iktibas olunmuştur.

Mühimme 85, s. 115/196

—6—

Bazı kimselere zarar vermek amacıyla Midilli kalesine girmeye çalışan eşkıyanın defedilmesinden sonra askeri sınıfı ile halk arasında bir tartışma çıktığı bildirildiğinden bu hususun araştırılarak hiç kimseye zarar verilmemesine ve meselenin çözülmesine dair Kaptan Paşa'ya ve Midilli kadısına hüküm. 5 Muharrem 1041.

Mühimme 85, s. 116/197

—7—

Cezâyir yeniçerilerinden olan Kara Hoca Reis'in birkaç senedir Mısır'dan İstanbul'a gelen ve İstanbul'dan Mısır'a giden ümera ve paşalara refakat ettiği ve denizde devlet adına büyük hizmetleri geçtiği için kendisine Cezâyir eyaletinde ulufe ihsan edildiğine, Kara Hoca Cezâyir'e vardığında kendisine gereken hürmetin gösterilerek ulufesinin ağalar arasında verilmesine dair Cezâyir'de bulunan ağalara, bölükbaşılara, odabaşılara ve ihtiyarlara hüküm. 5 Muharrem sene 1041

Mühimme 85, s. 118/259

—8—

Yorgaki isimli zımminin harbi gemilere haber verip kılavuzluk etmesi sonucunda, gemisindeki buğday ve diğer mallara el konulan Konstantin'in arzı üzerine, yakalanmış olan Yorgaki'nin İstanbul'a gönderilmesine dair. Ağlasın(?) voyvodasına yazılan hüküm. Gurre-i Ramazan sene 1047.

Mühimme 88, s. 34/78

—9—

Matbah-ı amireye senede 100.000 akçe yollayan Serulus (?) kazasının levendlerin toplanma yeri olmasından ötürü Rodos sancağına bağlandığına ve bundan sonra bahsi geçen 100.000 akçenin kendisi tarafından toplanmasına ve kimseyi bu işe dahl ettirmemesine dair Rodos beyi Ebubekir Paşa'ya hüküm. 22 Ramazan sene 1047.

Mühimme 88, 38/88

—10—

Foça limanında Mağrip ve Cezâyir korsanları tarafından ahz edilerek malları yağmalanan Fransız gemisinde iken ortadan kaybolan iki Fransız tüccarın

alacaklılarının paralarını kefil olduğuna dair herhangi bir yazılı belge bulunmadığı halde yalancı şahitler göstererek İzmir’de bulunan Fransa konsolosundan tahsil etmeye çalışmalarının ahidnameye uygun olmadığına dair İzmir kadısına hüküm. Evasıt-ı Zilkade sene 1048

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 18/41

—11—

Dubrovnik Beylerinin Ülgünlülerle Nove leventlerinin birlikte kendi gemilerine saldırdıklarına, gemilere el koyduklarına, içlerinde olan mallarını yağmaladıklarına dair sundukları arz üzerine, arada olan dostluk ve Dubrovniklilere verilen ahidnameler uyarınca, gemilere el konulmamasına, malların yağmalanmamasına, Dubrovniklilerin esir edilmemesine ve esir edilmiş olanlar varsa da salıverilmesine, esirleri salıvermeyenlerin ise isimleri ve eşkallerinin İstanbul’a bildirilmesine dair Rumeli eyâletine mutasarrıf olan Paşa’ya, İskenderiye sancakbeyine, İskenderiye ve Ülgün ve o civarda olan kadılara hüküm. Evâhır-ı Cemâziyelevvel sene 1050.

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 115/196

—12—

Dubrovnikli oldukları ve korsanlık yaparken yakalanmadıkları kesinleşen esirlerin bulunup Dubrovnik beylerinin mühürlü kağıtlarıyla gelen görevlilere teslim edilmesine ve Dubrovnik eskiden beri Osmanlı Devletinin haraçgüzarlarından olduğundan Dubrovnik reayasına herhangi bir şekilde müdahale edilmemesine dair Mağrib beylerbeyine hüküm. Evail-i Cemaziyelahır 1050

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 116/197

—13—

Beş yüz kuruşluk zahire ile yüklü bir Dubrovnik gemisini İskenderiye’ye bağlı Odesin kalesi sakinlerinden bir kısmının basması ve içinde olan zahire ve diğer malları yağmalamaları ve gemide bulunanları öldürmek istemeleri üzerine, geminin sahibine iadesi ve malların eksiksiz bir biçimde geri verilmesi için, ayrıca sorumlu olanlara gerekli cezaların verilmesi hakkında İskenderiye Beyine ve kadısına yazılan hüküm. Evâ’il-i Cemâziyelahir sene 1050

Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 119/203

—14—

İsyan halindeki Hanya ahalisinin firkateler donatıp adalarda ve hacıların yolu üzerinde dolaşarak korsanlık yaptıkları, ele geçirdikleri müslümanları Malta ve İspanya gemilerine sattıkları ve çevre köy ve kasabalara saldırma niyetinde oldukları bildirildiğinden bölgede bulunan zaimlerin, timar erbabının, bölük halkının ve askeri taifesinin mütesellimin riyaseti altında birleşerek tehlikeli mahalleri koruma altına almalarına dair Kalamata kadısı Mevlana İbrahim'e ve Mora sancağı mütesellimine hüküm. 26 Muharrem 1052

Mühimme 89, s. 4/12

—15—

Eski beylerbeyi Yusuf Paşa'nın zımmetinde hakları kaldığından bahisle dava eden Cezâyir beylerbeyisinin, kol ağasının, kethüdasının, yayabaşlarının ve diğer neferat ağalarının bu malları Yusuf Paşa'nın diğer beyler ve reaya üzerinde kalan mallarından tahsil etmelerine, arta kalan miktarın diğer eşyasından alınmasına, Yusuf Paşa'ya Tersane-i Amire'den verilen geminin içindeki aletlere, forsalara ve mühimmata ise müdahale edilmemesine, kendisinin bu gemiyi alarak İstanbul'a getirmesine dair hüküm. 6 Safer sene 1053

Mühimme 89, s. 69/174

—16—

Venedik gemilerinden Santo İzeyo ve Santo Paulo isimli iki gemi Venedik'e giderlerken, bu gemilere, Moton kalesi yakınlarında Cezâyirli korsanlar tarafından baskın düzenlenmesi üzerine gemilerden biri kaçarak Moton'a sığınmış, diğeri ise top gülleleri ile batmıştır. Gerek karaya çıkanların bir kısmı ve gerekse de batan gemide olanlar esir edilmiştir. Ahidname gereğince gemiden çıkarılanların Venediklilere verilmesi ve bu gibi davranışların önüne geçilmesine dair Moton kalesi ağası ve dizdâr ve diğer zabitlerine hüküm. Evâsıt-ı Rebîülevvel sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 29-30/75

—17—

Tunus'tan hareket eden bazı gemilerin birkaç Fransız gemisini ele geçirerek içindekileri esir ettikleri ve mallarını yağmaladıkları bildirildiğinden ahidnameye uygun davranılarak esirlerin serbest bırakılmasına ve ahz edilen malların sahiplerine

teslim edilmesine dair Tunus beylerbeyine, kadısına ve dayısına hüküm. Evahir-ı Cemaziyelahir sene 1054

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 31/77

—18—

Dubrovnik, Osmanlı Devleti'nin cizye kabulü ile dostu olduğu için donanmada olan Beylerbeyilerin, Sancakbeylerinin, Cezâyirli ve Tunuslu kaptanların ve sâyir asker halkının Dubrovnik Beylerbeyinin memleketine, adalarına, hisarlarına, halkına, tüccarlarına ve gemilerine zarar vermemeleri ve rastladıklarına kendilerini himaye etmelerine dair Kaptan Paşa'ya hitaben yazılan hüküm. Evâil-i Ramazan sene 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 66/48

—19—

Fransa elçisi De La Haye Vantelay'ın oğlu olan Denis De La Haye Vantelay'ın İstanbul'a gelirken yolda hiçbir surette rahatsız edilmemesi ve himaye olunmasına, denizde yol alırken korsanlardan korunmasına ve ihtiyaçlarının giderilmesine dair İstanbul'dan Fransa'ya giderken yol üzerinde bulunan vilayetlerin Beylerbeyilerine, karada ve denizde olan sancakların Sancakbeylerine, kadılara, kale dizdarlarına, neferat ağalarına, voyvodalara, iskele eminlerine ve diğer zabıtlere hüküm. Evâ'il-i Ramazan 1057

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 145/393

—20—

Bazı kişilerin Osmanlı topraklarında yerleşik Dubrovnik tacirlerine müdahale ettikleri bildirildiğinden bunun önlenmesine, Dubrovnik hazinesinin gelirlerini Osmanlı ülkesindeki Dubrovnik tacirlerinin ticari faaliyetleri oluşturduğundan böyle davranılması halinde Dubrovnik'ten her sene yollanan cizyenin tahsil edilmesinin mümkün olmayacağına dair Budin, Rumeli, Bosna ve Özi beylerbeylerine, bu eyaletlerdeki sancakbeylerine, kadılara, dizdarlara ve neferat ağalarına hüküm. Evail-i Ramazan sene 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 72/62

—21—

Ülgün ve Nove levendlerinin ahidnameye aykırı olarak Dubrovnik tüccarını esir ettikleri ve paralarını aldıkları bildirildiğinden bu gibi levendlerin zabıtları tarafından

birer kefile bağlanmasına, şu ana değin esir edilen Dubrovniklilerin serbest bırakılmasına, satılan Dubrovnikli esirlerin paralarının satanlardan alınmasına ve bundan böyle ahidnameye uygun davranılarak Dubrovnik reayasından kimsenin rencide edilmemesinin halka açık yerlerde duyurulmasına dair Rumeli, Budin ve Bosna beylerbeylerine ve bu eyaletlerdeki sancakbeyleri ve kadılara hüküm. Evâil-i Ramazan 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 81/84

—22—

Odesin kalesinden bazı kimselerin Dubrovnik'e ait olan gemileri basıp içinde olan beş yüz kuruşluk mal ve zahireleri yağmaladıkları Dubrovnik elçisi tarafından bildirildiğinden gemileri basanların yakalanması, almış oldukları zahire ve malların eksiksiz bir biçimde iade edilmesi ve bu işi yapanla lazım gelen cezanın verilmesine dair İskenderiye beyine ve kadısına hüküm. Sene 1059.

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 84/94

—23—

Dubrovnikli oldukları ve korsanlık yaparken yakalanmadıkları kesinleşen esirlerin bulunup Dubrovnik beylerinin mühürlü kağıtlarıyla gelen görevlilere teslim edilmesine dair Mağrib beylerbeyine hüküm. Sene 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 86/100

—24—

İzmir'de oturmakta iken bir levend tarafından katledildiği bildirilen Daryi (?) adlı Fransız tacirin davasının görülmesine, bahsi geçen levendin ortaya çıkarılarak durumun teftiş edilmesine, suçlular arz edilmesi gerekenlerden ise hapsedilmesi değilse cezalarının orada verilmesine dair İzmir kadısına hüküm. Evahir-i Cemaziyelahir sene 1060.

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 50/129

—25—

İskenderiye'den yüklediği mallarla Fransa'ya dönmekte iken yol üzerinde hassa reisleri tarafından el konularak Rodos'a götürülen bir Fransız gemisinin ahidname şartları gereğince tüm donanımı ve içindeki eşyalarla gemi kaptanı Cenevi'ye teslim edilmesine dair Kaptan Ali Paşa'ya hüküm. Evası-ı Safer 1062

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 56/153

—26—

Fransa kralı adına elçilik vazifesiyle Portekiz kralına gitmekte iken Murad Reis tarafından esir edildikten sonra Cezâyir’de hapis tutulmakta olduğu öğrenilen Pavlo Desmardis’in(?) buldurularak refakatindeki adamlarıyla birlikte serbest bırakılmasına ve mallarının ve eşyasının kendisine iade edilmesine dair Cezâyir beylerbeyine, kadısına ve dayısına hüküm. Evail-i Rebiülevvel sene 1062

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 57/156

—27—

Fransaya ait bir şehtiyeye Eğriboz yakınlarında Hanya firkatelerinden Hüseyin Reis’in firkatesi tarafından el konulması, geminin, içinde bulunan malların ve esir edilenlerin satılması üzerine Fransa elçisinin yazmış olduğu arza binaen geminin ve kaptanın bulundukları yerde salıverilmesi ve içindeki malların eksiksiz bir biçimde kaptana iade edilmesine dair Eğriboz sancağı mutasarrıfı ve Eğriboz kadısına hüküm. Evâ’il-i Muharrem 1063

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 71/207

—28—

Eğriboz iskelesinden Müslümanlar adına yükledikleri buğdayı İstanbul’a götürürken şehtiyenin Boğazhisarlarından geçirilmemesi üzerine Bozcaada’ya dönmesi ve orada korsanların gemilere zarar vermesi üzerine mal sahiplerinin gemi kaptanını rencide etmemeleri hakkında Eğriboz Beyine ve kadısına hüküm. Evâsıt-ı Safer 1063.

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 66/186

—29—

Ticaret amacıyla Fransa’dan İskenderun’a gitmekte olan Befuv(?) adlı Fransız kaptanının gemisinin on adet Cezâyir gemisi tarafından ahz edilerek 150.000 kuruş nakit parasının ve 50.000 kuruşluk malının alındığı bildirildiğinden ahidnameye uygun davranılarak geminin içinde bulunanlar ve bütün mallarla birlikte sahibine iade edilmesine dair Cezâyir beylerbeyine, kadısına, yeniçeri ağasına, kethüdasına, yayabaşlarına, bölükbaşlarına ve ihtiyarlarına hüküm. 4 Rebiülahir sene 1065

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 80/231

—30—

Trablusşam limanı önünde olan Malta ve İspanya korsan gemilerinden üç bin kuruş ödemek suretiyle Müslüman esirleri kurtaran Trablusşam Beylerbeyinin o gemiler

Fransız gemileriydi diyerek Fransa konsolosundan ödemiş olduğu üç bin kuruşu istemesi üzerine gemilerin Fransız gemisi olmadığı bu yüzden Trablusşam Beylerbeyinin Fransa konsolosunu rahatsız etmemesi gerektiğine dair Trablusşam Beylerbeyisine ve kâdısına hüküm. Evâsıt-ı Ramazan sene 1065

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s.84/241

—31—

Ehl-i örf tayifesinin ticaret amacıyla Antalya iskelesine gelen Fransız ve Fransa'ya tabi tüccarı rencide ederek gemi yelkenlerine ve dümenlerine el koydukları bildirildiğinden ahidnameye uygun davranılarak olağan gümrüklerini ve konsolosluk haklarını ödedikten sonra Fransız tüccarına herhangi bir şekilde müdahale edilmemesine dair Antalya paşasına ve kadısına hüküm. Evahir-i Ramazan sene 1072

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 337

—32—

Korsanlık ve ticaret yoluyla almış oldukları eşyaları ve gemilerine yüklemiş oldukları zahireyi Osmanlı ülkesine getirirken Fransız gemilerine düşmana zahire taşıyorsunuz şeklinde rencide edilmemeleri için Akdeniz yalılarında olan kâdırlara ve dizdârlara hüküm. Evâsıt-ı Safer sene 1073

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 121/351-352

—33—

Ticaret amacıyla Anabolu limanına gelen Fransız tüccarının olağan vergilerini ödedikten halde bazı kişiler tarafından rencide edildikleri bildirildiğinden ahidnameye uygun davranılarak Osmanlı topraklarına gelen Fransız tüccar gemilerinin himaye edilmesine, gaspedilen mallarının ve adamlarının iade edilmesine ve suçluların cezalandırılmasına dair Mora beyine, Mora ve Anabolu kadılarına ve iskele eminlerine hüküm. Evasıt-ı Saferü'l-hayr sene 1073

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 357

—34—

Fransız gemileri Mesina ve Malta'dan, korsanlar tarafından el konulmuş olan kahve, kına ve benzeri eşyayı satın alıp İzmir ve diğer iskelelere getirdiklerinden ehl-i örf taifesi tarafından korsanlıkla ele geçirilen malın ticaretini yapıyorsunuz şeklinde rencide edilmemelerine dair İzmir Kadısına ve Gümrük Eminine ve Yeniçeri Serdarına hüküm. Evâhir-i Cemâziyelâhir sene 1073.

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 368

—35—

Dubrovnik eskiden beri Osmanlı Devleti'nin sadık haraçgüzarlarından olduğundan Dubrovnik'e varan gemilerin ahidnameye uygun davranmaları, ticaret amacıyla seyr etmekte olan Dubrovnik gemilerine müdahale edilmemesi ve Dubrovniklilere ait erzak, mal ve köylerin himaye edilmesine dair Kaptan Paşa'ya ve donanma-yı hümayun ile gezen deryâ beylerine ve derya yüzünde yürüyen kaptanlar ve Cezâyirli ve Tunuslu ve sair neferat ağalarına hüküm. Eva'il-i Zilkade sene 1073

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 124/178

—36—

Hollanda'dan İstanbul'a gelirken Reme Kolmazi(?), Yako Nisanci(?) ve Yani Tasi(?) ve Karlos Piyu(?) isimli dört adamı esir olan Hollandalı kaptanın adamlarının bulunduklarında eğer Müslüman olmamışlarsa Hollandalı kaptana verilmesine dair Tunus ve Cezâyir ve Trablus Beylerbeyilerine hüküm. Evâhır-ı Zilhicce sene 1080

Atik Şikayet Defteri 1, s. 213/861

—37—

Barış imzalandıktan sonra Venedik cumhuriyetinin elçisi Elvize Molin'in(?) ricası üzerine Venedik'e yeni bir ahidname ve nişan verildiği, bunlara uygun davranılarak iki tarafın birbiriyle serbestçe ticaret yapmasına kimsenin engel olmamasına, Venedik esirleri ve malları taşıyan korsan gemilerinin kale dizdarları tarafından himaye edilmemesine, korsanlar tarafından ele geçirilen Venedik mallarının iade edilmesine ve esirlerinin serbest bırakılmasına, ahidnameye aykırı hareket eden korsanların İstanbul'a bildirilmesine ve açık denizde Mağrip gemileriyle Venedik gemileri çarpıştıklarında kimseden hesap sorulmamasına dair nişan. Evahır-ı Rebiülahir sene 1081

Düvel-i Ecnebiye 16/4, s. 1-2

—38—

Fransız gemileri Cezâyir-i Garp ocağı limanlarına yanaştıklarında kendilerine gerekli mühimmat verildiği halde Cezâyir-i Garp gemilerinin açık denizde Fransız tacirlerini esir ederek mallarını aldıklarına, esir alınan Fransızların serbest bırakılarak mallarının iade edilmesine, defalarca uyarıldıkları halde aynı şekilde davranmaya devam ederlerse bu hadiseler hangi beylerbeyi zamanında ise onun azledilerek malın

kendisinden tazmin edileceğine ve bu şekilde hareket etmeye devam eden korsanların Fransız kale ve limanlarına kabul edilmemesinin ahidnameyi bozmayacağına dair. 10 Safer sene 1084

Düvel-i Ecnebiye 27/2, s. 6

—39—

11-12-13- Osmanlı gemileriyle denizde seyir halindeyken İngiliz gemileri karşılaştıklarında birbirlerini rencide etmeyerek dostluk üzere bulunmalarına, Venedik ve Fransa'ya verilen ahidname şartlarının İngiltere için de geçerli olduğuna, hiç kimsenin ahidnameye aykırı davranmamasına, İngiliz gemilerine saldırarak mallarını alan korsan ve levendlerin yakalanıp cezalandırılarak gemilerine ve aletlerine el konulmasına ve beylerbeyiler, kaptanlar, hassa gönüllü reisleri, eminler, mutasarrıflar, hakimler ve zabitlerin verilen ahidnameye uygun davranmasına dair.

Madde 38- İngiliz ve Osmanlı Devleti ile dostluk üzere bulunan diğer kralların tacirlerine ait gemileri yağmalayan Tunus ve Cezâyir korsanlarından aldıkları malların geri alınmasına ve kendilerine gönderilen sayısız fermana rağmen ahidnameye aykırı davranmaya devam ederlerse bu korsanların Tunus, Cezâyir, Mora ve Koron iskelelerine girişlerine izin verilmemesine dair. Evasıt-ı Cemaziyelahir sene 1086

Düvel-i Ecnebiye 35/1, s. 4-5; 16

—40—

Kereste yüklemek üzere Mısır'da bulunan Kaz Dağı'na giden iki kıta kalyonun bölgenin güvensiz olmasından ötürü ümera-yı deryaya ait iki gemi ile korunmasına dair Akdeniz'de Kaptan Paşa'nın vekiline hüküm. Evail-i Ramazan sene 1089

Mühimme 96, s. 107/536

—41—

Maydos sakinlerinden Mihail Reis'in Karaağaç'tan zahire yüklediği üç kayığın İstanbul'a giderken bir harbi gemisi tarafından soyulduğuna, kayığın ise Salagos (?) İsterkası adlı yere dönerken Zabıt Ahmed tarafından ahz edilerek Sakızlı Marko'ya satıldığına, bahsi geçen kayığın her kimde ise geri alınmasına dair İstanbul'dan Sidrekapısı'na kadar yol üzerinde bulunan kadılara ve serdarlara hüküm. Evasıt-ı Ramazan sene 1089

Mühimme 96, s. 10/53

İskenderiye’de bulunan Odesin kalesi eşkıyasından bazıları, Dubrovnik’e ait olan bir gemiyi basıp, içinde olan zahire ve mallara el koyup, gemide bulunanları da öldürmeye teşebbüs ettiklerinden bu işi yapanların yakalanmasına, el konan malların bunlardan eksiksiz bir biçimde alınmasına ve bu işi yapanların durumuna bakılarak gerekli cezanın verilmesine, Dubrovnik Osmanlı Devleti’nin haraçgüzarı ve koruması altında olduğu için bu tarz eylemlere müsaade edilmemesine dair İskenderiye Sancakbeyine ve kadısına hüküm. Evâhır-ı Cemâziye’l-evvel sene 1090.

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 105/171

Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda limanlarında ağırılarak kendilerine gerekli mühimmatın sağlanmasına karşılık Cezâyir-i Garp korsanlarının Hollanda tacirlerini esir etmeyerek mallarını yağmalamayacaklarına, Hollanda’ya bağlı yerlerden alınan esirlerin serbest bırakılarak alınan mallarının iade edileceğine, korsan saldırısı hangi beylerbeyi zamanında olursa onun azledileceğine ve malların kendisinden tazmin edileceğine ve emr-i şerife uymayan gemilerin Hollanda limanlarına alınmamasının ahidnameyi bozmayacağına dair. Evail-i Ramazan sene 1091

Hollanda Ahidnamesi (1680)

Fransız tacirlerinden Corci Larençe’nin şehtiyesini ahidnameye uygun biçimde yükleyip gümrüğünü verdikten sonra güven içinde yolculuk edebilmesi için Boğazhisar kadısına ve dizdarlarına hitaben ferman verilmesine dair Fransız elçisinin arzı. 25 Şevvâl 1093

İbnülemin Hariciye 139

Kendisine saliyane ihsan edilen Mehmed Hoca için baştarda kaptanı Mehmed Kaptan nezaretinde korsan gemisi olarak 17 oturaklı bir fırkate inşa edilmesine dair Tersane eminine hüküm. 26 Safer 1096

Ali Emiri 894 (Dördüncü Mehmed)

Osmanlılar için zahire ve mühimmat taşıyan ayrıca kendi hallerinde ticaret yapan Fransız gemilerine, Osmanlı donanmasına yardıma giden Cezâyir-i Garp gemileri

tarafından zarar verildiği, iki kalyon ve iki şehtiyesine el konulduğu, içinde olan mallarının yağmalandığı ve gemilerin Rodos'a götürüldüğü haber alındığından Fransa Osmanlı Devleti'nin dostu dolayısıyla da Cezâyir'in de dostu olduğundan alınan malların geri iade edilmesi ve İzmir konsolosuna teslim edilmesi, malların iadesi ve zararların tazmini, ayrıca bundan sonra Cezâyir gemilerinin Fransa gemilerine dostluk göstermesine dair Kaptan Ahmed Paşa'ya hitaben yazılan hüküm. Evail-i Şevval 1100.

Mühimme 98, s. 229/821

—47—

Akdeniz'de görevli olan Trablusgarp korsan gemilerinin Fransa tebasından Begermi(?) isimli tüccarın çeşitli eşya ile yüklü gemisine ve parasına el koymalarına, gemide bulunan Antonyo Kavno(?) Matyo Mefardon(?) Fransuva Avari(?) Can Emyaz(?) Arlozar(?) isimli beş kişiyi de esir etmeleri üzerine esir edilenlerin serbest bırakılmalarına dair Kapudan Paşaya hüküm. Evâ'il-i Şevvâl sene 1100.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 12/34

—48—

Kavalyer isimli Fransız korsanın gemisine Trablusgarplı korsanlar tarafından el konulması ve kaptanın esir edilmesi üzerine, Trablusgarplı ve Cezâyirli korsanların ellerinde bu gibi esirler varsa serbest bırakılmalarına dair Kaptan Paşa'ya yazılan hüküm. Sene 1100.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 17/52

—49—

Cezâyir-i Garp gemileri Rodos kalesinin top menzili içerisinde, Müslümanlara ait olan malların yüklü olduğu Glavdo Fugas ve Şarlo Fugas adlı iki tüccarın gemilerine ve bunun gibi denizde bir çok gemilere el koyup Rodos limanına götürdüklerinden, bunun gibi Rodos'ta bulunan Fransız gemilerinin Rodos'a gönderilecek elçi vekiline teslimine dair Rodos Sancağına mutasarrıf olan Abdülkadir Paşa'ya ve Rodos Muhafazasında olan Ömer Paşa'ya yazılan hüküm. 3 Rebî'ülevvel 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 23/74

—50—

Avam (?) isimli bir şehtiye reisinin Ebukır'da bulunan bir Fransız şehtiyesini ahz ederek İskenderiye limanına getirdiği ve bir başka Fransız şeytiyesiyle savaşıp iki

adamı katledip ondört adamı yaraladığı Fransız elçisi tarafından bildirildiğinden Avam'ın (?) aldığı malların iade edilmesine ve Fransız taifesinin himaye edilmesine dair Mısır muhafazasında olan paşaya ve Mısır kadısına hüküm. Evasıt-ı Rebiülahır sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 24/76

—51—

Ticaret amacıyla Osmanlı topraklarına gelen Fransız veya Fransa'ya tabi tüccara, tercümanlara ve sair adamlara olağan vergilerini ve konsolosluk hakkını verdikten sonra ahidnameye aykırı gönüllü reislerinden ve asker halkından kimsenin müdahale etmemesine dair Rumeli beylerbeyine, Ohri ve İskenderiye sancakları mutasarrıfına, Avlonya ve İlbasan sancakları mutasarrıflarına ve kadılara hüküm. Evasıt-ı Rebiülahır sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 25/79

—52—

Geçen sene Cezâyir-i Garp gemileri tarafından ahz edilerek Rodos limanına götürülen Fogase kaptanlara ait şehtiyenin İstanbul'da sakin Fransız elçisi tarafından yollanan adamlara tam techizatıyla teslim edilmesine ve Cezâyir-i Garp gemilerinin ahidnameye aykırı olarak ahz edip Rodos limanına getirdiği bütün gemilerin Fransız elçisi tarafından limana gelen adamlara verilmesine dair Rodos sancağı mutasarrıfına hüküm. Evail-i Cemaziyelevvel sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 27/85

—53—

Düşmana ait işkanmpavye ve firkatelerin Eğriboz adasının her iki boğazında köy ahalisini ve zahire taşıyan kayıkları rencide ettiği işitildiğinden İstanköylü Mehmed, Derviş Kaptan, Sâr (?) Kaptan ve Sinobî Cafer Kaptan adlı dört firkate reisinin derhal bulunurak bu boğazları korumak üzere yola çıkartılmasına dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evasıt-ı Cemaziyelevvel sene 1101

Mühimme 98, s. 119/394

—54—

Bir hastayı tedavi etmek maksadıyla Nakşa'dan Pare adasına giden Fransız bir Cizvit rahibinin Pare adasını yağmalayan Dervişoğlu'nun levendleri tarafından bir sandık ilacının alındığına, halen Dervişoğlu'nun yanında bulunan sandığın ve rahibe ait

diğer eşyaların geri alınmasına dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evahir-i şehri Cemaziyelevvel sene 1101.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 29/91

—55—

Tersane-i amireden ayrılan miri kalyonların İzmir veya başka iskelelere yanaştıklarında levendlerin gemilerden inerek halkı ve müstemen tüccarı taciz ettikleri bildirildiğinden gerekmedikçe levendlerin dışarıya bırakılmamasına, dışarı çıkması gerekenlerin silahlarının alınmasına ve kalyon kaptanlarının kendi nefaratını denetim altında bulundurmaya dikkat etmesine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evail-i Cemaziyelahır sene 1101

Mühimme 99, s. 101/322

—56—

Rodos kalesi altında Müslümanlara ait erzakla dolu iken Cezâyir ocağı gemileri tarafından ahz edilen Glavdo Fugase'ye (?) ait bir geminin ve Şarlo Fugase'ye (?) ait ufak bir kalyonun ve ahidnameye aykırı olarak Cezâyir ocağı gemileri tarafından denizde gasp edilerek Rodos'a götürülen Fransız gemilerinin İstanbul'daki Fransız elçisi Baron de Şatonof tarafından yollanan adama teslim edilmesine dair Rodos sancağı mutasarrıfı Abdülkadir'e ve Rodos muhafazasında bulunan Ömer'e hüküm. Evail-i Zilkade sene 1101

Mühimme 99, s. 21/99

—57—

Fransa ile İngiltere ve Hollanda arasında düşmanlık olduğundan, limanlardan çıkan Fransa gemisinin ardından diğer devlet gemileri çıkmak isterse müsaade olunmamasına dair Fransa elçisinin arzı üzerine Fransa gemisini ardından çıkmak isteyen İngiltere ve Hollanda gemilerine müsaade olunmamasına dair Bozcaada muhâfız Ahmed Paşa, İzmir kadısı, Seddü'l-Bahr ve Kilîdü'l-Bahr kaleleri dizdarları ve sâyir zâbitlerine hüküm. Evâsıt-ı Rebîülevvel sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 43/135

—58—

Rodos'a bağlı Kerbe(?) adasının Trablusgarplı korsanlar tarafından basılması, buradaki malların yağmalanması ve otuz sekiz kişinin esir edilmesi üzerine malların

ve esirlerin iadesi hususunda Trablusgab beylerbeyisine, dayısına, kaptanlarına ve ocak ihtiyârlarına hüküm. Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1102

Mühimme 101, s.13/37

—59—

Fırkate kaptanlarından Ali kaptanın Sakız ve civarını korsanlardan temizlemek için gemisine Sakız kalesi neferlerinden yüz otuz kişi aldığı, bu duruma kale dizdarının ve başka kimselerin engel olmasına müsaade edilmemesine dair sunmuş olduğu arza binaen Fırkate kaptanı Ali'nin Sakız neferatından savaşacak durumda olanları gemisine almasına bir sakınca olmadığına dair Sakız kadısına hüküm. Evâsıt-ı Cemâziyelaahir sene 1102

Mühimme 101, s. 23/73

—60—

İzmir ve Mısır'dan gelen, içlerinde Müslümanlara ait mallar olan iki geminin Foça ve Sancakburun kaleleri önünde İngiliz ve Hollanda gemileri tarafından yağmalanması ve el konulması üzerine Osmanlılara ait kalelerin top menzilleri içinde böyle hareketlere göz yumulmaması ve el konulan gemilerin geri alınmasına dair İzmir kâdisına ve gümrük emîni, dizdâr ve sâyir zâbitlerine hüküm. Evâsıt-ı Receb sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 28/3 s. 42/134

—61—

Cezâyirlilerin korsanlıkla ele geçirdikleri Fransız kaptanın gemisinin Rodos Beylerbeyi Abdülkadir'e hibe ettikleri geminin ve diğer Fransız gemilerinin sahiplerine geri verilmesine dair Kapudan Paşaya ve Rodos kâdisına hüküm. Evâsıt-ı Receb sene 1102.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 43/137

—62—

Tunuslu korsanların Fransa'ya ait iki kıta gemiyi basıp, gemilere el koymaları ve içlerinde olan malları yağmalamaları üzerine, serbest bırakılmalarına dair hüküm yazılmışken el konulanların hala serbest bırakılmaması üzerine geminin, malların ve esir edilenlerin serbest bırakılması ve müstemen tüccara bu şekilde zarar verilmemesine dair Tunus beylerbeyine, dayısına, yeniçeri ağasına ve ocak ihtiyârlarına hüküm. Evâ'il-i Şa'bân 1102

Mühimme 101, s.57/181

—63—

Fransız bayrağı altında Mora'dan Değirmenlik adasına gitmekte iken Hanya firkateleri tarafından esir edilen dört müstemmen Fransız kaptan ve iki Venedikli ruhbanın kayıkları ile birlikte serbest bırakılmalarına dair Hanya muhafazasında olan vezire ve Hanya kadısına hüküm. Evahir-i Sefer sene 1103

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 48/159

—64—

Anadolu'ya giderken İspanyol korsanları tarafından malları alınan Değirmenlik'te olan Fransız konsolosunun dönüşte Hasan Reis tarafından esir edilerek rencide edildiği, ahidnameye aykırı davranılmamasına dair Kaptan Paşa'ya hüküm. 23 Muharrem 1103

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 66/244

—65—

Fransa'ya verilen ahidname uyarınca Fransız tüccarını korumak gerektiğinden Trablusgarp limanlarında Fransız gemilerine müdahale edilmemesi, şu ana değin ahz edilen Fransız gemilerinin iade edilmesi ve ahidnameye aykırı hareketlerde bulunulmamasına dair Trablusgarp beylerbeyine, dayısına ve ocakları halkına hüküm. Evasıt-ı Ramazan 1103

Düvel-i Enebiye 28/3, s. 61/215-216

—66—

Değirmenlik adasından sabun ve keten alarak dört adamıyla Resmo'ya giderken Kandiye firkatecilerinden Hasan Reis tarafından kayığıyla birlikte esir edilen Leon adlı Fransız kaptanının kurtarılmasına ve Fransız konsolosunun kayığı, eşyayı ve adamları geri almak için verdiği 1500 kuruşun Hasan Reis'den tahsil edilmesine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Gurre-i Safer sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 67/251

—67—

İngiliz korsan gemilerinden bir geminin Niyo adası yakınlarında Hanya'ya giden ve içinde mîrî hinta ve güherçile ve katrân olan Fransa gemilerinden birine el koyması ve Sakız'a götürmesi üzerine gemide olan malların muhafazası ve zararın tazmini

hususunda Sakız muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşaya ve Sakız kâdisına hüküm. Gurre-i Safer sene 1104.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 68/254

—68—

Fransa ile eskiden beri sürdürülen dostluk hali ve Fransa'ya verilen ahidname gereğince denizde, Osmanlı limanlarında, adalarında ve iskelelerinde olan Fransız gemilerin el konulmamasına, şu ana değin ahidnameye ve ferman-ı şerife aykırı olarak Trablusgarp ocağı tarafından gasp edilen Fransız gemilerinin ve eşyalarının ve Fransız esirlerin iade edilmesine dair Trablusgarp beylerbeyine, dayısına ve ocak halkına hüküm. Evahir-i Safer sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 64/238

—69—

Fransaya verilen ahidnamelerde ve Trablusgarp'a gönderilen hükümlerde Fransa tüccarının Osmanlı sularında rahatça ticaret ve seyrüsefer edebileceklerine dair hükümler mevcutken, Trablusgarp gemilerinin bir çok Fransa gemilerini yağmaladıkları, Fransız elçisi tarafından arz olunduğu üzere Trablusgarp gemilerinin Fransa gemilerine el koymaması, mallarını yağmalamaması, içinde olanları esir etmemesi, esir olunan adamlar veya yağmalanan mallar varsa bunların iade edilmesi ve bu gibi ahidnameye aykırı davranışlardan kaçınılmasına dair Trablusgarp beylerbeyisine ve dayısına ve sâyir ocakları halkına hüküm. Evahir-i Safer 1104

Mühimme 104, s. 96/429

—70—

Rodos kalesi neferatıyla donanarak Rodos boğazını ve Anadolu tarafından adaya zahire taşıyan kayıkları koruma vazifesini yerine getiren iki miri fırkatenin senelik mühimmatının Tersane-i amireden gönderilmesine dair Rodos sakinlerinin arzı. 27 Rebiülevvel sene 1104

İbnülemin Bahriye, 429

—71—

Luis Barançer(?) adlı Fransız tüccar, gemisi ile Habeş Beylerbeyi Abdülkadir'i ve on dört adamını gemisiyle Bozcaada'dan Rodos'a nakl ettikten sonra Rodos'tan İskenderiye'ye giderken, gemisine Hollanda korsanları tarafından baskın düzenlenmiş ve mallar yağmalanmıştır. Mısır'a gittiğinde Abdülkadir'in malları

tazmin ettirmeye çalışması üzerine meselenin araştırılması ve sonuca bağlanana dek Fransız kaptana zarar verilmemesine dair Mısır valisine ve mollasına hüküm. Evâhır-ı Rebiülâhir 1104.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 89/339

—72—

Eğribozlu Mehmed Reis'in firkatesiyle Gay isimli Fransız kaptanının şehtiyesini gasp ettiği ve bu şehtiyeyi donatarak adalarda Fransız gemilerine saldırmaya devam ettiği, Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız gemilerinden ahz edilen malların iade edilmesi gerektiğine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evasıt-ı Şaban sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 78/290

—73—

Korsanlık yaparken yakalanıp Tersane zindanına konulan fakat buradan kaçmayı başaran Sengiz isimli eşkıyanın Selanik'te esir edildiği ve Derya emirlerinden İstefeli Hasan'ın gemisinde bulunduğu, fakat İstefeli Hasan'ın bana mahsus emir gönderilmedikçe teslim etmem dediği eşkıyanın İstefeli Hasan'dan alınarak hakkında gereken cezanın verilmesine dair Kaptan Paşaya hüküm. Evâhır-ı Ramazan sene 1104.

Mühimme 104, s. 248/1151

—74—

Değirmenlik adasında sakin Fransız konsolosunun dört adamıyla Hanya'ya giderken firkate reisi Hasan Reis tarafından gemisine el konulduğundan ve bu gemi Resmo'da satıldığından Hasan Reis'in Divan-ı hümayuna yollanmasına dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evahir-i Ramazan sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 71/268

—75—

Mehdi Mustafa ve Ahmed bin Mehmed isimli tacirlerin Hanya adasına buğday götürmek maksadıyla Fransız kaptanlarından Lence'den(?) kiraladıkları şeytiyenin 1100 senesinde Foça-yı Cedid limanında Trablus'tan gelen onbeş kişinin saldırısına uğradığı, durumun teftiş edilerek sorumluların yakalanmasına dair Kaptan Paşa'ya, Foça-yı Cedid kadısına ve ayan-ı vilayete hüküm. Evail-i Zilkade sene 1104.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 85/314

—76—

Kendi halinde olan Can Ragden isimli Fransız kaptana korsan olduğu iddiasıyla eziyet edildiğine dair Fransız elçisinin arzı üzerine kaptanı hakkında açılan davada suçsuz olduğu anlaşıldığından bu şekilde rencide edilmemesi için Haleb kādısına hüküm. Zilhicce sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 87/328

—77—

Denizde Fransız gemileriyle karşılaşan müstemen tacirlere ait gemilerin zorla hediye talep etmelerinin ahidnameye aykırı olduğuna, İskenderiye limanında ümera-i deryadan bazılarının Fransız gemilerinin hareketine engel olduklarına ve gemilerden hediye ve pişkeş adı altında para aldıklarına, bundan böyle ahidnameye uygun davranılmasına dair Mısır valisine ve mollasına hüküm. Evail-i Cemaziyelevvel sene 1105

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 93/350

—78—

Fransa'ya verilen ahidnameye göre İstanbul'da temsilcileri olmayan Portekiz, Sicilya, Katalanya, Mesina ve Ankona gibi harbi keferenin Fransız bayrağı altında ticaret yapma haklarının olduğuna, sulh ve salaha aykırı bir davranışı olmadığı halde İskenderiye kaptanlarından Ahmed Ganim'in İstanbul'dan yola çıkan Fransız kaptanlarından Dominiko'yu (?) harbi olduğu bahanesiyle ele geçirmek üzere yola çıktığından Ahmed Ganim'in bir süreliğine alıkonulması için Seddülbahr muhâfazasında olan Vezîr Hüseyin Paşaya ve kadılarına ve dizdârlarına hüküm. Evasıt-ı Cemaziyelevvel sene 1105

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 94/353

—79—

Granbossa kalesinin fethinden sonra esir edilen fakat daha sonra serbest bırakılan, ardından Akdeniz'de korsanlık yaparken yakalanan Venedikli İstirdad'ın İstanbul'a giden bir çektiriye konularak İstanbul'a gönderilmesine dair. Kandiye muhâfazasında olan Vezîr İsmail Paşa'ya hüküm. Evâsıt-ı Cemaziyelevvel sene 1107

Mühimme 106, s. 368/1

—80—

Fransız gemisi ile hacca giderlerken Şaban Reis tarafından esir edildiği bildirilen Venedikli'nin ve ailesinin serbest bırakılması ve malların Şaban Reis'ten alınmasına

dair Eğriboz muhâfazasında olan İbrahim'e hüküm. Evâsıt-ı Cemâziyelâhır sene 1107

—81—

Selanik kıyılarında yer alınan yalıları korsanlardan korumak için salyaneli üç kıta fırkate donatıldığı halde bu civardaki yalılarda üç adet korsan gemisi zuhur etmiş ve birkaç kişiyi esir etmiş oldukları için, gece ve gündüz yalıları muhafaza edecek şekilde fırkateleri donatmak ve ahaliyi korsanlardan korumak için gerekenin yapılmasında dair Selânik muhâfazasında olan Mehmed Paşa'ya hüküm. evâil-i Receb sene 1107

Mühimme 108, s. 90/364

—82—

Hanya fırkatelerinden beş fırkatenin Fransız Bosyer kaptanın gemisine rastladıklarında, pasaporta isimli kağıdı gösteren kaptanı, kağıdın adına düzenlenmediğini söyleyerek esir etmeleri ve gemi ve mallarına el koymaları üzerine Fransız elçisinin arzı üzerine Hanya'ya götürülen Bosyer'in ve gemisinin serbest bırakılması ve el konulan malların iade edilmesine dair Kaptan Paşaya yazılan hüküm. Evâil-i Rebûlevvel sene 1108.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 136/543

—83—

Venedik fırkateleri tarafından ahz edilen Ülgün kalesine ait dört kayığın reislerinin ve neferatının bu sebeple Fransız konsolosunu rencide etmemelerine ve Fransız bayrağı altında işleyen filukalara müdahale edilmemesine dair Draç ve Ülgün kadı, voyvoda ve dizdarlarına hüküm. Evahir-i Receb sene 1109

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 147/604

—84—

Bir kıta Trablus şehtiyesinden kaçarak Eğriboz adasına yanaşan iki kıta Fransız şehtiyesinin ertesi gün Eğriboz eşkıyasından üç kıta fırkatenin hücumuna uğrayarak dört adamlarının yaralandığına ve şehtiyelerdeki malların yağmalandığına, ahidnameye uygun davranılarak Fransız gemilerinden zorla herhangi bir mal alınmamasına dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evasıt-ı Ramazan 1109

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 152/623

—85—

Fransız elçisinin arzı üzerine korsanlık yaptığı için on seneyi aşkın bir süredir tersane zindanında tutulan Lazar Korvilye adlı Fransız kaptanının ihtiyarlığından ötürü serbest bırakılmasına dair İstanbul kaymakamına ve tersane eminine hüküm. Evail-i Safer sene 1110.

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 156/648

—86—

Tunuslu kaptanın Adana'da sunmuş olduğu arzla, kendi parasıyla satın donattığı gemisiyle din uğruna savaşta kullanmak üzere talep ettiği iki adet topun verilmesine dair Defterdar Efendi ve Tophane-i Amire nazırına hitaben yazılmış hüküm. 22 Rebiülevvel sene 1110.

İbnülemin Bahriye 690

—87—

Donanma-yı hümayun ile birlikte Venedik'e karşı savaşırken kendi yaptırdığı kancabaşı batan Ahmed Kaptan'ın, İstanbul'daki tersanede bulunan fırkatelerden birisinin kendisine ihsan edilmesine dair arzı. 17 Şevval sene 1110

İbnülemin Bahriye 706

—88—

Petro Danile adlı Fransız kaptanın gemisine Ülgünlü Kurd Reis tarafından el konulması, içinde olan malların yağmalanması ve geminin Draç'a götürülmesi üzerine, Draç'ta bulunan Fransız konsolosunun gemiyi almak üzere dava etmesi ve bunun üzerine Kurd Reis'in konsolostan zorla temessük aldığı yönünde Fransa elçisinin arzı üzerine Kurd Reis ve gemi kaptanının İstanbul'a gönderilmesine ve buradaki dava sonuçlanana dek gemide bulunanların ve içindeki malların emanete bırakılmasına dair İskenderiye sancağı mutasarrıfı ve kadısına hüküm. Evâhır-ı Şevvâl sene 1110

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 168/697

—89—

1099 senesinde Trablusgarp korsanları tarafından gemisine el konulan Bekermi isimli Fransız kaptanın beş adamı da esir olmuş bunun üzerine yazılan hüküm üzerine gemi sahibine iade olunmuş ve gemiciler serbest bırakılmıştır. Fakat içlerinden Matyo Lumyardon isimli bir gemicinin miri kalyonlarından birinde kürek

çektığı haber alındığından onun da bırakılmasına dair Kaptan Paşa'ya hitaben yazılan hüküm. Evâsıt-ı Zilkade sene 1110

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 164-683

—90—

Harbi kefare ile savaşmak maksadıyla kendi parasıyla bir kalyon satın alan bir Tunuslunun kendisine iki adet beşer vukiyyelik tuci top ihsan edilmesine dair arzı. 22 Zilkade sene 1110

İbnülemin Bahriye 690

—91—

Miri kalyonlar kaptanlarından Mustafa'nın kardeşi Malta korsanlarının elinde yirmi bir yıldan beri esir olduğundan, Mehmed Hevace'nin gemisinde olan Nikola ile mübadele edilmesine müsaade olunmasına dair Kaptan Paşaya hüküm. Evâhır-ı Zilhicce sene 1110

Mühimme 111, s. 21/47

—92—

İstefeli (?) Hasan Paşa tarafından ahz edilerek 1100 senesinde hediye adıyla 100 kuruşu alınan Fransız kaptanlarından Paskal'a parasının iade edilmesine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evail-i Zilhicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 178/751

—93—

İstefeli Hasan Paşa tarafından ahz edilerek 1100 senesinde ahidnameye aykırı olarak 205 kuruşu alınan Fransız kaptanlarından Odmir'e (?) parasının iade edilmesine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evail-i Zilhicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 179/752

—94—

İskopolo adasındaki Fransız konsolosunun vekili olan Pastirmi ile ada ahalasının başbuğları arasında düşmanlık olduğundan Selanik'e giden Pastirmi'nin gemisinin ada halkından Dimo isimli birisi eşkıya ile anlaşıp Pastirmi'nin gemisine el koymuş, mallarını yağmalamış olduğundan gereğinin yapılması hakkında daha önce yazılan hükmün gerekli yerine getirilmediğinden gerekenin yapılmasına dair Kaptan Paşa'ya ve kadıya hüküm. Evâsıt-ı Zilhicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 179/755

Venedik'le yeniden anlaşma yapıldığı ve anlaşmada esirlerin mübadelesi şartı yer aldığı için denizde esir olunanların serbest bırakılması ve Venedik kaptanı Ceneral ile birlikte bu işin halledilmesi için Kaptan Paşa'ya yazılan hüküm. Evâhır-ı Zi'l-hicce sene 1111.

Mühimme 111, s. 341/1180

Fransa, İngiltere ve Hollanda ile Devlet-i aliyye arasında bulunan dostluğu göre bu devletlerin tacirlerinin Osmanlı topraklarına güven içinde gelip gitmeleri gerektiği halde kendi aralarında olan anlaşmazlıklardan ötürü Bahr-i Sefid'deki kale ve adalarda karşılaştıklarında birbirlerine zarar verdikleri işitildiğinden bu hususun İstanbul'daki elçilerle görüşülerek çözülmesine ve ticaret amacıyla gelen gemiler hangi devlete ait olursa olsun himaye edilmelerine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evâil-i Ramazan sene 1107.

Mühimme 108, s. 186/788

Kandiye'ye sade yağ getirmek üzere Trablusgarp'a doğru yola çıkan birkaç tacirin buğday ve zahire yüklü iki kıta çenberi rüzgar muhalefeti nedeniyle Santorin (?) adasına yanaştıkları ve burada gemilerinin reayanın yardımını alan birkaç korsan fırkatesi tarafından soyulduğu bildirildiğinden, tacirlere ait gemilerin ve malların ada halkına tazmin ettirilmesine ve bundan böyle reayanın adaya yanaşan tacirlere ihanet etmemesinin kendilerine tenbih edilmesine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evâhır-ı Muharrem sene 1111

Mühimme 111, s. 55/187

Tunus canibinden İzmir limanına gelen üç kıta kalyona yazılan levendler denetim altında tutulmadığından birlik olarak kahveler kurdukları, açıkça içki içtikleri, şehir sakinlerine tacizde bulundukları ve birçok kimsenin mallarını yağmaladıkları işitildiğinden bu levendlerin gemilerine bindirilerek derhal İzmir limanından çıkartılmalarına dair İzmir mollasına, yeniçeri serdarına, ayan-ı vilayete ve iş erlerine hüküm. Evâhır-ı Şaban sene 1111

Mühimme 111, s. 230/796

Levend yazmak amacıyla izinsiz İzmir ve Foça limanlarına yanaşan on kıta Cezâyir kalyonununundan inen levendlerin başıbozukluk ve eşkiyalık ettikleri işitildiğinden Bahr-i Sefid muhafazası için hazırlanan kalyonların güvenilir birisi yönetiminde İzmir ve Foça'ya giderek bahsi geçen Cezâyir kalyonlarını limandan çıkartmalarına, bu gemilerin başka sahillere, adalara ve limanlara uğramalarına izin verilmemesine ve bu hususta Midilli, Sakız, İstanköy ve Rodos kalelerinin dizdarlarına verilmek üzere kendisine mühürlü kağıtlar gönderildiğine dair Kaptan Paşa'ya hüküm. Evâhır-ı Şaban sene 1112

Mühimme 111, s. 502/1735

Kıbrıs'taki Limasol limanında olan bir Venedik kalyonuna Kuzey Afrikalı korsanlar el koyarken, Limasol kadısının söz vermiş olmasına rağmen karşı koymayıp, top atmadığı ve kalyonun ele geçirilmesine müsaade ettiğini bildiren Venedik Elçisi Yakomo Korin'in sorumluların cezalandırılması için yazmış olduğu arz ve ilgili ahidname maddesine atfen sorumluların cezalandırılmasına dair. Evâhır-ı Ramazan sene 1084.

İbnülemin Bahriye 71

Avusturya ve Venedik'le devam eden savaş dolayısıyla Cezâyir'den on kıta, Tunus'tan üç kıta ve Trablsgarp'tan da üç kıta olmak üzere on altı kıta kalyon ve ateş gemisinin donanmaya iştirak ettiğini gösterir hüküm.

Mühimme 106, s.206/1

SONUÇ

Eski dünyanın çevresinde vücut bulduğu Akdeniz’de korsanlık, Akdeniz’de ticaretin tarihi kadar eski bir olgudur. Hangi coğrafyada olursa olsun, oluştuğu çevreyi, sıradan halkı, devletlerin ticari, siyasi, sosyal ve kültürel yapıları üzerinde derin etkileri olmuştur. Dönem dönem korsanlık faaliyetlerinin yoğunluğunda azalma ya da artışlar söz konusu olsa da on dokuzuncu yüzyıla dek korsanlık, Akdeniz’de ticaretle birlikte deniz aktivitelerinin en önde geleni olarak varlığını devam ettirmiştir.

Özellikle Akdeniz’deki son büyük donanma savaşı olan İnebahtı Savaşı’nın ardından uzun süre denizlerin hakimi korsanlar olmuşlardır. Korsanlık bu dönemde bir anlamda form da değiştirmiş ve öncü kol faaliyeti olarak değerlendirilebilecek niteliğinden de uzaklaşarak deniz haydutluğu suretine girmiştir.

Osmanlılara bakıldığında ise hadisenin tam olarak böyle olmadığı görülmüş, ana unsurun gaza amaçlı faaliyetler içerisinde olan korsanlar olduğu, bunun yanı sıra salt yağma merkezli bir hayat tarzını benimsemiş olan korsanların varlığı da ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti’nin gaza amaçlı korsanlık faaliyetlere destek verdiği belgeler eşliğinde resmedilmiş, hukuk dışı yağma faaliyetlerinin önüne geçmek için çeşitli metotlar uygulandığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti’nin yabancı devletlerle olan ticaretinde kullandığı temel kavramlar ve argümanların neler olduğu açıklanmış ve bundan hareketle Osmanlı Devleti’nin Akdeniz ölçeğinde ticari ve siyasi temaslarda bulunduğu beş ayrı devletle olan ilişkilerine değinilmiştir. Bu ilişkilerdeki iniş ve çıkışlar, zaman zaman savaşlar ve sonucunda yapılan anlaşmalar ve ittifaklar resmedilmiş, bu ilişkilerin seyrinde başlıca rollerden birini üstlenenlerin de korsanlar olduğu ifade edilmiştir.

Osmanlı korsanlık faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgeler ana başlık altında incelenmiş, bununla beraber korsanları bu gibi faaliyetler için güdüleyen şeyin ne olduğunun cevabı aranmıştır.

Hadisenin sosyal yönüne ilişkin arşiv malzemesinin yetersiz olması hasebiyle dönemin meşhur korsanlarının kimler olduğu, korsanları en çok çeken malların neler olduğu, bir gemiye ve içindekilere el koyma sürecinin ne şekilde geliştiği gibi daha

detaylı ve olayın sosyal yönüne ilişkin bilgiler pek fazla verilememiştir. Ayrıca korsanlığın yoğunlaştığı dönemler, el konulan malların cinsi, korsanlıktan en fazla zarar görenlerin kimler olduğu gibi sorular ise eksik kalmıştır.

EKLER

—1—

Madde 13: Osmanlı korsanları tarafından esîr edilüp köle sıfatıyla Rumeli veya Anadolu gibi Fransa'ya uzak havâliye nakl u i'zâm(?) olunan Fransızların serî'an meydana çıkarılması ve kimlerin elinde bulunduklarının anlaşılması ve sâhiblerinin zuhûrunda bunların o köleleri teslîme ve anları kimlerden satın aldıklarını beyân u i'tirâfa ve köle bir yerde ihfâ edilmiş ise anı meydana çıkarmaya mecbûr tutulması ve köleyi satanın bi't-taharrî zâhire ihrâcî ve köleyi esîr eden korsanın der-destiyle kölenin hakîkaten Fransalı olduğu anlaşılır anlaşılmaz merkûmun şiddetle cezâlandırılması ve köle ihtidâ ettiği hâlde anın i'tâkıyla(?) iktifâ ve aks-i takdîrde ya'nî tebdîl-i dîn etmediği ve Hıristiyan kaldığı anlaşılır ise Fransa me'mûriyetine teslim olunması matlûb ve muktezâdır.

Şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene 977

Fransa Ahidnâmesi*

—2—

Madde 15: Bir veya birkaç Fransızın korsanlar tarafından esîr edilmesi ve köle olarak gerek Rumeli'de ve gerek Anadolu'da satılması takdîrinde kölelerin bulundukları tahmîn olunan hânelerde bilâ-ifâte-i vakt taharriyât icrâ olunacaktır. Kölelerin zuhûru takdîrinde sâhibleri kendilerine bunların kimler tarafından satılmış olduğunu beyâna mecbûr tutulacaktır. Fransa tâbi'iyetinde bulunduğunu tebeyyün eden bir köleyi esîr eden korsan der-dest olunur ise ağır bir cezâyâ çarpdırılacaktır. Köle İslâm olmuşsa âzâd edilüp istediği yere gitmekde muhtâr kalacaktır. Lâkin tebdîl-i mezheb etmediği tahakkuk ederse Fransa'nın şarktaki vekîllerine teslim olunacaktır.

Şehr-i Cemâziye'l-evvel sene 989

Fransa Ahidnâmesi(1581)**

* Bu metin Macar İskender ve Ali Reşad'ın hazırlamış olduğu **Kapitûlasyonlar, Tarihi, Menşei, Asılları** adlı kitaptan iktibas olunmuştur.

** Bu metin de 1569 ahidnamesinin metni gibi Macar İskender ve Ali Reşad'ın hazırlamış olduğu **Kapitûlasyonlar, Tarihi, Menşei, Asılları** adlı kitaptan iktibas olunmuştur.

— Cezâyir-i Garb korsanları Netherlande'ye tâbi' limanlara varduklarında ri'âyet olunup barut ve kurşun ve sâyir âlât ve yelken verilüp lâkin korsanlar Netherlande'ye tâbi' tüccâra râst geldüklerinde esîr eylemeyüp ve malların gâret eylemeyeler bu husûsa rızâ-yı şerîfim yokdur. Netherlande'ye tâbi' olan vilâyetlerden esîr alurlar ise ıtlâk olunup malları bî-kusûr verile eğer korsanlar tecâvüz etdiklerin müşârun-ileyhim nâmeleriyle i'lâm eyleyeler her kangı beylerbeyi zamânında olur ise ol beylerbeyi ma'zûl olup gâret olunan emvâl u esbâb anlara tazmîn etdirile ve etdikleri esîr ıtlâk oluna eğer emr-i şerîfime imsâl olurlar etmezler ise anlar dahî Netherlande vilâyetlerine vardıklarında kal'alarına ve limanlarına kabûl etmeyüp te'addî etdiklerinde akd olan ahde hâlel gelmeye bu bâbda müşârun-ileyhimin şükr u şikâyeti makbûl-ı hümâyûnum ola...

— Levend kâyıkları Netherlandelüye tâbi' olanlardan esîr edüp götürüp Rumeli'nde ve Anadolu'da satarlar anın gibiler bulduklarında teftiş olunup her kimin elinde bulunursa esîr Müslümân olmuş ise kimden alduğunu bildirüp alan kimesneye akçesi andan alıverilüp âzâd olup salıverile ve Memâlik-i mahrûsemizde deryâ yüzüne çıkan gemiler ve donanmalar deryâda Netherlande gemilerine buluşduklarında biribiriyle dostluk edüp zarar u ziyân eylemeyeler

Tahrîren Fî evâ'il-i şehri Cemâziye'l-ülâ sene ihdâ ve ısrîn ve elf (1612)

Hollanda Ahidnâmesi (1612)*

Sakız beylerbeyisi olup Akdeniz'de donanma-yı hümâyûn gemilerine başbûğ ve serdâr olan Ebubekr *dâme ikbâluhûya* hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetde Françe elçisi Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl edüp İzmir'de olan Françe tüccâr gemilerinden bir mükemmel gemi Marsilya vilâyetine gitmek için İzmir iskelesinden kalkup lâkin azîm rüzgâr zuhûr edüp deryâda furtuna olmağla Foça kal'asına girüp demir bırakup demir üzerinde iken limanda bir korsan gemisi

* Osmanlı Arşivlerinde her hangi bir nüshası olmayan 1612 tarihli bu ahidnâmenin ilgili kısımları A. H. De Groot'un *The Otoman Empire and The Dutch Republic* adlı çalışmasından iktibas olunmuştur.

olmağın içinde olan levendât Françe gemisine dolup tüccâr dahî Foça kal'ası dizdârından mu'âvenet talep eylediklerinde korsan gemisinin kapudanı Foçalı olmağla dizdâr-ı mezbûr mu'âvenet eylemediği ecilden Françe gemisinin palamarların kesüp ve gemiyi dahî yedeklerine alup götürüp gidüp ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif küllî fesâd eylediklerin bildirüp korsan gemileri her kande ise ele getirilüp bunların gemileri sâhiblerine teslîm olunduktan sonra dizdâr-ı mezbûr Âsitâne-i sa'âdetime ihzâr olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eyledikde vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince amel edüp dahî zikr olunan Françe gemisinin palamarların kesüp fesâd ve te'addî üzere olanlar her kim olursa olsun beher-hâl ele getirüp cezâların verüp gemileri eshâbına alıverdikden sonra dizdâr-ı mezbûru ahidnâme-i hümâyûna muhâlif mu'âvenet eylemediği için Âsitâne-i sa'âdetime gönderesin ki ahvâlleri dîvân-ı hümâyûnda görüle ve bi'l-cümle Françe pâdişâhı cenâb-ı devlet-me'âbımla dostlukda sâbit-kadem olmağla tüccâr ve âdemlerine ve gemilerine bir vechile te'addî ve tecâvüz olduğuna kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur vech-i meşrûh üzere olan gemileri buldurmakda ikdâm ve ihtimâm edüp âlâtıyla eshâbına bi't-tamâm teslîm eyleyüp ahidnâme-i hümâyûna muhâlif ve emr-i şerîfime mugâyir kimesneye iş etdirmeyesin deyü emir yazılmışdır

Fî evâhir-i şehri Şevvâli'l-mükerrem sene 1048

Bir sûreti dahî Mora sancağına mutasarrıf olan Ahmed *dâme ikbâluhûya* livâ-yı mezbûrede korsan gemisi her kande bulunur ise kapudanı ahz olup Françe gemisi âlât ve mühimmâtını eshâbına teslîm olunmak için vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazıldı

Fî târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti dahi Mezistre sancağı beyi Abdi beye ve Moton ve Koron ve Anavarin kal'ası dizdârları minvâl-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazıldı

Fî târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti dahî yine mûmâ-ileyh Bekir paşaya hitâben Foça kal'ası dizdârının Âsitâne-i sa'âdete ihzâr eylemesi için mufasssal u meşrûh mü'ekked hükm üzere yazıldı

Evâ'il-i şehr-i Zilkade er-râbi'

Bir sûreti dahî Sakız mollasına hitâben yazılmışdır ki kalkup Foça'ya varup husûs-ı mezbûru ve dizdârın ahvâlini künhü ile teftîş ü tefahhus eyleyüp mufasssal ve meşrûh Âsitâne-i sa'âdetime arz u inhâ eyleyüp hüccet eylemesi için yazıldı

Fî evâ'il-i şehr-i Zilkade er-râbi' sene 1040

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 18/36-37-38-39-40- Sakız

—5—

Bâ-hatt-ı Hamdi Efendi.

Gelibolu kâdısına ve Akdeniz yalılarında vâkı' olan kâdırlara hüküm ki;

Cezâyir guzâtından kıdvetü'r-ru'esâ' ve'l-mu'temedîn Kara Hâce ve Hâcî Mehmed *zîde kadruhumâ* dîn ü devlet ve uğur-ı hümâyûnumda hıdemât-ı meşkûresi vücûda gelüp Boğaz Kal'ası'nda ve vardukları yerlerde ve iskelelerde gemilerine tecâvüz olunmayup ve gümrük ve resm gibi nesne taleb olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel edüp dahi Boğaz'da ve sâyir iskelelerde gümrük ve resm nâmıyla bir akçe ve bir habbelerin almayalar ve aldurmayup men' u def' eyleyüp husûs-ı mezbûr için emr-i âhar varmalu eyleme-yesiz.

Fî 5 Muharrem sene 1041

Mühimme 85, s. 86/196

—6—

Bâ-takrîr-i hazret-i efendi.

Kapudan Paşa ve Midillü kâdısına hüküm ki;

Bundan akdem ba'zı eşkıyâ gemiler ile Midillü Kal'ası'na girmek ve ba'zı kimesnelere zarar u ziyân erişdürmek kasdında olmalarıyla *bi-avnullâhi te'âlâ* mazarratları def' olunup lâkin husûs-ı mezbûr için cezîre-i mezbûrede olan askerî tâyifesi ve sâyir ahâlî-i vilâyet beynlerinde ihtilâl vâkı' olduğu i'lâm olunmağla husûs-ı mezbûr için bir ferd elem çekmeyüp ve kimesne rencide olunmayup şer'le görülmek bâbında sen ki kâdısın, müstakil hükm-i şerîfim gönderilmiş idi ve sen ki müşârun-ileyh kapudanımsın bu bâbda mukayyed olup lâzım gelen ahvâllerin muktezâ-yı şer'-i şerîf üzre görüp bu bahâne ile kimesneden ahz ü celb etdirmeyüp men' u def' eylemen babında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda emrim üzre bu husûsa mukayyed olup cezîre-i mezbûre ahâlîsinden bu bahâne ile kimesneye ahz ü celb etdirmeyüp ve lâzım gelen ahvâllerin şer'le görüp ve her birisine istimâlet verüp def'-i ihtilâl eyleyesiz.

Mühimme 85, s. 87/197

—7—

Bâ-hatt-ı Hamdi Efendi.

Cezâyir serhaddinde vâkı' ağalara ve bölükbaşılara ve odabaşılara ve ihtiyârlara hüküm ki;

Cezâyir yeniçerilerinden olup re'îslerden kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Kara Hâce *zîde kadruhû* hadd-i zâtında yarar u emekdâr olup bir iki seneden berü Mısır'dan Âsitâne-i sa'âdetim'e gelen gemilerde ve Âsitâne-i sa'âdetimden Mısır cânibine giden ümerâ ve paşalar ile varup gelmekde ve bi'l-cümle deryâ yüzünde dîn ü devlet uğrunda küllî hizmetleri vücûda gelüp vâcibü'r-rî'âye vü müstehakk-ı mâye olduğu ecilden hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibâr *inşâllâhü'l-Melikü'l-Mennân* varduklarında her biriniz ri'âyet-i hâtırı ile mukayyed olup ve ulûfesi ağalar ile çıkup ağalar arasında verilmek babında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki

Vusûl buldukda, bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel edüp dahi *inşâ'allâhü te'âlâ* mûmâ-ileyh ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibâra vardıkda tatyîb-i hâtırı ile mukayyed olup ve

ulûfesi ağalar ile çıkup ve ağalar arasında verilüp hilâfına rızâ ve cevâz göstermeyesiz.

Fî 5 Muharren sene 1041

Mühimme 85, s. 120/259

—8—

Ağlasın(?) voyvodasına hüküm ki

Sefîne re'îslerinden Kostantin nâm zımmî Südde-i sa'âdetime arzuhâl sunup (—) da sefînesine buğday tahmîl eyledikde Yorgaki nâm zımmî harbî küffâr kalyonlarına haber verüp kulağuz olup getirüp buğdayı ve sâyir gemide olan cümle esbâbı aldırup fesâd etmekle merkûm ahz olunup ile'l-ân senin hapsinde olduğu bildirüp Âsitâne-i sa'âdetime ihzâr olmak bâbında hükmi hümayûnum ricâ eylediği ecilden hapsinde olan merkûm zımmîyi Âsitâne-i sa'âdetime irsâl eylemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki

vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince dahi amel eyleyüp hapsinde olan merkûm-ı zımmîyi Âsitâne-i saâdetime irsâl edüp min ba'd emr-i şerîfime mugâyir ta'allül ü inâdda ısrâr eylemeyesin

Fî Gurre-i Ramazan sene 1047.

Mühimme 88, s. 34/78

—9—

Rodos beyi Ebubekir Paşa'ya hüküm ki;

Serulus(?) kazâsı matbah-ı Âmirem mühimmâtı için senede yüzbin akçeye maktû' iken ve Menteşe sancağına tâbi' iken kazâ-yı mezbûrda vâfir gemi levendi toplanmağla kadırgalarına levend tedârîki için livâ-yı mezbûru ifrâz ve sancağına ilhâk olunup zikr olunan yüzbin akçe maktû'u her sene senin tarafından cem' ü tahsîl ve matbah-ı Âmirem tarafına edâ vü teslîm olunup âhardan dahl olunmamak üzere bundan akdem sana verilen emr-i şerîfim mücebince amel olunması için emr-i şerîfim ricâ eylediğin ecilden buyurdum ki

zıkr olunan Serulus kâdıllığının yüzbin akçe maktû'ı senin tarafından cem' olunup
min ba'd âhardan bir ferdi dahl etdirmeyüp men' eyleyesin

Fî 22 Ramazan sene 1047.

Mühimme 88, 38/88

—10—

İzmir kâdısına hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde Françe elçisi Südde-i sa'âdetime arzuhâl edüp bundan akdem
İzmir'den kalkup Françe vilâyetine giderken Foça limanında Mağrib ve Cezâyir
korsanlarının aldığı gemide Françe bâzırgânlarından iki kimesnenin İzmir'de ba'zı
kimesnelere deynleri olup gemide olan emvâl ve erzâkları bi'l-küllî gâret olup
kendileri dahî firâr eylediklerin dâyinleri İzmir'de olan Françe konsoloslarına kefil
ve hüccet olunmuş değil iken ve kefil olduklarına hatları ile temessükleri yoğiken
ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif zûr-ı şâhid ikâmet etdirüp ol akçeyi biz sizden
alırız deyü rencîde ve remîde eylemeden hâlî olmadıkların bildirüp men' ü def'
olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ etmeğin şer'-i şerîf ve ahidnâme-i hümayûna
muhâlif rencîde olunmamaları bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum
ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel edüp dahî bu husûsa kemâl-i
dikkat ve ihtimâm ile tekayyüd edüp hakk üzere göresin arz olundukları üzere zıkr
olunan gemi emvâl ve erzâkı gâret olunan ve kendileri firâr eden Françe tüccârının
dâyinleri Françe konsolosuna kefil ve hüccet olmuş değilken ve kefil olduklarına
hatları ile temessükleri yoğiken ahidnâme-i hümayûna muhâlif zûr-ı şâhid ikâmet
etdirüp ol akçeyi sizden alırız deyü eyledikleri vâkı' ise men' ü def' edüp ahidnâme-i
hümayûnuma ve emr-i şerîfime muhâlif rencîde ve remîde etdirmeyesin deyü emir
yazıldı

Fî evâsıt-ı Zilkâde sene 1048

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 18/41

—11—

Rumeli eyâletine mutasarrıf olan Paşa'ya ve İskenderiye sancakbeyine ve livâ-i mezbûrda olan İskenderiye ve Ülgün ve ol etrâfda olan kâdırlara hüküm ki;

Dubrovnik beyleri kadîmü'l-eyyâmdan Âsitâne-i sa'âdetime itâ'at ve inkıyâd üzere olup re'âyâsı dahi harâc-güzârları iken ol eyâletlerde olan Ülgün ve neferâtı Nove neferâtı levendâtıyla yek-dil olup Dubrovnik tüccârından ve gemicilerinden nice kimesneleri tutup ahidnâme-i hümayûnuma muhalif esîr edüp ve bahâne ile nice akçelerin alup dâyimâ rızâ-yı hümayûnuma muhâlif zulm u te'addî ve fitne ve fesâddan hâli olmadıkların i'lâm olunmağla min ba'd ol makûle levendât kendi hallerinde olup Dubrovnik re'âyâsına dahl etmeyüp bir ferdi esîr etmeyeler anın gibi Dubrovniklü gemisi satın almış var ise satıverilüp verdiği akçesi satandan alıverilmek bâbında Dubrovnik beylerbeyinin Âsitâne-i sa'âdetimde olan elçileri tarafından emr-i şerîf ricâ eyledikleri ecilden ol makûle levendât zâbitleri ma'rifetleriyle yarar kefile verilmek ve şimdiye degin esîr olunan Dubrovnik re'âyâsı her kanda bulunur ise halâs olup min ba'd Dubrovnik re'âyâsı esîr olmayup ve bir vechile rencîde etdirilmeyüp men' olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olup bu bâbda olan emrim üzere amel edüp dahi ol eyâletlerde olan kasabât ve kurâda ve mecma'-ı nâs olan mahallerde muhkem tenbîh ve nidâ etdiresiz ki fîmâ ba'd Dubrovnik tüccârından ve gemicilerinden ve re'âyâsından bir ferdi levendât tâyifesine ve hâricden bir ferdi esîr etdirmeyüp ve şimdiye degin esîr olmuş var ise Dubrovnik re'âyâsından idükleri sâbit oldukdan sonra ıtlâk etdiresiz ve ol makûle levendât tâyifesin zâbitlerine yarar kefillere verdirersiz anın gibi Dubrovniklûden satın alınmış var ise salıverüp ve akçesin satandan alıverersiz rızâ-yı hümayûnuma muhâlif vaz' edenleri men' ü def' eyleyesiz ve bi'l-cümle Dubrovnik re'âyâsından bir ferd esîr ve rencîde olduğuna aslâ rızâ-yı şerîfim yokdur bu bâbda her biriniz bi'z-zât mukayyed olup Dubrovnik re'âyâsından ve tüccârından ve gemicilerinden bir ferdi esîr ve rencîde etdirmekden ihtiyât eyleyesiz şöyle ki mütenebbih olmayup emr-i şerîfime muhâlif esîr olan Dubrovniklüyü vermezler ise ve şimdiden sonra rızâ-yı hümayûnuma muhâlif vaz' ederler ise onun gibileri ism ü resmleriyle yazup arz eyleyesiz ki haklarından gelmek için emr-i şerîfim gönderile deyü birâderimiz merhûm Sultân Osman *tâbe serâhû* zamânında emri merhûm karındaşım Sultân

Murâd *tâbe serâhû* zamânında getirüp tecdîd etdirtüp benim zamân-ı sa'âdet-iktirânımda dahi tecdîd olunmasın ricâ eyledikleri ecilden ben dahî buyurdum ki;

Mukaddemâ ve hâlâ vârid olan evâmir-i şerîfe mûcebince amel edüp hilâfına rızâ ve cevâz göstermeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de't-tastîr bu emri şerîfimi ellerinde ibkâ eylesiz deyü tahrîr olunup tercümânları ____ nâm zımmînin eline verildi

Fî evâhır-ı şehr-i Cemâziye'l-evvel sene 1050

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 115/196

—12—

Mağrib Beylerbeyine hüküm ki;

Dubrovnik elçileri Südde-i sa'âdetime gelüp şöyle arzuhâl eylediler ki Dubrovnikden ba'zıları ticâret tarîkiyle giderler iken yolda rast gelenler esîr edüp ol bâbda mukaddemâ hükm-i hümayûnum ricâ eylediklerinden cedd-i emcedim merhûm ve magfûr leh Sultân ____ Hân *tâbe serâhû* zamânında hükm-i şerîf verildiğın bildirüp benim zamân-ı sa'âdet-iktirânımda dahî bu vechile inâyet ricâ eyledikleri ecilden mukarrer tutup buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle Dubrovnik Beylerinin mühürlü kâğıdıyla varan âdemlerin ve mahpûs olan Dubrovnıklüleri harâmilik ve korsanlık ile esîr olmayup rençberlikde iken esîr oldukları ve Dubrovnıklünün idükleri sâbit oldukdan sonra her kimin elinde bulunur ise varan âdemlerine alıveresiz Dubrovnıklü dört yüz seneden mütecâviz cizye kabulüyle sâyir harâcgüzâr re'âyâlarım gibi olmağla min ba'd kendü hâllerinde oturup rençberlik üzereler iken bir vechile dahl ü tecâvüz etdirmeyüp ve kimesnelerin alıvermeyesiz ve ba'de't-tekrâr bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ eylesiz deyü tahrîr olunup tercümânları ____ nâm zımmînin eline verildi.

Fî evâ'il-i şehr-i Cemâziye'l-âhir sene 1050

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 116/197

—13—

İskenderiye Sancakbeyine ve ____ kâdısına hüküm ki;

Dubrovnik elçileri Südde-i sa'âdetime arzuhâl sunup bir kıt'a sefineleri bundan akdem bin kırk senesinde beş yüz kuruşluk mikdârı zahîre ile giderken taht-ı hükûmetinden vâkı' Odesin kal'asi sâkinlerinden ba'zı kimesneler bunların zikr olunan sefinelerin basup içinde olan zahîre ve sâyir emvâl ve erzâkların yağma ve gâret eylediklerinden gayrı içinde olan tüccârı katl etmek isteyüp ziyâde zulm ü te'addî ve fesâd ve şenâ'at eyledüklerin bildirüp ahvâlleri görölüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eyledikleri ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda kal'a-yı mezbûrede mazanne ve mühim olanları pâye-i vechin kâne meclîs-i şer'-i şerîfe ihzâr ve bunlar ile berâber edüp gaybet ederler ise şer'ile buldurması lâzım olanlara buldurup getirdüp tamâm-ı hakk u adl edüp dikkat ü ihtimâm ile teftîş ve tefahhus eyleyüp hakk üzere göresin i'lâm olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı emr-i şer'-i kavîmle amel edüp ba'de's-subût gâret olunan emvâl ve erzâkların teveccüh edenlerden hükm edüp bî-kusûr alıverdikten sonra bu fesâdı edenlerden muhtâc-ı arz olanlardan ise muhkem haps edüp arz eylesin vekîller ise şer'ile haklarında lâzım geleni icrâ edüp şer'-i şerîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş etdirmeyüp Dubrovnik Beyleri kadîmü'l-eyyâmdan Âsitâne-i sa'âdetime arz-ı ubûdiyet edegelmekle tüccârlarına ve âdemlerine bir vechile te'addî olunduğuna kat'a rızâ-yı hümâyûnum yokdur vech-i meşrûh üzere gâret olunan emvâl ve erzâkların bi't-tamâm buldurmakda ikdâm ve ihtimâm eyleyüp husûs-ı mezbûr içün tekrâr şikâyet olunup emr icrâ ve irsâline muhtâc eylemeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de't-tastîr ellerinde ibkâ eyleyesiz deyü tahrîr ve olunup tercümânları _____ nâm zımmînin eline verilmiştir.

Fî Evâ'il-i Cemâziye'l-âhir sene 1050

Düvel-i Ecnebiye, 14/2, s. 119/203

—14—

Kalamata kadısı Mevlânâ İbrahim'e ve Mora sancağı mütesellimine hüküm ki

Sen ki mevlânâ-yı müşârûn-ileyhsin mektûb gönderüp kazâ-yı mezbûr civârında kurbunda tuğyân u isyân eden Hanya ve tevâbi'i keferesi deng üzre olmağla onyedi onsekiz firkate donatup adalarda ve hüccâc-ı müslîmînin mürûr u ubûr idecegi mahallerde gezüp katl-i nüfûs ve gâret-i emvâl eylediklerinden gayrı nice

müslümânları esîr ü giriftâr ve Malta ve İspanya gemilerine satup ve âlât-ı cengle tüfenk-endâz cem' olup evvel lâzımelerden(?) olan kurâ ve nevâhîyi gâret ü hasâret murâd eyledükleri haber olmağla ahâlî-i vilâyet ve a'yân-ı memleketi melâ'in-i hâsirînin şerr ve zararlarından havf üzre oldukları arz eylediğin ecilden sen ki mütesellimsin ol câniblerde vâkı' zu'emâ ve erbâb-ı tımar ve bölük halkı ve sâyir ol memleketde olan askerî tâifesi ve gayrî ile ol makûle mahsûf u muhâtaralı mahalleri hıfz u hırâset eylemek üzre emr-i şerîf yazılmışdır

Fî 26 Muharrem sene 1052

Mühimme 89, 4/12

—15—

Cezâyir beylerbeyisine ve kul ağasına ve kethüdâsına ve yayabaşlarına ve sâyir neferât ağalarına hüküm ki;

Sâbıkâ beylerbeyisi olan Yusuf Paşa bî-hakk edüp alkoymuş hakkum vardur deyü da'vâ edermişsiz eğer hakkınız var ise anda dahi beyler ve reâyâ zimmetlerinde bakâyâsı var imiş muvâcehe edüp bakâyâsı var ise kendiniz anlardan tahsîl edüp ve dahi bâkî şer'le zuhûr etmiş hakkınız kalır ise ba'de's-sübût sâyir eşyâsından alâsız elinde olan gemi ve içinde olan forsa ve bi'l-cümle âlât u esbâbı ve sâyir mühimmâtı mükemmel ve müretteb Tersâne-i Âmirenden verilmiş gemi ve içinde olan forsa ve sâyir mühimmâtdan bir nesneye dahl etmeyüp kendü ma'ân Âsitâne-i saâdetime getirsin ve şer'en zimmetinde bir nesne zuhûr etmemiş ise almayup hilâf-ı şer'-i şerîf te'addî etdirmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmışdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda sâdır olan fermân-ı celîlül'l-kadrim mücebince amel edüp dahi mîr-i mîrân-ı sâbık Yusuf Paşanın zimmetinde teveccüd etmiş hakkınız sâbit olmuş ise anda dahi beyler ve reâyâ zimmetlerinde olan bakâyâ akçesi olmağla muvâcehesinde ikrâr u i'tirâf eyledikleri üzre siz tahsîl eyleyüp dahi bâkî kalırsa sâyir eşyâsından alup min ba'd elinde olan gemi ve forsa ve sâyir eşyâsına müdâhale ve mu'âraza eder koyup kendü getirüp Tersâne-i Âmireye teslim eylesin ve lâzıme-i şer'le edâsına iktizâ eder hakkınız yoğsa vechen mine'l-vücûh müdâhale eylemeyesüz bu bâbda sâdır olan emr-i şerîf hilâfına bir vechle rızâ ve cevâz göstermeyesiz

6 Safer sene 1053

Moton kal'asının ağası ve dizdâr ve sâ'ir zabitlerine hüküm ki;

Bi'l-fi'l Südde-i sa'âdetimde mukîm olan Venedik baylosı arzuhâl sunup Venedik gemilerinden Santo İzeyo ve Santo Paulo nâm iki kıt'a zincîr gemileri diyâr-ı Mısır'dan ba'zı metâ' tahmîl edüp Venedik'e müteveccih olup giderler iken Moton kal'asının kurbunda Cezâyir'in korsan gemileri mezbûrların üzerlerine birisi rüzgâr murâfakatı ile Moton iline sığınup ol birisi kal'a-ı mezkûra yetişmeden korsan tâ'ifesi üzerlerine müstevlî olup top ile darb ve deryâya gark edüp gemi halkının ba'zısı gemide tutulup ba'zısı dahi sandal ile karaya çıkmış iken anlar dahi ahz olunup gemiden çıkan metâ'ın ba'zısının korsan tâ'ifesi gâret edüp ba'zısı dahi mahall-i mezbûrda zâbit olanların kurbiyyeti olmağla hakkımdır deyü dava edüp ahz eylemek isterler kal'â altına varup geminin kal'ası ağası yelkenlerin alup ve Mora beğinin kethüdâsı dahi varup sefinenizde bed âdemler vardır deyü gemi halkın döğüp birkaç nefer âdemleri alıkoyup kal'a ağası zikrolunan gemiyi ve sizin korsanlara veririz deyü hizmet talebiyle nice eşyâların ahz edüp ve nice esîrler ile ikisi ma'an gemiyi ve metâ'ını girift eylemek kasdındadır deyü bildirdiler. İmdi bu husûs-ı ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir-i vaz' olmağla bu bâbda muhkem mes'ûl ve mu'âteb olmuşundur ol cânibde hâliyâ vech-i meşrûh üzere alıkonılan eğer gemi ve eğer yelken ve sâ'ir âlât ü metâ' ve esbâb ü âdemleri geriye redd olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki;

vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân celîlü'l-kadrim üzere amel edüp ol tarafın Venediklüde alıkonulan eğer gemidir ve eğer yelken ve eğer sâ'ir âlât ü esbâb ve metâ' ü âdemleridir ve bi'l-cümle zikrolunan iki gemiden her ne çıkup alıkonulmuş ise bi't-temâm geriye redd etdirüp min ba'd bir şeylerin alıkomayup emr-i şerîfime muhâlefetden ihzâr eyleyesiz.

Evâsıt-ı Rebûlevvel sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 29-30/75

Tunus Beylerbeyine ve Tunus kâdısına ve Tunusda ____ dâıya hüküm ki;

Françe pâdişâhının Südde-i sa'âdetimde mukîm elçisi kıdvet-i ümerâ'i'l-milleti'l-Mesihîyye De La Haye Vantelay Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp Tunus ve Cezâyir-i Garb taraflarından deryâ yüzüne çıkan korsan gemileri ve kadırgaları Françe pâdişâhı atabe-i ulyâm ile dostluk üzere olmağla Françelilerin gemilerine ta'arruz etmeyüp kendilere ve emvâl ve erzâklarına dahl etmemeleri ahidnâme-i hümâyûnda mastûr u mukayyed iken hâlâ ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir Tunusludan deryâ yüzüne çıkan gemileri ve kadırgaları Françelilerin birkaç gemilerin alup ve içinde olan Françelilerin eşyâların gâret ve kendilerin esir eylemişlerdir bâhusus ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif vaz' olunmağla aldıkları emvâl ve erzâk ve gemileri ve âdemleri geri redd etdirilüp min ba'd ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif vaz' etmemeleri bâbında emr-i şerîfim ricâ etmeğın ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel olunmak fermânım olmuştur buyurdum ki

Vusûl buldukda husûs-ı mezbûra her biriniz bizzât mukayyed olup göresiz arz olunduğu üzere ise Françe pâdişâhı atabe-i ulyâma sadâkat ile arz-ı hulûs edüp hâlâ istikâmetde sâbit-kadem olmağla Françeliye dahl ü ta'arruz olunduğuna kat'a rızâ-yı hümâyûnum yokdur ana göre ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir Tunuslular Françelilerden aldıkları emvâl ve erzâkı ve gemileri ve âdemleri geriye redd ü teslîm etdirüp emr-i şerîfimin mazmûn-ı hümâyûnu ile amel edüp hilâfına rızâ ve cevâz göstermekten ihtirâz eylesesiz şöyle bilesiz

Tahrîren evâhır-ı cemâziyelâhir sene erbe'a ve hamsîn ve elf (1054)

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s.31/77

—18—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Dubrovnik elçileri arzuhâl edüp Dubrovnik elçileri cedd-i emcedim zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince cizye kabûluyle ubûdiyetlerinde sâbit-kadem olmağla donanma-yı hümâyûnum gemileri avdet eyledikde donanma-yı hümâyûnumda Beylerbeyilerden ve Sancakbeyi ve Cezâyirlü ve Tunuslu kapudanlar ve sâyir asker halkı Dubrovnik Beylerbeyinin memleketine ve adalarına ve hisârlarına ve re'âyâsına ve bâzirgânlarına ve gemilerine bir vechile dahl u ta'arruz eylemeyüp ellerinde olan

ahidnâme-i hümâyûn mücebince himâyet ve sıyânet olunup onun gibi düşman tarafından havfları olup iktizâ ettiği mahalde imdâd u mu'âvenet olunup emn ü âmân içinde olalar deyü mukaddemâ emr-i şerîf verilüp hâlâ tecdîd ricâ etmekle mücebince tecdîd olunup emr-i şerîf yazılmışdır

Evâil-i Ramazan sene 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 66/48

—19—

E'âzımü'l-ümerâi'l-kirâm efâhimü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm eshâbü'l-izz ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-â'lâ Âsitâne-i sa'âdetimden Françe vilâyetine varınca yol üzerinde vâkı' olan Beylerbeyleri *dâme ikbâlehum* ve kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izz ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-allâm Südde-i sa'âdetimden Françe vilâyetine varınca karada ve deryâda yol üzerinde vâkı' olan Sancakbeyleri kıdvetü'l-kuzâtü'l-İslâm umdetü'l-vülâtü'l-enâm zikrolunan Sancaklarda vâkı' olan kâdılar ve mefâhirü'l-emsâl ve'l-akrân zikrolunan Sancaklarda vâkı' olan kal'a dizdârları ve neferât ağaları ve voyvodalar ve deryâda olan iskeleler emînleri ve sâir zâbitleri *zîde kadrühüm* tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan Françe elçisi De La Haye Vantelay *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* arzuhâl gönderüp kendinin oğlu olan Denis De La Haye nâm beyzâde Âsitâneye ziyâret tarîkiyle gelüp dört nefer âdemiyle avdet murâd eylediğin bildirüp yolda ve izde ve menâzil ü merâhilde ve deryâda kimesne kendüye ve âdemlerine ve esbâb ve davârına rencîde ve remîde eylemeyüp emn ü sâlim birbirinize îsâl olunmak için emr-i şerîfim verilmek bâbında inâyet ricâ eylemeğin buyurdum ki

Müşârun ileyh beyzâde hükm-i şerîfimle her kangınız kazâsına varıp vâsıl olursa kendüye ve dört nefer âdemlerine zulm olunmayıp gereği gibi gereği gibi himâyet ü sıyânet eyleyüp min ba'd kimesneye rencîde ve remîde etdirmeyesiz ve zâd u zevâd ve davâr ve sâir mühimmâtı akçeleriyle bedelin alup ve kasabât ve kurâda ve menâzil ü merâhilde kimesneye zulm ü te'addî eylemeyüp emîn ü sâlim birbirinize ulaştırınız ve siz ki deryâ beylerisiz deryâda korsân tâ'ifesi ve levendât eşkıyasına

mezbûrları rencîde etdirmeyüp deryâda mürûr u ubûr eylediklerinde kal'alar altında ve limânlarda konup ve göçüp lâzım geldikde akçesiyle kâyık tutuverüp siz dahî emn ü selâmet üzere birbirinize ulaşırsınız bir vechile müzâyaka çekdirmeyesiz her biriniz gereği gibi mukayyed olup min ba'd mezburları kimesneye rencîde ve remîde etdirmeyüp himâyet ü sıyânetlerine mecd ü sâ'î olup iki gemi ahz ü celb için bir vechile rencîde ederler ise men' ü def' edüp Efrânçe memleketine bir gün mukaddem varıp erişmeleri bâbında ikdâm ü ihtimâm eyleyesiz ve ba'de't tastîr yazıla

Fî evâ'il-i Ramazan 1057

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 145/393

—20—

Budun ve Rumeli ve Bosna ve Özi muhâfazalarında olan beylerbeyiler ve eyâlet-i mezbûrede olan sancakbeylerine ve kâdırlara ve kılâ' ve palanga dizdârlarına ve neferât ağalarına hüküm ki;

Dubrovnik elçileri arzuhâl sunup Memâlik-i mahrûsemde vâkı' kasabât ve kurâda mütemekkin ve bey' ü şîrâ üzere olan Dubrovnik bâzîrgânları metâ'ların kadîmden olageldüğü üzere Dubrovnike ve sâ'ir yerlere götürüp bey' ü şîrâ etmek murâd etdiklerinde ba'zı kimesneler mücerred celb ü ahz için mâni' olup ve envâ'i te'addî ve tecâvüz etdiklerin bildirüp şöyle ki bu makûle te'addî ve tecâvüz üzere olanların te'addî ve tecâvüzleri men' ü def' oluna Dubrovnik hazînesi Memâlik-i mahrûsemde etdikleri bey' ü şîrânın gümrüklerinden hâsıl olup onun gibi te'addî ve tecâvüz olmağla der-devlete sâlisâl gönderilen cizyenin tahsîli mümkün olmayup ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve sâ'ir temessükâtlarına mugâyir bu makûle te'addîleri men' ü def' olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ etdikleri ecilden kadîmü'l-eyyâmdan olagelen mu'tâd üzere amel olunup mu'tâd-ı kadîme mugâyir Dubrovnik bâzîrgânlarının bey' ü şîrâlarına ve kadîmden Dubrovnike götürüregeldikleri metâ'larına ellerinde olan ahidnâme-i hümayûna mugâyir âhardan kimesne dahl ü ta'arruz eylemeyüp emn ü âmân içinde olmaları bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmağla mukaddemâ mufassal ve meşrûh üzere emr-i şerîf verilmekle hâlâ mûcebince tahrîr olundukda yazıldı

Fî't târihi'l-mezbûr (Evâil-i Ramazan sene 1059)

Rumeli ve Budun ve Bosna Beylerbeyilerine ve eyâlet-i mezbûre sancakbeylerine ve kâdırlara hüküm ki;

Dubrovnik beyleri kadîmü'l-eyyâmdan Âsitâne-i sa'âdetime itâ'at ü inkıyâd üzereler olup ve re'âyâsı dahî harâcgüzârlar iken ol yalılarda hâliyâ Ülgün levendâtı Nove levendâtı ile yekdil olup Dubrovnik tüccârından ve gemicilerinden nice kimesneleri tutup ellerinde olan ahidnâme-i hümayûna muhâlif esîr edüp ve bahâya kesüp ve bu bahâne ile nice akçelerin alup dâima rızâ-yı hümayûnuma muhâlif zulm ü te'addî ve fitne ve fesâddan hâlf olmadıkların i'lâm olunmağla min ba'd ol makûle levendât kendü hâllerinde olup Dubrovnik re'âyâsına dahl etmeyüp ve bir ferdi esîr etmeyeler onun gibi Dubrovnıklüden kimesne satın almış ve âzâde salıverilüp verdiği akçesi satandan alıverilmek bâbında Dubrovnik beylerinin Âsitâne-i sa'âdet tarafından olan elçileri emr-i şerîf ricâ eyledikleri ecilden ol makûle levendât zâbitleri ma'rifetleriyle yarar kefillere verilmek ve şimdiye değin esîr olan Dubrovnik re'âyâsı her kanda bulunurlar ise halâs olup min ba'd Dubrovnik re'âyâsı esîr olmayup ve bir vechile rencîde etdirilmeyüp men' olunmak bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olup bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel edüp ol yalılarda olan kasabât ve kurâda ve mecma'-ı nâs olan mahallerde muhkem tenbîh ve nidâ etdiresiniz ki fîmâ ba'd Dubrovnik tüccârından ve gemicilerinden ve re'âyâsından bir ferdi levendât tâyifesine ve hâricden bir ferde esîr etdirmeyüp ve şimdiye değin esîr olmuş var ise Dubrovnıklü yanında idüğü sâbit olduktan sonra ıtlâk etdiresiz ve ol makûle levendât tâyifesine zâbitlere yarar kefiller veridiresiz ve onun gibi Dubrovnıklüden satın alınmış var ise salıverüp ve akçesin satanlardan alıveresiz rızâ-yı hümayûnuma muhâlif vaz' edenleri men' ü def' eylesesiz ve bi'l-cümle Dubrovnik re'âyâsından bir ferde esîr ve rencîde olunduğuna kat'â rızâ-yı hümayûnum yokdur bu bâbda her birinin bizzât mukayyed olup bu emr-i şerîfime muhâlif esîr olan Dubrovnıklüyü vermezler ise ve şimdiden sonra rızâ-yı hümayûnuma muhâlif vaz' ederler ise onun gibileri ism ü resmleriyle yazup arz eylesesiz ki haklarından gelinmek için emr-i şerîfim gönderile deyü mukaddemâ emr-i şerîf verilmek hâlâ tecdîd olunup mücebince yazıldı

Fî târihi'l-mezbûr sene 1059

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 81/84

—22—

İskenderiye beyine ve kâdısına hüküm ki;

Dubrovnik elçileri arzuhâl sunup bir kıt'a sefîne ile bundan akdem bin kırk senesinde beş yüz kuruşluk zahîre ile gelirken taht-ı hükûmetinizde vâkı' Odesin kal'ası sâkinlerinden ba'zı kimesneler bunların zikrolunan sefînelerin basup içinde olan emvâl ve erzâk ve zahîrelerin yağma ve gâret eylediklerinden gayrı ticâreti katletmek isteyüp ziyâde zulm ve te'addî ve fesâd ve şenâ'at etdiklerin bildirüp ahvâlleri şer' ile görölüp icrâ-yı hakk olmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledikleri ecilden kal'a-yı mezbûrede mazanne ve müttehim olanlar bi-eyy-i vechden meclîs-i şer'-i şerîfe ihzâr ve bunlar ile beraber edüp gaybet ederler ise şer'ile buldurması lâzım olanlara buldurup tamâm hakk üzere dikkat ü ihtimâmla teftîş edüp göresiz i'lâm olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı emr-i şer'-i kavîmle amel olup ba'de's-sübût gâret olunan emvâl ve erzâkların teveccüh edenlerden hükmedüp bî-kusûr alıverdikten sonra bu fesâdı edenler muhtâc-ı arz olanlardan ise muhkem haps edüp arz edesiz değiller ise şer'ile haklarına lâzım geleni icrâ eyleyesiz deyü mukaddemâ emr verilmekle hâlâ tecdîd olunup yazıldı

Fî't târihi'l-mezbûr (sene 1059)

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 84/94

—23—

Mağrîb beylerbeyine hüküm ki;

Dubrovnik elçileri arzuhâl sunup Dubrovnikişden ba'zıları ticâret tarîkiyle gider iken yolda rast gelenler esîr edüp ol bâbda hükm-i hümayûnum ricâ etdiklerinden imdî Dubrovnik beylerinin mühürlü kâğıtlarıyla varan âdemlerden ve mahpûs ve esîr olan Dubrovnikişlerin harâmilik ve korsanlık ile olmayub rencberlikde iken esîr oldukları ve Dubrovnikişlünün idükleri sâbit olduktan sonra her kimin elinde bulunurlar ise varan ademleri alıveresiz deyü mukaddemâ emr verilmekde hâlâ tecdîd olunup mûcebince yazıldı

Fî't-târîhi'l-mezbûr (sene 1059)

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 86/100

—24—

İzmir kâdisına hüküm ki;

Bi'l-fi'l Âsitâne-i sa'âdetimde Françe pâdişâhının mukîm elçisi olan De La Haye Vantelay Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl sunup İzmir'de temekkün eyleyen Françe tâcirlerinden bu sene-i mübâreke de Daryi(?) nâm tâciri ol cânibde levend eşkiyâsından ____ nâm kimesne katl eylemişdi deyü mahallinde şer'ile teftîş ü tefahhus olunup icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfim ihyâ etmeğin mahallinde şer'ile görölüp muktezâ-yı şer'-i şerîfim üzere icrâ-yı hakk olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda mezkûru merkûmun vekîli ile ihzâr ve gaybet ederse şer'ile buldurması lâzım olanda buldurup getirdüp bu def'a şer'ile görölüp fasl olunmuş değilse hakk üzere teftîş ü tefahhus edüp göresin kazıyye arz olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîmle amel edüp ba'de'l-kavî bu fesâdı edenler muhtâc-ı arz olanlardan ise muhkem haps edüp arz eyleyesin değil ise şer'ile hakkında lâzım geleni mûmâ-ileyhin mübâşeretıyla mahallinde icra eyleyesin şöyle bilesin

Evâhir-i Cemâziye'l-âhir sene 1060

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 50/129

—25—

Vezâretimle kapudan olan Ali Paşaya hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan Françe pâdişâhının elçisi De La Haye Vantelay arzuhâl gönderüp Françelilerden Cenevi(?) nâm Françız re'îsimizin İskenderiyeden ba'zı metâ' ile Frengistana gider iken yolda hassa beyler gemilerine rast gelüp ahz ve Rodosa iledüp hâlâ Rodosda zikrolunan gemi âlâtı ile ve sâyir kendi eşyâsı ile ahidnâme-i hümayûn mücebince ıtlâk olunup mezbûr re'îs teslîm olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledikde hâlâ Rodosda olan zikr olunan gemi ahidnâme-i hümayûn mücebince içinde olan âlâtı ve kendinin eşyâsı ile zikrolunan Cenevi nâm re'îse teslîm olunmak bâbında fermân-ı hümayûnum sâdır olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlül'l-kadrim mücebince amel edüp dahî mezkûr Cenevi nâm re'îsin hâlâ Rodosda olan zikrolunan gemisi âlât ile ve kendinin eşyâsı ile ahidnâme-i hümayûn mücebince ıtlâk etdirüp sâhibi Cenevi nâm re'îse teslîm etdirüp bir ferde te'allül ü bahâne ve inâd ü muhâlefet etdirmeyesin şöyle bilesin

Tahrîren Evâsıt-ı Safer 1062

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 56/153

—26—

Cezâyir Beylerbeyisine ve kâdısına ve dâıısına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Françe pâdişâhı tarafından Pavlo Desmardis(?) nâm kimesne kapı kethüdâlığı için Portakal kralına gönderüp deryâda gider iken Murâd re'is nâm kimesneye gemisiyle rast gelüp ahz eyleyüp Cezâyir'e iledüp anda mahpûs olmağla mezbûr Pavlo Desmardis(?) gemisiyle kendisi ve âdemleri ve esbâb ve eskâıyla ıtlâk olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ etmeğın mezkûr Françe pâdişâhının âdemisi olup ahidnâme-i hümayûnumda Mağrib korsanları Françız tâııfesini ahz u haps ve malların gâret eylemeyeler deyü mastûr u mukayyed olmağla mezbûr gemisiyle ve esbâb ve âdemleriyle ıtlâk olunup mahall-i mevcûduna irsâl olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı hümayûnum mücebince her biriniz amel edüp Françe pâdişâhının kapı kethüdâlığı için Portakal kralına gönderdiği mezkûr (Pavlo Desmardis) nâm Françızı her ne mahalde ise buldurup getirdüp ahidnâme-i hümayûnum mücebince kendini ve gemisini ve âdemlerini ve sâyir esbâb ve eskâlini kendisine teslîm edüp yoluna gönderesin bu bâbda ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif vaz' olunduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur ana göre bir birinize mukayyed olup iş bu emr-i şerîfimin müceb-i hümayûnuyla amel eyleyüp bir tâııkile hilâfına dâhil olmaktan ictinâb ve ihtirâz üzere olasın Françe pâdişâhı kadîmü'l-eyyâmdan sadâkat ve istikâmetle atabe-i ulyâma muhabbet ve ihlâs üzere olmağla sulh u salâha mugâyir bu makûle vaz' olunmak câıız değildir ana göre rızâ-yı hümayûnum üzere hareket edüp mezbûru minvâl-i meşrûh üzere gemisi ve eşyâsı ve emvâl ve âdemleri ile ıtlâk edüp yoluna gönderesin şöyle bilesin

Tahrîren Fî evâ'îl-i Rebî'ü'l-evvel sene 1062

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 57/156

—27—

Eğriboz Sancağına mutasarrıf olan Keskin Paşa oğlu _____ *dâme ikbâluhûya* ve Eğriboz kâdısına hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde Françe pâdişâhının bi'l-fi'l mukîm olan elçisi La Haye Vantelay Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp bundan akdem bir şeytiyeleri Eğriboz iskelesine gidiyorken iskeleye karîb Hanya fırkatelerinden Hüseyin Re'îs nâm kimesne şeytiyelerin ahz eyleyüp mezbûr iskeleye alıgetirüp gemiyi ve rızkı ve âdemlerini fûrûht eyleyüp ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif tâ'ife-i mezbûreye gadr ve te'addî eylediğın bildirüp ahidnâme-i hümâyûn mücebince eğer mezbûr re'îsi ve eğer sâ'irleri her kande bulunur ise gemileri ve rızkları ve âdemleri bî-kusûr alıverilmek bâbında emr-i şerîfim ricâsına i'lâm eylemeğın şer'ile alıverilüp ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince ba'de'l-yevm müdâhale olunmamak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki

Emr-i celîlü'l-kadrim üzere şer'ile müteveccih olan gemiyi ve rızkını ve âdemlerini alıverüp ve ba'de'l-yevm ahidnâme-i hümâyûnum mücebince Françe gemilerine ve Françelü kimesneye müdâhale etdirmeyesiz

Fî Evâ'îl-i Muharrem 1063

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 71/207

—28—

Eğriboz Beyine ve kâdısına hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan Françe elçisi arzuhâl gönderüp bundan akdem Eğriboz iskelesinde ba'zı Müslümanlar ve sâyirler şeytiyelerine zahîre yükledüp Âsitâne-i sa'âdete gelirken Boğazhisârda geçit olmamağla geri Bozcaadasına vardıkda şeytiye alıkonulup zamân mürûr etmeğle içinde olan ba'zı zahîre telef olmağın hâlâ sâhibleri Eğribozda olan konsoloslarına neden sen korsânlardan zarar gelmez dedin telef olan eşyâmızı tazmîn eyle deyü rencîde eylediklerin bildirüp bâhusus mezkûrlar mezbûr konsoloslarının ve eğer şeytiye hammâlinın taksîrâtları

olmayıp telef olan zahîre için rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim ricâsına i'lâm eylemeğin hilâf-ı şer' ve kânûn rencîde olmamak üzere emr-i şerîf yazılmışdır

Fî evâsıt-ı Safer 1063

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 66/186

—29—

Cezâyir Beylerbeyisine ve kâdısına ve yeniçeri ağasına ve kethüdasına ve yayabaşlarına ve bölükbaşlarına ve ihtiyarlarına hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde Françe pâdişâhının elçisi olan De La Haye Vantelay Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp Befuv(?) nâm re'îsleri seffinesine yüz elli bin kuruş nakd ve elli bin kuruşluk emti'a tahmîl edüp Françe'den İskenderuna ticârete gidiyorken deryâda on pâre Cezâyir gemilerine rast gelüp zikrolunan gemiyi ve içinde olan akçe ve emti'a ve âdemleri ile bi'l-cümle ahz u girift eyleyüp husûs-ı mezbûr ahidnâme-i hümayûna muhâlif olmağla zikrolunan gemiyi ve içinde olan akçeyi ve emvâl ve erzâkı ashâbına redd ü teslîm ve âdemleri ahidnâme-i hümayûn mücebince ıtlâk ve halâs etdirilmek için emr-i şerîf verilmek bâbında inâyet ricâ eylemeğin Françe pâdişâhı Âsitâne-i sa'âdetime hulûs-ı mutâbakat ve ihtisâs üzere olmağla husûs-ı mezbûr rızâ-yı hümayûnuma ve ahidnâme-i sa'âdet-meşhûnuma muhâlif vaz' u hâlde olmağla zikrolunan seffine ve mezbûr re'îs ve tüccârı ve sâyir neferâtı ve içinden alınan nakd ü kurûşu ve emti'a-yı sâyireyi bilâ tereddüd ashâbına redd ü teslîm ve ıtlâk olunup bir akçe ve bir habbelerine hazer ü noksân gelmemek üzere Françe vilâyetine emîn ü sâlim irsâl olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan seffine-i mezbûr-ı Befuv(?) üzere amel edüp dahî zikrolunan seffine re'îs-i mezbûr nefer ve tüccârı ve sâyir neferâtını bilâ tevakkuf ve tereddüd ıtlâk edüp ve içinde olan nukudiyye ve emti'a ve akmişe ve sâyir her neleri var ise ashâbına bî-kusur teslîm edüp emîn ü sâlim Françe vilâyetine irsâl edüp bir ferdin cânına ve mâlına hazer ü güzîn etdirmeyüp bu bâbda Françe pâdişâhına ihsânım olan ahidnâme ve hâlâ sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrime muhâlif bir vechile iş olmakdan muhkem hazer eyleyesiz

Fî 4 Rebî'ülâhir sene 1065

Trablusşam Beylerbeyisine ve kādısına hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde Françe pâdişâhının bi'l-fi'l mukîm elçisi kıdvetü ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye De La Haye Vantelay *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp bundan akdem Trablusşam limanı önünde iki kıt'a Malta ve bir kıt'a İspanya korsân gemileri varıp zikr olunan gemilerin içinde Müslümân esîri olmağla ba'zı kimesneler üç bin kuruş verüp bir kaç nefer Müslümân esîrleri bahâ ile halâs eylemişler iken senki Trablusşam Beylerbeyisisin ba'zı telbîs Rum zimmîlerinin i'vâ ve hilâf-ı inhâsıyla vech-i meşrûh üzere olan gemiler Françe gemileridir deyü mücerred ahz u celb için Trablusşamda olan Françe konsolosunu ahz ve haps ve meblag-ı mezbûr üç bin kuruş talep eyleyüp konsolos ve tüccârına gadr ü hayf eyleyüp olduğun bildirüp zikr olunan korsân gemilerine Müslümân esîri bahâsı için verilen üç bin kuruşu konsolosundan ve tüccârdan talep ve haps eylemeyüp ve eğer alınmış ise geri redd ü teslîm etmek bâbında emr-i şerîfim vermek ricâ etmeğin vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emr-i celîlü'l-kadrim üzere amel edüp dahî zikrolunan korsân gemilerine Müslümân esîrleri bahâsı için verilen üç bin kuruş ol cânibde olan Françe konsolosundan ve tüccârından taleb ve haps eylemeyüp ve eğer alınmış ise geri bulunup redd eyleyüp ahd ü âmâna ve iş bu emr-i celîlü'l-kadrimde muhâlif iş ve konsolos ve tüccârına gadr ü te'addî olunmalı eylemeyüp tekrâr ahz ü irsâline muhtâc eylemeyesin

Tahrîren evâsıt-ı Ramazan sene 1065

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 84/241

Antalya paşasına ve kādısına hüküm ki;

Françe pâdişâhının tüccârı vekîli olan kıdvetü'l-a'yânî'l-milleti'l-Mesîhiyye Roboli Südde-i sa'âdetime arzuhâl gönderüp Antalya iskelesine ticâret ile gelüp giden Françe ve Françeliye müte'allık gemilerin ahidnâme-i hümâyûna mugâyir ehl-i örf

tâyifesi mücerred celb ü ahz etmeyüp yelkenlerin ve dümenlerin alıkoyup tüccâr tâyifesine ziyâde gadr ü hayf eylediklerin bildirüp eğer karada ve eğer deryâda kendi hâlinde yürüyen Françeliye emn ü âmân üzere gelüp güden tüccâr tâyifesine ve ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâyir âdemleri deryâdan ve karadan Memâlik-i mahrûseme gelüp bey' ü şirâ ve ticâret eyleyüp şöyle ki rûsûm-ı âdiye ve konsolosluk hakkın âdet ü kânûn üzere verdiklerinden sonra gelişlere ve gidişlere kapudanlardan ve deryâda yürüyen hâssa ve gönüllü re'îslerden ve gayrı asker halkından kimesne mâni' olmayıp müdâhale eylemeye deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olmağla minvâl-i meşrûh üzere amel olunup Françe tüccârları ahidnâme-i hümâyûna muhâlif bir vechile rencîde etdirmemek emrim olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere amel edüp dahî Françe ve Françeye müte'allık tüccâr tâyifesine min ba'd hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ehl-i örf tâyifesine bir vechile rencîde etdirmeyüp ve gemilerinin yelken ve dümenlerin ve sâyir gemi âlâtların almayalar ve gemilerinden çıkarmayıp men' ü def' eylesin

Fî Evâhir-i Ramazan sene 1072

Düvel-i Ecnebiye 26/1, s. 117/337

—32—

Akdeniz yalılarında vâkı' olan kâdırlara ve dizdârlara hüküm ki;

Kadîmü'l-eyyâmdan bu âna gelince Françe vilâyetinden Memâlik-i mahrûse iskelelerine gelen Françe gemileri ve tüccâr tâyifesine harbî iskelelere uğradıklarında zikr olunan harbîlerin korsanlıkdan aldıkları eşyâları ba'zı ehl-i İslâm esîrleri kendi bahâlarıyçün alup emânet tarîkiyle gönderdikleri eşyâyı Memâlik-i mahrûseye getire gelmişler iken hâlâ husûs-ı mezbûr men' olunmağla ehl-i İslâm esîrlerine gadr olduğundan gayrı gümrüğe ve tüccâra dahî nice noksân tertîb olmağla ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnu Françelilerden biri mülk gemisine harbî vilâyetinden zahîre tahmîl edüp yine harbî vilâyetine götürür iken ehl-i İslâm rast geldiklerinde düşmana zahîre eyledirsiz deyü gemiyi girift ve kendisin esîr eylemeyeler deyü mastûr u mukayyed bulunmağla o tarîkile harbî vilâyetinden getirdikleri zahîre ve eşyâyı mu'tâdları üzere Âsitâne-i sa'âdete ve sâyir Memâlik-i mahrûse iskelelerine getirdiklerinde kimesne rencîde eylemeyüp men' ü def' olunmamak ricâ eylemeğin

ahidnâme-i hümâyûnum mücebince hükm-i hümâyûnum mücebince erzânî kılınmıştır buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel edüp dahî harbî vilâyetlerinden ve korsanlıklarıyla Françe tüccârı akçeleriyle ehl-i İslâm esirlerinden aldıkları kendi bahâlarıyçün getirdikleri eşyâyı Âsitâne-i sa'âdetime ve sâyir memâlik-i mahrûsem iskelelerine getirdiklerinde kimesne mâni' ve mezâhim olmayıp dahl ü ta'arruz kılmayalar hâlâ sâdır olan emr-i celîlü'l-kadrim mücebince amel eyleyüp hilâfına min ba'd rızâ ve cevâz göstermeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar yazıldı

Fî Evâsıt-ı Saferü'l-hayr sene 1073

bir sûreti dahî İzmir kâdisına ve iskele emînine ve yeniçerî serdârına hitâben yazıldı

Fî't-târîhi'l-mezbûr

Düvel-i Ecnebiye 26/1, 121/351-352

—33—

Mora sancağı beyine ve Mora ve Anabolu kâdisına ve iskele emînlerine hüküm ki Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde tüccâr vekîli olan Roboli *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* arzuhâl gönderüp Anabolu iskelesine ticâret ile gelüp giden Françelilerin gemileri kadîmü'l-eyyâmdan mu'tâd olan vergilerin verdiklerinize bir vechiler müdâhale ve rencîde olunmak câiz değil iken hâlâ ba'zı kimesneler mücerred celb ü ahz içün siz harbî gemilerisiz deyü rencîde eylediklerinden gayrı âyid olan avâyidlerine kanâ'at etmeyüp ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel olunup bir vechile rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim ricâ etmeğin Françelinin kalyonları ve gemileri Memâlik-i mahrûseye geldiklerinde sıyânet olunup emîn ü sâlim geri gideler eğer esbâb ve emvâl yağma olmuş bulunursa gâret olunan eşyâ ve âdemleri zuhûra gelüp ehl-i fesâd her kim olursa olsun gereği gibi haklarından geline deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr u mukayyed olmağın hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ve mugâyir-i emr-i şerîf rencîde olunmayıp men' ü def' olmak içün şurûtuyla hüküm yazıldı

Fî evâsıt-ı Saferü'l-hayr sene 1073

İzmir Kadısına ve Gümrük Eminine ve Yeniçeri Serdarına hüküm ki;

Roboli arzuhâl gönderüp kadîmden bu âna gelince Françe ve sâyir müste'men tüccâr tâyifesi Mesina ve Malta ve sâyir vilâyetlere uğradıklarında ol makûle harbîlerin korsânlıktan ahz eyledikleri emti'adan zikrolunan Françe tüccârı kendi akçeleriyle harbîler kahve ve hınnâ ve sâyir emti'a iştirâ edüp Âsitâne-i sa'âdetime ve sâyir Memâlik-i mahrûsem iskelelerine getirüp ve hâlâ İzmir'de mütemekkin Françe tüccârından (—) ve (—) nâm Françalü harbîlerin akçeleriyle iştirâ eyledikleri kahve ve hınnâ ve sâyir emti'ayı Françe ve sâyir müste'men gemileriyle İzmir'e getirdiklerinde ehl-i örf tâyifesi ve ba'zı kimesneler müdâhale ve rencîde eylememeleri bâbında emr-i şerîfim verilmek ricâ etmeğin vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki

Vusûl buldukta sâdır olan emrim ve ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel edüp dahî kadîmden bu âna gelince Françelü ve sâyir müste'men tüccâr tâyifesi Mesina ve Malta ve sâyir harbî vilâyetlere uğradıklarında ol makûle harbîlerin korsânlıktan ahz eyledikleri emti'adan zikrolunan Françe tüccârı kendi akçeleriyle harbîlerden kahve ve hınnâ ve sâyir emti'a iştirâ edüp Âsitâne-i sa'âdetime ve sâyir Memâlik-i mahrûsem iskelelerine getiregelmeleriyle vech-i meşrûh üzere mezbûrân Françe tüccârı harbîlerden akçeleriyle iştirâ eyledikleri kahve ve hınnâ ve sâyir emti'ayı Françe ve diğer müste'men gemileriyle İzmir'e getirdiklerinde ehl-i örf tâyifesinden ve gayrıdan kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve etmek isteyenleri men' ü def' edüp ahidnâme-i hümayûnum ve iş bu emr-i şerîfime mugâyir kimesneye iş etdirmeyesiz

Fî evâhir-i Cemâziye'l-âhir sene 1073

Kapudan paşaya ve donanma-yı hümayûn ile gezen deryâ beylerine ve deryâ yüzünde yürüyen kapudanlar ve Cezâyirlü ve Tunuslu ve sâyir neferât ağalarına hüküm ki;

Dubrovnik beylerinin elçileri ordu-yı hümayûnuma arzuhâl sunup Dubrovnik beyleri Atabe-yi aliyyemin dört yüz seneden berü harâcgüzâr-ı kadîmi ve abd-ı sadâatkârı olup cadde-i ubûdiyette sâbit-kadem olmağla donanma-yı mersûm gemileri ve deryâ beyleri ve kapudanlar ve Cezâyirlüler iktizâ eyleyüp Dubrovnik memleketlerine uğradıklarında ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn mücebince himâyet ü sıyânât olunup emvâl ve erzâklarına ve kurâlarına ve deryâda ticâret ile gezen Dubrovnîklülere dahl ü ta'arruz ve rencide vü remide etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim verilmek ricâ eyledükleri ecilden ve kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunup hilâf-ı şer' rencide olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda sâdır olan emrim ve ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn mücebince amel edüp dahî Dubrovnik beyleri Atabe-yi aliyyemin cizye kabûliyle abd-ı sadâatkârı olmakla anın gibi donanma-yı hümayûn gemileriyle iktizâ eylemeyüp Dubrovnike vardıkda deryâda ticaret tarîkiyle gezen tüccârına ve gemilerine ve kendülerine ve âdemlerine ve emvâl ve erzâklarına ve karyelerine hilâf-ı şer' ve kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn kimesneye dahl ü ta'arruz etdirmeyüp ve etmek isteyenleri men' ü def' edüp ahidnâme-i hümayûna ve iş bu emr-i şerîfime mugâyir kimesneye vaz'-ı hareket etdirmeyesin deyü hükm-i şerîf verilmiştir

Tahrîren fi Evâil-i şehr-i Zilka'de-i şerîf sene selâse ve seb'a ve mie.

Düvel-i Ecnebiye 15/3, s. 124/178

—36—

Tunus ve Cezâyir ve Trablus Beylerbeyilerine hüküm ki;

Felemenk kapudanlarından _____ Südde-i sa'âdetime arzuhâl sunup bundan akdem Âsitâne-i sa'âdetime gelirken Reme Kolmazi(?), Yako Nisanci(?) ve Yani Tasi(?) ve Karlos Piyu(?) nâm dört nefer hizmetkârları esîr olup gadr olduğun bildirüp merkûm esîrler her kanda bulunur ise kendüye verilmek bâbında hükm-i şerîfim ricâ

eylediklerin mezbûrlar Müslümân olmayıp ve hıyânetde iseler aliverilmesi emrim
olmuştur deyü hükm-i şerîfim yazılmışdır

Evâhır-ı Zi'l-hicce sene 1080

Atik Şikayet Defteri 1, s. 213/861

—37—

Merhûm ve magfûr leh Sultân Mehemed Hân zamânında korsan tâyifesi husûsu
içün verilen nişân-ı hümâyûn sûretidir

Nişân-ı hümâyûn oldur ki;

Bundan akdem Venedik cumhûru ile mâbeynde olan ceng ü cidâl dostluğa mübeddel
keme'l-evvel sulh ü salâh mün'akid olup ahidnâme-i hümâyûnum verilmekle
mukaddemâ amm-i büzürg-vârım merhûm Sultân Murâd Hân ve babam merhûm
Sultân İbrâhîm Hân *aleyhüme'r-rahmet-i ve'l-gufrânın* korsanlar husûsu içün
verdükleri nişân-ı hümâyûnları mücebince amel olunmak üzere ellerinde mu'ahhar
târihle i'mâl olunan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olmağla ibrâz eyledüklerinde
tecdîd olunmak üzere müceddeden verilen ahidnâme-i hümâyûnumda dahî derc
olunmağın Südde-i sa'âdetimde Venedik cumhûrunun büyükelçisi olan kıdvet-i
ümerâ'i'l-izâmî'l-İseviyye Elvize Molin(?) kavalier *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*
hâlâ ol nişân-ı hümâyûnları ibrâz edüp ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olduğu
üzere müceddeden nişân-ı hümâyûnum verilmek bâbında istid'â-yı inâyet ve istircâ-
yı âtifet etmekle imdî mukaddemâ mâbeynde zuhûr ve burûz eden ceng ü cidâl
sebebiyle iskelelerde ve yâlılarda ve kasabâtda Venediklûden fermân-ı şerîfimle alış
veriş umûru men' ü def' olunmuşdu el-hâletû hâzâ tâyife-i mezbûre ile sulh ü salâh
olunup müceddeden verilen ahidnâme-i hümâyûnum mücebince kemâ fi'l-evvel
ruhsat verilüp iki tarafın tüccâr ve ahâlisi ve gemileri mu'tâd-ı kadîm üzere
Memâlik-i mahrûsemde vâkı' olan iskelelere ve vilâyetlere varıp gelüp ticâret edüp
bir ferd mâni' ve mezâhim olmaya ve deryâda gezen korsan tâyifesi Akdeniz
yâlılarında Memâlik-i mahrûsemin kal'aları altına varduklarında mukaddemâ verilen
ahidnâmede mastûr olduğu üzere Venediklüye bir vechile zarar ü ziyân etmemek
içün gemi re'îslerinin kefilleri eline ve ânın gibi korsan tâyifesi Venediklülerin
gemilerin alup re'âyâ ve tevâbi'in esîr edüp bir kal'a altına varduklarında ol

makûleleri dizdârlar kal'a altına komayup bir vevhile himâyet ü sıyânet eylemeyeler ve ânın gibi mezkûr korsanlar akdarmaları ve esîr eyledükleri Venedik re'âyâsıyla bir kal'a altına yetiştüklerinde ellerinde bulunana esîrleri Venediklü olduğu mukarrer ve zâhir oldukda İslâma gelmeyenler sulh ü salâh muktezâsınca bahâsız ıtlâk etdirilüp ve akdarmaları dahî ellerinden alınup sâhiblerine verile ve ol makûle rızâ-yı şerîfime ve ahidnâmeye muhâlif vaz' eden korsanlar vardukları mahalde alıkonulup ahvâlleri zâhir olduğu üzere ism ü resmleriyle yazılup Dergâh-ı sa'âdet-penâhıma arz oluna ki sonradan haklarında emr-i şerîfim ne vechile sâdır olursa mücebiyle amel oluna ve vech-i meşrûh üzere sâdır olan fermân-ı şerîfim icrâsında eğer hâkimler ve eğer dizdârlar ihmâl ederler ise özr ve cevâbları makbûl olmayup fermân-ı hümâyûnuma adem-i imtisâlleri zâhir oldukda sâ'ire müceb-i ibret için muhkem cezâları verile ve hükkâm ve dizdârlar ahidnâme-i hümâyûn ve sâdır olan emr-i şerîfime muhâlif bu husûsda mukayyed olmayup müsâmaha eylediklerinde korsan tâyifesi cezâlanırsa ol zamân Venediklüye töhmet olunmaya ve ânın gibi Magriblinin kadirgaları ve bortonları enginde Venediklü ile birbirlerine buluşduklarında Venediklüyle ceng ü harb ederler ise her kangı tarafa zarar isâbet ederse ânın için su'âl ve cevâb olunmaya ve fimâ ba'd hilâf-ı sulh u ahd vaz' u hareket sudûr etmemek üzere sulh ü salâha ri'âyet olunup mâdem ki bundan sonra rızâ-yı yemin iktizâ-yı pâdişâhâneme ve vürûd bulan ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif Venediklü tâyifesinin vaz' u hareketleri olmaya hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn zikr olunan husûs olduğu üzere icrâ olunmak bâbında fermân-ı hümâyûnum sâdır olup ellerine müceddeden nişân-ı hümâyûnu verdim ve buyurdum ki

Ba'de'l-yevm hâlâ verilen ahidnâme-i hümâyûnum ve sâdır olan iş bu nişân-ı âlişânım mücebince tarafeynin tüccârı ve ahâlisi Memâlik-i mahrûsemden Venedik'e ve âna tâbi' olan yerlere ve adalara emn ü selâmet üzere varıp gelüp kemâ fi'l-evvel alış veriş edüp Memâlik-i mahrûsemde karadan ve deryâdan gelüp gitdüklerinde fermân-ı şerîfime muhâlif kimesne dahl u ta'arruz ve tecâvüz ü men' etmeyüp eyyâm-ı adâlet encâmımda tüccâr vüsûd-ı ekrân refâhiyyet-i itmînân üzere kesb ve ticâretlerinde olalar ve Cezâyirli ve Tunusludan deryâda gezen korsanlar cânibinden Venediklüye bir vechile zarar ü ziyân erişdirmemek husûsunda ve hükkâm tarafından muhkem zabt u rabt olunmaları bâbında bâlâda ve mezkûr olan tafsîl ile amel olunup

mugâyir-i sulh ü salâh ve ahidnâme-i hümâyûn kullarımdan bir ferd hilâfına cevâz ve sâdır olan fermân-ı şerîfimin adem-i imtisâline ihtiyâr göstermeyeler şöyle bileler ve ale'd devâm iş bu nişân-ı şerîfimin mazmûnuyla amel kılalar

Tahrîren evâhır-ı şehr-i Rebîülâhir sene ihdâ ve semânîn ve elf

Mümzâ Edirne-i Mahrûsem

Düvel-i Ecnebiye 16/4, s.1-2

—38—

— (Fransa'ya ait gemiler) Cezâyir-i Garb korsanları limanlarına varduklarında ri'âyet olunup barut ve kurşun ve yelken ve sâyir âlât verilüp lâkin mezbûrlar Françe tüccârlarına rast geldüklerinde esîr ve malların gâret ederler imiş merhûm cedd-i büzürg-vârimiz *tâbe serâhû* zamânında bi'd-defa'ât tenbîh olunup mütenebbih olmayup te'addî üzere imişler bu husûsa dahî rızây-ı hümâyûnum yokdur ol makûle Françelü esîr var ise itlâk olunup malları bî-kusûr verile min ba'd mütenebbih olmayan korsanların şenâ'ât eylediğin müşârun- ileyh nâme ile i'lâm eyledükde kangı beylerbeyi zamânında olur ise ol beylerbeyi ma'zûl olup gâret olunan âlâtları tazmîn etdürüle bu husûs için defâ'atle tenbîh olunmuşken mukayyed olmadıkları ecilden emr-i şerîfime imtisâl etmezler imiş ânlar dahî Françe vilâyetine varduklarında Françe pâdişâhı tarafından kal'alarına ve limanlarına kabul eylemeyüp fesâdların def' için takayyüd eylediklerinde akd olunan ahde hâlel vermez deyüp ecdâdımız zamânında verilen hükm-i şerîfin mazmûnu kemâkân mukarrer ola ve bu bâbda mûmâ-ileyhin şükr-i şikâyeti makbûl-ı hümâyûnum ola

Tahrîren fi'l-yevmi'l-âşir şehr-i Saferü'l-Hayr sene Erba'a ve Semânîn ve Elf

Düvel-i Ecnebiye 27/2, s. 6

—39—

Madde 11— Memâlik-i mahrûsemizde deryâ yüzüne çıkan donanma ve kadırgalar ve sâyir gemilerimiz deryâda İngiltere gemilerine râst gelüp buluşduklarında bir ferdi rencîde etmeyüp ve eğlendirmeyüp ve bir nesnelerin dahî almayup dâima birbiri ile dostluk edüp zarar ü ziyân semtine sâlik olmayalar ve Venedik ve Françe ve sâyir Âsitâne-i sa'âdetimiz ile dostluk üzere olan krallara verilen ahidnâme-i hümâyûn ve

şurût ve mevâd İngilterelünün hakkında dahi mukarrer ve inâyet olunmuşdur. Ale'd devâm iş bu ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunup min ba'd kimesne bu ahidnâme-i hümayûnumuza vaz' u hareket ve bir tarîkile dahl u ta'arruz eylemeyeler

Madde 12-13— ve eğer korsan târifesi ve deryâda yürüyen levend furkatesi İngilterelünün gemilerin alup ve esvâb ve malları her ne ise gâret ve hasâret ederler ise ve Memâlik-i mahrûsemizde dahî bir kimesne İngilterelünün cebren ve zulmen nesnelerin alurlar ise ol makûleler elegetirilmesine sa'y u ikdâm olmayup ehl-i fesâd her kimler olursa olsun gereği gibi haklarından gelinüp gemileri ve esvâbları ve malları bilâ-te'hîr ve bî-ta'allül aliverile ve Beylerbeyiler ve kapudanlar ve hassa gönüllü re'îsleri ve ümenâ ve ummâl ve sâyir hükkâm ve zâbit kullarım iş bu ahidnâme-i hümayûn-ı meymenet-makrûn mazmûnu u muvâlât muktezâsıyla amel edüp hilâfınca bir kâr u fi'le cevâz gösterilmeye

Madde 38 — Tunus ve Cezâyir korsanları İngiltere kralının ve sâyir dostluk üzere olan kralların tüccâr ve âdemlerin ahidnâmeye muhâlif ve rızây-ı şerîfime mugâyir rencîde ve esvâb ve malların gâret etmekle gâret olunan emvâl ve erzâk her ne ise gerü verile ve âdemleri ıtlâk olunmak için mü'ekked ve müşedded evâmîr-i şerîfe verilüp bu fermân-ı şerîfden sonra Tunuslu ve Cezâyirli gerü ahidnâme-i hümayûna mugâyir tüccâr-ı mezbûreyi rencîde ve esvâb ve malların gâret ederler ise mādâm ki gâret olunan esvâbları verilmeye min ba'd ol makûleleri Memâlik-i mahrûsemizde olan liman ve iskelelere husûsen Tunus ve Cezâyir ve Mora ve Koron iskelelerine Beylerbeyiler ve hükkâm ve sâyir zâbitler men' ü redd ve tarh edüp ruhsat vermeyeler

Tahrîren Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhir sene 1086

Düvel-i Ecnebiye 35/1, s. 4-5; 16

—40—

Akdeniz'de kapudan paşa vekîline hüküm ki

Dârü's-saâde ağası Yusuf Ağa *dâme ulüvvuhû* arzuhâl gönderüp iki kıt'a kalyon Mısra boş gedüp Kaz dağında kereste tahmîl olunmak süpâriş eyledüğü bildürüp ol tarafda havf olmağla kalyonlarına kereste tahmîl olunca ümerâ-yı deryâ

sefinelerinden iki kıt'a gemi muhâfaza eylemek bâbında emr-i şerîf ricâ itmeğin vech-i meşrûh üzre amel eylemek fermânım olmuştur deyü yazıldı

Fi evâil-i Ramazan sene 1089

Mühimme 96, s. 107/536

—41—

Âsitâne-i sa'âdetimden Sidrekapısına varınca yol üzerinde vâkı' kadı ve serdârlara hüküm ki;

Âsitâne-i sa'âdetimde gümrük emîni olan Hâcî Hüseyin arzuhâl edüp Maydos sâkinlerinden Mihail nâm re'is çekeleve ta'bîr olunur yarak asıldan bir kıt'a kayığında re'is iken merkûm re'is üç kâyıık ile Karaağaç nâm mahallde iştirâ zahîresi yükledüp Âsitâne-i saâdete gelür iken harbî küffâr gemisine râst gelüp içindeki zahîreyi alup ve sâyir âlâtı soyup alduktan sonra kayığı Salagos(?) İsterkasu(?) nâm mahalle dönerken mahall-i mezbûrda Zâbit Ahmed alup ve Sakızlı Marko nâm zımmîye fûrûht edüp te'addî etmekle kâyıık-ı mezbûr her kimde bulunur ise zü'l-yed olandan alıverilüp ihkāk-ı hakk olunmasına Âsitâne-i saâdetimde mürâfa'aya havâle olunmak emrim olmuştur deyü yazıldı

Fî evâsıt-ı Ramazan sene 89

Mühimme 96, s. 10/53

—42—

İskenderiye Sancak Beyine ve kâdısına hüküm ki;

Dubrovnik elçileri Südde-i sa'âdetime arzuhâl sunup bir kıt'a sefineleri bundan akdem bin kırk senesinde beş yüz kuruşluk mikdârı zahîre ile gelirken taht-ı hükûmetinizde vâkı' Odesin kal'ası küffârından eşkıyâ nâmında ba'zı kimesneler bunların zikr olunan sefinelerin basup içinde olan zahîre ve sâyir emvâl ve erzâkların yağmâ ve gâret eylediğinden gayrı içinde olan tüccârı katl etmek isteyüp ziyâde zulm ü te'addî ve fesâd ü şenâ'at eylediklerin bildirüp ahvâlleri şer'ile görülüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında hüküm-i hümâyûnum ricâ eyledikleri ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda kal'a-yı mezbûreden mazanne ve müttehim olanları bi-eyyi vechin kâne meclîs-i şer'-i şerîfe ihzâr ve bunlar ile berâber edüp gaybet ederler ise şer'ile buldurması lâzım olanları buldurup getirdüp tamâm-ı adl ü hakk üzere teftîş ve tefahhus ve dikkat ü ihtimâm ile hakk üzere göresin i'lâm olduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı emr-i şer'-i kavîmle amel olup ba'de'l-yevm gâret olunan metâ' ve erzâkların teveccüh edenlerden hakem edüp bî-kusur aliverdikden sonra bu fesâdı edenler muhtâc-ı arz olanlardan ise muhkem haps edüp arz eyleyesiz değiller ise şer'ile haklarından lâzım geleni icrâ edüp şer'-i şerîfe ve emr-i hümayûna muhâlif kimesneye iş etdirmeyesiz Dubrovnik Beyleri kadîmü'l-eyyâmdan Âsitâne-i sa'âdetime arz-ı ubûdiyet edegelmekle tüccârına ve âdemlerine bir vechile te'addî olunduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur vech-i meşrûh üzere gâret olunan esbâb ve erzâkların bi't-tamâm buldurmakda ikdâm ü ihtimâm eyleyüp husûs-ı mezbûr için tekrâr şikâyet olunup emr-i âhar irsâline muhtâc eylemeyesiz şöyle bilesiz ba'de't-te'hîr îfâ eyleyesiz deyü yazıldı.

Fî evâhır-ı Cemâziye'l-evvel sene 1090

Düvel-i Ecnebiye 14/2, s. 105/171

—43—

Hollanda Ahidnamesi (1680)

— Cezâyir-i Garb korsanları Netherlande'ye tâbi' limanlara vardıklarında ri'âyet olunup barut ve kurşun ve yelken ve sâyir edevât verilüp lâkin korsanlar dahi Netherlande'ye tâbi' tüccâra rast geldiklerinde esîr eylemeyüp ve mâlların gâret eylemeyeler bu husûsa rızâ-yı şerîfim yokdur ve Netherlande'ye tâbi' olan vilâyetlerden esîr olurlar ise ıtlâk olunup mâlları dahî verile eğer korsanlar tecâvüz etdikleri müşârun-ileyhim nâmeleriyle i'lâm eyleyeler her kangı beylerbeyi zamânında olur ise ol beylerbeyi magzûl olup gâret olunan emvâl ve erzâk anlara tazmîn etdirile ve esîr etdikleri ıtlâk oluna eğer emr-i şerîfime imtisâl etmezler ise anlar dahî Netherlande vilâyetlerine vardıklarında kal'alarına ve limanlarına kabul etmeyüp ta'addî etdiklerinde akd olunan ahde hâlel gelmeye ve bu bâbda müşârun-ileyhimin şükr ü şikâyetleri makbûl-ı hümayûnum ola.

Tahrîren fî evâ'il-i Ramazan sene 1091

Sahh buyuruldu

Ahidnâme-i hümâyûn mücebince izn için evâmir-i şerîfe verile geldiği defterde mastûrdur fermân sa'âdetlü Sultânım hazretlerininindir

Hükm mücebince kânûn üzere izin hükmü yazıldı

sene 25 Şevvâl 1093

Devletlü ve sa'âdetlü Sultânım hazretlerinin huzûr-ı âliyelerine arzuhâl oldur ki;

Françe tüccâr sefine re'îslerimizden Corci Larençe nâm şeytiye kapudanı ahidnâme-i hümâyûn mücebince şeytiyesin tahmîl ve gümrüğün edâ edüp emîn ü sâlim revâne olması bâbında sa'âdetlü Sultânım hazretlerinden mercûdur ki ola geldiği üzere Boğazhisâr kâdısına ve dizdârlarına hitâben fermân-ı şerîf ricâ olunur bâkî fermân sa'âdetlü Sultânım hazretlerininindir

Kont Guillagues elçi-i Françe

İbnülemin Hariciye, 139

Tersâne Emîni Efendiye

Müceddeden sâliyâne ihsân olunan Mehmed Hevâce için kadırgaya kâbiliyeti olmayan keresteden baştarda kapudanı Mehmed kapudan nezâretiyle 17 oturak korsan gemisi bir kıt'a fırkate kurdurup inşâ'l-mevlâ metânet ü istihkâm üzere yaptıрмаğa dikkat ü ihtimâm edüp mevâcibi buyuruldu öyle amel edesiz deyü

Fî 26 Safer 1096

Ali Emiri 894 (Dördüncü Mehmed)

Kapudan Ahmed paşaya hüküm ki:

Françe pâdişâhı Devlet-i aliyemin dostluğunda sâbit-kadem ve sadâkatinde râsih-dem üzere hayır-hâhlarında olup bâ-husûs birkaç seneden berü Memâlik-i mahrûsemizde sefinelerinin zahîre ve asker ve sâyir mühimmât naklinde küllî

hizmetleri sibkat ve berren ve bahren nice dostlukları müşâhade olunup Cezâyir-i garb gazileri dahi Devlet-i aliyyenin dostuna dost düşmanına düşman olup kadîmden rızâ-yı yemn-i iktizâ-yı şahânem üzere hareket eden mücâhidînden iken hâlâ donanma-yı hümâyûnuma imdâd için gelen Cezâyir kalyonları bu esnada mevâd-ı sulha mugâyir ve ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif Mısır metâ'ı ile Âsitâne-i sa'âdetime gelirken iki kıt'a Fransız kalyonu ve bir şeytiyeyi ve bir kıta (—) alup Rodos'a getirüp bâzîrgân metâ'ı taşra döküp mâ'adâsın kabz ederiz deyü rızâ-yı hümâyûnuma mugâyir nizâ eyledikleri mesmû'-ı hümâyûnum olmağın sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin beynlerin tevfiğe sen me'mûr olup taraf-ı Devlet-i aliyyemden donanma-yı hümâyûnuma îrâd için gelen Cezâyir kalyonlarının kapudanların ve bölükbaşılının ve rû'esâ ve sâyir ocak ihtiyârların yanına getürdüp Cezâyir-i garb gazilerinin Devlet-i aliyye-i ebed-peyvendimin dostluklarında olan Françe pâdişâhı ile beynlerinde adâvet ve münâferet vukû'una rızâ-yı hümâyûnum olmamağla ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir bu esnada alınan iki kıt'a kalyon ve bir kıt'a şeytiye ve bir kıta (—) uslûb-i hakim üzere aliverüp İzmir konsolosuna teslîm ve alınan temessük ve hüccet üzere beynlerin tevfik ve ıslâha bezl-i himmet ve lâzım gelirse ocakları tarafına dahî âdemler gönderüp İzmir'de olan konsolosları ma'rifetiyle beynlerine tavassut ve ıslâh-ı zatü'l-beyne gereği gibi ikdâm ü ihtimâm eylesin deyü fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur bu esnâda birbirlerin bu vech üzere ızrâr u işgâl eylemek şetâmet-i a'dâya bâ'is olmağın şöyle ki beynlerin tevfik ve ıslâhda ihmâl ve tekâsülün mesmû'-ı hümâyûnum olursa mes'ûl olursun ana göre her vechile sarf-ı miknet eylesin deyü şurûtuyla yazılmışdır.

Evail-i Şevval 1100

Mühimme 98, s. 229/821

—47—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Françe elçisi Giranden *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* arzuhâl gönderüp sene-i sâbıkada Trablusgarb korsân gemileri hıdemât-ı hümâyûnumda hizmetde iken Françe tüccârları kapudanlarından Begermi(?) nâm kapudan eşyâ-yı mütenevvi'a ve nakd ile memlû gemisi ile Âsitâne-i sa'âdetime gelir iken cezîre-i Midillü kurbunda ahz ü

gâret etmeleriyle sefine-i mezbûreden ahz olunan Antonyo Kavno(?) Matyo Mefardon(?) Fransuva Avari(?) Can Emyaz(?) Arlozar(?) nâmıyla beş nefer Françelü ıtlâk olunmak için emr-i şerîfim verilüp lâkin emr-i şerîf kapudan-ı sâbık yanında olmağla mukaddemâ verilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylediğin ecilden der-kenârı mücebince amel olunmak için hükm yazılmışdır

Fî evâ'il-i Şevvâl sene 1100

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 12/34

—48—

Kapudan Paşa'ya hüküm ki;

Elçi-i mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp beş seneden beri Trablusgarb korsanları Memâlik-i mahrûseye ticâret ile gelen kapudan Kavalier nâm Françe kapudanının şeytiyesini alup hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn ecirlerin esîr etmekle mezbûr şeytiye ile alınan (—) imdi mîrî kalyonlardan Uzun İbrahim kalyonunda tutmağla ahidnâme-i hümayûn mücebince mezbûr ıtlâk olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylediği ecilden halde ahidnâme-i hümayûna mürâca'ât olundukta Cezâyir-i Garb korsanları Françe tüccârlarına rast geldikte esîr ve mallarını gâret ederler imiş merhûm cedd-i büzürg-vârimız *tâbe serâhû* zamânında tenbîh olup te'addî üzere imişler bu husûsa dahî rızâ-yı hümayûnum yokdur ol makûle Françelü esîr var ise ıtlâk olup malları bî-kusûr verile deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr ve mukayyed bulunumağla ahidnâme-i hümayûn mücebince ıtlâk olunmaları için mücebince hükm yazıldı

Fî sene 1100

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 17/52

—49—

Ber-vech-i arpalık Rodos sancağına mutasarrıf Abdülkadir Paşa'ya ve cezîre-i mezbûr muhâfazasında olan Ömer Paşa'ya hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhu bi'l-hayr* arzuhâl gönderip Cezâyir-i Garb gemileri Rodos

kalesinin topu altında erzâk müslimîn ile memlû olan Glavdo Fugas ve Şarlo Fugas nâm Françe kapudanlarının seffinelerini ahz eylediklerinden gayrı deryâda nice gemileri alup ahidnâme-i hümâyûna mugâyir Rodos limanına götürüp te'addî etmeleriyle zikrolunan seffineler ile Rodos limanında bulunan sâ'ir Françe gemileri geri redd ü teslîm etdirilmek bâbında hükm-i hümâyûn ricâ etmeğin Françelülerden Cezâyir Ocak gemileri aldığı sefâ'inden hâliyâ Rodos limanında ne kadar mevcut sefine var ise elçi tarafından kabzına varanlara teslîm eyleyeler deyü hükm yazılmışdır.

Fî 3 Rebî'ü'l-evvel 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 23/74

—50—

Mısır muhâfazasında olan Paşaya ve Mısır kâdısına hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp Avram nâm şeytiye re'îsi elli ve altmış nefer ile Ebukır nâm mahalle varıp kal'a altında yatan bir Françe şeytiyesin alup getirdiğinden mâ'adâ İskenderiye kal'ası yanında dahî bir Françe şeytiyesiyle ceng edüp on dört nefer âdemleri mecrûh ve iki nefer âdemleri katl eylediğinden sonra İskenderiye'nin eski limanına dâhil olup ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif himâyet ve sıyânet olmadıkların bildirüp yağma ve gâret olunan esbâb ve emvâl tazmîn etdirildikten sonra gereği gibi hakkından gelinüp ve İskenderiye zâbitleri Françelü tâyifesini himâyet ve sıyânet eylemeleri bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'ât olundukda Françe kalyonları ve gemileri Memâlik-i mahrûseme geldüklerinde himâyet ü sıyânet olunup emîn ü sâlim gerü giderler iken esbâb ve emvâl yağma olunmuş bulunursa gâret olunan esbâb ve emvâlin ve âdemlerinin zuhûra gelmesi bâbında sa'y ü ikdâm olunup ehl-i fesâd her kim olur ise gereği gibi haklarından geline Beylerbeyiler ve sancâkbeyleri ve kapudanlar kullarım ve kâdılar ve emînler ve hassa gönüllü re'îsler ve umûmen Memâlik-i mahrûsem ahâlisi iş bu ahidnâme-i hümâyûnumun mazmûn-ı ma'delet-makrûnuyla amel eyleyüp kat'â hilâfına cevâz gösterilmeye deyü mastûr u

mukayyed bulunulmağın ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel olunmak için hükm yazılmışdır

Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 24/76

—51—

Ber vech-i arpalık Ohri ve İskenderiye sancaklarına mutasarrıf vezîr ____ Paşaya ve Rumeli Beylerbeyisi ve ber-vech-i arpalık Avlonya ve İlbasan sancaklarına mutasarrıf ____ ve ____ dâme ikbâlehumâya ve zikrolunan sancaklarda vâkı' olan kâdıllara hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi Baron de Chateauneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp Françelü ve Françelüye tâbî' tüccârları Memâlik-i mahrûseme gelüp bey' ü şirâ eylediklerinde ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir kimesne mâni' olmamak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylemeğın ahidnâme-i hümayûna mürâca'ât olundukda Françelü olup emân üzere gelüp giden tüccâr tâyifesi ve ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâyir âdemleri deryâdan ve karadan Memâlik-i mahrûseme gelüp bey' ü şirâ ve ticâret eyleyüp şöyle ki rûsûm-ı âdiye ve konsolosluk hakkıdır âdet ü kânûn üzere verdiklerinden sonra gelişde ve gidişde kapudanlardan ve deryâda yürüyen hassa gönüllü re'îslerinden ve gayrıdan ve asker halkından kimesne mâni' olmaya deyü mastûr u mukayyed olunmağın ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunup hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye deyü hükm yazıldı

Fî evâsıt-ı Rebîülâhir sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 25/79

—52—

Ber vech-i arpalık Rodos sancağına mutasarrıf Paşaya hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi Baron de Chateauneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp sene-i sâbıkada Cezâyir gemileri ahz eyledükleri Fugas nâm Françe kapudanlarının şehtiyesin bundan akdem vârid olan emr-i şerîf mücebince âdemleri vârinca Rodos limanında

alıkonulup hâlâ Françeye götürmek için ta'yîn eyledükleri âdemlerine halat ve yelken ve sâyir âlâtlarıyla teslîm olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin ahkâm kaydına mürâca'ât olundukda Cezâyir-i Garb gemileri Rodos kal'asının topu altında erzâk-ı Müslimîn ile Kladyo Fugas ve Şarlo Fugas nâm Françe kapudanlarının sefinelerin ahz eyledüklerinden gayrı deryâda dahî nice gemileri alup ahidnâme-i hümâyûna mugâyir Rodos limanına getirüp te'addî etmeleriyle Françelülerden Cezâyir ocak gemileri aldığı sefâyinden hâliyâ Rodos limanından ne kadar mevcûd sefine var ise elçi tarafından kabzına varanlara teslîm eylesiz deyü hükm-i şerîf verildiği mastûr u mukayyed bulunmağın der-kenârı ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için hükm yazıldı

Fî evâ'il-i Cemâziye'l-evvel sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 27/85

—53—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

A'dây-ı dînin ba'zı işkampavye ve firkateleri Eğriboz'un aşağı ve yukarı boğazlarına girüp yalılarda olan kurâ ahâlisini ve zâd ve zahîre ile gelüp giden kâyıkları rencîde etdükleri mesmû'-ı hümâyûnum olmağın imdî sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin emr-i şerîfim vardukda gibi bir an te'hîr ve tevakkuf eylemeyüp Tersâne çavuşlarından mukaddem mübâşirler ta'yîn ve irsâl ve firkate kapudanlarına baş u bûğ olan İstanköylü Mehmed *dâme izzuhû* ve Dervîş kapudan ve Sâr(?) kapudan ve Sinobî Ca'fer kapudan iş bu dört nefer firkate kapudanları her nerede ise alâ eyy-i hâl buldurup mükemmel ve müretteb firkateleri ile alâ eyy-i hâl buldurup mükemmel ve müretteb firkateleriyle her boğazda ikişeri geşt ü güzâr ve hıdemât-ı aliyyemde bulunmak üzere mahal-i merkûma îsâl edüp husûs-ı merkûmeye kemâl mertebe takayyüd ve ihtimâm eylesin deyü yazıldı

Fî evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel sene 1110

Mühimme 98, s. 119/394

—54—

Kapudan Vezîr Paşaya ve ____ kâdısına hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl gönderüp Françe Cizvîd râhiblerinden bir râhib Nakşa'dan cezîre-i Pâre'ye hasta tîmâr etmek için vardukda beş kıt'a çekdiri ile dört kıt'a kalyata varıp Pâre cezîresin yağma eyledüklerinde Dervîşoğlunun levendâtı hastanın evin basup râhib-i mezbûrun yüz kuruş kıymetli bir devâ sandığın ve sâyir esbâb ve eşyâsın gâret eyledüklerinden mâ'adâ kendisin dahî darb-ı şedîd ile darb ve te'addî ve fesâd edüp hâlâ devâ sandığı Dervîşoğlunun yanında bulunmağla devâ sandığın ve sâyir esbâb ve eşyâsın alıverilüp ehl-i fesâdın hakkından gelinmek bâbında hükm-i hümayûn ricâ eylemeğin ahidnâmeye mürâca'ât olundukda Françe pâdişâhının elçilerine ve konsoloslarına ve tâcirlerine ve tercümânlarına ve sâyir re'âyâlarına dahl ü ta'arruz olunmayup zıll-ı zelîl-i ma'delet intimâmımızda âsûde-hâl olalar deyü mastûr u mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunmak için hükm yazıldı

Fî evâhır-ı şehr-i Cemâziye'l-evvel sene 1101

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 29/91

—55—

Kapudan Paşa'ya hüküm ki;

Tersâne-i Âmire'mde binâ olunan mîrî kalyonlar boğazdan taşra çıkup İzmir ve gayri iskelelere yanaşdıklarında levendât âlet-i harb ile çıkup ahâli-yi vilâyetden ve müste'men tâyifelerinden ba'zılarına te'addi ve tecâvüz etdiklerin istimâ' olunmağla imdi sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin zikrolunan kalyonların levendâtı taşra iskeleye varup yanaşdıklarında lüzum u ihtiyâçları olmadıkça taşra levend çıkarılmayup ve iktizâ sebebiyle çıkanları dahî âlet-i harb ile salıvermeyüp içlerinden şekâvet edenler olursa muhkem haklarından gelinüp her bir kalyon kapudanları neferâtlarının zabt u rabtıyla ziyâde ihtimâm etmeleri için tenbîh ü te'kîd olunmaları için emr-i şerîf yazılmışdır.

Fî evâil-i Cemâziye'l-âhir sene 1101

Mühimme 99, s. 101/322

—56—

Ber vech-i arpalık Rodos sancağına mutasarrıf Abdülkâdir ve cezîre-i mezbûrede muhafazada olan Ömer dâme ikbâlehumâya hitâben hüküm ki;

Kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye Françe elçisi olan Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Dergâh-ı mu'allâma arzuhal gönderüp Cezâyirliler Rodos kal'asının topu altında erzâk-ı Müslimîn ile memlû olan Kladyo Fugas ve Şarlo Fugas nâm Françe kapudanlarının sefinelerin ahz eyledüklerinden gayrı deryâda dahî nice gemileri alup Rodos limanına götürüp ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir kayd eyledüklerin bildirüp Rodos limanında Cezâyirlilerin ahz eyledükleri Glavdo Fugas nâm Françe kapudanının sefinesi ve Şarlo Fugas nâm kapudanın dahî küçük kalyonu ile hâlâ Rodos limanında bulunan Françe gemileri gerü redd ü teslim olunmak bâbında hüküm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin siz ki mîr-i mîrân mûmâ-ileyhümâsız Françelülerden Cezâyir ocak gemileri aldığı sefâyinde hâlâ Rodos limanında ne kadar mevcûd sefine var ise elçi tarafından kabzına varanlara teslim verilesiz deyü hüküm yazılmışdır

Fî evâil-i Zi'l-ka'de sene 1110

Mühimme 99, s. 21/99

—57—

Bozcaada muhafızı Ahmed Paşa ve İzmir kâdısı ve Seddü'l-Bahr ve Kilîdü'l-Bahr kal'aları dizdarları ve sâyir zâbitlerine hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi olan Baron de Chateaneuf arzuhâl gönderüp Françe tüccârları Memâlik-i mahrûsem iskele ve limanlarında gemilerine yüklerin tahmîl edüp yollarına revâne olduklarında zikrolunan iskele ve limanlarda bulunup bunların adüvvleri İngiltere ve Felemenk sefineleri akablerine düşüp müdâhale ve (—) mazarret ve fesâddan hâlî olmadıkları ecilden bunların ol makûle mürûr ve ubûrlarında sefineleri gider iken tâifetân-ı merkûmetânın taht-ı kılâ' ve liman ve hükümetinizde cenkçi sefineleri alıkonulup salıverilmek bâbında hüküm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin Françenin İngiltere ve Felemenk ile adâvetleri olup rûy-ı deryâda birbirlerinin sefinesin almağla mezkûrların tâcirlerinden bir sefine limandan çıkıp gitdikde muhâlefetin ol limandan gemisi bulunup mukaddem

çıkan gemi akabince gitmek murâd ederse mâni' olup bir gün ve bir gece geçmedikçe ol limanda kalup gitmeğe izin verilmeye deyü hükm yazıldı

Evâsıt-ı Rebûlevvel sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 43/135

—58—

Trablusgab beylerbeyisine ve dayısına ve kapudanlarına ve ocak ihtiyârlarına hüküm ki;

Rodosa tâbi' Kerbe(?) Cezîresinin cizye-güzâr re'âyası Südde-i sa'âdetime arzuhâl edüp Trablusgarb ocağı firkatelerinde Hüseyin ve Veli nam iki nefer re'îsler firkateleriyle cezîre-i mezbûru basup emvâl ü erzâkların nehb ü gâret ve zükûr ve nisvândan ve sıbyândan otuz sekiz nefer fukarâyı esîr edüp gadr olunduğun bildirtüp ol bâbda hükm-i hümayûnum ricâ eyledikleri ecilden mezbûrlar ehl-i zimmetde olup alınan emvâllerinden ve esîrlerinden bulunanları bulunduğu yerde ahz ve ashâbına istirdâd lâzım gelmeğin mücebince istirdâd için hüküm yazılmışdır.

Evasıt-ı Cemaziye'l-evvel 1102

Mühimme 101, s.13/37

—59—

Sakız kâdısına hüküm ki;

Firkate kapudanlarından Ali kapudan arzuhâl edüp cezîre-i Sakız havâlisi korsan firkatelerinden te'mini için Sakız kal'ası neferâtından firkatesine vaz' eylediği yüz otuz nefer levendâtın istihdâmına kal'a-yı mezbûre dizdârı ve ağâları ve a'yân-ı vilâyetden kimesne mâni' olmayıp dahl ü ta'arruz eylememek bâbında hükm-i hümayûnun ricâ eyledikde cezîre-i mezbûr neferâtdan ceng ü harbe kâdir ihtiyâr eyledikde âdemleri eylemek emrim olmuşdur deyü hükm yazıldı

Evâsıt-ı Cemâziyelaahir sene 1102

Mühimme 101, s. 23/73

—60—

İzmir kâdısına ve gümrük emîni dizdâr ve sâyir zâbitlerine hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi olan Baron de Chateauneuf arzuhâl gönderüp bunların mahrûse-i İzmir ve Mısırdan gelen Müslimîn emti'asıyla memlû iki şehtiyelerin İngiliz ve Felemenk Katadar(?) ta'bîr olunan kalyonları Foça ve Sancakburun kal'aları önüne kadîmden emn ü âmân olan mahallde ahz ve hasâret edüp hâla Sancakburun kal'ası hâricinde basup bunların tüccârları seffinelerinin mürûr u ubûrlarına mûmâna'ât eylediklerin sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin arz etmek ile zikrolunan iki kıt'a şehtiyeleri geri alıverilüp ba'de'l-yevm Memâlik-i mahrûsemde vâkı' kılâ' ve kılâ'a karîb top altı kadîmden emîn ü âmân olan mahallerde birbirlerinin şehtiye ve sâyir seffinelerine dahî ta'arruz etdirilmemek üzere muhkem tenbîh ve te'kîd olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin zikr olunduğu üzere kal'aların kurbunda top altı mahalde alınır ise geri redd oluna deyü hükm yazıldı

Evâsıt-ı Receb sene 1102

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 42/134

—61—

Kapudan Paşaya ve Rodos kâdisına hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm elçisi olan Baron de Chateauneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Südde-i sa'âdetime arzuhâl edip bundan akdem bin yüz senesinde Cezâyirîlilerin ahz ve cezîre-i mezbûreye götürdükleri Françe şehtiyelerinden Françelü _____ nâm kapudanın bir kıt'a şehtiyesin mezbûrlar Rodos Beylerbeyisi Abdülkâdir Paşaya hîbe etmeleriyle kapudan-ı merkûm dahî zikrolunan şehtiyesin taleb eyledikde ancak teknesin mîr-i mîrân-ı mûmâ-ileyh altı yüz kuruşa kendüye bey' ve semeni ahz u kabz eyledikden sonra zikrolunan şehtiyeyi sâir aldıkları seffineler ile ashâbına redd olunmak üzere emr-i şerîfim verilmekle sâyir seffineleri alıp seffine-i merkûme için verilen altı yüz kuruş mûmâileyhin zimmetinde kalmağla yedinde olan temessük mûcebince alıverilmek bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin şer'ile görölüp vech-i meşrûh üzere kat'-ı nizâ' olunmak için hükm yazılmışdır.

Evâsıt-ı Receb sene 1102

Tunus beylerbeyisine ve dayısına ve yeniçeri ağasına ve ocak ihtiyârlarına hüküm ki; Françe tâyifesi Devlet-i aliyyemin kadîmden sadâkat ile dostu ve hâlâ sulh üzere olup ve ocağınız ile dahî mâ-beyninizde sulh mün'akid olup böyle musâlaha esnâsında müste'men tâyifesine hilâf-ı ahd ü mîsâk bu vechile cevri ü te'addî memnû' iken Françe bayrağı ile iki kıt'a sefineleri Françe'ye gider iken gemilerinize musâdif edüp ahz ve içinde min gayr-i harb gadren gemilerin ahz ve içinde olanları esîr eylediklerin arz olundukta ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir olmağın düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem bi'l-fî'l kapudanım olan Vezîrim İbrahim Paşa *edâmellahü te'âla iclâlehûnun* reyile sebîylerin tahliye olunması bâbında fermân-ı hümayûnum sâdır olmuşken bu âna gelince mesfûrların şeytiyeleri itlâk ve içinde olan müste'menlerin henüz sebîylerin tahliye olunmadığını Âsitâne-i sa'âdetde mukîm Françe pâdişâhının elçisi olan kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye _____ *hutimet avâkıbuhü bi'l-hayr* tarafından i'lâm olunmakla imdi siz ki mûmâ-ileyhimsiz tâyife-i merkûme Devlet-i aliyyemin sadâkat ve istikâmet üzere kadîmî dostluklarında olup ve ocağınız ile dahî sulhları kâim iken bu gûne nakz-ı ahdi müstelzim hareketde olunduğuna bir vechile rızâ-yı hümayûnum olmamağla ve zikr olunan sefineleriyle derûnlarında olan âdemlerin bilâ-te'hîr itlâk ve ahz olunan eşyaları her ne ise kendülere bi't-tamâm redd ü teslim eyleyüp bir dahî ehl-i İslâm ile musâlaha üzere olan müste'men tâyifesine bir gûne te'addî olunmamak üzere gemilerinizde olan rû'esâ-yı askere gereği gibi tenbîh ve te'kîd eylemeniz bâbında deyü hüküm yazılmışdır.

Evâ'il-i Şa'bân 1102

Mühimme 101, s.57/181

Hanya muhâfazasında olan vezîre ve Hanya kâdısına hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan Françe elçisi Baron de Chateaneuf Dergâh-ı mu'allâma arzuhâl edüp Françelülerden Bartelmi Bertrand ve

Jan Ezrehâ(?) ve Jak Leon ve Fransuva Nîkolas nâm dört nefer müste'men ve Kapucu demekle ma'rûf iki nefer Venedik ruhbânları Françe bayrağı altında Françe kayığı ve konsolosunun kağıdlarıyla Mora'dan Değirmenlik adasına giderler iken Hanya furkateleri râst gelüp mezbûrları hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz u esîr edüp külli gadr ü te'addî eyledüklerin bildirüp zikrolunan dört nefer Françelü ve iki nefer ruhbân Françe bayrağı altında ve konsolosunun kağıdlarıyla alınmakla ıtlâk olunmaları bâbında hükm-i hümâyûn ricâ eylediği ecilden mezkûrlar müste'men olup yedlerinde konsoloslarının dahî kağıdları var iken hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz ü esr oldukları vâkı' ise mezkûrları kâyıklarıyla ıtlâk etdirüp hilâf-ı ahd hareketden men' etdirilmek emrim olmuşdur deyü hükm yazıldı

Evâhır-ı Safer sene 1103

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 48/159

—64—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Elçi-i mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp Değirmenlikde olan Françe konsolosu ba'zı umûru için Anaboluya giderken İspanya korsanları ahz ve emvâlin aldıktan sonra salıverüp cezîreye avdetinde fırkate re'îslerinden Hasan re'îs ahz ve kürek çektirüp küllî gadr etmekle rencîde olunmayup himâyet ü sıyânet eylemek üzere emr-i şerîfim ricâ eylemek ahidnâme-i hümâyûna muhâlif min ba'd rencîde ve remîde olunmaya deyü yazılmışdır

Fî 23 Muharrem 1103

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 66/244

—65—

Trablusgarb Beylerbeyisine ve dayısına ve sâyir ocakları halkına hüküm ki

İftihâr-i ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtâr-i küberâ'i'l-fihâm fî milleti'l-Mesîhiyye muslih-ı umûr-ı cumhûr-ı tâyifeti'n-Nasrâniyye dostumuz Françe pâdişâhı *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr ve'r reşâd* der-devlet-medârimızla dostluğunda sâbit-kadem ve sadâkatta râsih-dem olup bâzîrgânları berren ve bahren Memâlik-i mahrûsemi kemâl-i terfih ve imtinân ile mürûr u 'ubûr ve ticâret eyleyüp her vechile himâyet ü

sıyânetleri lâzım iken Trablus bortonları limanlarda bulunan sefineleri hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz ü te'addî eyledükleri sem'-i hümâyûnuma ilkâ olunup Françe pâdişâhı Devlet-i aliyye-i ebed-peyvendimiz ile kadîmü'l-zamândan berü ahd ü mîsâk sulh ü vifâk üzere olup kâide-i kadîme eslâf-ı sa'âdetime ittisâf üzere tâyife-i merkûmenin himâyet ü sıyânetleri muktezâ-yı serîr-i cihân-bâniden olmağla imdî rûy-ı deryâda ve cezîre ve limanlarda ve iskelelerde bulunan Françe sefineleri hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ocağınız tarafından ahz olunmayup ve şimdiye değin ahz olunmuş sefineleri dahî var ise taraflarına redd ü teslim olunup beynimizde mün'akid olan sulh ü salâhı ocağınız halkı dahi mer'î tutup hilâfına cevâzdan ihtirâz edüp tâyife-i merkûmeyi ahidnâme-i hümâyûn mûcebince gereği gibi himâyet ü sıyânet eyleyesiz deyü yazıldı

Fî evâsıt-ı Ramazan 1103

Bir sûreti Kapudan Paşaya vech-i meşrûh üzere Ocakları tarafından Françe sefineleri te'addî ve ahz olunmayup himâyet ü sıyânet ve tanzîmü'l-ahvâllerile gereği gibi mukayyed ü ihtimâm eyleyesin deyü yazıldı

Fî târîhi'l-mezbûr

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 61/215-216

—66—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Elçi-i mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Leon nâm kapudan Değirmenlik cezîresinden kayığına sabun ve keten tahmîl edüp Girid'e tâbi' Resmo'ya gider iken yolda cezîre-i Kandiye firkatecilerinden Hasan re'îs rast gelüp ahz ve kâyıık ve içinde olan eşyayı bin altı yüz kuruşa fûrûht edüp ecîrleri ve içinde olan iki nefer Kapucı râhibleri Hanya kal'asına gönderüp ıtlâk olunmaları için mukaddemâ verilen fermân-ı şerîf icrâ olunmamağla Françe konsolosu mezkûr kapudanı ve iki nefer ecîr ve iki nefer ruhbânları beş yüz kuruşa iştirâ edüp gadr olmağla mezbûr kapudanın halâs olunması için ve kâyıık ve sâyir eşyâ için ve ecîrler ve ruhbânlar için verdükleri bin beş yüz kuruşu merkûm Hasan re'îsden ve donanmacısı Hâcı Mehmed'den şer'ile alıverilüp ihkâk-ı hakk olunmak için yazıldı

Fî gurre-i Safer sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 67/251

—67—

Sakız muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşaya hüküm ki ve kâdısına hüküm ki;

Elçî-i mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp İngiltere kapudanlarından_____nâm kapudâdan korsanlık için çıkıp mîrî hinta ve güherçile ve katrân tahmîl olup Hanya'ya giden bir kıt'a Françe şehtiyesini ahz eyledikten sonra Niyo nâm cezîrede mezkûr kapudan bir kıt'a Françe şehtiyesini dahi ahz ve sefîneyi ihrâk edüp mezkûr şehtiyeyi Sakız'a götürüp Françe konsolosu şehtiyeyi zimmet eyledikde der-devletden zarîr-i fitne ta'vîk olunmağla İngiltere konsolosu neferât-ı merkûme için kefil olmağla cezîre-i Niyo'da ahz olunan Françe sefînesi istirdâd ve ihrâk olunan şehtiyeyi tazmîn etdirilmek bâbında ve içinde Françelüye müte'allik ahz olunan eşyâ ve erzâkları halâs olunması bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğın senki vezîr-i müşârûnileyh ve mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin mezbûr şehtiye ve kapudanı alıkoyup husûs-ı mezbûru kemâl-i dikkat ve ihtimâm ile görüp hakkında hâl her ne ise sıhhati ve vukû'u üzere dîvân-ı hümâyûnuma arz oluna deyü yazıldı

Fî gurre-i Safer, sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 68/254

—68—

Trablusgarb beylerbeyisine ve dayısına ve sâyir ocakları halkına hüküm ki;

Kıdvet-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm Françe pâdişâhının elçisi olan Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* ordu-yı hümâyûnuma arzuhâl gönderüp iftihâr-i ümerâi'l-izâmî'l-İseviyye muhtâr-i küberâi'l-fihâm fî'l-milleti'l-Mesîhiyye muslih-ı mesâlih-i cemâhir-i tâyifeti'n Nesrâniyye Françe pâdişâhı *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr ve 'r-reşâd* Devlet-i aliyye-i ebed-peyvendimiz ile ahd ü mîsâk ve sulh ü salâh üzere olmağla Françe tüccârı Memâlik-i mahrûsemde kemâl-i terfîh ve itmînân ile murûr ü 'ubûr ve ticâret eyleyüp kâide-i kadîme-i eslâf-ı sa'âdet ittisâf üzere himâyet ü sıyânetleri muktezâ-yı meserret cihân-bâniden ittisâf olmağla rûy-ı deryâda ve cezîre ve limanlarda ve

iskelede bulunan Françe sefinelerin ahz olunmayup hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn Trablusgarb ocağı tarafından şimdiye değin ahz olunmuş sefineleri dahî var ise taraflarına redd ü teslim olunup beynimizde mün'akid olan sulh ü salâhı ocağınız halkı dahi mer'î tutup hilâf-ı cevâzdan ihtirâz edüp tâyife-i merkûmeyi gereği gibi himâyet ü sıyânet eylemek üzere bundan akdem emr-i şerîfim göndermeyüp tenbîh-i hümâyûn olmuşken adem-i imtisâldan nâşi ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfime muhâlif ve rızâ-yı hümâyûnuma mugâyir Trablusgarb ocağı halkı nice Françe tüccârının gemilerin gasb ve kendilerin esr ü seby ve nakz-ı ahd ü emân edüp ziyâde zulm ü te'addî eyledüklerin bildirüp ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfim mücebince Trablusgarb ocağı tarafından hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz olunan gemilerin ve içlerinde olan eşyâ ve emti'aların her ne ise ve ne kadar Françelü esr ü seby olunmuş ise taraflarına redd ü teslim ve gâret olunan âlâtların tazmîn edüp ve ba'de'l-yevm Françe pâdişâhı ile beynimizde mün'akid olan ahd ü mîsâk ve sulh ü salâha mugâyir vaz' ü hareketden ve adem-i itâ'at-ı emr-i şerîfimden ihtirâz ü ictinâb eyleyesiz deyü yazılmışdır.

Fî Evâhır-ı Safer sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s.64/238

—69—

Trablusgarb beylerbeyisine ve dayısına ve sâyir ocakları halkına hüküm ki;

Kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm Françe pâdişâhının elçisi olan Baron De Şatonof *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* ordu-yı hümâyûnuma arzuhâl gönderüp iftihârü'l-ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtâr-ı küberâi'l-fihâm fî Milleti'l-Mesîhiyye muslih-ı umûr-ı cumhûr-ı tâ'ifetü'n-Nasraniyye Françe pâdişâhı *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr ve'r-reşad* itminan ile mürûr u ubûr ve ticâret eyleyüp kâ'ide-i kadîme-i eslâf-ı sa'adet iktizâsı üzere himâyet u sıyânetleri muktezâ-yı sîret-i cihân-bâniden olmağla rûy-ı deryâda ve cezîre ve limanlarda ve iskelelerde bulunan Françe sefineleri hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn Trablusgarb ocağı tarafından ahz olunmayup ve şimdiye değin ahz olunmuş sefineleri dahi varsa taraflarına redd ü teslim olunup beynimizde mün'akid olan sulh ü salâhı ocağınız halkı dahi mer'î tutup hilâfına cevâzdan ihtirâz edüp tâyife-i

merkûmeyi gereği gibi himâyet u sıyânet etmek üzere bundan akdem emr-i şerîfîm gönderilüp tenbîh-i hümâyûnum olmuşken adem-i imtisâlden nâşi ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfîme muhâlif ve rızâ-yı hümâyûnuma mugâyir Trablusgarb ocağı halkı nice Françe ticâret gemilerin gasb ve kendilerin esr ü seby ve nakz-ı ahd ü emân edüp ziyâde zulm ü te'addî eyledüklerin bildirüp ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfîm muktezâsınca Trablusgarb ocağı tarafından hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz olunan gemileri ve içlerinde olan eşyâ ve emti'aları her ne ise ve ne kadar Françelü esr ü seby olunmuş ise taraflarına redd ü teslîm ve gâret olunan âlâtların tazmîn edüp ve ba'de'l-yevm Françe pâdişâhı ile beynimizde mün'akid olan ahd ü misâk ve sulh u salâha mugâyir vaz' u hareketten ve adem-i itâ'at-i emr-i şerîfîmden ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında deyü yazılmıştır

Evahir-i Safer 1104

Mühimme 104, s.96/429

—70—

Defterdâr Vekîli efendi görüp lüzûmu mertebe i 'lâm eyleye deyü buyuruldu

Mu'tâd üzere verilegelen mühimmât verilmek için telhîs mücebince mâliyeden hükm buyuruldu

Fî 25 Rebî'ü'l-evvel sene 1104

Arz-bende-i bî-mikdâr budur ki;

Cezîre-i Rodos'da korsan firkatelerinden Rodos boğazın muhâfaza ve kal'a neferâtıyla donanup Anadolu tarafında zahîre kâyıkların emîn ü sâlim getirüp götürmeğe me'mûr olan iki kıt'a mîrî firkatelerin Tersâne-i Âmire'mden ve bir verilegelen mühimmâtları iş bu sene-i mübâreke de dahî verilüp vakt ü zamânıyla mîrî firkateler donanup Rodos boğazı muhâfazası umûr-ı mühimlerden olup husûsen bu sene-i mübâreke de Sultânım cezîre-i mezbûreye müstevfâ zahîre girüp gereği gibi hidmet-i muhâfazada oldukların ahâlî-yi vilâyet ihbâr etmeleriyle mu'tâd üzere mühimmâtları Tersâne-i Âmireden verilmek üzere fermân sa'âdetlü Sultânım Hazretlerininindir

Devletlü Sa'âdetlü Merhametlü Sultânım Hazretleri sağ olsun Rodos kal'ası neferâtı kulları ile donanup Rodos boğazları harbî korsan fırkatelerinden muhâfaza edüp zahîre kâyıkları Anadolu'ya götürüp getirmek için ta'yîn buyurulan iki kıt'a mîrî fırkateler fermân buyurulduğu üzere Rodos boğazını muhâfaza edüp kifâyet mikdârından ziyâde zahîre geçmekle Rodos fukarâsı kulları asla zahîreye müzâyaka çekmemişlerdir *inşâ'allâhu te'âlâ* fırkateler evvel baharda donanmak için ba'zı mühimmât lâzımdır iki orta direk yelkeni ve iki tente ve elli aded fırkate küreği ve beş altışar kantar demir halatı ve on kantar çarmuk halatı takımlarıyla Tersâne-i Âmireden ihsân buyurulmak için Tersâne Emîni efendi bendelerine hitâben emr-i şerîf ihsân buyurulmak bâbında fermân devletlü Sultanım Hazretlerindir

Sâkinlerden fukarâ-yı Rodos

Emr dâde Fî 27 Rebî'ü'l-evvel sene 1104

İbnülemin Bahriye, 429

—71—

Mısır vâlisine ve mollâsına hüküm ki;

Elçî-i mûmâileyh arzuhâl gönderip Françe kapudanlarından Luis Barançer(?) nâm kapudan bin yüz dört senesinde Habeş Beylerbeyisi Abdülkâdir dâme ikbâlehû ile on dört nefer hizmetkârı yüz elli kuruş navl ile şityesine vaz' ve Bozcaadasından Rodos cezîresine nakl ü îsâl eylemek üzere kavî ve cezîre-i merkûmeye götürdükden sonra mîr-i mîrân avdet ile tekrar Rodostan İskenderiyeye gitmek üzere cezîre-i merkûmeden on altı nefer Mağribî ile şityesine girip merkûm kapudan-ı mîr-i mîrân-ı mûmâileyh ile sâ'ir şityesinde olanların zarar ü ziyânına zâmin olup âdetleri üzere temessük vermiş değil ise vech-i meşrûh üzere İskenderiye taraflarına gider oluklarında Felemenk korsânı iki kıt'a seffine ile bunların üzerine hücum ve şitye-i merkûmede olan bi'l-cümle emvâl ve eşyâların gasb ü gâret ve ba'dehû diyâr-ı Mısıra varmalarıyla mîr-i mîrân-ı mûmâileyh merkûm kapudanı tevkîf ve Felemenk korsânları şitye-i merkûmeden gasb ü gâret eyledikleri eşyâları hilâf-ı şer'-i şerîf tazmîn etdiririm deyü kapudan-ı merkûmu ve Mısırdaki olan Françe konsolosu ve tüccârını rencîde eylediğın bildirip ol bâbda hüküm-i hümayûnum ricâ eylemeğın sen ki vezîr-i müşârunileyhsin ve mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin mezbûrların zarar ü

ziyânına kapudan-ı merkûm zâmin olup beynlerinde cârî olan kâide üzere temessük vermiş değil ise hilâf-ı şer‘-i mutahhar rencîde olunmamak üzere yazıldı

Fî evâhır-ı Rebi‘ü’l-âhir 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 89/339

—72—

Kapudan Paşaya ve _____ kādısına hüküm ki

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Eğribozlu Mehmed Re’îs demekle ma’rûf kimesne firkatesiyle korsanlığa çıkıp gezerken Françe kapudanlarından Gay nâm kapudanın şehtiyesine rast gelüp hîle vü had‘a ile üzerine hücum ve cebren şehtiye-i merkûmeyi ve içinde olan eşyâsını ahz ve ecirlerin esr etdikten ma‘adâ şehtiye-i merkûmeyi levendât ile donâdıp adalarda birkaç Françe şehtiyeleri gasb ü gâret ettiğin bildirüp ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunup gasb olunan gemileri ve eşyâ ve ecirlerini istirdâd ve ihkāk-ı hakk olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylemeğin ahidnâme-i hümâyûnuma müraca‘ât olundukda mezbûr kalyonlar ve gemiler Memâlik-i mahrûseme geldüklerinde himâyet ü sıyânet olunup emîn ü sâlim gerü gideler eğer esbâb ve emvâl yağma olunmuş bulunursa gâret olunan esbâb ve emvâl ve âdemlerin zuhûra gelmesi bâbında sa‘y ü ikdâm olunup ehl-i fesâd her kim olursa olsun gereği gibi haklarından geline deyü mastûr u mukayyed olundukda sen ki vezîr-i müşârûnileyhsin aldığı şehtiye Françelüden ise hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ta‘allül etdirilmeyüp ihkāk-ı hakk olunmak içün yazıldı

Fî Evâsıt-ı Şa‘bân sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 78/290

—73—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Bundan akdem korsanlıkda ahz ve Tersâne-i Âmirem zindânına vaz‘ olunmuşken bir tarikle firâr ve Selânik semtinde ahz olmağla Sengiz(?) nâm şakînin şer‘an lâzım gelen cezâsı verilmek içün düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham Selânik muhâfazasında olan Vezîr Hüseyin Paşaya emr-i şerîfim gönderilmişken ümerâ-i deryâdan İstefeli Hasan *dâme ikbâluhû* sefînesinde bulup bana mahsûs fermân

olmadıkça vermem deyü ta'allül eylediği i'lâm olmağın sen ki Vezîr-i müşârûn-ileyhsin şakî-i mezbûrun hakkından gelüp cezâsın vermek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur

Fî evâhır-ı Ramazan sene 1104

Mühimme 104, s. 248/1151

—74—

Kapudan Paşaya hüküm ki

Elçi-i mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp Değirmenlik adasında sâkin olan Françe konsolosu Devlet-i aliyyeme müte'allik umûr için Hanya tarafına gönderüp dört nefer âdemisiyle yoluna gider iken firkate re'îslerinden Hasan nâm re'îs mezkûru ahidnâme-i hümayûna muhâlif ahz ü esîr ve Resmo'da fûrûht edüp küllî gadr eylediğın bildirüp mezkûr Dîvân-ı Hümayûnuma ihzâr ve ihkāk-ı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğın senki Vezîr-i müşârûn-ileyhsin firkateci Hasan Re'îsi Dîvân-ı hümayûnuma ihzâr eylesesın deyü mü'ekked hüküm yazıldı

Fî Evâhır-ı Ramazan sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 71/268

—75—

Kapudan Paşaya ve Foça-yı Cedîd kâdısına ve a'yân-ı vilâyete hüküm ki;

Elçi-i mûmâ-ileyh ordû-yı hümayûnuma arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Lence(?) nâm kapudanın şeytiyesin buğday tahmîl ve Hanya cezâiresine götürmek üzere tüccâr tâyifesinden Mehdî Mustafa ve Ahmed bin Mehmed nâm tâcirler istîcâr edüp mezbûr kapudan Foça-yı Cedîd limanına nüzûl eylediğinde bin yüz senesinde Trablusdan on beş nefer kimesne zikrolunan şeytiyeyi basup üç nefer âdemlerin ahz ve gasb eylediğın bildirüp ol bâbda hüküm-i hümayûnum ricâ eylemeğın sen ki Vezîr-i müşârûn-ileyhsin ve kâdı ve a'yân-ı vilâyetsiz ahidnâme-i hümayûna mugâyir Devlet-i aliyyeme dostluk ve sadâkat üzere olup liman içinde bu fesâda cesâret edenler kimlerdir tefahhus ve gereği gibi teftîş olup bi-eyy-i hâl ele getirilüp ve ahz ve rikâb-ı hümayûnuma arz u i'lâm olunmak üzere mü'ekked hüküm yazıldı

Fî evâ'il-i Zilka'de sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 85/314

—76—

Kayd-ı Rikâb

Haleb kādısına hüküm ki;

Françe pâdişâhın elçisi Baron de Chateaufort arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Can Ragden(?) nâm kapudan kendi hâlinde olup kimesneye zarar ve te'addîsi yoğiken Mehmed Magrîbî nâm kimesne sen korsânsın deyü Yılan kādısı huzûrunda şirret-i(?) da'vâ ve gadr murâd edüp ve mezbûr kapudan kâtibiyle celb ü ahz için alıkoyup mukaddemâ müdâfa'a-i şer' oldukda da'vâsı lağv olmağla kat'-ı nizâ' birle cânib-i şer'den hüccet-i şer'iyye verilmekle mâdem ki şuhûd ve udûl ile üzerine bir nesne sâbit ve zâhir olmaya hilâf-i şer' ol vechile rencide etdirilmeyüp ve büldân-ı hümayûna ahar kazâ olan Yılan kazâsına da'vâları istimâ' olunmaya deyü yazıldı

Fî 5 Zi'l-hicce sene 1104

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 87/328

—77—

Mısır vâlisine ve mollâsına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Memâlik-i mahrûsemde deryâ yüzüne müste'men gemiler ve kadırgalar ve donanmalar deryâda Françe gemilerine buluşdukda birbirleriyle dostluk edüp zarar ü ziyân etmeyüp mâdem ki kendi rızâlarıyla hediye vermeyeler cebren âlât ve esbâbların ve emred oğlanların ve gayrı nesnelerin alup te'addî etmeyeler deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr ve mukayyed olmağla Françe gemileri İskenderiye iskelesinde metâ' tahmîl edüp gümrüklerin edâ eyleyüp vilâyetlerine gitmek sadedinde iken iskele-i merkûmede ümerâ-i deryâdan ba'zıları tâyife-i merkûmun gemilerini ba'zı illet ve bahâne ile yollarından alıkoyduklarından gayrı her bir gemi başına hedâyâ ve pişkeş nâmıyle nice akçelerin alup gadr eylemeleriyle iskele-i merkûmede bulunan beyler gelüp giden Françe sefinelerinden hedâyâ tarîkiyle bir akçe ve bir habbelerin almayup ve gümrüklerin edâ

eyledüklerinden sonra ahidnâme-i hümayûna muhâlif müdâhale eylemeyüp yollarına revâne etdirilmek üzere merhûm ve magfûr leh karındâşım Sultân Mehmed Hân *tâbe serâhû* zamânında emr-i şerîf verilmişken hâlâ bender-i mezbûrda ba'zı Cezâyir ve İskenderiye kapudanları ve ba'zı kimesneler kâdıya istinâd ile mücerred ahz ü celb için bilâ-fermân Françelülerin sefinelerini avk ü te'hîr etdirüp gadr eyledüklerin bildirüp ahidnâme-i hümayûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak bâbında mücceddeden hükm-i hümayûnum ricâ eylemeğin ahkâm kaydına mürâca'ât olundukda sene sitte ve semânîn ve elf Saferinin evâ'ilinde vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf verilüp mastûr u mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümayûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfim mücebince amel olunmak için yazılmışdır

Fî evâ'il-i Cemâziye'l-evvel sene 1105

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 93/350

—78—

Seddü'l-bahr muhâfazasında olan Vezîr Hüseyin Paşaya ve kâdılarına ve dizdârlarına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Âsitâne-i sa'âdetimde elçileri ve konsolosları ve kethüdâları olmayan Portakal ve Çiçilya ve Katalan ve Mesina ve Ankona ve sâyir harbî tâyifesinden Françe pâdişâhının bayrağı altında kadîmden geldükleri üzere ihtiyârları ile gelenler kendi hallerinde olup sulh ü salâha mugâyir vaz' ü hareket kendilerden sâdır olmadıkça sâyir Fransız gibi gümrüklerin verüp kimesne dahl eylemeye deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr u mukayyed olmağla hâla Françe kapudanlarından Dominiko(?) nâm kapudan Âsitâne-i sa'âdetimde bir kıt'a sefinesiyle alup götürdüğü emti'asının ahidnâme-i hümayûn mücebince gümrüklerin edâ edüp yoluna gitmek istedikde sulh ü salâha mugâyir vaz' u hareketi yoğiken İskenderiye kapudanlarından Ahmed Gânim nâm kapudan sefine-i merkûme harbî sefinesidir ahz ederim deyü Boğaz hisârına zarar kasdıyle hareket eylediğın bildirüp mesfûr Françe kapudanı Boğaz hisârlarından yoluna revân oldukda def'-i zarar için iki üç gün tevkîf olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylemeğin sen ki vezîr-i müşârûnileyhsin ve kâdılar ve dizdârlarsız kapudan-ı merkûmun sulh ü salâha mugâyir vaz' ü hareketi yoğiken Ahmed Gânimin ol vechile sû-i kasdı vâkı' ise

hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn zararını def' içün iki üç gün tevkîf oluna şer'î cevâbı var
ise der devlet-medârıma arz eylesin deyü yazıldı

Fî evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel sene 1105

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 94/353

—79—

Kandiye muhâfazasında olan Vezîr İsmail Paşa'ya hüküm ki;

Mukaddemâ Granbossa kal'ası teslîm oldukda ahz olunup Kandiye'de haps olunmuş
iken bir ta'zîr ile halâs olup bundan akdem korsanlıkda tekrâr ahz olunup hisâr-ı
Kandiye'de (—) kal'asında kal'abend olunan İstirdad(?) nâm Venediklünün Âsitâne-
i sa'âdetime ihzârı muktezî olmağla imdî sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin bir gelir
çekdiri düşdükde mezbûru içinde vaz' ve emîn ü sâlim Âsitâne-i sa'âdetime irsâl ve
ihzâr eylesiz deyü yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel sene 1107

Mühimme 109, s. 368/1

—80—

Eğriboz muhâfazasında olan İbrahim dâme ikbâlehûya hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Françe pâdişâhı Âsitâne-i sa'âdetimiz ile sadâkat ve
ihlâsda sâbit-kadem ve râsih-dem olmağla Françe sefinelerine girüp rûy-ı deryâda
yürüyen hüccâc ve züvvâr kemâl-i emn ü selâmet ile menzil-i maksûdlarına gedüp
gelüp iyâb ü zehâblarına mutazarrır olmayup hâlâ Venediklüye tâbi' Adanas(?) nâm
papas ve Sarko ve Petro ve Nulla nâm Venediklüler ile avreti kızı ile Françe
kapudanlarından Can Busiro nâm kapudanın Tartana demekle ma'rûf gemisine girüp
giderler iken sefine re'îslerinden Şa'bân nâm kimesneye râst gelüp mesfûrları esr ü
seby ve emvâl ve erzâkların ahz edüp ba'dehû beherleri içün dört yüz doksan
kuruşların almağla Françe sefinelerinde bulunan Venediklüler istirkâk olundukları
sûretde ânlar dahî Françe sefinelerine râst geldüklerinde derûnunda bulunan
Müslümânları istirkâk etmelerine bâ'is olduğun bildirüp Venediklüye tâbi' olup
mesfûr kapudanın sefinesinde istirkâk olunan mesfûrların emvâl ve erzâklarıyla
bahâları içün alınan ol mikdâr kuruş merkûm Şa'bân re'îsden alıverilüp ta'allül ve

muhâlefet etdirilmemek bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylemeğin vech-i meşrûh üzere amel olunmak için yazıldı

Fî evâsıt-ı Cemâziyelâhır sene 1107

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 131/525

—81—

Selânik muhâfazasında olan Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki Mîr-i mirân-ı mûmâ-ileyhsin Selânik kıyılarında ve yemîn ü yesârında iktizâ eden yâlıları korsân eşkıyâsından muhâfaza için sâliyaneli üç kıt'a firkate olup ol etrâf ve civârların hıfz u hırâseti senin zimmetine müfevvez iken bu yakında Selânik etrâfında olan yâlılarda üç kadar korsân firkatesi zuhûr olup ve dahî birkaç nefer âdemi esîr eyledikleri i'lâm olunmasının tekâsül ve taksîr ile hüccet olunmuşdur iş bu fermân-ı şerîfim vusûluna teyakkuz ve intibâh üzere karasına ve deryâsına göz ve kulâk olup zikr olunan bu firkateleri tamamen donanmış hâzır u âmâde döndürüp ol etrâf ve havâlinin yâlılarında ve sâyir mahall-i muhâtara olan yerlerini leyl ü nehâr hıfz u hırâset ve ahâlisini himâyet u sıyânet ile ihtimâm eyleyesin şöyle ki bundan sonra bir dahî bu makûle bir fezâhât durumu istimâ' olur ise mes'ûl olursun ona göre mülâhaza edüp hıdemât-ı aliyyemde ikdâm ve hilâfından be-gâyet ihtirâz eyleyesin deyü yazıldı

Fî evâil-i Receb sene 1107

Mühimme 108, s. 90/364

—82—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Françe pâdişâhının Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan elçisi Baron de Chateaneuf *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* Ordu-yı hümayûnuma arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Bosyer(?) nâm kapudan bir kıt'a seffinesi ile ticâret üzere iken Hanya firkatelerinden beş kıt'a firkate zikrolunan seffineye rast geldiklerinde kapudanın yedinde olan pasaporta ta'bîr olunan kâğıdı ismine muvâfık değildir deyü seffine-i mezbûreyi hilâf-ı ahidnâme ahz ve derûnunda olan Françelü esîrleri ve tûfengi girift ve Hanya'ya götürdüğün bildirüp zikr olunan kapudan ve seffine-i

mezbûre ve içinde olan esîrleri ve tûfengi ıtlâk olup ashâbına alıverilmek bâbında emr ricâ eylemeğin sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin ahvâllerin görüp icrâ-yı hakk üzere ve sıhhati üzere i'lâm eylemeğin hüccet yazıldı

Fî evâil-i Rebî'ü'l-evvel sene 1108

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 136/543

—83—

Draç ve Ülgün kâdılarına ve Draç ve Ülgün voyvodalarına ve dizdârlarına hüküm ki; Françe elçisi arzuhâl gönderüp bundan akdem Venedik firkateleri Anavarlık'da vâkı' Ülgün kal'asının dört aded kâyıkların ahz edüp zikr olunan kâyıkların halâs olan re'îsleri ve neferâtı Draç'a geldiklerinde alınan kâyıklarımızı senden alırsız deyü ve yâhud Françe bayrağı ile Ülgün kal'asına dâhil olduklarında ahz ve girift edüp ve senin hâneni basup yağma ederiz deyü Françe konsolosunu rencîde eyledüklerin bildirüp Françe konsolosu vech-i meşrûh üzere rencîde olunmayup ve Françe bayrağıyla işleyen sefine ve filukalar Ülgün kal'asına dâhil olduklarında ahz ü celb olunmamak bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğin Venedik firkatelerinin ahz eyledükleri kâyıklar için bî-vech ve bilâ-sebeb Françe konsolosu rencîde olunmayup ve Françe bayrağıyla kendi hâlinde gezen filukalarına dahl ü ta'arruz olunmayup şer'an bir gayrı da'vâ eder var ise arz olunmak için yazılmışdır

Fî evâhır-ı Receb sene 1009

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 147/604

—84—

Kapudan Paşaya ve _____ kâdısına hüküm ki

Mûmâ-ileyh arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Antoine Dalès ve (—) nâm kapudanlar iki kıt'a şehtiye ile bin yüz senesinde deryâda bir kıt'a Trablus şehtiyesine müsâdif ve birbiriyle cenk ve gece ile firâr edüp cezâiresinin küffârına iltikâ eylediklerinde ertesi gün ikindiye karîb ümerâ-i deryâdan Eğriboz eşkıyâsı üç kıt'a firkatesiyle üzerlerine varıp onlar dahî Françe bayrağı dikkediklerinde üzerlerine hücûm ve dört âdemlerin mecrûh ve şehtiyede olan eşyalarını nehb ü gâret ve mezkûr Anton kapudanın yüz otuz iki Frengî altın ve on altı arslanlı ve iki kâpût ve bir çuvâl

ipek ve cümle iki şehtiye tâ'ifesinin emvâllerin ahz edüp hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn te'addî etmekle ahidnâme-i hümayûna mürâca'ât olundukda Memâlik-i mahrûsemde deryâ yüzüne çıkan gemiler ve kadırgalar ve donanmalar ve deryâda Françe gemilerine buluşdukda birbiriyle dostluk edüp zarar ü ziyân etmeyüp mâdemki kendi rızâları ile her ne verseler cebren âlât ü esbâb ve gayrı nesnelerin alup te'addî etmeyeler deyü mastûr u mukayyed olunmağla ahidnâme-i hümayûn mûcebince amel olunmak için yazıldı

Fî evâsıt-ı Ramazan 1109

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 152/623

—85—

İstanbûl kâimmakâmına ve Tersâne Emînine hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl edüp Françe kapudanlarından Lazar Korvilye nâm kapudan hassa kalyonlara rast gelmeğle korsan olmak üzere ahz ve on seneden mütecâviz Tersâne zindanında kalup ihtiyâr ve bî-tâb ve amel-mande olduğun bildirüp mastûr kapudanın cürmü afv ve ıtlâk olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğın mûcebince ıtlâkı için yazılmışdır

Fî evâ'il-i Safer sene 1110

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 156/648

—86—

Vâkı'mıdır sıhhati üzere i'lâm eylemek için Kapudan Paşaya yazıldı

Devletlü ve sa'âdetlü Sultânım hazretleri sağ olsun bu kulları fî sebîlillâh dîn uğruna kendi malımla bir kancabaş yapıdırıp donanmâ-yı hümayûnla Venedik küffâr-ı hâksârına mukâbele olduğumuzda esnâ-yı cenkde top tânesi gelüp kancabaşımı gark edüp bu kullarına küllî gadr olduğu ecilden mercûdur ki hâlîme merhamet buyurup İstanbulda olan Tersânede vâkı' olan firkatelerden birisi bu kullarına sadaka ve ihsân olunmak bâbında fermân Sultânımındır

Bende Ahmed Kapudan

Tezkere emr-dâde fî 17 Şevvâl 1110

İbnülemin Bahriye, 706

—87—

İhsân-ı hümayûnum olmuşdur verile

*Sâdır olan hatt-ı hümayûnum mücebince Âsitâne kâimmakâmı ve defterdâr vekîli ve
Tophâne nâzırına hitâben yazılmışdır*

Baş muhâsebeye kayd olunup tezkeresi verile

Mücebince mahalline kayd oluna deyü yazıldı

Şevketlü ve merhametlü ve ‘inâyetlü Pâdişâh-ı âlem-penâh *halledellâhû hilâfete* *ilâ yevm-i yekûmu’l-mîzân* Hazretlerinin hâkpây-i hümayûnlarına yüz sürdükden sonra arzuhâl-i bende budur ki bu kulları Tunuslu fukarâlarından olup dîn-i mübîn için kendi malımız ile bir kalyon iştirâ edüp küffâr-ı hâksâr ile ceng ü cidâl eylemek için beşer vukiyye olmak üzere iki aded tûcî top sefîne-i mezbûr için teberrûken sadaka ve ihsân buyurulmak bâbında hatt-ı hümayûn sa‘âdet-makrûn ricâ olunur bâkî emr-i fermân ve lütf u ihsân şevketlü ve merhametlü pâdişâhımındır

Bende Tunuslu fukarâları

Tezkere emr-dâde fi 22 Zi’l-ka‘de sene 1110

İbnülemin Bahriye, 690

—88—

Ber-vech-i arpalık İskenderiye sancağına mutasarrıf _____ dâme ikbâlehûya ve İskenderiye kâdisına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp eyâlet-i Bosna’dan (—) nâm kasabadan olup Françe şehtiyesi kapudanlarından Petro Danile nâm kapudan bir kıt’a şehtiyesiyle Avlonya sevâhilinde Serâgor(?) nâm limana demir bırakmış iken Ülgünlü Kurd re’îs nâm firkate kapudanı gece ile varıp cebren ahz ve şiddet-i rüzgâr ile merkûm Kurd re’îs ahz eyleyüp şehtiyesiyle Draça dâhil oldukda Draçda olan Françe konsolosu Draça ve Kraya(?) ve İskenderiye ve Ülgün taraflarına varıp sefîne-i mezbûru da’vâ edüp lâkin merkûm Kurd re’îs levendâtıyla şehtiyeye-i merkûme kapudanına (—) ve eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Cenevâ nâm mahalde verdirdüp ber vech-i meşrûh üzere konsolos-ı

merkûmun yedinden dahî cebren temessûk almağla halâs edemeyüp te'addî olduğun bildirüp şeytiye-i mezbûre mellâhları ol tarafda alıkonulup içinde olan eşyâ ve âlâtları emânete vaz' olunup mezbûr Kurd re'îs ve sefine kapudanı der-devlet-medâra ihzâr olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ eylemeğın ta'yîn olunan mübâşır ma'rifetiyle keyfiyet-i ahvâlleri tefahhus u su'âl olunup sıhhati ve hakîkatı arz ve kapudan ile re'îsi der-devlet-medâra ihzâr olunup sâyirleri ol tarafdan alıkonulup ve eşyâları dahî emânetde vaz' olunup sonra bu vechile fermân-ı şerîfim sâdır olur ise ona göre amel ve hareket oluna deyü yazıldı

Fî evâhır-ı Şevvâl sene 1110

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 168/697

—89—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Françe elçîsi arzuhâl gönderüp bin (yüz) dokuz senesinde Trablusgarb sefineleri Françe kapudanlarından Begermi(?) kapudana râsd geldiklerinde ahz ve içinde olan Françelileri esîr edüp zikrolunan Françelilerden beş neferi İstanbula gelmekle selefi itlâkların iltimâs ve mücebince fermân-ı âli sâdır olup lâkin mesfûrlardan Matyo Lumyardon(?) nâm bir neferi itlâk olunmayıp mîrî kalyonda olmağla itlâk olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eylemeğın ahkâm kuyûduna mürâca'at olunmadıkda bin yüz Şevvâlinin evâ'ilinde hükm-i şerîf verilüp mastûr u mukayyed bulunmağla mücebince itlâkları yazılmışdır

Fî evâsıt-ı Zilkade sene 1110

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 164-683

—90—

Üçer vukiyye olmak üzere tebdîl oluna deyü yazıldı

Üçer vukiyye tebdîl olunup tezkere verilmişdir fî 25 Rebî'ü'l-evvel sene 1110

Düstûr-ı mûkerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmü'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib mümeahhid-i bünyânü'd-devletü ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf-ı bi-

sunûf-ı avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Âsitâne-i sa'âdetimde sadâret-i uzmâ kâimmâkâmı olan vezîrim ____ Paşa *edâmallahû te'âla iclâlehû* ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Âsitâne-i sa'âdetimde baş defterdârım vekîli ve Tophane-i Âmirem nâzırı *zîde mecduhumâ* tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Tunuslu neferâtı Adanada rikâb-ı hümâyûnuma arzuhâl sunup dîn-i mübîn için kendi mâllarıyla bir kalyon iştirâ edüp küffâr-ı hâksâr ile ceng ü cidâl eylemek için beşer vukiyye olmak üzere iki adet tûc top sefine-i mezbûreye verilmek bâbında istid'âyı inâyet eyledikde mücebince izn-i hümâyûnum olup hatt-ı hümâyûn şevket-makrûnum sâdır olmağla imdî vech-i meşrûh üzere amel olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim üzere amel edüp dahî hatt-ı hümâyûn şevket-makrûnum mücebince sefine-i mezbûreye beşer vukiyye olmak üzere iki aded tûc top verüp ve sen ki Tobhâne-i Âmirem nâzırı mûmâileyhsin işbu hükm-i şerîfim zuhuruna hüccet-i şer'îyye etdirüp hıfz eylesesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın

Tahrîren el-yevmü's-sânî ve'l-ısrîn şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene aşere ve mi'e elf

İbnülemin Bahriye 690

—91—

Kapudan Paşaya hüküm ki;

Mîrî kalyonlar levendâtından Mustafa arzuhâl edüp karındaşı Hasan nâm kimesne yirmi bir seneden beri Malta keferesine esîr olup kalmağla Mehmed Hevâce(?) kalyonunda Maltız esirlerinden Nikola(?) nâm esîr ile mübâdele olmak bâbında inâyet ricâ eylemeğin sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin mesfûr Nikola belli başlı olmayıp kapudan ve yâhûd zâbit olmayıp âhar esîrle merkûm Hasan ile mübâdele içün arzylemen bâbında deyü yazılmışdır

Fî evâhır-ı Zi'l-hicce sene 1110

Mühimme 111, s. 21/47

—92—

Kapudan Paşaya ve ____ kâdısına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Paskal nâm kapudan yolakara(?) ta'bir olunur bir kıt'a seffinesiyle gider iken ümerâ-i deryâdan İstefeli(?) Hasan Paşaya müsâdif oldukda mezbûr Hasan Paşa kapudan-ı mesfûru ahz ve hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn bin yüz senesinde hediye nâmıyle yüz kuruşun almağla ahidnâme-i hümayûna mugâyir aldığı gerü aliverilmek için yazıldı

Fî evâil-i Zi'l-hicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, s. 178/751

—93—

Kapudan Paşaya ve ____ kâdısına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp Françe kapudanlarından Odmir(?) nâm kapudan bir kıt'a şehtiyesiyle giderken ümerâ-i deryâdan İstefeli Hasan Paşaya müsâdif olmağla varıp buluşdukda mesfûr kapudanı ahz ve zarar ve hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn bin yüz senesinde iki yüz beş kuruşun alup te'addî etmekle şer'ile gerü aliverilmek için yazılmışdır

Fî evâil-i Zi'l-hicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 179/752

—94—

Kapudan Paşaya ve ____ kâdısına hüküm ki;

Françe elçisi arzuhâl gönderüp cezîre-i İskopolo'da olan Françe konsolosu vekîli Pastirmi(?) nâm Françeli ile cezîre-i mezbûre re'âyasının bâşbûğlarının adâvetleri olmağla Nikori(?) nâm karye sâkinlerinden Dimo(?) nâm şakî ile yekdil ve mesfûr Pastirmi kendi kayığıyla bin yüz senesinde Selanike gelirken kayığı basup dört yüz Frengî altın ve kendinin ve içinde olan âdemlerinin eşyâsın gâret ve kayığı dahî bi'l-cümle âlâtıyla ahzedüp te'addî ve fesâd etmeleriyle şer'ile görülüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîf verilmişken icrâ-yı hakk olunmadığın bildirüp mukaddemâ verilen emr-i şerîf mücebince şer'ile görülüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ eylemeğin ahkâm kaydına mürâca'ât olundukda vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf verilüp mastûr u mukayyed bulunmağın mukaddemâ verilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak üzere yazılmışdır

Fî evâsıt-ı Zi'l-hicce sene 1111

Düvel-i Ecnebiye 28/3, 179/755

—95—

Kapudan vezîr el-hâc Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Mefâhimü'l-ümerâ'i'l-nizâmi'l-İseviyye merâci'ü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-Mesihîyye Venedik doju ve cumhûru *hutimet avâkıbuhûm bi'l-hayr ve'r reşâd* ile mâbeynde dostluk ve komşuluk merâsimi tecdîd ve te'kîd olunup tarafeynden alınıp verilen temessükât-ı dostluğa verilen ahidnâme-i hümâyûn mücebince esîrlerin mübâdelesi musâlahanın şerâytinden olmağla tarafeynde olan esîrler merhamet-i mübâdele ile ıtlâk olunmak ve kayd ve bend-i esrden halâsları lâzım olmağla imdî sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin münâsib mahalle vardıkda Venedik kapudanı Ceneral ile haberleşüp tarafeynde olan esirler okumayla(?) defter olunup ma'kûl ve münâsib gördüğün vech üzere mübâdele emri sûreti'l-firâg olduğu der-devlet-medârıma arz u i'lâm olunup bu vechile fermân-ı şerîfim sâdır olup mücebince amel eylemek içün yazılmışdır.

Evâhır-ı Zi'l-hicce sene 1111

Mühimme 111, s. 341/1180

—96—

Kapudan Vezîr el-hâc Hüseyin Paşaya hüküm ki;

A'âzımü'l-Ümerâi'l-İseviyye Françe pâdişâhı ve İngiltere kralı ve Netherlande cumhûru Devlet-i aliyyemin dostlarından olmağla her birinin bâzîrgânları Memalik-i mahrûseminden berren ve bahren emn ü sâlim gelüp ve gedüp ticâret edüp bir vechile ta'arruz olunmayup her vechile himâyet u sıyânetleri ehemmi-i mühimmâtından iken müşârun-ileyhimin beynlerinde ba'zı avârız esbâbıyla adâvet ve bu'z olmağla hâlâ sefineleri Bahr-ı Sefîd'de müzâfât-ı Memâlik-i mahrûsemizden olan ba'zı kılâ' ve Cezâyir havâlisinde bir birlerine müsâdif olduklarında îsâl-i mazarrat eyledükleri mesmû'-ı hümâyûnum olup bu husûs ahd ü emân ve sulh ü salâh şerâytine muhâlif olmağla ba'de'l-yevm bu keyfiyete aslâ rızâ-yı şerîfim olmamağın sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin senin umûr-ı deryâda vukûf u şu'ûrun olmağla bu husûs senin

berây-ı rû'yetine havâle olunmuştur Âsitâne-i sa'âdetimde mukîm olan elçileriyle söyleşüp bu husûsu kânûn-ı kadîm üzere tedkîk ve Memâlik-i mahrûse müzâfâtından olan Cezâyir ve sevâhil ve kılâ' havâlisinde ba'de'l-yevm bu makûle hareketden tevakkî etmeleri için tenbîh ü te'kîd ve sen dahî ol makûle ticâret ile gelüp ve giden sefâyin her kangısının olur ise olsun kemâ yenbagî himâyet u sıyânet eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur deyü yazıldı

Fî Evâil-i Ramazan sene 1107.

Mühimme 108, 186/788

—97—

Kapudan Vezîr Hüseyin Paşaya hüküm ki;

Hâlâ Devlet-i aliye-i ebed-peyvendimle Venedik cumhûru beyninde vâkı' olan musâlahadan sonra Girid cezîresinde vâkı' Kandiye kal'ası ahâlisine revgan-ı sâde tedârîki için Kandiye tüccârından birkaç nefer tâcir iki kıt'a çenbere hinta ve ba'zı zehâyir tahmîl ve Hilâl ve Trablusgarba gitmek üzere müteveccih olduklarında *bi-emrillâhi te'âlâ* rûzgâr muhâlafeti vukû'undan nâşî varıp Santorin adasına düşüp muvâfık eyyâma muntazırlar iken korsan olmak üzere birkaç firkate zuhûr edüp yine mezkûr ada re'âyâsının mürâfakatıyla zikr olunan iki kıt'a çenberi zahîresiyle ahz ve içinde olan Müslümânlar Santorin kal'asında tahassun ve ba'dehû halâs olup geldüklerinde Santorin adası re'âyâsı i'ânet etmiş olalar sefinelerine zarar isâbet etmeyeceklerin ihbâr ve zikrolunan tüccâr fukarâsına küllî gadr olduğu i'lâm olunmağın ba'de'l-mesâlih ada-yı merkûmenin re'âyâsında bu makûle ihânet ve fezâhat zâhir olduktan sonra fimâ ba'd dahî tâyife-i tüccâra nice nice ihânetleri mukarrer olmağla sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin emr-i şerîfim Vusûlunda zikrolunan tüccârın vech-i meşrûh üzere ahz olunan iki kıt'a çenberleri zahîresiyle mesfûrlara tazmîn etdirüp ve ba'de'l-yevm zikrolunan adaya yanaşan tüccâr ve sâyire ihânet etmemeleri için muhkem tenbîh ü te'kîd eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur

Fî evâhır-ı Muharrem sene 1111

Mühimme 111, s.55/187

İzmîr mollâsına ve yeniçeri serdârına ve sâyir ağayân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Nefs-i Tunus seffinelerinden üç kıt'a kalyon İzmir limanına girüp Levend tahrîrine mübâşeret ve levendâtı zabt u rabt etmeyüp kahveler ihdâs ve alenî şurb-ı hamr ve nice fesâd ve şakâvet ve emîn mahallerin ıyâl ve evlâdlarına ta'arruz ve dâimâ cem'iyet ve zâbit kapılarına varıp hetk-i a'râz ve nice kimesnelerin malların yağmâ ve gâret ve şer'-i mutahhariyeye itâ'ât ve inkıyâd eylemeyüp hilâf-ı şer' nice ef'âlleri zâhir olup şerrlerinden ibâdullâha âciz oldukları istimâ' olunmağla imdî siz ki mûmâ-ileyhimsiz zikr olunan levendâtı seffinelerine tahmîl ve gidecekleri mahalle gitmek üzere İzmir limanından çıkarıp bir türlü gadr ü illet etdirmeyesiz şöyle ki ba'zı igtirâr ile te'hîrine bir vechile cevâz gösterilmeyüp İzmirden kaldırmanız bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur

Fî evâhır-ı Şaban sene 1111

Mühimme 111, s. 230/796

Kapudan Paşaya hüküm ki;

On kıt'a Cezâyir kalyonu bilâ-izn-i hümayûn levend tahrîr eylemek üzere İzmir ve Foça limanlarına girüp ve levendât taşra dökülüp envâ' fesâd ve şakâvet eyledükleri mesmû'-ı hümayûnum olup mezbûrların gerek o kıyılardan ve gerek sâyir Cezâyir ve sevâhilden bir mahalle uğrayıp bu neferler ile fesâd ve şakâvet etmeleriyle bir vechile rızây-ı hümayûnum olmamağla sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin hâlâ *bi-avnihi te'âlâ* Bahr-ı Sefîd muhâfazasında i'dâd olunan kalyonlar ile bir mu'temedün aleyh ta'yîn ve *inşâ'allâhu te'âlâ* kalyonları dahî bir Tersânemden mukaddem tesyîr eylesin ki zikr olunan Cezâyir kalyonlarını varıp İzmir ve Foça limanında ma'kûl ve münâsib gördükleri vech-i vecîh üzere ihrâc ve gerek o kıyılara ve gerek sâyir sevâhil ve Cezâyire uğratmayup mazarratleri ibâd ve bilâd üzerinde hüsn-i tedbîr ve tedârik ile ihâtâ eylemesi içün gerek ta'yîn eyledükleri âdemine ve gerek kalyon kapudanlarına ve sâyirlerine iktizâsına göre tenbîh ve te'kîd ve Midillü ve Sakız ve İstanköy ve Rodos kal'alarının dizdârlarına dahî mezbûrları uğratmamak üzere

tarafınıza mühürlü kağıtlar gönderüp def'leri husûsu muktezâ-yı hısn-ı rü'yet her ne ise öyle hareket eylemek bâbında deyü yazıldı

Fî evâhır-ı Şa'bân sene 1112

Mühimme 111, s.502/1735

—100—

(—) ve gayrı vilâyetin dahî barçalarına ve kadırgalarına ve gayrı gemilerine rast geldiklerinde Venedik beyleri kendi adalarına ve hisârlarına ve limanlarına sığındırmayıp (—) tutmak mümkün olursa tutup mahâl vermeyüp haklarından geleler benim tarafımdan dahi ol vechile amel olup gayrı vilâyetin harâmî gemileri ve barçaları ve kadırgaları limanlarıma ve hisârlarıma sığındırmayıp tutmak mümkün olursa tutup mahâl vermeyüp haklarından geleler deyü ahidnâmede (—) bu vech üzeredir emr-i fermân Sultânımındır

mahallinde ma'rifet-i şer'ile tefahhus olunup hakikati üzere ordu-yı hümâyûna arz oluna deyü kâdiya ve mütesellime ve dizdâra buyuruldu

Devletlü ve sa'âdetlü ve merhametlü Sultânım hazretleri sağ olsun

Bundan akdem Kıbrıs cezîresinde vâkı' Limasol nâm limana Venedik tüccârımızın bir kalyonu vardıkda ardından üç Magrîbli kalyonu zuhûr eyleyüp mezbûr Venedik tüccârları kalyondan çıkıp ve kalyon sâhibi Mütesellime ve kal'a ağasına serdârına Magrîbli ardımızdan geliyor bu limanda bize bir zararları dokunmasın derken müzâhim üzere olmak onlar gelüp pâdişâh kal'asının altında gemi almağa kâdir değillerdir eğer gelirler ise biz onları toplarız ve kalyonu vermeyiz dedikden sonra Magrîbli gelüp limana girüp kalyona sarıldıkda bir top atmayıp ahidnâme-i hümâyûna muhâlif mezbûr kalyonu Magrîbliye teslim eyledikleri ecilden sa'âdetli sultânımdan mercûdur ki mezbûrların hakkından gelinüp sâyirlere ibret olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ olunur bâkî fermân sa'âdetlü Sultânımındır

Yakomo Korin Kavalier Venedik Balyosu

Evâhır-ı Ramazan sene 1084.

Kapudan Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki Vezîr-i müşârun-ileyhsin Zi'l-hicce'nin guresinde Midilli cezâresinde ocak sefîneleriyle mukayyed u ittifâk üzere Foça'ya doğru teveccüh ve düşmen-i dînin sefîne-i menhûsesi Andira nâm mahalle vusûlü haberinin şüyû'u ve *inşâ'allâhu te'âlâ* Dârü'l-cihâd Cezâyir-i Garb ve Trablus ve sâyir kalyon kapudanları ve guzât-ı muvahhidîn ile ittifâk u ittihâd ve tevekkül birliğiyle mahall-i merkûmda tecemmu' ve Sakız cezâresi miyân-ı evzân olmağla anda dahi muktezâ-yı harb ü kıtâl yoklanup *mütevekkilün alellah* melâ'in-i dûzeh-karînin üzerlerine varılmağa niyet ve azîmet olunmuşdur ancak husûs-ı mezkûr a'zam-ı umûrdan olmağla mukaddem istîzân olundu deyü mektûb göndermişsin senin karra-i deryâda vukûf ve şu'ûrun olup hüsn-i tedbîr re'y-i ru'yet-dîl-pezîrine ittifâk ile vükelâ-yı Devlet-i aliyyem hüsn-i tedbîr ve şehâdet etmeleriyle vezâret ile kapudanlık sana tefvîz ve taklîd ve gereği gibi donanma-yı hümâyûnum çekdirileri ve gerek kalyonlar ahvâli bi'l-cümle Akdeniz'de olan Cezâyir ve sevâhilin kâffe-i umûru keyfiyet ile zimmet-i himmetine ihâle olunup Hakk te'âlâ her hâlde tevfik ihsân eyleye senin diyânet ve şecâ'atına ve re'y-i ru'yetine her vechile i'timâd-ı hümâyûn ve i'tikâd-ı sitad-makrûnum olduğundan vazîfe-i nazar sene-i sâbıkada ve donanma-yı hümâyûnum sefînelerinin düzen ve takımları ve sâyir levâzım ve mühimmâtı ve nizâm ve intizâmları bu senede olduğu kadar mükemmel ve müretteb değil iken a'da-yı liyâmın sefâ'in-i menhûsesiyle mukâbele ve mukâtele eylediklerinde *bi-avnihi te'âlâ* sana inkiyâd üzere olan birkaç kalyonun gayret ve hamıyyeti ile bu kadar fevz ü nusrete muvaffak olup bu sene-i mübâreke *bi-hamdi'llâhi te'âlâ* düzen ve takımınız ve levâzım ve mühimmâtınız geçen seneden ekmel ve etemm olup cümle tedâriklerim kendin görüp nizâm ve intizâmını sen tertîb edüp külliyyet ile emrinde müstakil beyninizde şikâk ve nifâk ve ihtilâf-ı kelime olmayup bundan mâ'adâ Darü'l-cihâd Cezâyir-i Garb ocağından on kıt'a kalyon Trablus ocağından üç kıt'a kalyon Tunus ocağından üç kıt'a kalyon ve ateş gemisi cem'ân onsekiz kıt'a ocak gemileri dahî gelüp *bi-avni'l-melikü'l-isti'ân* böyle bir cemiyet gerü müyesser olmayup ba-husûs içünüzde bi-gâne olmayup cümleiniz deryâ ricâlinden olup bu vakte dek her biri ile nice ma'reke ve

gazâda bile bulunmuş ihvân-ı dînden olup *cenâb-ı Allâhü azîmü's-şân* her hâlde mu'în ü zahîriniz ola sizden bu sene-i mübâreke de dîn-i mübîne küllî hizmet me'mûl ve muntazır ve *inşâllâhü te'âlâ* a'dâ-yı liyâmdan tamâm ahz ü intikâm vakti iken böyle mahall-i fırsattan arz u i'lâm ve istîzân ve isti'lâm ile tazyî'-i vakt-i fırsat neden iktizâ eylemiştir gayret ne gün içündür böyle bir cem'iyeti ta'dîl ve ibtâl ve böyle bir vaktde fırsat fevt olunmak nice mutasavverdir ba-husûs bizzat cenâb-ı hilâfet-me'âbım ve devlet ü ikbâl ve sa'âdet ü iclâl ile *mütevekkilen alellâh* Engürüs keferesi üzerine müteveccih olunup ve asker-i nusret-eserim serhadd-i mansûraya karîb olup *inşâ'allâhü te'âlâ* bundan böyle berü taraflarda şürû'a dahi vakti karîb olup zihn-i Hümâyûnumu âhar tarafa teveccühe müteferrik-i hâtır-ı itr-ı celâdet-mezâhir-i mülûkânem bâ'is ve umûrlarda sana külliyet ile ruhsat ve müsâ'ade-i hümâyûnum olup avn-i hak ile senden ve seninle ma'an olan gâzi kullarımdan sıdk-ı mihnet ve safâ-i taviyyet ile küllî hizmet me'mûl ve muntazır olmağla dîn ü devlet-i aliyyeme nâfi' bu makûle umûrda istîzân sadedinde olmayup *inşâ'allâhü te'âlâ* dâmen-i gayret ve hamiiyeti der-miyan edüp Rodos'tan Eğriboz'a nakl olunacak bin nefer Mısır askerinin dahi ba'de'l-yevm Eğriboz tarafına lüzûm ve iktizâları olmamağla anları dahi kalyonlara tevzî'e ve dîn-i mübîn gayretine her biriniz cân u başınızı fedâ eyleyüp ittifâk ü ittihâd ve tamâm-ı cemiiyet ve hüsn-i vifâk ile *mütevekkilen alellah ve mütevessilen ila mu'cizât-ı resulullahla* bâdbân-küşâ-yı azîmet ve düşmen-i dinin sefâyin-i menhûsesi her nerede ise izâz-ı dîn-i mübîn ve ibkâ-i şerî'at-ı mutahhara-i sünnetü'l-mürselîn için gün bu gündür deyüp merdâne ve dilirâne üzerlerine varup iktizâsına göre müsâdefe ve mukâtele edüp dîn düşmanlarını avn-i hak ile kahr u izmihlâle canıyla başıyla çalışıp ve rızâullah ve rızâ-i cenâb-ı risâlet-penâh *sallallâhü te'âlâ aleyhi ve selleme* muvâfık ve *inşâ'allâhü te'âlâ* (—) eyyam-ı mezkûr elsine-i enâm olacak bir gazâ-yı garrâda bulunmağa ikdâm ü ihtimâm ve Bahr-i Sefidde vâkı' Cezâyir ve sevâhilin hıfz u hırâseti emrinde dahi basiret ü intibâh üzere ikdâm eyleyesiz yerleri ve gökleri yoğken var eyleyen kâdir-i müste'ân yardımcınız ola sizi Allah'a emânet eyledim hak *sübhone ve te'âlâ* bize de size de nusret ihsan eyleyüp ümmet-i Muhâmmed'i *lekad nasarukümü'llahü fi mevâtlne kesiratin* beşâretiyle mübeşşir eyleye umurûmuzı hakka tefvîz eylemişizdir nasr u tevîk cenâb-ı hakkındır sizden dahi her vechile ittifâk ü ittihâd me'mûldür göreyim sizi dîn-i mübîn de baş ve cana bakmayup her vechile merdâne

ve dilirâne ve âkilâne ve müdebbirâne bezl ü say* ve kudret eylesiz deyü yazılmışdır.

Evâsıt-ı Zilhicce sene 1106.

Mühimme 106, s.206/1

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

1.1. Ali Emiri Tasnifi

Dördüncü Mehmed, 894

1.2. Atik Şikayet Defterleri

1

1.3. Düvel-i Ecnebiye Defterleri

14/2 Venedik-Dubrovnik Defteri

15/3 Dubrovnıklü Defteri

16/4 Venedik Ahidname Defteri

22/1 Felemenk Ahidname Defteri

26/1 Fransa Atik Nişan ve Ahkam Defteri

27/2 Fransa Nişan Defteri

28/3 Fransa Atik Ahkam Defteri

35/1 İngiltere Nişan Defteri

1.4. İbnülemin Tasnifi-Bahriye

71, 429, 690, 706,

1.5. İbnülemin Tasnifi-Hariciye,

139

1.6. Mühimme Defterleri

85, 88, 89, 96, 98, 99, 101, 104, 106, 108, 109, 111

2. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLERİ

- Abou el-Haj, Rifaat: “An Agenda Research in History: The History of Libya Between the Sixteenth and Nineteenth Centuries”, **International Journal of Middle East Studies**, C: 15, No: 3 (Ağustos 1983), s. 305-319.
- Abun-Nasr, Jamil M.: “The Beylicate in Seventeenth Century Tunisia”, **International Journal of Middle East Studies**, c. 6, no:1, (Ocak 1975), s. 70-93.
- Ali Reşad-Macar İskender: **Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei, Usulleri**, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1330.
- Anderson, J.L.: “Piracy and world history. An economic perspective on maritime predation”, **Journal of World History**, C: 6 (1995), s. 175-199.
- Bilici, Faruk: “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk-Fransız İlişkileri: Gizli Harpten Objektif İttifaka”, **Osmanlı**, C: 1, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999.
- Bin, Alberto: **La Repubblica di Venezia e la Questione Adriatica 1600-1620**, Roma, 1992.
- Bono, Salvatore: **Yeni Çağ İtalyasında Müslüman Köleler**, çev. Betül Parlak, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- _____ **I Corsari Barbareschi**, Torino, 1964.
- Bostan, İdris: **Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire**, TTK Yayınları, Ankara, 1992.
- _____ “Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yay. Ankara, 1999, s. 312-322.

- _____
“Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ekonomik İlişkileri”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul, 1988-1994, No: 14, s. 59-86.
- _____
“XV ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nin Deniz Politikası” **XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler**, İstanbul, 1997. s.185-204.
- Bozkurt, Nebi: “Eman”, **DİA**, C:.,XI. 1995, s. 75.
- Bracewell, Catherine W.: **The Uskoks of Senj: piracy, banditry, and holy war in the sixteenth-century Adriatic**, Ithaca: Cornell University Press, 1992.
- Braudel, Fernand: **II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 2 c., İmge Kitabevi, Ankara, 1994.
- _____
Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm, XV-XVII. Yüzyıllar, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Yedi Gece Yayınları, Ankara, 1993.
- Bulut, Mehmet: “XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Hollandalı Tüccarların Osmanlı Bölgelerindeki Faaliyetleri”, **Osmanlı**, C: III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 114-120.
- Capp, B.: “Piracy and the English government, 1616-1642”, **English Historical Review**, C: 111 (1996) No. 442, s. 716-717.
- Carter, F. W.: “The Commerce of Dubrovnik Republic, 1500-1700”, **The Economic History Review, New Series**, C: 24, No: 3 (Ağustos 1971), s. 370-394.
- Cezar, Mustafa: **Osmanlı Tarihinde Levendler**, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul, 1965.

- De Groot, Alexander H.: **The Otoman Empire and The Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630**, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, Leiden/İstanbul, 1978
- Erdbrink, Gerard: “Onyedinci Asırda Osmanlı-Hollanda Münasebetlerine Bir Bakış”, **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1974, s.159-180
- Faroghi, Suraiya: **Osmanlı İmparatorluğunda Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak**, çev. Gül Çağlalı Güven-Özgür Türesay, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Fisher, Sir Godfrey: **Barbary legend: war, trade, and piracy in North Africa, 1415-1830**, Westport: Greenwood Press, 1974.
- Friedman, Ellen G.: **Spanish captives in North Africa in the early modern age**, University of Wisconsin Press, 1983.
- : “Christian Captives at “Hard Labor” in Algiers, 16th-18th Centuries”, **The International Journal of African Historical Studies**, c. 13, no.4 (1980), s. 616-632.
- Goffman, Daniel: **Osmanlı İmparatorluğunda İngilizler 1642-1660**, çev. Ayşe Başçı-Sander, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Gökbilgin, Tayyip: “Konsolos”, **İslam Ansiklopedisi**, MEB, C: VI, s. 836-840
- Gray, Todd: “Turkish Piracy and Early Stuart Devon”, **Rep. Trans, Ass. Advmt, Sci**, 121, Aralık 1989. s. 112-124.
- Hadduri, Macid: **İslam’da Savaş ve Barış Hukuku**, çev. Fethi Gedikli, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1999.

- Hammer, Joseph von: **Büyük Osmanlı Tarihi**, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1993.
- Harding, Richard: “1453-1826 Deniz Savaşları”, ed. Jeremy Black, **Top, Tüfek ve Süngü: Yeni Çağda Savaş Sanatı**, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Kitap Yayınları, 2003, s. 104-127.
- Hess, Andrew: “The Battle of Lepanto and Its Place in Mediterranean History”, **Past and Present**, No: 57, Kasım 1972, s. 53-73.
- Horniker, Arthur Leon: “Anglo French Rivalry in the Levant”, **The Journal of Modern History**, C: 18, No: 4, Aralık 1948, s. 289-305.
- _____ “William Harborne and the Beginning of Anglo-Turkish Diplomatic and Commercial Relations”, **The Journal of Modern History**, C:14, No: 3 (Eylül 1942), s.289-316.
- İlgürel, Mücteba: “Türklerin Batı Anadolu Sahil Güvenliğine Verdikleri Önem”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, C: 27, NO: 1-2, 1989, s. 111-124.
- _____ “Adalar Denzinde Rum Korsanları”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, No: 16, s. 63-67
- İlter, Aziz Samih: **Şimali Afrika’da Türkler**, İstanbul, 1936.
- İnalcık, Halil: **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, ed. Halil İnalcık-Donald Quataert, çev. Halil Berktaş, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- _____ “İmtiyazat”, **DİA**, C: 22, İstanbul, 1999 s. 245-252
- İpşirli, Mehmet: “Eman”, **DİA**, C:11, 1995, s. 77.

- Julien, Charles Andre **History of North Africa; Tunisia-Algeria-Morocco**, Londra, 1970.
- Kadı, İsmail Hakkı: **Arşiv Belgelerine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Hollanda İktisadi Münasebetleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi), 1997.
- Kurat, Akdes Nimet: **Türk İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)**, Ankara, TTK Basımevi, 1953.
- _____ "Hoca Saadeddin Efendinin Türk İngiliz Münasebetlerinin Tesisi ve Gelişmesindeki Rolü", **Fuad Köprülü Armağanı**, İstanbul, 1953, s. 305-315.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Ahidname", **DİA**, C: 1, İstanbul, 1988, s. 535-538.
- _____ Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri", **Osmanlı**, C: III, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, 312-321.
- _____ **Osmanlı İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1850)**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1974
- Mantran, Robert: "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Doğu Akdeniz'de Ticaret, Deniz Korsanlığı Ve Gemiler Kafileleri", **Belleten**, C: 52 (1988), no.203, s. 685-695
- Nicol, Donald M.: Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine, çev: Gül Çağlalı Güven, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000
- Pryor, John H.: Commerce, Shipping and Naval Warfare in the Medieval Mediterranean, Londra, Variorum, 1987
- Rothenberg, G.E.: "Venice and the Uskoks of Senj 1537-1618", **Journal of Modern History**, No: 33 (1961)

- Semple, E.C.: "Pirate Coasts of the Mediterranean Sea", **Geographical Review**, No: 2 (1916).
- Soysal, İsmail: "Fransa", **DİA**, C: 13., İstanbul s. 177-193.
- _____ "Türk Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", **Tarih Dergisi**, C: III, s. 5-6, Eylül 1951-52, s. 77-94.
- Süleyman Nutki: **Kamus-ı Bahrî**, İstanbul, Bahriye Matbaası, 1917.
- Tenenti, Alberto: **Piracy and the Decline of Venice 1580-1615**, Londra, Longman, 1967
- Tracy, J.D. (ed.), **The Political Economy of Merchant Empires**, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Turan, Şerafettin: "Dubrovnik", **DİA**, C: 9, 1994, s. 542-544.
- _____ **Türkiye-İtalya İlişkileri I**, Metis Yayınları, İstanbul 1990.
- _____ "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi", **Belleten**, C: 32, No: 126, 1968, s. 241-262.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "Ondokuzuncu Asır Başlarına Kadar Türk-İngiliz Münasebatına Dair Vesikalar", **Belleten**, C: 12, No: 51, 1948, s. 573-648.
- _____ **Osmanlı Tarihi**, Ankara, TTK Basımevi, 1988.
- Zachariadou, Elizabeth A., **Trade and Crusade: Venetian Crete and Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)**, Venedik, Library of The Hellenic Institute of Byzantine and Post Byzantine Studies, 1983.